GÜNDOĞUMUNU GÖRMEK

Birinci Doğu Halkları Kurultayı

BAKÛ 1920

Sorun Yayınları

Bakû 1920 Birinci Doğu Halkları Kurultayı (Belgeleri I)
Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır.
Dizgi - Yayımlayan:
Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Ağustos 2000 BAKÛ 1920
BİRİNCİ DOĞU HALKLARI KURULTAYI (Belgeleri I)

Doğu'nun Sorusu:Türkler Milli Bir Devlet Kurmalı mı?

Prof. Dr. TARIK ZAFER TUNAYA

Boğazlar

"Şimdi Türk İhtilali Çanakkale Boğazı'nı Türk emekçi sınıflarının eline, bu yoldan, içlerinde Rusların da bulunduğu, dünya proleterlerine vermektedir. Böylece, Rus emperyalizminin yüzyıllardır çevirdiği entrikalarla başaramadığı şey, olgun bir erik gibi Rus işçi sınıfının avucuna düşüyor."

Bu satırlar, Rus yazarı Yu. Steklov'un 1919 Nisanı sonlarında, İsvetzia gazetesinde yazdığı makaleden bir parçadır. Makale "Turetskaya Revolyustsiya" (Türk Devrimi) başlığı taşıyordu. (1) Ve, henüz ihtilâl kargaşalıklarını durduramamış Sovyetler dünyasının, Doğu'nun temsilcisi sıfatı ile Türk kurtuluş hareketine ilgisini ve bakışını gösterir.

Müdafaai Hukuk akımı Rus devrimi birinci yılını tamamlarken başlamıştır. Sovyet hükümeti, Türk hareketine, Batı'ya nazaran, tamamıyla başka açıdan bakmıştır. Bu ilgi şekli, değişik davranışlarını da saptamıştır. (2)

Asya ve Afrika'daki ulusal kurtuluş hareketleri, İkinci Komintern (Komünist Enternasyonel) Kongresinde, Sovyet Rusya'yı bir tahkik kararına varmaya zorlamıştır. Sorun şudur: Ulusal kurtuluş hareketlerine girişmiş uluslara ve kitlelere yardım edilecektir. Fakat, bu eylemleri yöneten kuvvetler uluslara değilseler, (zamanın edebiyatı ile burjuva iseler), gene de onlara yardım edilecek mi? Edilmeli mi?

Amerikan, İtalyan komünistlerinin delegeleri soruya evet demiyorlardı. Onlara göre, komünist olmayan kuvvetler tarafından idare edilen kurtuluş hareketleri, Sovyetlerce desteklenmemeliydi.

Sovyet dış politikasının temelleri

Sovyet dış politikası, Doğu'yu büyük ve vazgeçilmez bir unsur olarak benimsemiştir. Doğu olmadan bir dünya ihtilâlini gerçekleştirmeye olanak yoktu. Doğu, bir bakıma Afrika'yı bile temsil edebiliyordu. Doğu'da milliyetçi hareketler vardı. Bunların yanı sıra sömürgeci hareketler vardı. Sovyet dış politikası bu iki "vakıa"yı kaynaştırma yoluna gitmiştir. Her ikisi de, dünya sosyalist devriminin başlangıç safhaları sayılmıştır. Ve Sovyetler, bu bakımdan Wilson Prensiplerine de yakınlık göstermişlerdir.

1919 yılında, Alman-Osmanlı imparatorluklarının yıkılışları, Rus dış politikasına yeni bir faktör olarak girmiştir. Dünya devriminin Doğu şartlarına göre ayarlanması fikri de böylece bir temel taktik prensibi olmuştur. Lenin ve Buharin durumu değerlendiriyorlardı. Buharin'e göre kolonilerin kurtuluşu "değirmene su getirdi." Lenin'e göre, dünya devrimi "emperyalizmle ezilenlerin de savaşıydı." Çarlık rejiminin kapsadığı ülkelerde

(Azerbaycan, Ermenistan gibi) komünist transferler yapılırken bir yandan da Afganistan, İran ve Türkiye ile ilişki kurulmuştur.

Lenin'in tezi

Komintern'in (Komünist Internasyonel) ikinci kongresinde, durum bir karara bağlanamamış ya da bağlanmamıştır. (3) Ama sorun basit değildi. Çeşitli delegelerin, nasyonalist kuvvetlere yardım edilmemesi önerilerine karşılık, Lenin'in ödüncü (tavizci) tezi kabul edilmiştir. Şöyle ki: Burjuva-demokrat kuvvetlerin, yönettikleri kurtuluş hareketlerine, geçici olmak kaydı ile, hâkim olmalarını kabul etmek zaruri idi. Bir kere hareket başarı kazanınca, yani istiklâl elde edilince, bu memleketlerde işçi köylü hükümetleri, Sovyetler (Şûralar) kurulacaktı. Bu da komünist partilerinin eseri olacaktı. Kurtulan memlekette, ulusal devrim sosyalist devrim haline getirilecekti. Bu yoldan da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğine katılınacaktı.

Şu halde, hareket iki aşamalı olmalıydı. Milli kurtuluş, amaç değil, araçtı. Kurtuluş hareketini başarmış olan millet, ulusal ve bağımsız bir devlet kurmamalı ve öyle kalmamalıydı. Komünist blokun bir üyesi olmalıydı. Tez, komünist delegeler ve liderler arasında hayli tartışma uyandırmıştı. Daha kesin ve Doğu milletlerini bağlayıcı sonuçlara varmak amacı ile, bir kurultay toplanması kararlaştırılmıştır.

Bakû Kongresi

Komintern ikinci kongresinin bu kararı 1-9 Eylül 1929'de toplanmış olan ''Bakû Doğu Milletleri Kurultayı''nı doğurmuştur. Kongre, dünya ihtilâline en fazla inanılan, en ütopyacı sayılacak bir dönemde toplanmıştır. Doğu milletlerinin bu çapta ilk ve son kongresi olmuştur. (4)

Kongreye 37 memleketten 1891 delege katılmıştır. Delegelerin hepsi komünist partilerin üyeleri değildi. Bu nedenle kurultay komünistler ve partisizler (komünist olmayanlar) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Resmi yayına göre Türk delegelerinin sayısı 235'dir ve hepsinin de Anadolu'dan gelmedikleri açıktır.

Türkler, üç kısımda ele alınabilir: 1- Merkezi Bakû'da bulunan Türkiye İştirâkiyun (komünist) fırkası delegeleri ki aralarında Mustafa Suphi, Süleyman Nuri, Naciye Hanım gibi isimler vardır: 2- Libya ve İslâm İhtilâl Cemiyetleri İttihadını temsil eden Enver Paşa ve arkadaşları, 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetini temsil eden Dr. İbrahim Tali (Öngören) Başkanlığı'ndaki heyet.

Komünist Partisi Merkez İcra Komitesi, kongrede önemli kişiler tarafından temsil edilmişlerdir. Zinoviev, Radek, Pavloviç ve Macar Bela Kun bu arada sayılabilir.

Bazı hatıratlarda okunduğu gibi, Dr. İbrahim Tali ve Enver Paşa kongreye kabul edilmemişlerdir (5). Gönderdikleri deklârasyonlar başka delegeler tarafından okunmuştu. Enver Paşa'nın deklârasyonu üstelik sansür edilmiştir ve savunucusu Zinoviev'i zor durumda bırakmıştır. Kongreye, Komünist Partisi mensubu Türk delegeler katılmıştır.

Türkiye'nin kuruluş ve kurtuluş sorunları, bu çok kalabalık ve gürültülü hava içinde konuşulmuş ve izlenmiştir. Resmi tutanaklardan anlaşılacağı gibi, mesele Asya ve Afrika için, ikinci Komintern kongresinde plânlanan taktik açısından ele alınmıştır. Aslında, bu Asyalıların bir nabız yoklaması olmuştur. Bakû Kongresi, Avrupa sosyalistlerini hiçbir surette tatmin etmemiştir. Tours ve Halle Sosyalist kongrelerinde şiddetle tenkit edilmiştir.

Emperyalizmin eleştirilmesi

Türk millî kurtuluş hareketinin gelişmesi, Batı'da olduğu gibi, Doğu'da da hoş karşılanmamıştır. Kongrede ilk konuşan Zinoviev, Türkiye'deki Şûra (Sovyet) kuruluşlarını "gülünç" bulduğunu, Türkleri sabırla desteklediklerini belirtmiştir. Bolşevik lidere göre, Türkiye'de komünist gözü ile gerçek köylü ihtilâli olmamıştı. Türkiye'de uygulanan politika komünist enternasyonal politikası değildi. Fakat, mademki Türkler İngilizlerle savaşıyorlardı, Rusya İngiltere'ye karşı her savaşı desteklediğine göre, Türkiye'de şekillenen demokratik politika da desteklenecekti. Zinoviev'e göre, mesele Doğu milletleriyle Sovyet Rusya'nın kader birliğinde düğümleniyordu: Ya Rusya ölecek, ya da Doğulular esir kalacaklardı.

Kafkas devletçiklerinin delegeleri, Osmanlı emperyalizminden ve Enver Paşadan söz etmişlerdir. Efendiyef, Gayderhanof, Narbutabekof ve Korkmazofi, Enver Paşanın politik tutumuna ağır eleştiriler yöneltmişlerdir. Enver Paşanın deklarasyonu 4. toplantıda okunmuştur. Paşa bu deklarasyonda şöyle bir cümle kullanmıştır. "Eğer, bugünkü Rusya o zaman mevcut olsaydı, biz (yani Osmanlı Devleti) yanında olurduk."

Gerek Dr. İbrahim Tali'nin, gerek Enver Paşanın hazırlamış oldukları metinler ağır sözlerle karşılanmıştır. Her iki metinle ilgili kongre kararı üç noktaya dayandırılmıştır: 1- Emperyalizme karşı savaşanlar desteklenecektir. 2. Türk hareketi sadece yabancılara karşı idi. Başarı emekçi sınıflara bir şey kazandırmayacaktır. 3. Mustafa Kemal ve arkadaşlarına gelince, bunları dikkatle izlemek ve beklemek şarttı. Bunlar samimiyetlerini ispat etmeliydiler. Eski hatalarını silmeliydiler. Kongre, Türk köylü ve işçilerine şunu öğütlüyordu: Bağımsız organizasyonlar halinde teşkilâtlanmak ve birleşmek. Kararlar 1800 delege tarafından kabul edilmiştir.

Pavloviç, Sovyet tezine açıklık veriyordu: Milli hareketler geçiciydiler. Büyük sosyalist hareketin kesin birer merhalesi olmalıydılar. Türk halkı, sadece yabancı sermayeye değil, milli burjuvaziye karşı da ayaklanmalıydı. Böylece, Şark Sovyet Memleketleri Federasyonu, bir Karadeniz Federasyonu kurulmalıydı.

Türk delegelerinden Naciye Hanım'ın duygusal konuşmalarını Mutsuşefin sözleri izlemiştir: İngiliz-Fransız emperyalizmine karşı savaş tamamlanınca, Mustafa Kemal hareketi bir sosyalist ihtilâle çevrilmeliydi. Macar Bela Kun'a göre, her iki ihtilâl organik bakımından birbirine bağlıydı. Onu Staçko izliyordu: Şark köylüsü için komünist bir rejim kurmaktan başka çare yoktu. Hep aynı tema, başka başka yönlerden işlenmiştir: İstiklâl bir kurtuluş sayılamazdı.

Bolşevik liderlere göre, Türkiye komünist bir köylü hareketini oluşturmalıydı. Amaç bu olmalıydı. Yoksa millî ve bağımsız bir devletin kalkınması değil... Millî devlet olsa olsa, komünist düzene varışın bir aşaması, bir aracısı olabilirdi. Sonuç: Doğu'da, Türklerin ulusal ve bağımsız bir devlet kurmasından yana değildi. Sovyet Rusya, Anadolu hareketine bu açıdan bakmıştır. Türkiye'ye kendi taktiğinin gereklerine dayanarak yardım etmiştir.

Madalyonun öteki yüzü

Kaldı ki, Rus taktiği birçok bakımdan Türk milli hareketini destekleyici sayılamaz. Şöyle ki:

Genel olarak, Sovyet Rusya ekonomik zorunlulukların baskısı altında

komünist ve emperyalist Batı devletleriyle anlaşma yoluna gitmiştir. İngiltere ve Amerika ile yaptığı ticaret antlaşmaları 1920 sonbaharında kapitalist dünya ile uyuşmasını, karşılıklı ilişki ve konuşmalarına girişmesini sağlamıştır.

Örneğin, İngiltere ile yapılan antlaşmada karşılıklı propaganda savaşı yapılmaması öngörülüyordu. Sovyet Rusya buna zorunluydu. 1921 yılı Sovyetler'de kıtlık yılı olmuştu. Lenin'in umuduna karşın Rus iptidai maddelerine, dünya ekonomisinde pek ihtiyaç duyulmamıştı. ''Hiçbir yabancı kapitalistten teklif alınmamıştı.'' Rusya'ya nefes alacak bir alan gerekti. ''Bir pencereden sonra, bir diğerini açmak'' gerekti.

Lenin kadar Troçki de, kapitalist ülkelerle, ''en yakın sınırlar içinde'' ilgi kurulmasını istiyordu. Lenin, ütopyacı bir dünya devrimi fikrini benimseyişte de değişiklik getirmişti, dünya sadece Bolşevik kuvvetiyle komünistleştirilemezdi.

Dünya devrimi politikasından, klâsik dış politika formülünde karar kılış, Rusya'nın ulusal kurtuluş hareketlerine, bu arada Anadolu hareketine karşı tutumunda da değişiklikler yapmıştır. Rusya, Batı ile anlaşmak istediği sürelerde, Türk hareketini ihmal yoluna gitmiştir. Ve asıl mesele, milli hareketlerin üstünde bir durum yaratma isteğinde bulunan Rusya'da, milliyet akımı oluşmuştur. Rus savaşı, milli bir niteliğe bürünmüştür. Belirttiğimiz gibi, bu iniş çıkışlar Rus-Türk politikasını hayli etkilemiştir.

Özel olarak, Sovyet-Türk ilişkilerinde, Anadolu hareketine yardımcı olmayan iki davranışı ele almak gerekir. Bunlardan birisi Enver Paşanın Sovyet taktiğinde kullanılış şeklidir. Enver Paşa, bir ''Osmanlı suçlusu'' idi ama, İngilizlerin de amansız düşmanı idi. Kendisinden bu alanda yararlanılabilirdi. Fakat asıl sorun, Enver Paşanın, Mustafa Kemal Paşanın seçeneği, onun yerine geçebilecek lider kabul edilmesiydi. Mustafa Kemal Paşa, Batı ile anlaştığı takdirde Enver Paşa yerini alabilirdi. Ona karşı bir ağırlık teşkil ediyordu. Bizzat Hariciye Komiser Yardımcısı Karahan, M. Kemal -Enver Paşalar çatışmasının, Sovyet Hükümetince, Türkiye'nin bir iç sorunu sayılacağını bildirmiştir.

Bunun yanında, Sovyetler'in Anadolu hareketinin yöneticileri üzerindeki siyasal baskılarını da hatırlamak gerekir. Milli kurtuluş hareketini sosyalist ihtilale çevirmek için, daha 13 Eylül 1919'da, Sivas Kongresi sıralarında, idarecilere karşı isyan etmelerini tavsiye etmişti. ''Gerçek şuralar'' kurulması için, komünist partisi kurulması için yapılan baskı bu direktifin uzantısı olmuştur.

Sonuçsuz dönüş

Ayrıca, sonuçsuz kalmış ve ''gizli tutulmuş'' bir Rus girişimi de artık tarih yüzüne çıkmıştır. Bunu, bir komünist tarihçi olan Dimitri Kitsikis'ten dinleyelim. O da komünist Yunan tarihçisi Yani Kordatos'un 1958'te yayımlanmış olan ''Modern Yunanistan Tarihi'' adlı eserine dayanarak olayı belgelemektedir.

Şöyle ki: Olay 1922'de Gunaris hükümetinin çekilmesinden ve yerini 12 Mayıs 1922'de Strakos hükümetine bırakmasından az önce geçmektedir. Bu sırada İşçi Sosyalist (komünist) Partisi sekreteri olan tarihçi Yani Kordatos'a bir adam gelir. Sovyet hükümeti ve Üçüncü Enternasyonal temsilcisi olduğunu, Atina'ya İsveç pasaportuyla gizli geldiğini bildirir. Zinovlev, Troçki ve Çiçerin'in imzalarını taşıyan güven mektubunu gösterir. Geliş nedenini anlatır: Sovyet hükümeti Yunanistan'a, Anadolu'nun işgalı konusunda düştüğü çıkmazdan kurtulması için yardıma hazırdır. Önce her bakımından

Mustafa Kemal'i desteklemekten vazgeçecektir. Sonra da pek çok Hristiyanın yaşadığı Anadolu'nun sahil kısmında bir bölgenin bağımsız bırakılması için bütün nüfuzunu kullanacaktır. Burada uluslararası bir askeri kuvvet bulundurulmasını isteyecektir. Buna karşılık, Yunan hükümeti, Sovyet hükümetini fiilen de olsa tanımalıdır.

Nedendi bu dönüş?

Tarihçi bunları da anlatıyor.

Sovyet delegesi, Mustafa Kemal hareketinin 1908 modeli ikinci bir Jön Türk hareketinin devamı olarak görüyordu. Mustafa Kemal'i destekleyen generaller ve politikacılar, birkaçı müstesna, gericiydiler. Türkiye'deki burjuva sınıfı tek başına yürüyecek güçte değildi. Yapacağı reformlar yanında, Fransa ve İngiltere'den borç alacak ve bu ülkelerin etkisinde kalacaktı. Sovyet hükümeti, bu nedenle Yunanlıların ve "Türkiye'deki azınlıkların İslâmlaşmayı önleyen ve milli kurtuluş hareketlerini besleyen kaynak olarak Anadolu'da kalmalarını istiyordu.

Yeni başbakan Stratos bu öneriyi kabul etmemiş ve delege ülkesine gönderilmiştir. Girişim sonuçsuz kalmıştır. Sovyet habercisinin Çarlık iddialarını diriltmek istemesi de, Yunan politikasının yeni koşulları içinde işe yaramamıştır. (6)

Sovyet Rusya, Türkiye'nin Batı-Doğu arasındaki tampon durumunda maksimal yarar sağlayabilmek politikasını her zaman izlemiştir.

Şark'tan uzanan el

Şu halde, Sovyetler'in meçhullere boğulan, inceleme zahmetine katlanılmayarak, efsaneleştirilen yardım politikası, her zaman M. Kemal Paşa ve ekibinin yararına olmamıştır. Yapılan yardımın da ulusal bir devletin kuruluşuna yönelik olmadığı bellidir. Bununla beraber, henüz uyanan Doğulular, ulusal kurtuluş hareketlerinin heyecanı içinde "Şark'tan uzanan eli" bir kurtarıcı saymışlardır. Savaşlarının ilk aşamasında, "Rus desteği" olumlu görünmüştür. Bu nedenledir ki Doğu memleketlerinde milliyetçilik poiltikası Sovyet Rusya'ya karşı bir dostluk, İngiltere'ye daha doğrusu Batı'ya karşı da bir düşmanlık ve isyan şeklini almıştır. Bugün de bu milli politika ayarlanmasının uygulanışlarına şahit oluyoruz. Fakat ilk uygulama Türk millî hareketinin eseridir.

Şimdi düşününüz, Batı'nın işgalci orduları Eskişehir dolaylarında iken Anadolu'da bir avuç devrimci, TBMM Hükümeti olarak, bu ağır Rus taktiğinin baskısına da karşı koymak görevini yüklenmiştir.

Bir an gözler, Doğu'dan bir kurtuluş ışığı doğduğuna inanarak, o yöne çevrilmiştir.

Türk Devrimi, Batı ve Doğu arasındaki ateşli vadiden geçerek yolunu çizmiştir. Kendi yolunu. Öz yolunu. Her çeşidiyle saltanatçı, komünist, sömürgeci, himayeci, ırkçı ve teokratik şekilleri ve sistemleri reddederek, yıkarak, parçalayarak çizmiştir bu yolu. Bu yol, sırf siyasal değil aynı zamanda ideolojik bir bağımsızlık yolu olmuştur. Bu yol Türk Devrimi'nin özelliklerini, Türk Devrimi de yaşattığımız ya da yaşatmaya çalıştığımız, geliştirmekle ödevli bulunduğumuz sosyal (ekonomik) ve siyasal düzenin yapısını saptamıştır. Atatürkçülük bu oluşun felsefesidir.

TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşanın durumu isabetle gözlediğini ve Sovyet Rusya'nın Batı'yla ilişkilerinin sonuçlarını dikkatle izlediğini daima görürsünüz.

Örneğin, Polonya ile anlaşma Vrangel Ordusuna kesin darbeyi vurunca, M. Kemal Paşa durumdan şu sonucu beklemiştir: ''... Lehistan muvaffakiyatını müteakip Bolşevikler bizimle maddeten vücude getirdikleri rabıtayı takviye edeceklerdir...'' (7).

Sovyet Rusya'nın Batı politikası ile ortaya çıkan iniş çıkışlar Türklerin gözünden kaçmıyordu.

Bakû Kongresi'ne gelince, Atatürk olaya doğrudan doğruya değinmiş ve Türk politikasının ana hattını çizmiştir.

BAKÛ 1 - 8 EYLÜL 1920

(Stenoyla yazılmış tutanak)

Türkçesi Ali Alev

MİLLİYETLERE GÖRE KURULTAYIN BİLEŞİMİ

Polanyalı 5 Koçar 10

Macar 3 Sart 10

Alman 3 Kırgız 47

Rus 104 Tacik 61

Ukraynalı 1 Hintli 14

Letonyalı 1 Hırvat 1

Çek 1 Kumik 33

Yahudi 41 Oset (Rusya -

Gürcü 100 Gürcistan) 12

Ermeni 157 Abaza2

Özbek 15 Çinli 8

Türkmen 35 Koreli 3

Türk 235 Avar 7

İranlı ve Fars 192 Tekelili

Başkırt 1 (Kazakistan)

Arap 3 Çeçen

Kalmuk 3 (Doğu Kafkasya)

Hazarlı 11 Kabartay

Kürt 8 (Kuzey Kafkasya) 9

Lezgi 25 Enguş

Cemşit 12 (Kafkasya) 13

2

82

266 delege milliyetini bildirmedi. 100'den fazlası soru kağıdını doldurmadı. Toplam, 1273'ü Komünist olmak üzere, 1891 delege katıldı. Kadın delege sayısı: 55

İşçi, kızıl asker ve Bakû bahriyelileri delegeleri Sovyetinin ve kentin değişik semtlerindeki yerel Sovyetlerin bir araya geldikleri

TÖREN OTURUMU 31 Ağustos 1920 (Gece oturumu)

Oturum, sabah saat 01.25'de açıldı.

Başkan: Yoldaşlar, oturum açıldı. Burada hazır bulunanları sükûnete çağırıyorum.

Yoldaşlar, sevgili ev sahiplerimizi sizin adınıza kardeşçe selâmlamama izin verin. (Alkışlar)

Kentin değişik semtlerinin Sovyetleri ve Azerbaycan Sendikaları Kongresiyle

bir araya gelen işçi, kızıl asker ve Bakû Bahriyelileri Sovyeti yetkili temsilcileri, dünya komünizminin önderlerini (Alkışlar), Bakû proletaryası ve Azerbaycan emekçi yığınlarının temsilcilerini bu tören birleşiminde karşılamaktan mutluluk duyar. Dünya emperyalizmine karşı savaşımızda kullanmak üzere güçlü bir silâh ürettiğimiz şu anda, tecrübeli yoldaşlarımızın yönetimi altında, görevimizi onurla yerine getirmeni umudu ve sarsılmaz güveni içindeyiz. (Alkışlar)

Yoldaşlar, umarım ki, çok kısa bir süre için de olsa burada bulunuşları, dağınık olan güçlerimizi toplamamıza, zafere ulaşmanın yol ve yöntemlerini çabucak bulmamıza yardım edecek ve belki de bu yüzden, komünist kente sandığımızdan daha çabuk girmemizi sağlayacaktır. Yaşasın yoldaş Zinovyev, önderimiz ve dünya komünizminin önderi! (Haraketli alkışlar, orkestra ''Enternasyonal''i çalıyor). Yaşasın yoldaş Radek, uluslararası proletaryanın önderlerinden biri. (Haraketli alkışlar)

Yoldaşlar, burada yoldaş Zinovyev'le birlikte, Macar Komünist Partisi'nin liderini, Macar komünist ihtilâlinin önderini gerici zulmün üzerine saldırtıldığı bir adamı, adını çok iyi bildiğiniz yoldaş Bela-Kun'u selâmlıyoruz. (Hararetli alkışlar. ''Enternasyonal'')

Yoldaşlar, bizim degelelerimizle birlikte; İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve Avrupa'nın diğer ülkelerinin komünist partilerinin temsilcileri de burada toplanmış bulunuyorlar. (Alkışlar)

Yoldaşlar, Batı Avrupa komünist proletaryasının temsilcileriyle Doğu'nun ezilen halklarının delegelerinin bir araya gelmesi, bizim için kardeşçe birliğin sembolü, temellerini attığımız nihai zaferin güvencesidir. Yaşasın Batı proletaryasının ve Doğu'nun emekçi yığınlarının temsilcileri. (Alkışlar) Yoldaşlar, ev sahiplerimizin şerefine ''hurra'', (Alkışlar ve ''hurra'' haykırışları) Yoldaş Karayef Türkmenceye çeviriyor.

Başkan: Yoldaş Nerimanof Azerbaycan Devrim Komitesi adına söz alıyor. Nerimanof: Sevgili yoldaşlar. Sizleri kızıl Azerbaycan işçi ve köylü hükümeti ve onun Merkez Komitesi adına selâmlamaktan duyduğum derin sevinci belirtmeyi bir borç bilirim. (Alkışlar)

Değerli ev sahiplerimiz! Her zaman hatırlanmaya değer bu an, amaca, yani III.

Enternasyonal'in zaferine ne denli yaklaşmış olduğumuzu gösteriyor bize. (Alkışlar)

III. Enternasyonal muzaffer olsun (Hararetli alkışlar).

Kassunof (Türkmenceye çeviriyor)

Başkan: Söz III. Enternasyonal Yürütme Kurulu başkanı, yoldaş Zinovyev'de. (Alkışlar. Uzun sevgi gösterisi)

Zinovyev: Yoldaşlar, bu kurul önünde söz alırken heyecanlı olmadığımı sanmayın.

Yoldaşlar. Uzun yıllardan beri devrimci hareket içinde yer alan bizler, Rusya'nın tüm emekçi halkları ve Bakû'da yaşayan ve savaşan devrimci askerler arasında bozulmaz bir kardeşlik fırsatı yaratan bu ilk mücadele yıllarını elbette hatırlamaktayız. Yoldaşlar, sizi sadece Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu ve Sovyetler Cumhuriyeti Merkez Yürütme Kurulu adına değil, fakat ayrıca siz Bakû proleterlerine karşı derin kardeşçe dostluk duyguları besleyen bir Rusya kentinin proleterleri adına Petrograd proleterleri adına da selâmlarım. (Alkışlar, haraketli)

Yoldaşlar, bize şimdi hem uzak ve hem de yakınmış gibi görünen o

zamanlarda, Çarlığın tunç boyunduruğu ile bize göz açtırmadığı, tüm Rusya halklarının kendilerini geniş bir cezaevi içinde sandıkları işte o sırada, Bakû şehri çarlığa karşı savaşan işçi merkezleri arasında başı çekiyordu.

Grevler, nümayişler, ayaklanmalar, devrimci mücadeleler söz konusu olduğunda Petrograd ve Moskova, Bakû, Varşova, Riga'dan sonra adını andığımız yaşlı devrimcilerin hiçbiri; 1905'de devrim sırasında, daha sonra 1917 burjuva devriminin arefesinde ve Ekim mücadelelerinin başlangıcında, Bakû fabrikalarının dumanları içinde yaşayan ve savaşan bizim savaşçı işçimizin devrim önünde, Rusya'nın işçi sınıfı önünde, dünya işçi sınıfı önünde yüklendiği pyroleterce ödevini her zaman yerine getirmesini bildiğini asla unutmadı.

Bugün, en iyi dostlarımız olan ve Bakû proletaryası içinden çıktıktan sonra daha başka yerlerde en iyi şekilde siyasal kavgalarını sürdüren, oralarda inançla görev alan, Çarın jandarmalarının bizleri sıkıştırdığı zor anlarda Rus örgütlerinin yeniden kurulmasında sık sık payına düşeni yapan, onlarca, yüzlerce yiğit insanı hatırlıyoruz.

Devrimci çalışmasıyla geçen yıllar sırasında oluşmuş eski kardeşçe dostluğun içimizden çoğuna bağladığı ve işçi sınıfının cellat ve hainlerinin bizden ayırmış olduğu en değerli kardeşlerimiz ve dostlarımız Şaumyan ve Çaparidze'yi hatırlıyoruz. Sizin Şaumyan ve Çaparidze militanlarınızın adları Petrograd'ın, Moskova'nın ve tüm Rusya'nın emekçilerince tanıdık adlardır. Sovyet okullarında, çocuklar en acı ihanet anlarında bile kızıl bayrağı savunmuş insanların anılarına saygı göstermeyi öğreniyorlar. Ve sıkıntılı geçen aylar sırasında, her nekadar sizden haber alamasak da, İngiliz basınının, Menşeviklerin ve Sosyalist-devrimcilerin tek kelimeyle işçi sınıfına ihanet etmiş olan tüm hainlerin iftirasına uğramış olsak da, siz Petrograd'ın, Mosokva'nın ve bütün Rusya'nın emekçilerinden ayrılmış olduğunuz zaman, bu iftiraların size ulaşmadığını, Bakû'lu emekçilerin teslim olmadıklarını, ayaklanmayı ve Rusya'nın ve dünyanın tüm işçilerine bir kardeşlik eli uzatma anını beklediklerini çok iyi biliyorduk. Yanılmıyorduk. Kurtuluşunuzdan beri birbiri ardınca akan birkaç hafta size işçiler yanında sizde kendini yeniden hissettiren şeref yerini tekrar almanız için yetti.

Varşova'nın adını andım. Yoldaşlar, Varşova üstünde hâlâ beyaz bayrak dalgalanıyor. Ve aranızdan çoğu, kızıl ordunun Varşova surları altındaki askeri başarısızlıklarından telâşa düştüler.

Biliyorsunuz, ordumuz hemen hemen Varşova surlarının dibine varmıştı, fakat işte o anda, çok iyi bildiğiniz İngilizler ve daha az yakından tanımadığınız Fransız subaylarının ve tek kelimeyle bütün dünyanın burjuvazisinin yardımı ile güçlenmiş Polonya kapitalizmi kızıl ordumuza onu geçici olarak ricat durumunda savaşmaya zorlayan bir darbe indirdi. Fakat yoldaşlar, henüz iki hafta geçmemişti ki, yeniden kendine gelen ordularımız Brest-Litovsk kapılarına dayandı. Eğer bütün belirtiler bizi yanıltmıyorsa, eğer geçmişin deneyine dayanıyorsak, Kızıl Ordumuzun güçlü elini Varşova'ya doğru yeniden uzatabilmesi için bize ayar değiy, fakat ancak birkaç hafta gerekecektir. (Alkışlar)

Yoldaşlar, beyaz Polonya'ya karşı savaş, resmi olarak Rus Sovyetleri Cumhuriyetini ilgilendiren bir olaydır, ama gerçekte söz konusu olan sadece Rus işçi cumhuriyetinin burjuva Polonya'ya karşı savaşması değil, fakat sermaye ile emek arasındaki mücadeledir de aynı zamanda.

Kısa bir süre önce çalışmalarını Moskova'da tamamlayan ve 37 ülkenin temsilcilerini bir araya getirmiş olan Komünist Enternasyonal'in Dünya 2. Kongresi, bunu bütün dünyaya açıkladı: Rus Sovyetleri Cumhuriyeti'nin savaşı bizim savaşımızdır. ''III. Enternasyonal''in burjuvaziye karşı savaşı,

emperyalizme karşı savaşımızdır.

Yoldaşlar, ben, Doğu Emekçi Halkları Kurultayının bu görüş şeklini kabul edeceği ve bunu her yerde haykıracağı derin inancını taşıyorum: Beyaz Polonya'ya karşı Rus Sovyetleri Cumhuriyeti'nin yaptığı savaş, sadece Batı proleterlerinin değildir, bu ayrıca Doğu'nun çalışkan halklarının ortak düşmana karşı savaşıdır. (Alkışlar)

Yoldaşlar, Komünist Enternasyonal bundan 18 ay önce kurulmuştu. Birinci kurultayında henüz bir propagandacılar kurulundan, düşüncelerinin propagandasına girişen bir grup militandan ibarettik ve hiçbir yerde, güçsüz de olsa komünist partilerimiz yoktu henüz.

Ancak 18 ay geçti ve Moskova Kurultayında 37 ülke partilerinden ve gruplarından seçilmiş temsilcilerin bir araya geldiklerini gördük. Aramızda namuslu ve mücadele ile denenmiş olan her şeyi, dünya proletaryası içinde yiğitlikle dolu olan her şeyi, Avrupa'da ve Amerika'da burjuvaziye karşı son kavgaya hazır olan herkesi gördük.

Şimdi ikinci adımı atıyoruz. II. Enternasyonal'e, düşmana bayraklarını satan hainlerin Enternasyonaline, benzemek istemiyoruz. II. Enternasyonal'in sandığı gibi dünyada sadece beyaz ırktan insanlar olmadığını söylüyoruz. Avrupalıların dışında, yüzlerce milyon başka ırklardan insan Asya ve Afrika'yı kaplamaktadırlar. Bütün dünyada sermayenin egemenliğine son vermek istiyoruz. İnsanın insan tarafından sömürülmesini kesin olarak ancak eğer devrim ateşini sadece Avrupa ve Amerika'da değil fakat bütün dünyada yakarsak, eğer Asya ve Afrika'da yerleşmiş bulunan insanlar ardımızdan gelirlerse ortadan kaldırabileceğimiz kanısına vardık. Komünist Enternasyonal bütün dilleri konuşan insanların hepsinin, bayrağı altında birleşmesini arzu eder. Komünist Enternasyonal peşinden sadece Avrupa proleterlerinin gelmeyeceğinin ve Asya'nın Yakın ve Uzak Doğu'nun ağır köylü yığınlarının uçsuz bucaksız bir piyade yedek ordusu gibi sıraya dizilerek onların ardısıra hareket geçecekleri inancını taşımaktadır.

Bakûlü yoldaşlar; Batı proleterlerinin Doğulu köylülere ellerini uzatmaya geldiklerinde geçecekleri kapı olmasından ötürü, şeref sizin şehrinize düştü. Şehriniz şimdi, insanlık tarihinin henüz kaydetmemiş olduğu yeni olayların gelişeceği, Doğu ve Uzak-Doğu'nun savaşın bilinçlendirdiği ve sermayenin gırtlağına yapışmak, dizleriyle onun göğsüne basmak zamanı geldiğini anlamış olan yüzlerce milyon köylüsünün temsilcilerinin bir araya geleceği bir arena olacaktır. Kapitalizmin yüz karalarına kesin olarak son vermek gerek ve şuna çok iyi inandık ki, henüz okuma yazma bilmeyen, programımızı bilmeyen fakat asırlardan beri kendilerinin sermaye adına soyulduklarının iyice farkında olan bu köylüler, Asya'nın bu onlarca ve yüzlerce milyon köylüsü Batı Avrupa ve Amerika proletaryasından oluşmuş öncü birliğin çağrısına yanıt vereceklerdir.

Yine inanıyoruz ki, Doğu halkları sıkı bir bağdaşıklık halinde birleşecekler, onların arasına ayrılık sokan her şeyi unutacaklar, kapitalizmin onlar arasında önceden sürdürmeyi çok iyi başardığı geçimsizlikleri unutacaklar ve ancak onları birleştiren, birbirlerine bağlayan şeyleri hatırlayacaklardır. Biz sadece Asya ve Avrupa'nın değil ama kapitalizme son vermek ve yeni yaşamın yaratılmasına başlamak için bütün dünyanın kardeşçe birliğinin gerekliliğini duymaktayız.

Komünist Enternasyonal, Batı'nın halkları ile Doğu'nun uyanan halklarını birbirleriyle buluşturmak için Bakû'dan daha iyi bir yer kararlaştıramazdı. Bakû Sovyeti, bundan eminim, bu tarihî mücadelenin önemini bütünüyle biliyor ve Avrupa halkları ile Doğu halklarının bağdaşıklık kurabilmesi için, gerekli havayı yaratmak için elinden gelen her şeyi yapacaktır.

Bu kadar büyük fedakârlıklar yapmış olan Bakûlü emekçilerin, şehirlerinde Doğu Halkları Kurultayının toplandığını görmekten mutlu olacaklarına inanıyorum. Onlar böylece, diğer işçi faaliyet merkezlerininkilere oranla fazladan katlanmak zorunda kaldıkları tüm acılar için böylece ödüllendirilmiş oldular.

Ve Komünist Enternasyonal, Kurultayın toplantısının Bakû'da olmasını kararlaştırırken hata etmedi. Bu kurultayın sesi Londra'da, Paris'te ve New York'ta dikkatle dinlenilmiş olacak. Belki, buna alışmış olan emperyalist bayların kulakları ağır işitiyordur; belki de bizi susturmak isteyeceklerdir, ama, İngiliz-Fransız emperyalizmi diplomatlarının kulaklarına tıkıştırdıkları pamuklara rağmen işitebilmeleri için Doğu, sesini olanca gücüyle yükseltmesini bilecektir.

Doğunun, artık onların sömürüsüne terkedilmiş bir alan olmayacağını ve kesin sonuca giden olayların pek yakında patlak vereceğini anlıyorlar onlar. İşte, siz, milyonlarca Batı işçi ve köylüsünün, Doğunun yüz milyonlarcasıyla birleşeceği dakikaya vardınız. Bir dakika dünya tarihinin akış yönünü saptayacaktır. Öyleyse, her biriniz bu bağdaşıklığın kurulabilmesi için elinden gelen her şeyi yapsın.

Kurultayı düzenlemek için işe koyulalım. Doğu halkları yeni bir devrin başladığını, insanlık tarihinin yeni bir dönemine girdiğimizi, komünizm güneşinin Avrupa proleterleri için olduğu kadar tüm dünyanın köylüleri için de ışık saçtığını bilsinler.

Yaşasın Doğu halklarının kardeşçe birliği.

Yaşasın yüzlerce milyon Doğulu köylünün Batı proletereriyle birliği. Dileriz ki bu birlik çözülmez kalabilsin.

Kapitalizm dönmemecesine yok olabilsin.

Dünya emekçilerince kurulmuş Komünist Enternasyonal'in henüz ilân ettiği yeni düzen, çarçabuk kurulabilsin. (Alkışlar).

Başkan: Söz Yoldaş Radek'te.

Radek: Doğu Halkları Kurultayı özel önemi olan tarihi bir anda toplanıyor. Rusya'nın işçilerinin ve köylülerinin kapitalist dünya ile ve her şeyden önce İngiliz kapitalizmi ile düellosu, Rusya Sovyetlerinin güçlülük derecelerine uygun değişik önemlerden geçti. İngiltere bizi silâhların gücü ile veya diplomatik uzlaşmalarla boğmayı düşündü. Geçen yıl İtilâfın askeri müdahaleleriyle belirlenmiş büyük bir savaş yaşadık. İngiliz kapitalistlerinin parası Sovyetler Rusya'sını yıkmak için çabalayan Denikin'in, Yudeniç'in ve Kolçak'ın ordularını satın aldı. Fakat Rus işçi ve ilerici köylü yığınlarının bilinci kızıl orduya sermayenin daha şimdiden elinde tuttuğunu zannetiği zaferi kazandırdı. Böylelikle bizimle yarenlik edilmeye başlandı ve barış konuşmaları sürerken, Beyaz Polanya, Sovyetler Rusya'sına karşı eyleme girişti. Kızıl ordu Polonya'da zafer kazandığı zaman, Sovyetlerle barış İttifak devletlerine yakın göründü; ama ilk askerî başarısızlıklardan beri, işte İngiliz emperyalizmi bizi yıldırmayı deniyor.

Varşova, Moskova ve Londra arasında gelişen mücadele içinde gordiyon düğümü olma görünümündedir. Fakat Kızılordunun İngiliz emperyalizmine kendisinin canlı olduğunu ve Sovyetler Rusya'sının hâlâ güçlü olduğunu kanıtlayacak yeni saldırısına hazırlandığı anda işte bu açık ve kesin anda, burada Doğu Halkları Kurultayında, Sovyetler Rusya'sının yani onun temsil ettiği dünya proletaryasının bir başka kılıcı daha olduğunu gösteriyoruz: Dünya kapitalizmi ve özellikle İngiliz kapitalizmi tarafından şimdiye dek ezilmiş olan halkların öfkesi. Sovyetler Rusyası bu halklara doğru, onları

kardeş ve silâh arkadaşı olarak görerek kardeşçe ilerliyor. Kızılordunun toplarının Varşova önlerinde yeniden gürlemeye gittiği kesin anda, Doğulu çalışan yığınların devrimci temsilcilerinin sesi burada birleşiyor. Dünya sermaye sınıfına, ona karşı, Avrupa başkentlerinin caddelerinden başka yerlerde, köleler kadar değer verilen, tüm insan hakları yüzlerine karşı yadsınan milyonlarca ezilmiş insan bizim kendilerine burjuvaziden tamamıyla ayrı biçimde geldiğimizi çok iyi gördükleri kırsal bölgelerde ve Asya'nın şehirlerinde savaşa girişeceklerini ilân edecekler. Fransız devriminden sonra, Napolyon Fransası İngiltere'ye savaş açtığı zaman, genç Fransız emperyalizmi Doğu halklarına, İran'a Hindistan'a başvurduğunda, sadece bu ülkelerin yöneticileriyle, çalışan yığınları sömürenlerle konuştuğunu biliyorsunuz. Biz, işte bu yığınlara gidiyoruz. XIX. yüzyıl boyunca, İngiliz ve Alman yöneticileri bakışlarını Doğuya çevirdiklerinde, bir tek düşünceleri vardı: Orada savaşları için yardım kaynakları aramak ve alıp götürmek. Ve Doğu halkları onlar için kanlarını döktüler; kendi öz çıkarları için değil, kapitalist korsanlarından biri savaştan galip çıksın diye. Bize gelince, biz onları bu halkların kapitalizme karşı savaşımızda kuvvetlerinden yararlanmak için değil, fakat onlara kapitalizmin boyunduruğundan kurtulmalarında, Ortaçağın sosyal yapısından, feodalizm ve bilgisizlikten kurtulmalarında yardım etmek, gerçekten insanca bir hayat yaşamalarında onlara yardımcı olmak için gitmekteyiz. Onlara doğru uçsuz bucaksız acılar arasından doğan genç komünist toplumun onlara henüz Batı'nın zenginliklerini götüremeyeceğini bilerek -zira bu zenginlikleri şu anda biz daha yaratmak zorundayız- ama onları kurtarmak, yeni yaşantılarını, kendilerine, çalışan yığınların çıkarlarıyla uygun olduğu görünecek bir biçimde kurmalarında onlara yardım etmek için uzanmaktayız.

Bakû şehrini düşüncesizce seçmedik. Uzun yıllar süresince, İranlılar, Türkler, Tatarlar Bakû'da kapitalizm tarafından ezilerek ve sömürülerek ve kalplerinde sosyalist düşünceyi benimseyerek çalıştılar.

Biz, burada, Bakû'da, Sosyalist Devrim nasıl doğdu, nasıl çarlığa karşı burada mücadele atılımını yaptı, Bakû'dan İran'a dönen emekçiler, tüm halkların kurtuluşu için mutlakıyete ve sermayeye karşı mücadele fikirlerini oraya nasıl götürdüler, biliyoruz. İçinde önceden burjuvazinin erişilmez lüksü ile işçilerin ve halkın yoksulluğunun komşuluk ettikleri bu işçi kentinin, dünya devriminin arenalarından biri olacağına, siyasal bilincin ona ışık saçacağına, Komünist Enternasyonal tarafından insanların kurtuluşu için verilen mücadele içinde şimdiden denenmiş Bakû proletaryasına emanet edilen Doğu Devriminin bayrağının orada zafer kazanacağına inanıyoruz.

Yaşasın Bakû proletaryası.

Yaşasın Doğu halklarının kurtuluşunun öncüleri. (Alkışlar)

Yoldaş Karaef Türkmenceye çeviriyor. (Alkışlar)

Başkan: Söz. Dünya savaşının ateşi içinde doğmuş Macaristan Sovyetleri Cumhuriyeti Başkanı yoldaş Bela-Kun'da (Alkışlar)

Salonun içinde sesler yükselir: Yaşasın Sovyetler Macaristanı. Hurra. (Coşkun gösteri. Orkestra Enternasyonal'i çalıyor.)

Bela-Kun: Yoldaşlar, her ne kadar, Rusça anlatım sağlamakta çok güçlük çekiyorsam da, izin verin bana sizi uluslararası devrimin dili olan bu dil aracılığıyla selâmlayayım. (Alkışlar)

Yoldaşlar, sizi en çok ezilmiş proleterler adına, beyaz Macaristan proleterleri adına selâmlamaktayım. Kuşkusuz, Macaristan'da Sovyetler yönetiminin yerleştiği sıraları çok az bilirsiniz. Bu anda sizin Denikin'den ve hepimizin düşmanları İngiliz ve Fransız emperyalizminden gördüğünüz gibi baskı ve

zulüm görmüş olan dünya devriminin savunucularını çok az bilirsiniz. Kesinlikle tümünden haberiniz yoktur, ama eğer o zamanlar burada egemen olan ve şimdi ise cezaevlerinizde olan Denikin'in gönüllülerinin, İngiliz general ve subaylarının Bakû'da yaptıklarını hatırlıyorsanız, İngiliz ve Fransız genel kurmaylarının ve Amerikan iş adamlarının ciğeri beş para etmez adamı Amiral Horthy'nin yönetimi altında karşı devrimin Macaristan'da yaptıkları hakkında bir fikriniz de olacaktır. Sizde olduğu gibi, yoldaşlar, binlerce ve binlerce işçi hayatlarını kaybettiler; Azerbaycan'da beyaz terör ortalığı kırıp geçirdiğinde sizin işçileriniz ve köylülerinizin beklediği gibi bizimkiler de uluslararası proleteryanın yardımını bekliyorlar.

Yoldaşlar, proleter devrimi Macaristan'da yeniden doğacaktır. Biz Macar proletaryası olarak Bakû Kurultayının, Batının uluslararası devriminin arkasını güven altına alacağını, Doğu ve Batı işçi ve köylülerinin kardeşçe birliğini gerçekleştireceğini ve Doğu'nun kızıl ordusunun bizimle birlikte bütün emperyalistlere, bütün kapitalistlere ve onların paralı askerlerine karşı çarpışmasını sağlayacağını umut ediyoruz.

Yaşasın Doğu ve Batı halklarının kardeşçe birliği.

Yaşasın Komünist Enternasyonal.

Yaşasın Kızıl Azerbaycan!

Sultanof yoldaş Türkmenceye çeviriyor.

Başkan: Söz, İngiliz Komünist Partisi temsilcisi Yoldaş Quelch de. (Alkışlar) (Yoldaş Quelch'in İngilizce söylevi Petrof yoldaş tarafından Rusçaya çevriliyor). Petrof: Quelch yoldaş İngiliz Komünist Partisi temsilcisi olarak kendisine gösterilen kabulden çok duygulanmıştır. Sizi İngiliz Komünistleri ve İngiliz işçi sınıfı adına selâmlıyor. (Haraketli alkışlar)

İngiliz işçi sınıfının hareket etmesi zordur. Ama bir ayağa kalkarsa dünyada hiçbir kuvvet onu durduramaz. (Haraketli alkışlar)

İngiliz kapitalistleri, İngiliz hükümeti Rusya'yı savaş açmakla tehdit ediyorlardı. Peki ya ne oldu? Büyük Biritanya işçi sınıfından bir eylem komitesi oluştu: O andan itibaren de hükümet tehdidinden caydı. İngiliz işçi sınıfı savaşa karşıdır. O Sovyet Rusya ile birliktedir. O, İngiliz kapitalist ve emperyalistlerinin geçmişte ezdikleri Mısır ve diğer ülkeleri şimdi de ezmekte olduklarını bilmektedir. İngiliz proletaryasının Rusya işçi sınıfı ve diğer ülkelerin işçi sınıflarıyla işbirliği yapmasını amaçlayan tüm çabaları İngiliz emperyalizminin sonunu yaklaştırmaktadır.

Toplumsal devrim İngiltere'de yakındır. Doğu Halkları Kurultayı devrimci hareket, yeni bir itici güç kazandırıcaktır ve yoldaş Quelch bu Kurultayı İngiliz emperyalizminin çöküşünde payı olacağını ümit etmektedir.

Konuşmasının sonunu ''Yaşasın Sovyetler Rusya'sı! Yaşasın dünya devrimi!'' diye haykırarak tamamladı. (Haraketli alkışlar)

Karaef yoldaş Türkenceye çeviriyor.

Başkan: Söz Balkanlar Komünist Federasyonu Temsilcisi yoldaş Chabline'de. (Hararetli alkışlar)

Chabline: Bulgarca konuşuyor, Söylevi Türkçeye Karaef tarafından çevriliyor. (*)

Başkan: Söz Fransız komünistlerinin temsilcisi Rosmer Yoldaş'da.

Pavloviç Rosmer'in söylevini çeviriyor.

Yoldaş Rosmer diyor ki: Kardeşçe kabulünüz Fransız proleterlerinin kalbinde yer edecektir.

Şimdiye kadar siz, yalnızca Fransız burjuvazisiyle Rus karşı-devrimcilerinin bağdaşıklığının sonuçlarını gördünüz ve hissetiniz. Ama Fransız proletaryası uyanıyor. O, kendisini Rus proletaryası ile birleşmekten alıkoymaya uğraşan burjuvazisinin boyunduruğu altında inliyor.

Rosmer, Karadeniz'e gönderilen Fransız denizcilerinin örneğini andı. Rus kentlerini bombalamayı reddetikleri için, demokratik Fransa'nın yöneticilerinin acımasız baskılarına, intikam duygularına maruz kalmışlardı. Ama Karadeniz'deki gemicilerin kahramanlığı binlerce işçinin devrimci coşkunluğuna neden oldu.

Fransız emekçileri biliyorlar ve hissediyorlar ki, Sovyetler Rusyası dünya proletaryasının doğal bağdaşıdır. Şu anda Fransız emekçileri için ondan aziz bir ülke yoktur. Son grevleri sırasında yüzlerce demiryolu işçisi Rusya için pasaport istediler. ''Biz'' diyorlardı, ''kapitalist Fransa'yı terketmek istiyoruz. Rus yoldaşlarımızın yanına gitmek, onlarla devrimin savunulması için beraberce çabalamak ve komünist toplumu beraberce kurmak istiyoruz.'' Savaştan harap çıkmış kapitalist Fransa ekonomik yıkımın eşiğinde. Ama zaferden başı dönmüş, militarist bir biçimde yönetilen kapitalist Fransa'da hâlâ karşı-devrimci çabaların egemen olması ve Vrangel'in resmen tanındığının ilân edilmesi işçi yığınlarına meydan okumak değil midir? Ama bu ittifak çözülecek ve bu zincirler kırılacaktır.

Zira karşısındaki birlik Rusya proletaryasının, Fransız ve diğer ülke proletaryalarının gittikçe güçlenen birliğidir. (Alkışlar)

Başkan: Söz Amerikan temsilcisi John Reed'de.

John Reed İngilizce konuşuyor.

Petrof çeviriyor:

John Reed kendi kendine soruyor: Şu sözcüğün anlamı ne: Bakû? -Bakû petrol demektir. Oysa, Amerikan kapitalizmi petrolün dünya tekelini istiyor. Petrol için kan akıtılıyor. Petrol için vuruşuluyor. Amerikan kapitalizmi petrol bölgelerini ele geçirmeye ve oraların halkını boyunduruk altına almaya uğraşıyor. Yoldaş Radek şu anda Amerikan kapitalizmi tarafından hamen hemen tümüyle ele geçirilmiş, petrol kuyularıyla dolu Meksika'yı, Kurultay'da temsil edilir görmeyi dilerdi. Ama Bakû'da, artık kapitalist yok, petrol artık onlara ait değil. Bakû'da, Rusya'da bu böyleyse, niye Amerika'da da böyle olmasın? Doğu, yalnızca kendisini sömürmekle ayakta kalabilen kapitalizm ve emperyalizmin Avrupa ve Amerika'da alaşağı edilmesinde bize yardımcı olacaktır.

Doğu halkları baş kaldırdığı anda, kapitalizmin son destekleri de çökecek ve halklar çalışmanın rünlerinin tüm insanlığa ait olacağı toplumu yaratacaktır. Sultan Zade Türkmenceye çeviriyor.

(Alkışlar)

Başkan: Söz Avusturya Komünist Partisi delegesi Yoldaş Steinhart'da. Steinhart Almanca konuşuyor. Başkan söylevini çeviriyor.

Yoldaş Steinhart sizi Avusturya emekçileri adına selâmlıyor. Avusturya ve Almanya'da işçi sınıfı bilim ve kültürden yararlanabildi. Durumu bu noktada Rusya'dakinden çok daha iyi. Ama hiçbir yerde Sovyetler Rusyası'ndaki kardeşlerinin elde ettiği sonuçlara varamadı. Almanya'da ve Avusturya'da burjuvazi, Rus burjuvazisinden daha iyi örgütlenmiş ve daha güçlü ve bu yüzden mücadele orada daha zor. Avusturya işçi sınıfı, kararlılıkla mücadele etti. Bunu sürdürüyor. Çok kanı döküldü. Ama henüz yenilmedi.

Yoldaş Steinhart; Moskova'daki III. Enternasyonal'in Kurultayından geliyor. Bu, tarihin akışını değiştirecek bir olay. Kurultay, uluslararası devrimi

proletaryasının ordusunun temellerini, uzun çalışmalar sonunda attı.

Dünya devrimi ve işçi sınıfı Karl Marks'ın öğretisini kılavuz edindi. Troçki yoldaş devrimin öncü ordusunun başkanıdır. Zinovyev yoldaş Komünist Enternasyonal başkanı, genel kurmayın başındadır.

Doğu halkları kurultayı, kapitalizme karşı bu mücadelede yeni bir aşamayı işaret ediyor. O, özellikle Doğu halklarını ezen İngiliz - Fransız emperyalizmine doğrudan bir darbe indiriyor. Işınları Batı'nın üzerinde yayılan özgürlük güneşi, sonunda Doğu'nun üzerinden yükseliyor. Komünist Enternasyonal Kurultayının çözümlemeleri Doğu'da uygulanacaktır.

Yaşasın Dünya Sovyetler Cumhuriyeti.

Yaşasın Kızıl Azerbaycan.

Başkan: Yoldaşlar, başka konuşmacı kalmadı. Hepimiz yorulduk. Sevgili ev sahiplerimiz de yolculuklarının sonunda, onlar da yorgunlar. Sanırım oturumu kapatabiliriz.

Yoldaşlar, sizin adınıza buraya damarlarımızda yeni bir kan dolaştırmak ve giriştiğimiz büyük mücadeleyi sürdürmekte kuvvetlerimizi birleştirerek bize yardım etmek için uzun ve yorucu yolculuklar pahasına buraya gelmiş olan yoldaşlara teşekkür etmeme izin veriniz.

Yoldaşlar, Doğu'nun tüm devrimci yollarını bundan böyle aydınlatacak olan kızıl Bakû kentine hoş gelmişsiniz. Burada komünist devrimi tutuşturmaya gelen sizlere, yoldaş Zinovyev, Radek, Bela-Kun'a, hepinize hoş geldiniz deriz. Yoldaşlar, Enternasyonal'in ezgisiyle ayrılalım.

(Tezahürat, Enternasyonal)

Oturum saat 03.30'da kapandı.

BİRİNCİ OTURUM

1 Eylül 1920

Oturum akşam saat 8.40'da açıldı.

Nerimanof: Komünist Enternasyonali Merkez Komitesi adına, Birinci Doğu Halkları Kurultayının açıldığını ilân ediyorum. (Haraketli alkışlar "Enternasyonal")

Yoldaşlar! İlk kez şimdi yapılan, Doğu Halkları Birinci Kurultayını açma mutluluğu beni heyecanlandırmakta.

Bize ilk erdemlilik ve kültür kavramlarını vermiş olan yaşlı Doğu, bugün, burada yüzyıllar boyunca burjuva güçlerinin sermayesinin kendisine verdiği derin acı ve yaraları bize anlatacak ve gözyaşları dökecek.

Bugün her biri ayrı bir hayat yaşayan Doğu halkları sermaye zulmünün korkunçluğunu bilmemezlikten gelemezler.

Ama ancak, sermayenin çektirdiği acıların bütün Doğu halklarının tek tek durumlarının tablosu halinde gözlerimizin önüne serildiği bugün, onlar durumlarının tam bilincine varacaklardır.

Öğrenecekleri onları birleşmeye ve tek ve aynı sonuca varmaya zorlayacaktır: Zincirlerini koparabilmek için güçlerini birleştirmek.

Dünkü konuşmacıların söylevleri, bu Kurultay'ın diğer bir anlamı üzerine dikkati çekme olanağı veriyor bana. Burada iki ayrı dünya buluştu; ezilenlerin ve ezenlerin dünyaları. Şurası su götürmez ki, ezenlerin dünyasının buradaki temsilcileri burjuva sınıfından gelseydiler yaşlı Doğu'nun gözyaşları hiçbir sonuç vermeyecekti. Ama, ne mutlu ki, Batı'nın

delegeleri burada kesinlikle burjuva ülkelerinin işçi sınıfını temsil ediyorlar; onların asil kalpleri bu gözyaşlarını anlamaya yeterlidir. Onlar olayların akışını hızlandıracaklar ve III. Enternasyonal'in, çok yakında bütün dünyada egemen olacağını haykırmamıza olanak verecekler. (Hararetli alkışlar) (Nerimanof Türkmenceye çeviriyor).

Nerimanof: Kurultayın komünist kesimi ve patisizler kesimi Doğu Halkları Kurultayı çalışma kurulunun şu kişilerden oluşturulmasını teklif ediyorlar.

Komünistler:

Ruskulof, Avduraşidof ve Karaef (Türkistan)

Mustafa Suphi (Türkiye)

Van (Çin)

Agapia (Hindistan)

Mollavecan-Rahmanof (Kiva-Özbekistan)

Mehmedof (Buhara)

Kormasof (Dağıstan)

Digurof (Terek, Kafkas)

Aliev (Güney Kafkas)

Kastonyan (Ermenistan)

Anikief (Tataristan Cumhuriyeti)

Nerimanof (Azerbaycan)

Amur-Sahan (Kalmuk Cumhuriyeti)

Philippe Maharadze (Gürcistan)

Haydarman (İran)

Ağazade (Afganistan)

Partisizler:

Narbutabekof (Taşkent)

Mahmudof (Fergan)

Tahsin-Bahri (Anadolu)

Havis Mehmet (Anadolu)

Van (Doğu Türkistan)

Kubeef (Mangişlak bölgesi)

Niyazi-Kubi (Türmenistan)

Kara Taci (Semerkant)

Hazir Seduki (Hindistan)

Sidaceddin Kardaş Oğlu (Dağıstan)

Eytşief (Azerbaycan)

Musaef (Azerbaycan)

Azim (Afganistan)

Abdullahef (Kiva-Özbekistan)

Sekreterler:

Komünist kesimden: Ostrovski (Rus)

Partisizlerden: Abdulhamid Yumusof (Müslüman); Melikof (Rus), Mahmud-Han ve Ahmed-Han (Müslüman).

Kurultayın bütün fraksiyonları Doğu Halkları Kurultayı başkanlığı için yoldaş Zinovyev'in adaylığını öneriyorlar. (Uzun alkışlar) Komünist fraksiyon, partisizler fraksiyonunun da yaptığı gibi Kurultay'ın şeref başkanlığına Lenin yoldaşın (Alkışlar) ve Troçki yoldaşın (Alkışlar, orkestra Enternasyonal'i çalıyor) seçilmesini öneriyorlar.

Sizlere Kurultayın başkanlık kuruluna şeref üyesi olarak sevgili konuklarımız Quelch, İngiliz - Rosmer, Fransız - Chabline, Bulgar - Jantz, Hollandalı - Reed, Amerikalı - Bela - Kun, Macar - (Alkışlar) - Radek (Alkışlar) - Nodo-Io-Şiro, Japon-Steinhart, Avusturyalı - yoldaşları ve hepimizin tanıdığı sevgili Stalin yoldaşı seçmeniz teklif ediliyor.

Seçime baş vuracağız (bir ses çeviri istiyor). Listedeki isimlerin çevirilmesi gerekli mi sizce? (Yanıt: Sadece Türkçeye).

Çeviri bir çevirici tarafından yapıldı.

Başkan: Listeye karşı olanların ellerini kaldırması rica olunur. Karşı olan kim? Liste hemen hemen oybirliğiyle kabul edildi.

Söz yoldaş Zinovyev'de (Tezahürat, hazır bulunanlar ayağa kalktılar ve yoldaş Zinovyev'i alkışladılar). Oturmanızı rica ediyorum, yoldaşlar.

Zinovyev: Yoldaşlar, çabam, sizlere, Doğu halklarının şimdiki Kurultayının amaçları ve bu amaçlar doğrultusunda yapabilecekleri hakkında, Komünist Enternasyonal'in ne düşündüğünü sergilemeye çalışmak olacaktır.

Bu Kurultayı toplama fikri, Komünist Enternasyonal'in Dünya 2. Kongresi hazırlandığı sıralarda bir kısım delegelerin Moskova'ya geldiği anda bizde olgunlaştı. Bir dizi ülke adına siz Doğu halklarını bugün hazır bulunmak mutluluğunu duyduğumuz Bakû kongresine davet ettik. Amacımız, Konmünist Enternasyonal'i Yürütme Kurulu ile sizler arasında bir işbirliği yaratmaktır.

Amerika ve Avrupa'nın 37 değişik ülkesinden gelen komünist işçi ve köylü temsilcileri, Komünist Enternasyonal'in 2. Kongresine katıldılar. Oraya ayrıca Doğu'nun tecrit edilmiş temsilcileri de geldiler. Ama bugün biz burada Doğu'nun çalışan yığınlarının çok daha önemli sayıda temsilcisini bir araya getirmeyi başarmıştık. Öyle düşünüyoruz ki Bakû Kurultayı, tarihe insanın özgürlüğe kavuşturulması mücadelesinde Moskova çalışmalarını henüz bitirmiş olan Komünist Enternasyonal'in tamamlayıcı bir yapıtı olarak geçecektir.

Biz, insanlık tarihinde ilk kez Komünist Enternasyonal'in yirmiden fazla Doğu halkını bir araya getirmeyi başarmasından, engin bir kıvanç duyuyoruz. Bugüne kadar Doğu halkları şimdi karşımızda olan acil sorunlarını çözebilmek için asla birlikte hareket etme olanağını bulamamışlar ve sürekli olarak birbirlerine düşmanca tavırlar içinde yaşamışlardı.

Bu Kurultayı, birinci dereceden tarihî bir olay olarak görüyoruz. Zira, şu anda Avrupa ve Amerika'nın en seçkin işçi ve köylüleri ayakta yalnız değillerdir. Doğu'da uyanmış olanlar artık tecrit edilmiş kişiler değil binlerce ve milyonlarca emekçidir; onlar ki dünya nüfusunun büyük bir kısmını teşkil ederler, ancak onların katkısıyla emek ile sermaye arasındaki çelişki çözümlenecektir.

Yoldaşlar, şu anda hazır bulunduğumuz Kurultay, sizin de bildiğiniz gibi partinin bir örgütü olan Komünist Enternasyonal tarafından toplanmaya davet edilmiştir. Oysa bugün görüyoruz ki, aramızda komünistlerden başka

şimdilik komünist partilere dahil olmayan ve kendilerini partisizler diye adlandıran ve belki de başka partilere üye olan gruplardan yüzlerce delege var.

İlk bakışta bu bir çelişki gibi gözükebilir. Bir parti örgütü kesinlikle bir parti birliği görünümü vermeyen ve büyük çoğunluğu hiçbir partiye üye olmayan delegelerden oluşan bir Kurultay'ı nasıl toplantıya çağırabilir?

Ama bu çelişki yalnızca görüntüdedir. Gerçekte tavrımız Doğu halklarının delegelerini hiç bir soruşturmaya tâbi tutmadan, Komünist Enternasyonal'e bağlı olup olmadıklarını, Bolşevik olup olmadıklarını araştırmayan Komünist Enternasyonel'in politikasına, isteklerine, ülkülerine ve eğilimlerine tamamen uygundur. Size hangi partiden olduğunuzu sormadık; biz size sadece şu soruları sorduk: ''Emekçi misin, çalışan yığınlardan yana mısın? Sivil harbe son vermek istiyor musun ve ezenlere karşı halkını örgütlemek ister misin?''Bu yeterlidir. Başka bir şeye gerek duymuyoruz ve hiçbir politik pasaport talep etmiyoruz. Bütün evrenin gözleri önündeki sorunları incelemek için birleşelim.

Yoldaşlar! II. Enternasyonal ile gücü sürekli artan III. Enternasyonal arasındaki zıtlaşma dar bir parti çekişmesi değildir; hele yalnızca parti üyelerinin ilgilenmek zorunda olduğu bir sorun hiç değildir. O emek ile sermaye arasındaki bir zıtlaşmadır ve bütün çalışanları ilgilendirir. Hâlâ çok sayıda okuma yazma bilmeyen insanın yaşadığı, baskının uzun yıllar uyuşukluk içine ittiği, politik hayatla yeni yeni ilgilenmeye başlayan milyonlarca cahil köylünün yaşadığı Rusya'da bugün, emekçileri zenginlerin boyunduruğundan kurtamaya uğraşan bir III. Enternasyonal'in varlığından, sakinlerinin en azından kulaktan duyma dahi olsa, haberi olmayan ne bir köy vardır, ne de bir kasaba. Ve şuna inanıyoruz ki, Doğu'da da küçük bir kasaba ya da yerleşme merkezinin en bilinçli kişilerinin burada onların kurtulması için uğraşan bir III. Enternasyonal'in varlığından haberdar olacakları saatler uzak değildir; bu böyle olacak, yoldaşlar, çünkü hayat artık önümüze, çözümlememiz için, emeğin kurtuluşu sorununu koyuyor. Ve hayat her köylüyü bunu düşünmeye zorluyor.

Size bu konuda çarpıcı bir örnek verebilirim. II. Enternasyonal'in ne oludğunu öğrenmek ister misiniz? Gürcistan'da, II. Enternasyonal'e bağlı bir fraksiyonu teşkil eden bir Menşevik hükümeti iktidarda bulunuyor. Gürcistan'ın şu anki yöneticileri bu II. Enternasyonal'in önemli temsilcilerindendirler. Oysa bütün Gürcü köylüler, iktidarda II. Enternasyonal'e bağlı bir partinin bulunmasının ne demek olduğunu, nelere mal olduğunu biliyorlar. Bu iktidar toprakların başkalarının elinde olmasına, basın özgürlüğünün yalnızca burjuva basını için var olmasına, çalışan yığınların en iyi militanlarının tutuklanmasına, sermayenin koruyucu köpeklerinin egemenliğine, yalnızca zenginlerin ayrıcalıklarını korunulmasına mal oluyor. Gürcistan, ülkelerini, bir yemek sunuyormuşcasına, İngiliz sermayesine sunmaya hazır kişiler tarafından işte böyle yönetiliyor (Alkışlar). Bu, Gürcistan'ın ülkelerini bir tabakta herhangi bir İngiliz, Fransız veya İtalyan generaline sunmaya hazır (yeterki bir gücü olsun) ve isteyen kişiler tarafından yönetmesi demektir. Bu, nihayet, çarcı general Denikin ile düşüp kalkmağa hazır kişilerin, onu zafere yakın gördükleri ve Sovyet iktidarının düşeceğini sandıkları anda her şeyi yapabilecekler demektir. Almanya'da, II. Enternasyonal'ın belli başlı temsilcisi, binlerce Alman işçisini kurşuna dizdirten cellat Noske'dir. Gürcistan'ta II. Enternasyonel'in en yetkili temsilcileri Nol Jordania'nı dostları ve çömezleridir. Bunların hepsi halklarının işkencecileri ve köylülerinin derilerini kırbaçla soymaya hazır kişilerdir. (Alkışlar, hareketler).

Sanki doğruymuş gibi, Jordania'nın politikası her zaman Gürcü köylülere, Gürcistan'ın bağımsızlığı ve ulusal çıkarları koruması olarak sunulmuştur. Ama, yoldaşlar, Gegeçyori ve ortaklarının ulusal bağımsızlık üzerine türküleri, şayet topraklar eski sahiplerinin elinde kalacak, eski boyunduruk geçmişte var olduğu gibi kalacak, ilk gelen İngiliz paralı askerî çizmesinin topuğunu işçi ve köylünün göğüsüne bastırabilecekse Gürcü köylüsü için ne ifade eder? İşte, yoldaşlar, II. ve III. Enternasyonal arasındaki fark buradadır. Bu aydınlar ya da bilim adamları arasındaki bir tartışma değil, işçi ve köylüler için hayat ya da ölüm meselesidir.

Varlığının en iyi yıllarında, II. Enternasyonal, ''uygar'' Avrupa'nın, ''barbar'' Asya'yı vesayeti altına alabileceğini ve almaya zorunlu olduğunu savunuyordu.

1907'de, Stuttgard Uluslararası Kurultayında, çeşitli hükümet mensubu sosyal demokratlar veya Menşevikler ''ilerici'' diye isimlendirdikleri bir politikanın gerekliliğinden söz ediyorlardı. Bunun yumuşak, uygarlaştırıcı, insanca hatta insan sevgisine dayalı bir sömürgeci politika olacağını ileri sürüyorlardı. Gerçekte ise onlar kapitalistlerin yağmacı sömürge politikalarının sürekliliğini sağlamaya çalışıyorlar. O emperyalist politika ki, bahtsız sömürgeleri Avrupa burjuvazisinin yağmalanmış çöplüğü haline getirmiştir ve sömürgelere frengi, afyon, ahlâksız subaylardan başka hiçbir hediye vermemiştir.

1917 savaş patlak verdiğinde, zaten 1907'den beri beyaz ırktan burjuvaların, siyah ve sarı ırktan insanlara uyguladığı baskı politikasında işçi sınıfının da burjuvalar ile el ele vermesi gerektiğini ileri sürerek ihanet içine düşmüş olan ve bu kadar derinde kangrenlenmiş II. Enternasyonal, hevesle kendisini burjuvaziye tekrar sattı ve ertesi günde iskambil kâğıttan bir şatoymuşcasına yerlebir oldu.

Var olduğu ilk günden beri Komünist enternasyonal dedi ki: Asya'nın nüfusu Avrupa'nınkinden iki kat fazladır. Asya'da 800 milyon insan yaşıyor. Oysa biz, derilerinin rengi ne olursa olsun, ister beyaz, ister siyah veya sarı olsun, bütün emekçileri özgür kılmak istiyoruz.

Biz insanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldırmak istiyoruz ve bunu anlamayanı kim olursa olsun sosyalist kabul etmiyoruz. Biz, burjuvazinin yardımına gelenler ve ezilen uluslara yardım etmek söz konusu olduğundan saklananlara karşı sürdürüyoruz kavgamızı. Biz kendimizi bütün ırklardan emekçilerin olduğu gibi zencilerin de örgütlenmesinden, baskı ve sefalet altındaki çalışan bütün insanlığın örgütlenmesinde yana ilân ediyoruz. Bunun içindir ki, biz II. Enternasyonal Kurultayı son bulduğunda neler yapılması gerektiğini hatırlattık ve 37 ülkenin komünistleri adına manifestomuzu yayınladı.

Bu bütün dünyanın işçi ve köylülerine hitap edene manifesto diğer pragraflarının arasında şöyle bir paragrafa da sahipti:

Dolaylı ya da dolaysız bazı ulusların ayrıcalıklarını diğerlerinin zararına olarak savunan, sömürgelerdeki esarete karşı tavır takınmayan, değişik renkte ve ırktaki insanlar arasında insan hakları konusunda ayırım gözeten, sömürgelerdeki silâhlı ayaklanmaların işini kolaylaştıracağına metropollerin burjuvalarına sömürgeler üzerindeki egemenliklerini sürdürebilmeleri için yardım eden, İrlanda'da, Mısır'da, Hindistan'da Londra plütokrasisine karşı ayaklanmış olanları elinden geldiğince desteklemeyen İngiliz sosyalisti, proletaryanın güvenine, ona vekâlet etmeye lâyık olup olmadığını bir tarafa bırakın, kurşunlanmayı en azından yüzüne bakılmamayı hak eder.

Bizim ilân ettiğimiz budur, bizim Avrupa ve Amerika işçileri önünde

verdiğimiz söz budur ve şimdi de onu burada Bakû'da bütün Doğu'nun çalışan yığınlarının temsilcilerinin huzurunda görkemle tekrar ediyoruz.

Biz, ezilen halklara kapitalistler tarafından sömürülen ve soyulan ülkelerin çalışan yığınlarına karşı görevini bir an da olsa unutanlara karşı, ölümüne mücadele ediyoruz.

Önceden de söyledim, yoldaşlar. Komünist Enternasyonal bütün ezilen yığınlarla, Doğu'nun bütün halkları ile kardeşçe, bir bağdaşıklığa girmeyi yürekten diliyor. Öyle sanıyorum ki, yoldaşlar, siz de bu bağdaşıklığı istiyorsunuz zira istememeniz mümkün değildir. Attığı her adımda şimdi Avrupa proletaryası tarihin kendisinin, Doğu ile Batı emekçilerini birbirlerine bağladığını görüyor. Ancak tam bir dayanışma ile ortak düşmanlarını yenebilirler, aksi takdirde yenilginin altında birlikte ezilirler. Alman işçileri - diğer birçok ülkenin işçilerinde olduğu gibi Avrupalı işçileri, siyah ve sarı ırktan askerî birliklerle korkutmaya çalışan umutsuz durumdaki burjuvazilerini görüyorlar. Fransız burjuvazisi Almanya'ya zenci askerler gönderdi.

İtalyan burjuvazisi de işçilerini yıldırmak için zamanı gelince ve gerekirse onlara karşı sömürge askerlerinden oluşmuş birlikleri göndereceğini ilân ediyor. İşte böyle, ağır deneyler pahasına Avrupalı emekçiler II. Enternasyonal'e bağlı oldukları sırada hiç düşünmedikleri bazı şeyleri anlamayı öğreniyorlar. Avrupalı işçi her ne pahasına olursa olsun, Doğu'nun çalışan yığınları ve bütün dünya ile geniş bir bağlaşıklık içerisine girmek zorunda olduğunu öğreniyor. Fakat bunu aynı zamanda Doğu'nun yüz milyonlarca emekçisinin de anlaması gerekmektedir. Sizin de ilk çabanız, her biriniz ülkelerinize döndüğünüzde, her köylüye, din adamına, emekçiye tek kelimeyle sizi dinlemeye hazır herkese günümüzde birbirimize yardım etmeden, dayanışma içerisinde olmadan Doğu'nun, Batı'nın tün dünyanın çalışan sınıflarının güçlü bir bağlaşıklık oluşturmadan hâlâ korkunç bir güce sahip olan düşmana karşı ileriye doğru tek bir adım atamayacağımızı anlatmak olmalıdır.

Kurultayımızın asıl görevi Asya'nın milyonlarca köylüsünü uyandırmak, onlara eski toplumun toprağını alt üst edecek yeni bir anlayışı benimsemenin gerekli olduğunu açıklamak, onlara kurtuluşa varabilmek için tüm dünyanın örgütlü işçi sınıfı ile birleşmekten başka yol olmadığını ve yalnızca bu birleşmenin onları yıllardır ezen ve soyan İngilizlere ve Fransızlara karşı emeğin kesin zaferini kazandırabileceğini anlatmaktır.

Yoldaşlar, ilk deklarasyonlarından beri III. Enternasyonal dünyanın bugün egemen ve bağımlı uluslara, ezen ve ezilen uluslara bölünmüş olduğunu söylüyor.

II. Enternasyonal ise bunu söylemekten kaçınıyordu. O yalnızca genelleyici bir tavırla, sorunun pratik tarafları ile ilgilenmeden, gerçekte olayların nasıl geliştiğine değinmeden, eşitlikten söz ediyordu. Moskova'da Komünist Enternasyonal'in 2. Kurultayında, dünyanın egemen uluslarla, ezilen uluslar tarafından oluştuğu tekrar ilân edildi.

Yoldaşlar, savaştan önce ve savaş sırasında biz bu olguya işaret etme fırsatını bulmuştuk. Eserlerimizden birinden (ilgilenenlere söylüyorum kitabımın ismi: Savaş ve Sosyalizmin Bunalımı'dır) rakkamlara dayanarak ulusların durumunu şöyle bir tablo oluşturduğunu kantılamıştım. Toplam 437 milyon nüfusa sahip altı büyük güç, nüfusları 1 milyar 220 milyonu bulan dünyanın tüm diğer ülkelerini eziyorlardı. Savaştan önce durum böyleydi. Bugün, durum daha da kötüdür. biliyorsunuz ki, şimdi bu altı büyük güçten bir kısmı yenilerek, mevkiilerinden düştüler. Şu anda daha az büyük güç, yani daha az uluslararası korsan ve eşkiya var. Nüfusları, Lenin

yoldaşın rakamlarına göre, ancak 250 milyonu bulan gözleri bir türlü doymak bilmez dört devlet Amerika, İngiltere, Fransa ve Japonya dünyanın bir milyar ikiyüz elli milyon nüfuslu tüm bağımlı ülkelerini eziyorlar. İsmini biraz önce andığım kitapta şu hesabı yaptım: İngilizlerin yüzde beşi büyük mülk sahibidir ve bu yüzde beşlikler yalnızca tüm İngilizleri değil, ayrıca her biri başına 890 Hintli, İranlı, Çinli vb. değişik halklardan kişiyi de hizmetlerinde kullanıyorlar. Her İngiliz kapitalisti, kendisi için yüz kadar İngiliz ve dokuz yüz kadar ezilen sömürge halklarından kişiyi çalıştırıyor. Savaştan önce, durum böyleydi ve o zamandan beri de değişmedi. Bu, Doğu Halkları Kurultayı'nın amacı, bu olguyu gün ışığına çıkarmak ve onu bütün emekçilere anlatmaktır. Şu düşünceyi iyice kafalarınıza yerleştirin: Her İngiliz kapitalisti yalnızca onlarca ve yüzlerce İngiliz işçisi çalıştırmıyor, ayrıca İngiliz kapitalizminin etkisi altında olan İran'da, Hindistan'da, Türkiye'de yüzlerce ve binlerce köylüyü çalıştırıyor. O halde sonuç kendiliğinden ortaya çıkıyor, ezilen bu 1.250 milyon insan birleşmek zorundadır ve bütün bu boyunduruk altında tutulanlar birleşirlerse dünyada hiçbir güç onların ''İngiliz kapitalizmi'' denilen korsanlar güruhu tarafından baskı altında tutulmasını sağlayamaz. Ayrıca tüm dünyanın komünist işçi temsilcileri de sizi bu çok ağır, çok sert fakat vazgeçilemez kavgaya çağırıyorlar ve kavgamızda da kardeşçe yardımlarını sunuyorlar. Biz, sizin Avrupa ve Amerika işçilerinin uzattıkları eli namusluca kabul edip, bu ele kalpten bir el sıkışma ile cevap vereceğinize eminiz! (Alkışlar).

Biz, eğer Doğu halkları geri kalmışsa, okuma yazma bilmiyorsa, cahilse, bâtıl inançlara bağlıysa, dünyada neler olup bittiğini bilmiyorsa, basit sağlık kurallarını dahi ihmâl ediyorsa bunların suçunun ona özgü olmadığını biliyoruz. Fakat bütün suç emperyalizmin uşaklarındadır ve ancak onlar suçlandırılabilirler. Eğer zavallı Türk, İranlı ve diğer ülkeler emekçileri okuma yazma bilmiyorlarsa suç onlarda mı? Bu, daha çok onların bedbahtlığıdır. Paris ve Londra'nın ''uygar'' burjuvazisi Hint köylülerinin Türk veya İranlı emekçilerin içinde bulundukları karanlıklardan kurtulamamaları için her gün binlerce yol buluyorlar.

Daha ileri ve daha iyi eğitilmiş olan Avrupa ve Amerika'nın örgütlü işçilerinin amacı, o halde Doğu'nun geri kalmış emekçilerine yardım etmek olmalıdır. Onları küçümsememek ve onlara gururla yaklaşmamak gerekmektedir. Onları geri kalmış düşünce yapılarını hoşnutlukla karşılamamaları gerekmektedir; ama onlara, yardım edici ellerini her fırsatta uzatmalıdırlar. Onlara, kendilerini uygar beyazlar diye adlandıran, Paris ve Londra'da bürolarda, bankalarda iğrenç eserlerini yaratmakla uğraşan kişilere karşı, kullanmaları için silâh vermeliyiz. Doğu'nun köylülerine topraklarını işgal etmeleri için Rus köylüsünün bunca çabadan sonra başlatmayı başardığı büyük devrimi izlemleri için yardım edelim.

Biz Doğu'da, din adamlarının ve feodal beylerin zaman zaman büyük bir beceriyle bazı ülkelerde köylüleri memnun edebildiklerini ve örneğin; onlara toprak vereceklerini söyleyerek onları inandırdıklarını -ki, gerçekte bu yalnızca bir tuzaktır; bunu cahil ve geri kalmış sınıfları kandırmak için söylerler- biliyoruz, bizim bir ödevimiz de bu dolapları meydana çıkarmak ve Doğu halklarını, bundan yarım yüzyıl önce serflerin, halen çoğunlukla cahil olan Rus köylülerinin gerçekleştirdiği toprak devrimini başramalarını sağlayarak bir eyleme itmektir. Ama eğer daha önceleri serf olan Rus köylüsü özgürlüğüne kavuşabildiyse niçin Türkiye'li, İran'lı, Hindisdan'lı, Çin'li ve Ermenistan'lı köylüler de aynı şekilde bu özgürlüğe kavuşmasınlar? Biz, Batı'nın örgütlü işçilerinin denenmiş önderliği altında, Doğulu köylülerin toprak anayı tarıma elverişli hale getirmek, büyük toprak sahiplerinin egemenliklerine son vermek, vergileri ve tefeciliği ortadan

kaldırmak ve bunlara zenginlerin kurnazlıklarıyla birlikte son vermek ve nihayet toprakları çalışan yığınların ellerine yeniden teslim etmek için derin ve gerçek bir toprak devrimini tamamlamak amacıyla yüz milyonlar halinde ayaklanmayı bileceklerinden eminiz. İşte size Komünist Enternasyonal'in getirdikleri. Avrupa proleteryası size topraklarınızı ele geçirmede ve bütün dünya halklarının özgür bağdaşıklığını yaratmada yardım etmek istiyor. Her namuslu Avrupalı emekçinin kalbinde taşıdığı ve şimdi siz, Doğu'nun temsilcilerinin bağlanmak zorunda olduğunuz, basit ve açık sözlü program böyledir.

Yoldaşlar! Moskova Kongresi, bir sosyal devrimin Doğu ülkelerinde kapitalist aşamayı yaşamadan gerçekleşip gerçekleşemeyeceği sorununu tartıştı. Uzun zamandan beri biliyorsunuz tüm ülkelerin önce büyük bir sanayinin yaratılması, mülklerin tekelleşmesi, işçilerin büyük ve modern işletmelerde toplanması ile nitelenen kapitalist aşamayı yaşamak zorunda olduğu, ancak bunlardan sonra sosyalizm sorusuna cevap aramak gerekeceği savunulur. Şimdi bunun tümüyle doğru olmadığını düşünüyoruz. Bir ülkenin kapitalizmin zincirlerini kırdığı andan, -Rusya'nın yanmış olduğu gibi- işçileri proleter devrim sorusunu sorduğu andan başlayarak Çin'in, Hindistan'ın, Türkiye'nin, İran ve Ermenistan'ın düzenin kurulması yolunda olduklarını söyleyebiliriz. Elbette ki Avrupa işçileri, iktidarı Türkiye'yi, İran'ı veya başka ülkeleri soymak amacıyla ele geçirmeyecek. Tam tersine onların yardımına gidecek. Ama madem ki durum böyledir, bu ülkeler, daha şimdiden Sovyetçi devriminde yerlerini almalıdırlar. Zenginlerin ve fakirlerin bir arada var olmalarına neden olan toplumsal düzenin baskısına birlikte göğüs germeli ve emek temeline dayalı, tüm dünyanın örgütlü emekçileriyle geniş bir birlik içinde, yeni devleti kurmalıdırlar.

Meseleyi böyle koyduktan sonra şimdi size soruyoruz: Doğu devletlerinin örgütlenmesi ne biçimde olmalı? Biz şehirlerde işçiler olmasa bile oralarda Sovyetler kurulabileceği sonucuna vardık. Bu durumda tarım emekçilerinden oluşan Sovyet devletleri kurabiliriz. Türkiye'de moda olduğu gibi şu ''komik'' Sovyetler'den değil ama çalışan bütün köylülerin temsil hakkından yararlandıkları gerçek Sovyetler.

Kızıl Dağıstan gazetesinde o bölgenin halkının Sovyet seçimleri için seçme hakkını yalnızca namuslu çalışan köylülere tanıyan ve oralarda şu veya bu kadar hayvana sahip olma koşulunu aramayan bir kanunu kabul ettiğini okudum. Verdikleri rakamların doğruluk derecesini bilemem ama mesele doğru konmuştu. Aslında, kim olursa olsun herkesin orada toprağını işleyebilecek ve ailesinin yaşamını sürdürmesine yeterli hayvanı var. Zaten başkalarının sıkıntılarından ve gereksinmelerinden yararlanıp zengin olanlar köylü Sovyetlerine alınmamalı. Köylü Sovyetleri, gerçekten halkın mutluluğundan başka hiçbir şey, ne kâr, ne istifçilik düşünmeyen emekçiler tarafından örgütlenmelidir. Bizim örgütlediğimiz Sovyetler, çalışan yığınların özlemlerinin gerçek ifadesi olmak zorundadır.

Biz sadece komünist ilkelere sempati duyanlara değil partisizlere de çağrıda bulunuyoruz. İki hareket vardır. Biri çabuk, heyecanlı, güçlü proletaryanın komünist hareketi, ki Rusya'da, Fransa'da, Almanya'da, İtalya'da gözüküyor ve gittikçe genişliyor. Öbürü daha az kuvvetli ve sık sık zikzaklar çizen henüz yollarını iyice seçmemiş ve hâlâ ne istediklerini iyice bilmeyen ama İngliz ve Fransız kapitalizminin boyunduruğu altında inleyen ezilen ulusların hareketi. Biz bu iki hareketin, birbirine gittikçe daha fazla yaklaşmasını ve ulusçu önyargılarından kurtulmasını istiyoruz; biz bu iki akımın birleşip tüm engelleri ortadan kaldıracak yeryüzünü uzun zamandır acıdan inleten kötülüklerden temizleyecek güçlü ve coşkun bir hareket olmasını, istiyoruz. Ve bu yüzden hâlâ bizimle birlik olmayan, bazı hallerde de Türkiye örneğinde

olduğu gibi bize karşı olan grupları sabırla destekliyoruz. Sizin de bildiğiniz gibi yoldaşlar Sovyet hükümeti, Kemal Paşa'dan desteğini esirgemiyor. Onun yönettiği hareketin bir komünist hareketi olmadığını unutmuyoruz; onu biliyoruz. Önümde Ankara'daki halk hükümetinin ilk meclis oturumunun steno ile yazılmış özetleri var; orada Kemal Paşa, kendisi sultanın ve halifenin kişiliğinin kutsal ve saldırılamaz olduğunu söylüyor.

Kemal Paşanın yönettiği hareket halifenin "Kutsal kişiliğini" düşmanların elinden kurtarmayı amaçlıyor. Bu komünistçe bir görüş mü? Hayır! Ama biz yığınların dinî duygularına saygı duyuyoruz ve onlara başka bir anlayışın da verilebileceğini biliyoruz. Tabiî bu uzun çalışma yılları ister. Biz Doğu'nun dinî inanışlarına diğer ülkelerinkine de yaptığımız gibi ihtiyat ve itina ile yaklaşıyoruz. Ama şu kurultayda Kemal Paşa hükümetinin Türkiye'de padişahın iktidarını yaşatmaya çalıştığını söylemek zorundayız; dinî inanışları ve yargıları ne olursa olsun aslında böyle yapmamalıydı. İleriye bakmalı, geçmişi tekrar geri getirmeye uğraşmamalıydı. İnanıyoruz ki; Sultanların son saati de gelecektir. Yalnız bunu beklerken otokrasiye de hoşgörülü davranmamalıyız. Sultanın iradesini yıkmak ve onun yerine gerçek Sovyetleri kurmak, sizlerin vazifesidir. Rus köylülerinin de, geçmişte, Çar'ın iradesine de büyük saygıları vardı. Ama gerçek halk devrimi patlak verdiğinde, bu iradeye olan saygı, iz bırakmadan kaybolup gitti. Gerçek köylü devriminin meşalesi yanmaya başladığı zaman Türkiye'de ve bütün Doğu da da aynı şey gerçekleşecektir. Halklar, o zaman sultanın da, efendilerini de iradelerine olan inançlarını hızla kaybedeceklerdir. Ayrıca şunu bir daha tekrar ederim. Türk halk hükümetinin politikası, Komünist Enternasyonal'in, bizim politikamız değildir. Ve her şeye rağmen, biz İngiliz hükümetine karşı sürdürülen her devrimci kavgayı desteklemeye hazır olduğumuzu söylüyoruz. Şu anda, Türkiye'de terazinin kefesi hâlâ zenginlerin tarafına eğiliyor ama her şeyin değişeceği zamanlar gelecektir.

Türkiye'de, İran'da, köylülerin olduğu her yerde, Bolşevizmin ne olduğu anlaşılmaya başlanıyor.

Geçen gün kendisine liberal diyen bir Türk politika adamına, Türk köylüsünün Bolşevizm kelimesinden ne anladığını sordum. Bu politika adamı bana "Biz, genellikle bu kelimeyi, İngiltere'ye karşı mücadele etmek ve bize de yardım etmek isteyen kişiler için kullanırız" diye cevap verdi. O zaman ikinci bir soru sordum; "Ya Türkiye'deki köylüler Bolşeviklerin yalnızca İngiltere'ye karşı değil de ayrıca Rus, hattâ Türk zenginlere karşı da mücadele ettiği konusunda ne düşünüyorlar?" Bu devlet adamı, bana cevap vermedi ve Türk köylülerinin bu konuda bir şey düşünmedikleri kanısındaymış gibi gözüktü? Buna gelince, dünyanın hiçbir yerinde Bolşevik kelimesinin ne Farsçaya, ne da başka bir dile çevrilmesine gerek olmadığını düşünüyorum! (Alkışlar). Kesinlikle inanıyorum ki, çalışan yığınlar İngiltere'ye ve ayrıca genel bir ifade ile zenginlere karşı olan mücadelelerinde bu kelimeye ihtiyaç duyacaklardır. Evet, biz İngiltere'ye karşı savaşıyoruz, ama kim olursa olsun bütün zenginlere karşı da savaşıyoruz. Evet, İngiltere burjuvazisine karşı savaşıyoruz ve İngiliz emperyalizmini yerle bir edip ayağımızı onun göğsüne bastırmak istiyoruz. Elbette ki, en güçlü darbe İngiliz kapitalizminin kendi kalbine vurmak zorunda olduğumuz darbedir. Ama, aynı zamanda Doğu'nun çalışan yığınlarına, ister Rus olsun, ister Yahudi, Alman veya Fransız olsun bütün zenginlere karşı nefret ve onlarla mücadele azmini de aşılamak zorundayız. Doğu'da başlayan devrimin büyük önemi, halen İngiliz emperyalistlerinin kendilerine ziyafet çektikleri masadan kovulup oraya Müslüman zenginlerin yerleşmesini sağlamak değildir elbette. Biz zenginlere masadan kibarcı çekilmelerini söylemek istiyoruz; onların kibirli lükslerini, iki yüzlülüklerini, halkın ızdıraplarıyla sürekli alay

etmelerini artık görmek istemiyoruz. Biz, dünyanın, emekçilerin nasırlı elleriyle yönetilmesini istiyoruz. (Hararetli alkışlar).

Ayrıca burada bulunan bütün partisizlere açık sözlülükle şunu söylemek isteriz. Pan-İslâmizm ve diğer milliyetçi eğilimler, bizim görüşlerimiz değildir. Bizim tümüyle başka bir politikamız vardır. Biz şu anda, Türkiye'de olduğu gibi biçimlenen ve belki de yarın başka ülkelerde de biçimlenebilecek olan demokratik bir politikayı savunabiliriz. Türkiye'de, İran'da, Hindistan'da ve Çin'deki ulusal hareketler gibi olan tüm hareketleri destekliyoruz ve destekleyeceğiz; bunu yapıyoruz ve özel bir çıkar veya açgözlülük sonucu olarak değil fakat sadece bilinçli işçi böyle düşündüğü için yine yapacağız: Bugün, henüz gerçek çıkarlarının nerede olduğunu anlayamayan Türkler, bunu yarın anlamayacaklardır Onları desteklemek, onlara yardım etmek ve ülkelerinde gerçek bir halk devrimi patlamasını beklemek zorundayız; böylelikle çabucak ve sonsuza dek sultanları ve diğer ön yargılarla ilgili saplantıları unutacaklardır. Büyük kardeş olarak bu hareketli hızlandıralım diyor kendi kendine bilinçli işçi. Ulusal ve demokratik Türk hareketini destekliyorum -diyor komünist işçi- ve Türkiye'nin, İran'ın ve Doğu'nun ezilen köylülerini bütün zenginlere ve baskıcı unsurlara karşı verilen kavgaya çağırmayı kendime kutsal bir ödev sayarım, aynı zamanda, onlara bu, insanların ekonomik eşitliğe, emekçilerin kardeşçe birliğine ihtiyacı olduklarına dair çok basit gerçeği öğretmeyi kendime bir ödev biliyorum.

İşte, yoldaşlar, açık ve açık sözlü bildirgemiz. İçimizden hiçbirinin burada, diplomasi yapmaya hakkı olmadığını düşünüyoruz. Aramızda yüzlerce milyon insanı bulan ve insanlığın geleceğinin sonuçta bağlı olacağı, dünyanın en çok ezilmiş halklarının toplandığı bu anda, tüm diplomasiyi, aramızda söküp atalım. Yoldaşlar, Doğu, gerçekten kımıldadığı zaman, Rusya ve onunla birlikte tüm Avrupa bu geniş tablonun sadece küçük bir köşesinde kalacaklardır. Gerçek devrim, 800 milyon nüfuslu Asya'yı ve onu yanında Afrika kıtasını yanımızda bulacağımız gün tutuşacaktır. Hiç kimse bu tarihî toplantıda düşüncelerini diplomatik maskeler altında saklamamalı veya yarım ağızla açıklamamalı. Birbirimize güvenelim, samimi ve doğru sözlü bir dil kullanalım, zafere giden yolu seçtiğimizi iyi bilelim. Biz sizden hiçbir şey saklamıyoruz. Biz, bizi şimdiki ulusal hareketlerin temsilcilerinden ayıran ve bizi onlara bağlayan her şeyi açıklıkla ve doğrulukla ortaya koyuyoruz. Bu eylemin amacı, Doğu'ya İngiliz emperyalizmden kurtulmasında yardımcı olmaktır. Fakat bizim daha az büyük olmayan başka bir çabamız da vardır: Doğulu emekçilere zenginlere karşı mücadelelerinde yardım etmek, şimdide itibaren onların komünist örgütleri kurabilmelerini kolaylaştırmak, komünizmin ne olduğunu onlara açıklamak, onları gerçek bir işçi devrimine, gerçek bir eşitliğe, insanın tüm boyunduruklardan ve tüm baskılardan kurtuluşuna hazırlamak.

Yoldaşlar, size açık sözlülükle bütün dikenli sorunlar üzerinde, bizi bölen her şey hakkında düşündüklerimizi söylemiş olmamız, bizim inançlarımızı paylaşmayanları dahi bize yakınlaştıracaktır, çünkü iyice belirlenmiş sonuçlar gereği birtakım uzlaşma noktalarına varmak birbirimizi iğnelemeye hazır, karşı karşıya gelmemizden daha iyi sonuçlar getirir.

İlk çabamız İngiliz ve Fransız kapitalistlerine karşı gerçekten kutsal bir savaş başlatmaktır. Yoldaşlar, emperyalist haydutların şu anda bile neler yaptıklarını hatırlayın. Burada temsil edilen halkların durumundan söz etmeyeceğim. İngiliz-Fransız emperyalizminin Türkiye'de neler yarattığının, İran'daki Britanya kapitalizminin rolünü, dün bütün ''İtilâf1' devletleri hükümetlerinin savunduğu ama bugün kimsenin aldırmadığı Ermenistan'ın siyasal durumunu siz daha yakından biliyorsunuz. Ben burada, çok zayıf bir biçimde temsil edilen, Çin ve Hindistan hakkında birkaç kelime konuşmak

istiyorum.

Yoldaşlar, milyonlarca insanın yaşadığı Hindistan'da Britanya kapitalizminin, büyük bir acımasızlıkla sömürüsünü ve soygunculuğunu sürdürdüğünü biliyorsunuz. Orada kısa bir süre önce gelişen olayları belki de duymuşsunuzdur. Biz orada bir direnmiş girişimi tasarlamaktan sanık Hintlilerin kısa bir süre önce kitle halinde kurşuna dizildiklerini gördük. Silâhsız bir kalabalığın pusuya düşürülüp makinalı tüfeklerle tarandığına tanık olduk.

Bir parlamento soruşturması açılması üzerine Londra'daki İngiliz gazeteleri kısa bir süre sonra verilen emri yerine getiren İngilizleri keyif içerisinde görevlerinden dönerken gösteren fotoğrafları yayınladılar: İngiliz askerleri Hintlileri sokakta karınlarının üzerinde sürünmeye zorluyorlardı. İşte İngiliz emperyalistlerinin ve yeni üniversiteyi bitirmiş oğullarının uyguladıkları yöntemler... İşte İngiliz subaylarının yapıtı, işte tabancalarının tehdidi altında zavallı Hintlileri yerlerde sürüklemekten hoşlananlar.

Benzer fotoğraflar, Çin'deki Orta Çin Sabahı adlı gazeteden alınmış olarak, Çin'deki bir olayı gösteriyorlardı. Bir İtalyan gazetesince yayınlandı. Herhangi bir yabancı gazetede bulunabilecek bu küçük sahneler, Çin ve Hindistan emekçilerine karşı sürdürülen vahşetin sadık bir belgesini sunuyor bize. Yoldaşlar, unutmayınız ki Hindistan'da bu insanı isyan ettirici düzeni uygulayan İngiliz kapitalistleri her şeye rağmen onbinlerce Hintli askerî proleter devrimini bastırmakta kullanmak için toplamayı başardı. Şu anda, Hint birlikleri İngiliz generallerinin kumandası altında yedi savaş cephesinde çarpışıyorlar. Hint birlikleri İstanbul'dalar, Arabistan'dalar, Mezopotamya'dalar, Mısır'dalar, Filistin'deler ve İran'ın kuzeydoğusundalar. Ezilen sınıfımız üstüne çöken umutsuzluk işte böyle yoldaşlar. Hintli, İngiliz paralı askerini eğlendirmek için çamurlarda sürünmek zorunda ve aynı ırktan öz kardeşleri o kadar bilinçsizler ki, İngilizler onları askere alıyor, başlarına birkaç yüz önemsiz sırmalı soylu koyuyor ve onları Mısır'ın, İran'ın ulusal kurtuluş hareketlerini bastırmak için kullanıyor. İşte yoldaşlar durumumuzdaki en korku verici taraf bu! Biz kendi ellerimizle İngiliz ve Fransız kapitalisti cellatlarımızın çıkarlarının uygulanmasına yardımcı oluyoruz! Artık buna bir son vermenin zamanıdır.

Geçmişin lânetli kitabını bir daha açılmamacasına kapatalım. Ve artık Doğu halklarının köle olmayacağı paralı askerlerin soygunculuk etmesine, baskı yapmasına, hayasızca Hintlileri ve İranlıları katletmelerine izin vermeyecek tarihin yeni bir sayfasını açalım.

Yoldaşlar! Şu son yıllar, kutsal savaştan çok söz edildi. Kapitalistler lânetli emperyalist savaşları sırasında bu katliamı bir kutsal savaş olarak tanıtmayı denediler ve birkaç kez bunu başardılar da. 1914-1916 arasında kutsal bir savaştan söz etmek hayasızlığın doruk noktasıdır. Ama bugün yoldaşlar, Doğu Halkları Kurultayı'na İngiliz-Fransız kapitalizmin korsanlarına gerçek kutsal savaşı açmak için gelenler sizlersiniz. Tüm dünya işçilerinin, onlarca ve yüzlerce milyon köylünün, Batı'da olduğu gibi Doğu'da da, bir kızıl ordu yaratacakları, silâhlanmayı, Britanya ordusunun ardında bir isyan düzenlemeyi, iğrenç İngiliz paralı askerlerini Türkiye'den, İran'dan, Hindistan'dan, Çin'den kovmayı bilecekleri saat çalmıştır.

Yoldaşlar! Kardeşler! Sizi ezenlere karşı sürdüreceğiniz gerçek kutsal savaşı örgütlemeye başlayacağınız gün gelmiştir. Komünist Enternasyonal Doğu halklarına ve onun feryatlarına cevap veriyor: Kardeşler! Biz sizi kutsal savaşa çağırıyoruz. Önce İngiliz emperyalizmine karşı vereceğimiz kutsal savaşa! (Alkış fırtınası, karışıklık, uzun hurralar, hazır bulunanlar silâhlarını öne doğru uzatarak ayağa kalktılar. Uzun bir süre konuşmacı söylevine

devam edemedi. Delegeler ayakta alkışladılar. Haykırışlar: Onları yargılayacağız). Bugünkü bildirgemiz, Paris'de, Londra'da ve kapitalistlerin iktidarda olduğu her yerde duyulsun! Doğu'nun on milyonlarca temsilcisinin artık Doğu'nun İngiliz baskısı ve kapitalist iktidar istemeyen savaş yeminlerini işitsinler! Yaşasın Doğu halklarının ve Komünist Enternasyonel'in kardeşçe birliği! Kahrolsun kapitalizm! Yaşasın emeğin saltanatı! (Çılgınca alkışlar).

Değişik sesler: Yaşasın Doğu'nun yeniden doğuşu! (Alkışlar ve hurralar). Yaşasın III. Komünist Enternasyonal! (Alkışlar ve hurralar).

Yaşasın Doğu'yu kaynaştıran liderlerimiz! Yaşasın kızıl ordumuz! (Alkışlar ve hurralar).

Başkan: Sakin olalım yoldaşlar. Yerlerinize dönün. Yoldaş Bünyat Zade Zinovyev yoldaşın söylevini çevirecek. Bünyat Zade Türkmenceye, başka bir çevirmen de Farsçaya çevriyor.

Başkan: Kabardin bölgesinden gelen yoldaşlar söylevi kendi dillerinden dinlemek istediklerini söylüyorlar. Bir çevirmen var mı? Yoldaşlar, çevirmen çağırıya uymuyor.

Oturuma 23.50'de ara verildi ve gece yarısını çeyrek geçe yeniden başlandı. Başkan: Partisiz delegeler, yarın sabah saat 10'da işçi dairesinde toplanacaklar. Herkesin gelmesi gereklidir. En birincil önemde sorunlar tartışılacaktır. Komünist veya partisiz buruda olmayan tüm yoldaşlara iletilmesi rica oluur. (Çeviri).

Komünist fraksiyon, yarın sabah saat 10'da askerî dairede toplanacaktır. Gidilmesi zorunludur.

Doğu Halkları Kurultayı yarın akşam saat 5'te toplanacaktır.

Oturum sabahın 01.00'inde kapandı.

İKİNCİ OTURUM

2 Eylül 1920

Oturum saat 06.55'te açıldı.

Yoldaş ZİNOVYEV başkanlık ediyor.

Başkan: Doğu Halkları Kurultayının ikinci oturumunun açılmış olduğunu bildiririm. Komünist ve partisizler fraksiyonlarıyla aynı fikirde olarak, gündemdeki iki sorunu birleştirmeyi ve hemen ikinci sorun; uluslararası duruma ve Doğu halklarına düşen görevlere değin sorun hakkındaki raporları dinlemeyi teklif ediyoruz. Bundan sonra hem dünün ve hem de bugünün raporlarının üstünde aynı anda tartışma açacağız. Kurultay üyelerinin büyük çoğunluğunun fikir birliği sağlandığına göre, bu kararı tartışmasız kabul edilmiş var saymakta kendimi özgür görüyor ve sözü raportöre veriyorum. (Çevriliyor)

Şu halde, uluslararası durum ve Doğu'da işçi yığınlarının grevleri hakkındaki rapora geçebiliriz. Söz, raportör yoldaş Radek'te.

Yoldaş Radek'in Raporu

1. Yakın-Doğu için İngiliz-Rus mücadelesi

Yoldaşlar. Dün gerçek anlamda "tarihi" sıfatına yaraşır olan bir sahnenin tanıkları olmuştuk. Yakın-Doğu'nun işçi yığınlarının burada toplanmış temsilcileri, Avrupa'nın başkaldıran işçilerinin temsilcilerinden şimdiye dek sadece Avrupalı işçileri değil, ama ayrıca Doğu'nun halk yığınlarını da ezmekte olan bütün dünya kapitalistlerine karşı Avrupa proleteryasının

ölümüne bir mücadele yürütmeye hazır olduğu havadisini aldığı sırada, Doğulu ezilenlerin bu delegeleri, hep birden duydukları bir duygu ile harekete geçerek, ayağa kalktılar ve Avrupalı işçilerle birlikte, emeğin zalimlerine karşı, uyuşum içinde, kutsal savaşa girişeceklerine yemin ettiler. Fakat, yoldaşlar, sürdüreceğimiz bu savaşta, heyecanlı olmak yetmiyor, zalimlere nefret duymak yetmiyor.

Doğunun çalışan yığınları dünya siyasetinin eğilimlerini bilmeli, rakibinin güçlerini gözünün önüne getirmek, onun zayıf yanlarını incelemek, ona kendi öz savaş alanında karşı koymak için onun her zayıf noktasından yararlanmak zorundadırlar. Dünya proleteryası, dünya siyasetindeki tüm değişiklikleri dikkatle izliyor. Uluslararası durumunun bilinmesi, ona, sermayeye karşı mücadelesinde büyük yardımlar sağlıyor. Yakın Doğu'nun çalışan yığınları, bu alanda Avrupa'nın çalışan yığınlarıyla aynı düzeye erişerek yerlerini almalıdırlar. Saldırı anını iyi seçmek için rakibi dikkatlice gözetlemek zorundadır. Ve işte bunun için, sizin dünya kapitalizmine karşı mücadele doğrultusundaki, genel dileklerinizle kendimizi tatmin etmeksizin gündeme, uluslararası durum ve önünüze dikilen görevlere ilişkin raporu koyduk. Yoldaş Nerimanofun acı ile sözünü etmiş olduğu binlerce yıllık Doğu, yıllardan beri kapitalizmin boyunduruğu altında inliyor. Yüz yıldan fazla bir süredir Doğu halkları bir sömürü, siyasi baskı, kapitalist imparatorlukların, kapitalist yağmacıların, fetih savaşlarının konusu halindedirler. Şimdiye kadar, onlar kesinlikle sadece bunların konusuydular; kendi öz güçleri ile, dünya korsanlarının girişimlerini boşa çıkarmayı bilmiyorlardı. XIX. yüzyılın tüm tarihi, İngiliz kapitalizmi ile Çarlık Rusyasının tarım kapitalizminin arasında Türkiye'nin, İran'ın, Küçük Asya'nın ele geçirilmesi için yapılan savaşlarla doludur. Çarlık, İran'ın ve Türkiye'nin fethine can atıyordu, Türk köylülerini kendi hizmetinde kullanmak ve İngiliz kapitalizmi ile yarışmak için Akdeniz'e bir çıkış açmak istiyordu. İranlı köylüleri boyunduruk altına almak amacıyla ve İran üzerinden aşarak İngiliz kapitalizminin sömürgeci egemenliğinin temel direği olan Hindistan'a, köylülerin kendi kanları bahasına İngiliz kapitalistlerini Londra Borsasını besledikleri, zenginleştirdikleri, ortaklarına milyonlar kazandırmak ve böylelikle metropollerde kan emicileri olma olanağını veren bu Hintli köylüler ülkesine erişmek için İran üzerine yürüdü. Bu mücadelede, İngiliz insancıl(!) kapitalizmi muhakkak barbar Çarlıktan daha ehveni şerdi. İngiliz kapitalistleri, çıkarlarına uygun düştüğü zaman Türkiye ve İran'ı rakiplerine karşı savunmaya koyulurlardı. O zaman, insanlığa, Doğu halklarına karşı olan ödevlerine başvurur ve bu Doğu halklarının kanını onları ezmek ve soymak için emmek isteyen Çarlığa karşı yergilerde bulunurdu. Fakat İngiliz kapitalizmine, aynı anda İngiliz bakanı Gladstone'ın kendine özgü deyimini kullanarak Türkiye'yi yıkmaktan sözetmesi için Çarlıkla anlaşması yetiyordu: ''Türkiye'yi parçalayalım.'' Yoldaşlar, İran'ı ele geçirmek için sürdürülen İngiliz - Rus Savaşı'nın 1907'de Çarlık ve İngiliz kapitalizmi arasında her ikisini de hoşnut kılan bir paylaşım ile sonuçlandığını hatırlatmakla yetineceğim. Bu olaydan sonra İngiliz kapitalistleri Kazak generali Liyaçov genç İran özgürlüğünü boğduğunda, Kazak çeteleri meclisi dağıttığında genç İran devriminin halktan temsilcilerini Tahran ve Tebriz sokaklarında ipe çektiklerinde sakin bir seyirci olarak kalmakla yetindiler. Böylece, İngiliz kapitalistleri de kurtulmuş oldular onlardan. İngilizler Çarlığı avuçları içinde tutmalarına rağmen, -zira Çarlık İngiliz kapitalizmine ekonomik yönden tamamen bağımlıydı- İran halkını savunmak için serçe parmaklarını bile oynatmadılar. Ama daha iyisini yaptılar! İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Gray, İngiltere'nin Petrograd'daki büyükelçisi Ruchanan aracılığıyla Çarlık hükümetine, İngiltere'nin İran'daki Rus baskısına karşı olmadığı yalnız Çarlık ordusunun Kuzey İran sınırlarını

kesinlikle geçmemesi gerektiğini ilan ettirdi. Birbirine rakip eşkiyalar, İran'ın paylaşılmasında tam bir anlaşma içerisindeydiler. Kuzey İran Liyaçov'un cellatlarına bırakılmıştı. Orta İran ise, Rusların Hindistan'a ilerlemelerine bir engel oluşturması için İngilizlerde kalmıştı.

2. Almanya ile İngiltere'nin Yakın Doğu için çekişmesi

Son onbeş, yirmi yılda Doğu halklarını ilgilendiren İngiliz - Rus Savaşı'nı, İngiltere ve Fransa kapitalizmi ve onları izleyen çarlığın oluşturduğu ''İtilâf1' devletleri ile Almanya'nın başını çektiği güçlü rakiplerden oluşan diğer bir grup devlet arasında dünya çapında başka bir savaş izledi. Bir yandan İngiliz kapitalistlerinin Yakın - Doğu'ya uygarlık götürmek, ilk öğrenimi yaygınlaştırmak, oralarda makina kullanma alışkanlığını yerleştirmek için gittikleri iddialarını yeniden işitiyorduk. Aslında konu Türkiye'nin ve İran'ın ulusal zenginliklerinin korsanca bir çekişme ile ele geçirilmesi idi. İngilizler, Jön - Türk hareketinin Türkiye'de toparlayıcı olmasından korkarak bir an önce Türkiye'yi paylaşmaya karar verdiler. Jön-Türk hükümetinin yeni bir ordu kurmaya çalıştığını, daha ileri bir yönetim ve vergilendirme sistemi getirmeye çabaladığını gördüklerinde, bu kadar önem verdikleri Türkiye'yi hiç değilse parçalamaya çalışmaları İngiliz kapitalistleri için doğaldır. İngiliz sermayesi, Güney Afrika'da madenlere Mısırda verimli ovalara sahip olduğu Afrika'nın da egemeniydi. Dünyadaki İngiliz egemenliğinin ikinci sömürgesi olan Hindistan'da üç yüz milyon köylü, Britanyalı kapitalistler için çalışıyorlardı. Hindistan ile Afrika'daki İngiliz kapitalizminin mülkleri arasında ise Türkiye bulunuyordu. İngiliz kapitalistlerinin, Arabistan'dan ve Mezopotamya'dan geçen bir demiryolu ile Afrika'daki, özellikle Mısır'daki mülklerini Hindistan'a bağlayabilmeleri ve Doğu halklarının en ufak direnme girişimlerini acımaksızın bir kıtadan diğerine geçerek ezebilmeleri için Türkiye'nin ortadan kaldırılması gerekiyordu. İngiliz sermayesi, Hindistan'da doğmaya başlayınca, devrimci hareketi rahatça ezebilmek için Türkiye'yi ölüme mahkûm etmiştir. Öte yandan kendisini Doğu halk yığınlarının koruyucusu ve kurtarıcısı olarak tanıtan Alman kapitalizmi, Kuzey Denizi'nden Doğu'ya gelebilmek zor olduğu için Türkiye'nin paylaşılmasına itiraz etmedi. Alman kapitalizmi, İran'ı parçalamak istememişti. Çünkü oraya ulaşabilmesi için serbest bir yol yoktu; o, Jön-Türk hükümetinin perdesi arkasından Türkiye ve İran'ı ekonomik olarak ele geçirmeye ve onları sömürmeye can atıyordu.

3. İngiliz emperyalizminin zaferi ve Yakın-Doğu'nun boyunduruk altına alınması

On milyonlarca işçinin, köylünün hayatına ve milyonlarca sakata, dula, yetime mal olan 1914 Dünya Savaşı, sadece yüzlerce milyon Asyalı işçi ve köylünün kimin tarafından boyunduruk altına alınacağı ve dünyanın hakiminin kim olacağını belirtmek için yapılmıştı. Bu savaş, her iki tarafça da ezilen ulusların kurtarılmasını sağlamak adına yürütülmüştü. 1908'e kadar Jön-Türklerin muhalefetini, kendileriyle birlikte olacakları umuduyla, hararetle destekleyen İngiliz kapitalistler, aradıklarını bulamayınca birdenbire Jön-Türklere karşı derin nefret duyguları beslemeye başladılar ve Doğu'nun uygar Arap, Suriye, Ermeni halklarının Türklerin elinden kurtarılması gerektiğini sırf Türkiye'yi parçalamak amacıyla ilân ettiler. Savaş sultanın ve Jön-Türklerin mutlakiyetçiliğinin yıkılması ve uygar Doğu halklarının kurtarılması adına sürdürülüyordu. Bu savaş nasıl bitecekti? Bu savaş, hiçbir köylünün ve işçinin ardından gözyaşı dökmeyeceği Alman kapitalizminin yıkılmasıyla son buldu, yoldaşlar. Bu zaferin anlamı nedir? Doğu halkları, bunu daha şimdiden öğrendiler. Bu savaşın anlamı, İstanbul'un ve boğazların İngiliz donanması tarafından işgal edilmesi, İngiliz denizaşırı savaş birliklerinin, Arabistan'ı ve Mezopotamya'yı ve Fransızların

Suriye'yi, Yunan ordusunun ise Anadolu'nun batısını ve İzmir'i ele geçirmeleridir. Bu savaşın anlamı, Fransız ve İtalyan ordularının Güney Anadolu'ya geçici olarak değil, sultanın mutlakiyetine son vermek için değil, orada sürekli kalmak ve Türkiye'yi Suriye, Mezopotamya, Arabistan gibi bir yığın ufak devlete parçalamak demektir. ''Bu verilen yeni bağımsızlıkların'' görünümü nedir, bunu, İngiliz ve Fransız basınının tanıklığıyla biliyoruz. Fransa, Suriye'de bağımsız bir devlet yaratacağına söz verdi ve Emir Faysal'ın kişiliğinde kendine bir kukla buldu. Fakat onun Fransız kapitalistlerinin emirlerine uymayı bir tarafa bırakmasıyla Damas işgal edildi ve Emir Faysal'ın kendisi de kovuldu. Ardından da Fransız kapitalistlerinin hoşuna giden her şeyin Fransa'ya kaçırıldığı ve kanunları Suriye halkına Fransız subaylarının dikte ettiği bütün Suriye de ele geçirildi. İngilizler, Mezopotamya'nın bağımsızlığından söz ediyorlardı ve hayranlık verici bir gösteri serildi gözlerimizin önüne. İki buçuk milyon nüfusu olan bağımsız bir devlet yaratmak için İngiliz sermayesi, bir yıl içinde çeyrek milyon sterlin harcadı (*).

Şimdi şu soru akla geliyor: Bu İngiliz cömertliği nerden ileri geliyor?

İngiliz ve Fransız sermayeleri arasındaki çatışma bunun nedenini gösterdi. İngiliz parlamentosundaki en yetkili İngilize, Lloyd George'a, İngiltere'nin, Mezopotamya'nın zenginliklerini ele geçirmesinin gerekip gerekmediği ve İngiliz sermayesinin ülkede bu kadar hatırı sayılır bir yekûn tutan harcamayı haklı gösteren ayrıcalıklara sahip olup olmadığı sorulduğu zaman Lloyd George, İngiltere'nin, Mezopotamya'da ayrıcalıkları bulunmadığı bu ülkeden hiçbir şey istemediği ve orada önceden beri sultan yönetiminin İngiliz kapitalistleri ile kararlaştırdığı ayrıcalıkları saklı tutmakla yetinildiği karşılığını verdi. Fakat bunun; ne anlama geldiği açıklığa kavuşturulduğunda -ve bu Fransız Dışişleri Bakanı Pichon tarafından yapılmıştır- İngiliz kapitalistlerinin, Mezopotamya Araplarının tek zenginliği olan tüm Mezopotamya petrol kuyularına sahip oldukları görüldü, Petrol, Alman kapitalistlerinin ve Türk yönetiminin elleri arasında bulunmaktaydı. Şimdi, İngilizler, bunların, yüzde yirmi beşini Fransızlara bıraktılar, diğer yüzde yetmişini ise kendilerine sakladılar. Bu yüzden Doğu halkları bu Kurultay önünde Lloyd George'un bir yalancı ve bir dolandırıcı olduğunu söylemeyeceğini, nezaketleri gereği takdir ederler. Yalnızca şunu söylemekle yetineceğim, eğer bu gerçek, İngiliz kapitalizminin Mezopotamya'da Arapları Türk baskısından kurtarmak ve onları Doğu'nun zengin bir ulusu yapabilecek petrolden ayırmak anlamına geliyorsa gerçeklik kazanır. Aksi takdirde İngiliz gerçeği içerisinde Lloyd George, gerçeği açıklayabilecek bir devlet adamı olarak gözükmez. (Alkışlar) Eğer, yoldaşlar; İngiliz, Fransız ve Amerikalıların on yıllardır Türk ve Kürtlerle savaşmaya ittikleri zavallı Ermenileri nasıl kurtaracaklarını, nasıl Ermeni haklarını savunacaklarını, kendi kendimize sorarsak; size bu konuda kurtuluş öyküsünü belgelere dayanarak anlatan resmi bir Amerikan organının adını verebilirim. Yeni Ermeniler adlı New York'ta yayınlanan bu organ, Fransızların Maraş'ta kendileriyle birlikte savaşmaları için Ermeni gönüllülere İskenderiye'yi vereceklerini söylediklerini açıklıyor. Ama savaşın en can alıcı noktasında Fransız yurt dışı askeri birlikleri, yirmi bin Ermeniyi, onları Fransa'nın müttefiki ve Türkiye'nin düşmanı olarak kabul eden Kemal Paşanın ordusunun karşısında tek başına bıraktılar ve hepsinin yok edilmesine neden oldular. Amerika son olarak Ermenistan'ın kurtarıcısı rolünü oynamaya başladı. Onları, tarihi nedenlerle bir arada kardeşçe yaşamak zorunda oldukları çevrelerindeki halklarla savaşa kışkırttı. Amerikalıların, zaman zaman Ermenistan'a gönderdikleri bir gemi dolusu buğday, elbette ki Ermenileri ne açlıktan ne de soğuktan kurtarır. Biliyorsunuz ki, Ermenistan Cumhuriyeti, Bolşevizmden ve Sovyet Cumhuriyetlerinden nefret etmesine ve

İtilâf taraftarı burjuva politikacıları tarafından yönetilmesine rağmen şimdi Sovyet Rusya ile barış yapmaya zorlanıyor. Ermeniler de, sonunda İtilâf taraftarı olmanın kendilerine kurtuluş getirmeyeceğini anladılar. Mezopotamya'da Arapları ''Petrol belâsından kurtarmak'' için seksen bin asker bulunduran İngilizler niçin bu orduyu Ermenistan'a göndermiyorlar? Etkin bir İngiliz gazetesi Manchester Guardian, 12 Mayıs tarihli sayısında bunu şöyle açıklıyor! ''Ermenistan'da petrol yok, ayrıca orada Ermenileri yükünden ''kurtaracağımız'' başka şeyler de yok. Bu nedenle onların başkaları tarafından yağmalanmasına izin verebilirler.'' Bu gazete, ''Eğer İngiliz hükümetinin Mezopotamya petrolüne bakış açısı karşılaştırılırsa, bu karşılaştırmanın İngiliz hükümetini utanca boğması gerekir'' diyor. Bir İngiliz burjuva gazetesi böyle konuşuyor - bu gazete, başkaldıran İngiliz işçilerine değil ama eleştirici zihniyetine rağmen Lloyd George'a yakındır.

İngiliz kapitalistleri, İran'ı, Çarlığın ve Rus kapitalizminin işçi ve köylüleri tarafından (Müttefiklerin bütün çabalarına rağmen) yıkılmasından sonra nasıl kurtaracaktır? İngiliz kapitalistleri, görevlerinin her zaman yalnızca İran'ı kurtarmak olduğunu söylerlerdi. Londra'daki hükümetin Dışişleri Bakanı Lord Curzon bundan otuz yıl kadar önce İran hakkında yazdığı bir kitapta, İngiltere'nin İran politikasında amacın İran'ın bağımsızlığını güvenlik altına almak olması gerektiğini söylüyordu. 1919 Ağustosunda imzalanan İngiltere - İran antlaşması İngilizlerin, İran'da nasıl bir bağımsızlık istediğini gösterdi. İki milyon altın lira karşılığında İngiltere kapitalist hükümeti, İran hükümetini yani bu sadık uşakları aracılığıyla, bütün İran'ı satın aldı. Ortalama iki buçuk milyon altın kullanarak İngilizler, İran'ın bütün malî kaynaklarını, gümrüklerini ve ordusunun örgütlenmesini denetimleri altına aldılar. Size ayrıca burada yetkili bir tanık adı da verebilirim: Yardımsever Fransa, Ze Femps gazetesinin 17 Ağustos 1919 tarihli sayısında aşağı yukarı şunları söylüyordu: ''İran hükümeti ordusunu, Britanya ordusu subayları emrine ve maliyesini Britanyalı uzmanlara teslim ettiği andan itibaren ona hiçbir serbestlik ve kendi siyasal etkinliğini gösterme yolu kalmıyor'' Yoldaşlar, bütün bunlar kesinlikle ne anlama gelir? Bu, olsa olsa Doğu halklarının üzerinde onları köleleştirmek için hak iddia eden yağmacı Alman rakibini yendikten sonra, yükselen Fransa başta olmak üzere İtilâf sermayesinin sesidir: Doğu köylüleri için bu, eskiden sultanın, şahların, emirlerin, hanların ihtiyaçlarını karşılamak için verdikleri vergilerin bundan böyle iki katını ödemek zorunda oldukları anlamını taşır; kendilerini sömürenlere ödemek, yerli sömürücülerini koruyacak olan Fransız ve İngiliz ordularının süngülerinin masrafını karşılamak. Bu, nimetlerinden Türk halkının yararlanabileceği odundan saban yerine demir sabanı veya daha gelişmiş zirai makinaları kullanabileceği zenginlikler Türkiye'de varsa, şimdi onların bütün Yakın-Doğu'nun, Türkiye'nin, İran'ın servetlerinin artık İngiliz ve Fransız kapitalistlerinin eline geçtiği demektir. Onlar, Doğu halklarının zenginliklerini, onların, üretici güçlerini geliştirmek için değil, Londra ve Paris burjuvalarının; şimdiye kadar Avrupalı emekçilerden el koydukları değerlere daha hatırı sayılır kazançlar eklemek için sömüreceklerdir (Alkışlar). Yoldaşlar, İtilâf devletlerinin zaferi Doğu halklarının tam anlamıyla köleleştirilmesine neden olmak üzeredir.

Bir atasözü ''Karışıklık korku vericidir, ama Tanrı karışıklıklar sırasında fakirlerden yanadır'' der. Bu tehlike, eğer Doğu'nun çalışan yığınları Avrupa'nın işçi yığınları ile birlikte ayaklanırlarsa bir kabûs gibi geçip gidecektir; zira dünya savaşının galipleri kendi yararlarının ölümcül etkisinden kurtulamayacaklardır.

4. Ekonomik yıkım ve emperyalizm

Yoldaşlar, muzaffer sermayelerin durumunu göz önüne getirir ve bu

savaştaki belli başlı galiplerin durumuna bakarsanız Alman sermayesini yenebilmek için onların, belkemiklerinin, kaldıramayacak kadar, ağır yükleri omuzladıklarını göreceksiniz. (Alkışlar) Önümde galip ülkeleri boğan muazzam borçları gösteren rakamlar var. Savaş sırasında, Fransız hükümeti, iki yüz milyar frank borçlanmış. İngiliz hükümeti, yüz altmış, İtalyan hükümeti ise iki yüz milyar borcun altına girmiştir. Amerika hariç bütün galip kapitalist ülkeler bu savaşta ülkelerinin en çok gelir getiren kaynaklarını patlama noktasına gelecek kadar tükettiler. Bu demektir ki bu hükümetlerden hiç biri yıkımın önünü açmak için yeterli kaynakları, bulamayacaklardır. Bu hükümetler eğer borçlarını ödemek istiyorlarsa ülkelerinin sahip olduğu zenginliklerin 2/3 ünü kamulaştırmak zorundadırlar yani halklarına eskiden yaşamak için gerekenin 1/3 ini bırakmalıdırlar. Bu ise olanaksız bir şeydir. Şimdiden bu galiplerin İtalyan ve Fransız hükümetlerinin borçlarını birlikte ödemek, böylece en çok zenginliğe sahip olanın en fazla ödemesini sağlamak için İngiliz ve Amerikan kapitalistlerine nasıl çağrıda bulunduklarını görüyoruz. Ama İngiliz ve Amerikan kapitalistleri, kendi borçlarını ödeyemedikleri için Fransız ve İtalyan kapitalistlerinin borçlarını da ödemeyi reddediyorlar! İngiliz ve Amerikan kapitalistleri başkalarının kanını dökmeye, ''Rus, Fransız, İtalyan işçi ve köylülerine, İngiliz kapitalistlerinin çıkarı için ölmeye hazır olmalarını istemeye gönüllüdürler. Ama borçları ödemek söz konusu olduğunda birbirlerine, ''Dostluk başka şeydir, hesabını bilmek başka şeydir'' derler. ''Borcunu öde sevgili arkadaş!'' (Alkışlar). Görüyorsunuz yoldaşlar, galip kapitalistler şimdiye kadar onların belli başlı pazarlarında olana ve onlara hammadde sağlayan Rusya'yı ezmek, Avrupa'nın en gelişmiş sanayisine sahip Almanya'yı yok etmek isterken kendi varolma nedenlerinin köklerini nasıl kopartıyorlar? İngiliz ve Amerikan kapitalistlerin, sürüm yapabilecekleri pazarlar aradıkları bir ortamda, Doğu halklarından milyonlarca insan sabırsızlıkla çeşitli mallar, makinalar, manifaktör ürünleri bekliyorlar ama onlar Doğu'ya mal satmak istemiyorlar çünkü Doğu, aldığı malların parasını ödemek istemiyor. Bunun sonucu ise emperyalizmin büyük bunalımın çırpıntıları içerisinde boğulması oluyor. Yüz milyonlarca insanın ne elbise, ne ayakkabı alamamasına karşı bu mallar Amerika'da ve Avrupa'da birikiyorlar ve İngiltere ve Amerika'da üretici işletmeler, kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalıyorlar.

Şimdi de, dört yıl boyunca ölüme gönderilirken ''bu savaşta Kaizer Almanya'sının ve Türkiye'deki sultanlığın mutlakiyetini yok edeceksiniz, haklarınızı, ekmeğinizi, özgürlüğünüzü bu savaşın sonunda kazanacaksınız'' diye aldatılan işçi yığınları, bütün bunları görmüyorlar mı? Bu yığınlar, şimdi yalnızca açlık ve soğuk ile karşı karşıyalar. Şimdi onlar, ayaklanıyorlar ve isteklerini öne sürüyorlar. Uzun tarihi boyunca İngiltere, böyle grev dalgalarına ve şimdi tanık olduğumuz güçte işçi gösterilerine asla tanık olmamıştı. Ve burjuva siyasetçilerinin en akıllısı olan İngiliz başbakanı Lloyd George, Nisan ayındaki Parlamento söylevinde, İngiltere'nin, kelimenin tam anlamıyla toplumsal bir devrimin tehdidi altında olduğunu açıklıyordu. Bu açıklama devrim arzusunun ateşiyle yanan İngiliz komünistlerinden gelmiyor. Hayır, burjuvaziyi işçilere karşı birleşmeye çağıran İngiliz başbakanının bir uyarısı bu. Aynı şekilde, Amerika'nın da grev dalgası altında kaybolduğunu görüyoruz. İtalya'da yani Müttefiklerden bir diğerinde de mücadelenin coşkunlukla büyüdüğüne tanık oluyoruz. Bu ülke, devrimin eşiğindedir. İtalya hükümeti, yalnızca süngülerin gücüyle ayaktadır. Hergün, kentlerin sokaklarında işçileri kurşuna dizmek zorunda kalıyorlar. Cl'emencau, Alman mutlakiyetine karşı kazanılan zaferden sonra Bolşevizmden korkusu olmadığını çünkü savaştan galip çıktığını ve Bolşevizmin yenilmiş ülkelere özgü bir hastalık olduğunu ilân etmişti. Ve

şimdi cezaevlerinin hükümetin emriyle tutuklanmış komünistlerle dolup taştığını görüyoruz. Fransız hükümetinin, eyleme ve devrimi hazır askerlerini ölüm korkusu ile tutabilmek için bahriyelileri kurşuna dizdiğini görüyoruz. Avrupa ve Amerika proleterleri, kapitalizmi devirmek ve özgürlüğün, kardeşliğin ve emeğin saltanatını kurmak için ayaklandıkça, biz, yoldaşlar, İrlanda'da, Mısır'da, Hindistan'da İngiliz emperyalizmine karşı sürdürülen bütün İngiltere tarafından boyunduruk altında tutulan devrimci savaşın büyüdüğünü görüyoruz.

5. Sömürgelerdeki ayaklanmalar

Yoldaşlar, İrlanda, fethedilmiş bir ülkedir. İrlanda'da İngiliz hükümeti, İrlanda halkına karşı kuvvet gösterilerinde bulunmak zorundadır. İrlanda'da, her gün kentlerin sokaklarında onlarca İngiliz polisi ve denizaşırı askerî birliklerden askerler öldürülür. Mısır'da, aydınların, öğrencilerin ve memurların gösterilerinden başka bir şey yok. Ayrıca bu gösterilerin bir sonucu, İngilizlerin savaş sırasında hayvanlar gibi kullandıkları fellâhların ve demiryolu işçileri ile telgrafçıların grevleri iyice yaygınlaşmış durumda. Hindistan'a geline, İngilizler, orada yalnızca şiddet eylemlerine hedef olmuyorlar, aydınlar tarafından yönetilen korkunç yaygınlıkta bir ajitasyonla ve kapitalizminin boyunduruğundan kurtulma ve ulusal bağımsızlığı kazanmak için birleşmiş üç yüz bin kadar Hintli işçiyi kapsayan grevlerle de uğraşıyorlar.

Yoldaşlar, uzun süre önce yayınlanan bir kitapta, (ki bu kitap İngiliz emperyalizminin bir çeşit Kur'an-ı Kerim'idir) bir avuç İngilizin yüz binlere Hintliye nasıl egemen olduğunu sormaktadır. Kitabı yazan İngiltere'nin Hindistan'a gönderdiği hem subay, hem yönetici, hem bilim adamı olan ve Britanya emperyalizminin coşkun teorisyeni Profesör Zili'dir. Ve cevap veriyor: ''Bunda olağanüstü olan hiçbir şey yok. Hindistan'da halkın bir kısmı, diğer kısmına karşı İngiliz kapitalizminin iktidarı için saldırır. Eğer, Hindistan'ın Kuzey kısmında bir ayaklanma başgösterince güneyin köylülerini askere alırız ve onları asker olarak kuzeydeki ayaklanmayı ezmek için kullanırız. Eğer batıdaki Hintliler ayaklanırlarsa, onların üstüne doğudaki Hintlileri göndeririz ve böylece onları birbirlerine karşı akıllıca kullanarak hepsini otoritemiz altında tutmayı başarırız.'' Ve İngiliz emperyalizminin teorisyeni devam ediyor; ''Bize Hindistan'da devrimin kaçınılmaz olduğunu çünkü Hinduların açlıktan öldüğünü söylemeye gelen olursa onlara şu karşılığı veririm: İleri sürdüğünüz kanıt inandırıcı değil. Yaşamayı bilmiyorlarsa elbette ölecekler, ama bu mutlaka bir devrim olmasını gerektirmez. İngiltere'de de herkes isterse ölebilir. Ama bu demek değildir ki, devrim patlak vermek zorundadır.''

Devrim olabilmesi için, halkın ileriye bakması ve kurtuluşu için kendisine güvenmesi lâzımdır. Yoldaşlar, biz bir türlü ölmek istemeyen, kendilerine güvenen ve kendilerini güçlü hisseden İngiliz vampirlerinden, Doğu halklarının hesap sorma gününün geldiğine inanıyoruz. Yoldaşlar, şimdiye kadar, başkaldıran her halk zayıflığını hissediyordu; çünkü şimdiye kadar hiç kimse işçilerin ve köylülerin, sömürücülerini yendiklerini, onların, İngiliz emperyalizminin güçlü göğsüne dizlerini bastırabildiklerini görmemişti. Ama yoldaşlar şimdi görüyorsunuz ki, İngiliz emperyalizminin hakkından gelinebilir.

6. Sovyet Rusya dünya halklarına örnek oluyor

Rusya'nın başkaldıran işçi ve köylüleri, Çarın iktidarını, sonra da burjuvazinin ve büyük toprak senyörlerinin iktidarını yıktığı ve işçi köylü hükümetini kurmaya başladığı zaman bütün ülkelerin burjuvalarını Sovyet Rusya'yı ezeceklerine ve onun boyundurukları altına alacaklarına

inanıyorlardı. Bunu başarmak için, Rus subayları, kapitalistleri ve toprak sahiplerini satın aldılar, onlara donatım malzemesi, mühimmat ve askerî danışmanlar gönderdiler ve Sovyet Rusya üzerine saldırı üstüne saldırı tazelettiler. Siz de onların, nasıl 50.000 Çekoslovak askerini kandırıp parayla tutarak Sovyet Rusya üstüne saldırttıklarını hatırlıyorsunuzdur. Onların; Kaledin'leri, Karnilof'ları, Kolçak'ları, Yudeniç'leri ve Denikin'leri nasıl Sovyet Rusya üstüne gönderdiklerini de hatırlıyorsunuzdur. Tankların, boğucu gaz bombalarının, İngiliz mermilerinin yardımıyla Denikin ve Kolçak yarım milyonluk bir ordu yarattılar ve Sovyet Rusya'ya hücuma kalktılar. Bütün kapitalist Avrupa, bütün gücüyle yardım ettiği Kolçak'a çevirmişti gözlerini. Rusya dünyanın geri kalan kısmından kopmuştu ve dışarıdan tek bir mermi, hatta, kolları bacakları kopmuş yavrularını iyileştirmek için tek bir ilâç bile alamıyordu. Ve böyle iken, Rusya'nın işçi ve köylüleri silâh elde ayaklandılar ve Kızıl Ordu'yu, Zaferin Ordusunu yarattılar (Alkışlar). Yudeniç'i, Kolçak'ı ve Denikin'i yendiler. Ben hâlâ Berlin'deki bir cezaevinde bir gazetede şu yazıyı okuduğum günü hatırlarım: "Yarın eski Rus büyükelçiliğinin kilisesinde General Yudeniç'in Petrograd'a girmesi nedeniyle Tanrı'ya şükrân duaları edilecek ve tören yapılacaktır": Ama Yudeniç Petrograd'ın ve Denikin Orel'in önlerinde yenildiler, işçilerin ve köylülerin ordusu peşlerine düştü. Şimdi Kolçak, Denikin ve Yudeniç ortalardan kayboldular. Sovyet iktidarı Beyaz Polonya ve Vrangel'in son müfrezelerinin işini bitirmekle meşgul. Ve böylece Rusya ayaklanan Doğu halklarına büyük bir örnek oluyor.

7. Rusya'nın baş kaldıran Doğu halkları ile ittifakı

Doğu'nun işçi ve köylüleri, sömürüden kurtulmak istiyorlarsa ekonomik yıkım dolayısıyla ve Rusya'nın işçi ve köylüleri tarafından yenilerek zayıf düşen düşmanlarını yenebilirler. Doğu'nun işçi ve köylülerinin zaferi, yalnızca onların isteklerine ve bilinç düzeylerine bağlıdır. İran'ın, Türkiye'nin, Hindistan'ın işçi ve köylülerinin düşmanlarından korkmaları için hiçbir neden yoktur. Eğer Sovyet Rusya ile birleşirlerse, hiçbir engel onların gücüne dayanamaz. Sovyet Rusya, bir zamanlar düşmanlarıyla çevrilmişti. Ama şimdi, yalnız kendi işçi ve köylüleri için değil ama Hindistan'ın, İran'ın, Anadolu'nun kendisine silâh arkadaşı olacak ve bu ortak savaşın sonunda zafere birlikte gidecek tüm işçi ve köylüleri için silâh üretebilmektedirler. Kapitalistler, Doğu ülkelerine, oradaki yığınları sömürmek için girdiklerinde, onları esaretten kurtaracaklarını söylüyorlardı; şimdi biz, geçmişte aldatılmış, bu geri düzeydeki işçi ve köylülerin arasında, geçirdikleri büyük deneyin etkisiyle, bizi de şüpheyle karşılayan gruplar olabileceğini tamamen anlayışla karşılıyoruz. Onlar şimdi Sovyet Rusya'nın verdiği sözleri tutup tutmayacağını, söylediklerinin içtenlikle inanılan şeyler olup olmadığını kendi kendilerine soruyorlar. Yoldaşlar, bu türlü sorulara verilecek karşılık bağlılık yeminleri değil,inandırıcı kanıtlar olmalıdır. Rusya, artık ne köle, ne efendi, ne zengin, ne fakir olmaması için ayaklandı. Sovyet Rusya, olağanüstü zenginlikte ve genişlikte bir ülkedir; şimdi o, kanını emen tüm asalakları ve vampirleri de kovduktan sonra tek başına kendi varlığını güven altına alabilmeye yetkindir. O, Rus halkını şimdiye kadar görülmemiş biçimde manevi ve araç gereç bakımından yüksek bir düzeye çıkarabileek kadar güçlüdür. Rus işçi ve köylülerinin, buğdayı başka ülkelerde aramaya hiç ihtiyacı yoktur. Zira kendi toprağı yeterince ürün verir; başka yerlerde madenler aramasına gerek yoktur, zira kendi toprağı bağrında paha biçilmez hazineler barındırır.

Rus işçi ve köylüleri, çok iyi biliyorlar ki, ya dünya kapitalizmini tamamen yenecekler ya da ona yenilecekler; çünkü işçi ve köylü Sovyetleri Rusyasının Kapitalist dünya ile uzun dönem içerisinde yan yana yaşamasının mümkün olmadığını çok iyi biliyorlar. Rus işçi ve köylüleri, İngiliz kapitalistlerini

ezmezlerse, Fransız kapitalistlerini ezmezlerse kendilerinin ezileceğini anlıyorlar. Rus işçisi, bir dönem için şu düşmanlarıyla barış yapma olanağını isteyebilir ama bu soluk almak ve diğer ülkelerdeki devrimci dalgaların yapılmasını beklemek içindir: çünkü emeğin ülkeleriyle, sömürücü ülkelerin uzun süreli barışı mümkün olamaz. Bu nedenle Sovyet hükümetinin, Doğu'daki siyaseti, Doğu halklarının onlara sonradan ihanet etmek ve düştükleri zayıf durumdan Sovyet Rusya için yarar ummaya dayalı onları dünyadaki yangının ortasına sürüklemeyi amaçlayan siyasi bir manevra olamaz. Biz, silâhlı Alman kapitalizmi koşullarını bize dikte ettirmek için kapımıza dayandığında kendimizi savunacak gücümüz olmadığından Brest-Litovsk'da öz topraklarımızı, işçilerimizi, köylülerimizi, feda ettik. Doğu'nun işçi ve köylülerine de onları parçalamak için bekleyen vahşi hayvana yem olmak yerine bizim de yaptığımız gibi onlara bir parça kemik vermelerini salık veririz.

Biz de, bu anları tekrar yaşayabiliriz. Fakat bizim geleceğimiz sizinkine bağlıdır: Doğu halkları ile blok oluşturacağız, böylelikle Batı Avrupa'nın proleteryasının zaferini çabuklaştırmış olacağız. Bunun için yoldaşlar, burada, söz konusu olan, yarın ayrılması kaçınılmaz ve sonra da düşmanımız olması mümkün olan insanlarca sonuçlandırılmış bir birleşme değildir, söz konusu olan hayatta ve ölümde ortak bir mücadele sürdürmektir. Siz dün bunun için yemin etmiştiniz, çabalarımızı birleştirerek yenmek zorundayız. Yoldaşlar, bu birlikte vereceğimiz mücadele için her iki yandan da fedakârlık gerekir.

İşte, üç yıldır Rusya'nın işçi yığınları, dünya kapitalizmi karşısında bir zaferi kazanmak bekleyişi içinde açlıktan kıvranıyorlar. Ya siz, Kızıl Ordunun muzaffer olduğunu haykırdığınız zaman zaferlerinin, silâhlarının kanla ve en son enerjilerinden fedakârlık yaparak kazanıldığını işçi ve köylünün teri ile pekiştiğini düşünüyor musunuz?

Fedakârlık yapmadan, zafere ulaşamayacağımızı anlayın. Açlıktan inlemeniz, kanınızı dökmeniz gerekecektir. Sovyet Rusya'yı ve başkaldıran ülkelerinizi, güçlendirilmesi gerekecek ve silâhlanmasının ortak amaç için ortak fedakârlıklarla sağlanacağı tek bir ordu gibi varsaymak zorundayız. Ve Bolşevik emperyalizminden söz edenler, Doğu'ya fetih amacıyla ve ordumuzu beslemek için yürüdüğümüzü söyleyenler, bütün bunlar, maksatlı olarak işçi ve köylüler arasındaki birliği bozmaya neden olarak hatayı ekiyorlar. Ve böylelikle bu dünyanın güçlülerine onları tek tek ezme fırsatını veriyorlar. Birlikte sıkıntılara göğüs gereceğiz, birlikte gerekli fedakârlıklara katlanacağız ve birlikte kazanacağız.

Bizim zaferimiz bir halkın diğeri üzerinde zaferi değil, bütün ülkelerin çalışan yığınlarının şimdiye tek tüm dünyayı sömürmüş olan klik üzerindeki zaferi olacaktır.

Yoldaşlar, sizi İtilâf devletlerine karşı ve en başta İngiliz kapitalizmine karşı kutsal savaşa çağırırken bugün galip gelemiyeceğimizi, bizim mücadelemizin Doğu'nun halk yığınlarının yavaş yavaş gelişmekte olmasından ötürü uzun olacağını biliyoruz. Kızıl Ordu'nun ve İngiliz, Fransız ve İtalyan proleteryasının mücadelesinin zaferlerinin haberleri Hindistan ve Mısır'ın köylülerine erişmeden önce, engebeli yollar ve ıssız dağlar aşmak için uzun süre gerekecektir. Onlara şunu diyecekler: emekçi halklar ayağa, ayağa kalkın!

Bu korkunç mücadeleye girişme anında, bütün bu engin ülkelere, bütün bu halklara güçlerini ve onlara artık hiçbir renk ayrımı hak ve ödevlerde artık hiçbir fark olmayacağı, herkesin aynı haklardan yararlanacağı ve aynı ödevlere sahip olacağı yeni özgür bir insanlığın yeniden kurulması eseri için

gerekli olacak çabalara girişeceğiz. Tüm dünya kapitalistleri Doğu tehlikesinden söz ediyorlar; üç yüz milyon Hintli ve dörtyüz milyon Çinli köylünün ayaklandığında bunun insan uygarlığının sonu olacağını söylüyorlar. Biz bunu, bu uygarlığı gördük. Onu savaş alanlarındaki topların ateşinin ışığında gördük. Onu yıkıntı halinde olan evlerin ve şehirlerin içinde gördük. Kapitalist uygarlık tüm uygarlığın öldürülmesidir. Kapitalizm, hiç değilse besili olan hayvanın kaderini bile güven altına alamaz durumdadır. Bu uygarlık çok yakında çürüyecek ve bu da insanlık için iyi olacaktır. (Alkışlar) Ve biz size, yoldaşlar, ortak düşmana karşı kardeşçe mücadele sancağını emanet ettiğimizde, beraberce Batı'nın köleciklerininkinden yüz kez daha iyi bir uygarlık yaratacağımızı biliyoruz. Acımaksızın ezilmiş olan Doğu halkları kapitalistlerin ve mülk sahiplerinin boyunduruğu altında kadere boyun eğmenin felsefelerini yarattılar. Şimdi, yoldaşlar, eskiden büyük fatihlerin önderliğinde Avrupa'ya saldırdıklarında Doğu halklarını canlandıran mücadele işgüdüsüne başvuruyoruz. Biliyoruz, yoldaşlar, rakiplerimiz Cengiz Han'ın ve fatihlerin, büyük Müslüman halifelerinin anılarına başvurduğumuzu söyleyeceklerdir. Fakat sizin dün hançerlerinizi ve tabancalarınızı Avrupa'yı bir mezarlık haline sokmak ve fetih amacıyla çekmiş olmadığınızdan, aksine onları tüm dünya işçileriyle yeni bir uygarlık, özgür emeğe dayalı bir uygarlık yaratmak için çekmiş olduğunuzdan eminiz. Ve bunun için kapitalistler yeni bir barbar akını, yeni bir Hun, çapulcu takımının Avrupa'yı tehdit ettiğini söyledikleri zaman onlara şöyle cevap veriyoruz: Yaşasın Avrupa işçileri ile komünizmin sancağı altında yeni uygarlığı yaratacak olan Kızıl Doğu! (Hararetli alkışlar)

Başkan: Birinci çeviri Türkmence olacaktır.

Söz yoldaş Bünyat-zade'de.

Nerimanof: Oturuma beş dakikalık ara veriyoruz.

Oturum akşam saati ile 8.40'da yeniden açıldı.

Nerimanof: Oturum devam ediyor, çevirileri veriyoruz şimdi:

(Türkmenceye, Özbekçeye ve Sirkasçaya çeviriliyor. Yoldaş Kartmizof Kaymakçaya çeviriyor. Bünyat-zade komünist fraksiyon adına Türkçe konuşuyor. Birçok ses Özbekçe çeviri istiyorlar. Başkan oya sunuyor ve çoğunluğun arzusuna uyarak Özbekçeye çevirtiyor. Korkmazof Türkçe konuşuyor.)

Başkan: Yoldaşlar, komünistler ile partisizler fraksiyonu, işitmiş olduğunuz iki rapor hakkında tartışmalar açmayı öneriyorlar. Fakat bunun çok zaman almaması için sözü sadece altı konuşmacıya vermeyi ve sadece Doğu halklarının sesini değil, fakat ayrıca burjuvalarının Doğu halklarını ezdiği ülkelerin işçilerininkini de işitmek için İngiltere, Fransa, Bulgaristan, Amerika partilerinin temsilcilerine ve diğer birkaç yoldaşa kendi düşündüklerini dile getirme olanağını vermeyi hemen kararlaştırdık. Kongrenin bu öneriyi onaylayacağını umut ediyorum. (Alkışlar)

Başkan: Söz komünist fraksiyondan Bünyat-zade yoldaşta.

(Dünyat-zade Türkçe konuşuyor. Çeşitli lehçelere çevriliyor. Nerimanof sonra Türkçe konuşuyor)

Başkan: Yoldaş Musa-zade son söylevleri Rusça'ya çevirecek.

Musa-zade: Yoldaş Bünyat-zade yoldaş Radek'in raporu hakkında Doğu'nun uzun zamandan beri Batılı emperyalistler için bir anlaşmazlık nedeni olduğunu ve onu ele geçirmek, sömürmek için Avrupa'nın leş kargalarının sıkı fıkı birlik olduğunu söylüyor.

Üçlü İtilâf ve üçlü ittifak bu temel üzerine yaratılmıştır. Zira bu iki rakip

ülkeler aynı hırsa sahiptiler: Doğu'yu ele geçirmek, kendi çıkarları için Doğu halklarını sömürmek, Üçlü İttifâk ve üçlü İtilâfın sonucu İngiltere tarafından hazırlanmış İtalyan-Türk savaşı oldu. İtalya'nın Karakalisse'ye sebepsiz saldırısı İngiliz kabinesi tarafından hazırlanmıştı. Trablusgarp Savaşı henüz bitmemişti ki, Rusya bir başkasını, kendi açısından ayrı amaçla Balkanlar'da sahneye koydu: Türklere ait olan Boğazları ele geçirmek için. Diğer yandan üçlü İtilâf ve üçlü İttifak aynı amaçla yaşlı ve yoksul İran'a karşı askerî birlikler gönderiyorlardı. Onlar da orayı sömürmek için ele geçirmek istiyorlardı.

1905 Rus Devriminden sonra, devrim İran'a sıçradı. Eğilmiş halkları Rus işçileri gibi başkaldırdılar ve Sovyetler-Gancamian-iktidarı ilân ettiler. Fakat Rus Devriminin başarısızlığı İran'ınkini de beraberinde getirdi, İran'a gönderilmiş olan Çarcı Liakov ve diğer generaller tarafından devrim boğuldu. Yoldaş Bünyat-zade dokunaklı bir şekilde tiran Mehmet Ali Şah'ı kovan ilk İran'lı devrimcilerin nasıl öldürüldüğünü anlatıyor. Batı devletleri arasında ''uygar olmayan'' zavallı Doğu'nun paylaşılması yolunda durmak bilmeyen bir çalışma yürütülüyordu. Trablusgarp'ta ve Balkanlar'da çarpışıldığı sırada Fransa Fas'ı sömürgeleştiriyordu. Elbette, üçlü küçük devletleri kendilerine katma arzusu, Alman emperyalizmini ve ona bağlı olan grubu kayıtsız bırakmayacaktı. Aynı çağda Alman güçleri İtilâfa karşı Doğu ülkelerinde geniş entrikalara girişti. Ve böylece tamamıyla Doğu'nun kesin paylaşılması için Büyük Rus Devrimine neden olan dünya savaşı patlak verdi. Kerenski'de simgeleşen burjuva devriminin çökmesinden sonra Rusya'da iktidar proleterlerin, köylülerin, ellerine geçti. Rus işçi ve köylüleri iktidarı ellerine geçirince tüm halklara ve özellikle Doğu halklarına, onlara şunları söyleyerek başvurdular: ''Savaşa son veriyoruz, size elimizi kardeşçe uzatıyor ve size, bize karşı olan düşmanlığımıza son vermenizi tavsiye ediyoruz.'' Bu andan itibaren Rus işçi ve köylüleri Doğu'ya doğru döndüler.

Söylevi bitirirken, yoldaşımız, Doğu'nun Rusyasının bu çabalarının bugün başarıyla taçlanmış olduğunu söyledi: Doğu ayaklanıyor. Rus proletaryası ile kardeşçe birleşerek tüm bu rezilliklere son verecektir. (Gürültüler: ''Çeviriler tam olmuyor. Eksiksiz çeviri istiyoruz.'')

Nerimanof: Yoldaş Efendief ilk tercümanın söylevini tamamlayacak.

Efendief: Yoldaş Bünyat-zade daha sonra Kafkasya'da 1917'den itibaren oluşan olaylar üzerinde duruyor. Bu önemli kısım kürsüye benden önce çıkan yoldaş tarafından çevrilmemişti. Türkiye emperyalistleri ve özellikle Enver Paşa, Almanya'nın üzerinde rahatça yutabileceği bir lokma hesapları yaptığı Türkiye ve Müslüman Doğu'yu onun etkisi altına soktular. Doğu'nun üzerinde beliren el koyma tasarıları daha Bismark çağında biçimlenmeye başlamıştı. Doğu'nun bağımsızlığını sağlayarak, Almanlar Drang nach Osten ilkesine uygun davranıyorlard. Alman süngüleriyle silâhlanmış ve Alman emperyalistleri tarafından desteklenen Türk birlikleri Transkafkasların en zengin bölgesi olan ve emperyalistlerin sahip olmak istedikleri naftalin kaynaklarının bulunduğu Azerbaycan'ı ele geçirdiler.

Ama Kafkaslar'da savaşı başka biçimde değerlendiren grupu ve partiler de vardı: Onlar aşağı yukarı şöyle düşündüler: Enver Paşa Türkiyesi, Azerbaycan'ı Rus emperyalizminden kurtarmaya geliyor; Ona Cumhuriyet, kendisini istediği gibi düzenlemek, ulusal bağımsızlık vb. getiriyor. Bünyat-Zade yoldaş bunun doğru olmadığını, bir yalan olduğunu söyledi.

Zira, Türkiye Azerbaycan'ı Rus emperyalizminden kurtaracak, anında, onu başka bir emperyalizme teslim edecekti. İlginç bir kurtarma yolu. Bir emperyalizm diğerini kovar. Bu yanlış düşünüş şimdi etkinliğini yitiriyor. Bu kuruntu zihinlerden siliniyor; Transkafkasların, Azerbaycan'ın yığınları

uyanmaya başlıyorlar ve durumu şimdi daha iyi anlıyorlar. Sovyetçi birliklerini ve Komünist Partisi'nin Türk ve Alman emperyalistleri tarafından örgütlenen grupları temizlemeye başlamasıyla yığınlar geçmişi daha sıhhatli değerlendirip şimdiyi de daha iyi kavrıyorlar. Sovyetçi Azerbaycan şu anda bu Türk ve Alman emperyalizminin kuklası grup ve partilerden tamamen temizlenmiş durumda; bundan böyle Azerbaycan Doğu'daki Sovyetçi hareketin ileri karakolu olacaktır. Azerbaycan bu durumda çok büyük bir rol oynamak zorundadır. Kültür ve elinde bulundurduğu kaynaklar açısından Doğu'nun en iyi ve en zengin ülkelerinden biridir. Bütün bunlar ve yığınları Sovyet iktidarı için besledikleri büyük sempati ile son yıllarda elde ettikleri büyük deneyler birlikte değerlendirildiğinde, bu yığınların Komünist Partisi'yle gelecekteki kaynaşmalarının ve Sovyet programını benimsemelerinin Sovyetleri bütün Doğu'da iktidara getirecek zaferin siyasal güvencesi olduğunu gözlerimiz önünde kuşkuya yer vermez biçimde sermektedir. Başkan: Söz, adı ikinci sıraya yazılmış olan konuşmacı yoldaş Vagardin- Şakir'de.

Vagardin-Şakir: Türkçe konuşuyor.

Bir çevirici: Vagardin Şakir yoldaşın söylevini özetlemekle yetineceğim: Avrupa savaşı patlak verdiğinde Türkiye o savaşa emperyalist bir amaçla değil ama kendi savunmasını sağlayabilmek için zorunlu olarak katıldı. Onun için tek bir çıkış yolu vardı; başka bir seçim yapamazdı: Ya özgürlüğünü savunacak veyahut da Alman ya da İngiliz militarizminin boyunduruğu altına girecekti. Türkler savaşa girmeden önce uzun süre çekingen davrandılar. Eğer Türkiye katılmamaya inat etseydi taraflardan hangisi yenerse yensin Türk özgürlüğüne elveda demekten başka şey kalmıyordu. Türkiye asla emperyalist bir politika izlemedi ve hiçbir zaman küçük ülkeleri yutma amacı gütmedi. Bizim Türk subaylarımız, Rus subayları veya Avrupa subayları ile aynı kategoriye girmezler. Onlar aynı zihniyet ile yetiştirilmemiştir. Türkiye'nin önceden bir plânı hazırladığına ve Almanyayla bu plânın pazarlığını yaptığına inanmak yanlış olacaktır,

Bizdeki, Anadolu'daki toprak meselesinin de kendine özgü çizgileri vardır. Bu bizde basit bir sorundur. Büyük toprak sahipleri ve büyük toprak mülkleri yoktur. Türkiye genel bir deyişle güçlü bir burjuvaziye sahip değildir; bu nedenle ne Türk hükümeti, ne Türk halkı dışarıda hiçbir zaman emperyalist siyasetler izlememiştir. Bütün siyasetleri şu sözcükleri özetlenebilir: ''Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.''

Yoldaşlar, size bunu bir olguyla kanıtlayacağım. Savaş sırasında Alman koalisyonu savaştan galip çıkmanın hesaplarını yaparken, Türk halkı ve Türk hükümeti tampon devletler yaratmaktan başka bir şey düşünüyordu. Ermenistanın, Azerbaycan, Gürcistan, Türkiye'nin emperyalist bir siyaset güttüğünü savlanıyorsa bu tasarı nasıl açıklanabilir? Hayır, Türkiye'nin yabancı toprakları kendisine bağlamak doğrultusunda hiçbir niyeti yoktu ve emperyalist siyaset yapmıyordu. Şakir yoldaşın söylevinin özü budur. (Çeviriler)

Zinovyev: Söz komünist fraksiyondan yoldaş Haydarhanofda.

Haydarhanof Türkçe ve Farsça konuşuyor. Konuşmacı Rusçaya çeviriliyor. Yoldaşlar, dikkatinizi özellikle Zinovyev ve Radek yoldaşların söylevlerindeki bize hitap eden şu kısma çekiyorum: ''Biz elimizi Doğulu kardeşlerimize içtenlikle uzatmaya geldik. Biz diplomasinin hiçbir türüne baş vurmak istemiyoruz.'' Ayrıca yoldaş Radek ''Size elimizi uzatmaya geldik. Yenersek, sizle birlikte yeneceğiz, yaşarsak sizle beraber yaşayacağız'' dedi. Bu Doğu halkları için çok büyük bir önem taşıyor. İki yüz yıldır asla onlara böyle bir dille hitap edilmemişti. Onlar her zaman Avrupa sermayesi tarafından

boğulmakla karşı karşıyaydılar. Şimdi ben Avrupa sermayesinin Doğu halklarının kurtuluş mücadelesini nasıl ezmek istediğine değgin birkaç örnek vermek isterim. İran'ı gözlerimiz önüne getirelim. Orada gelişen bir devrim Avrupalı kapitalistler tarafından yani Çarlık Rusyası ve İngiliz emperyalizmi tarafından boğuldu. 350 milyon insanın yaşadığı, kendilerini koruma olanağından yoksun ve İngiliz sermayesi tarafından insafsızca sömürülen Hindistan'da da aynı şekilde Hintliler, İngiliz kapitalistleri göz kamaştırıcı saraylarda yaşarlarken açlıktan ölüyorlar. Ayrıca Türkiye'den de söz etmek istiyorum. Bir Yoldaş, Türkiye'nin kendisini savunmak amacıyla savaşa girdiğini, Alman emperyalizminin elleri arasında bir araç olmadığını ve emperyalist eğilimler taşımadığını söyledi. Yoldaşlar, bu söylenenler gerçeğe uygun değil. Türkiye'nin güçlü emperyalist emelleri vardı. O Avrupalı emperyalistlerin kelimenin tam anlamıyla aleti durumundaydılar. Eğer Türkiye emperyalistler tarafından ve fetihlerde bulunmak içini bu savaşa sürüklenmeseydi, Avrupalı emperyalistler çalışkan Türk köylülüğünü paylaşmaya kalkışmazlardı.

Yoldaşlar, Doğu'nun daha şimdiden uyandığını görüyorsunuz. İran'da İngiltere'ye karşı devrim ateşleniyor. Hindistan'da ve Türkiye'de benzer bir hareket şekilleniyor.

Burada, İngiliz emperyalizmine ve bütün emperyalizme düşman olan halkların temsilcileri toplanmıştır. Ben onların, Doğu'yu kapitalist boyunduruktan kurtarmak ve emperyalizmi kovmak için anlaşacaklarına ve aralarında örgütleneceklerine inanıyorum. (Alkışlar)

Başkan: Oturumu kapatacağız; ama size şunu haber vermeliyim ki, her iki fraksiyonlar da toprak sorununu, ulus ve sömürgecilik sorununu Sovyet düzeni sorununu, ve örgütlenme sorununu inceleyecek. Dört seksiyon kurulması üzerinde anlaşamışlardır. Bu dört seksiyon şu şekilde oluşmak zorundadır: Yirmi delege her komisyona bir temsili gönderecek ve her seksiyon aşağı yukarı 90 kişiden oluşacak.

Yarın Kurultay toplanmayacağı için çeşitli seksiyonlara seçilecek üyelerin seçiminin yarın yapılması iyi olur. Askerî bir geçit töreni de olacak. Seçimler her konuttan yirmi delege için bir temsilci seçilmesi yoluyla Komünistlerin Lojmanlarında yapılacaktır. Fraksiyonlardan geri kalanlar grup halinde durmak zorundadır. Eğer gruptan tard etme ihtiyacı doğarsa, bunu Başkanlık Kurulu yapacaktır. O halde yarın bu seksiyonların oluşturulmasını istiyoruz. (Çeviriliyor.)

Oturum gece yarısını 2 dakika geçe kapandı.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

4 Eylül 1920

Oturum saat 12.13'de açıldı.

Yoldaş Zinovyev başkanlık ediyor.

Başkan: Doğu halklarının Kurultayının üçüncü, oturumunun açıldığını bildiriyorum. İlk iki rapor üzerindeki tartışmalar sürüyor. Söz yoldaş Narbutabekofda.

Narbutabekof: Yoldaşlar, zamanım sınırlı, 15 dakika içinde Doğu'nun çalışan yığınlarının uluslararası durumunun tam bir tablosunu sunmam elbette olanaksız; kısa konuşacağım ve sizden beni, sözümü kesmeksizin dikkatle dinlemenizi rica ediyorum sesim kısık.

Yoldaş Zinovyev, söylevi sırasında şimdiki kurultayın çabalarını açık ve güzel bir anlatım ile açıkladı. Ben bunun üstünde durmayacağım. Doğu'nun

çalışan yığınlarından yana durumda olan kişi için, sorun, yalnız bizim için yani Doğu halkları için değil, ama ayrıca Sovyet iktidarının kendisi için de birincil önemdedir, zira ilkelerini, bu denli çok dilden ve değişik lehçelerden konuşan engin Doğu toplumları arasında zafere ulaştırmak arzusunu gösteren her iktidar, bu halkların sesini duymak ihtiyacındadır ve bizim delege olarak ödevimiz, bu iktidara kesin ve açık hak dâvaları sunmaktır. Müslüman halkların ve Doğu halklarının, Sovyet iktidarından başka hiçbir iktidarı kurmayı istemeyeceklerini bildiririz. Şu seçim hakkına sahip değiliz: Ya ingiliz kapitalistleri yahut da Rusya'nın ve bütün dünyanın çalışan yığınları. İki şeyden biri. Yoldaş Radek'in çok iyi söylediği gibi: ya Sovyet iktidarı yenilecek ve hepimiz boyunduruk altına alınacağız; ya da o yenecek ve hepimiz özgür olacağız. Bütün bu sözlere, Doğu halklarının temsilcileri olarak, pratik bir anlam kazandırmak için şu anda iki dünyanın var olduğunu doğrulamak zorundayız: Doğu ve Batı. Batı'nın yüzyıllar boyunca en baskılılarından ve özgürlükten yana olanlara -demokratik cumhuriyete- varmak için birçok kez yönetim biçimlerini değiştirmiş olduğunu biliyorsunuz; Doğu'ya gelince, iktidar biçimleri orada asla değişikliğe uğramadı. Rusya bize yeni bir yönetim biçimini, Sovyet iktidarını önermiş olan ilk Avrupa devletidir. Yoldaşlar, Doğu ve Batı işte bu taban tabana zıt görünümdedir. Doğu toplumsal örgütlenme ve töreler bakımından oduğu kadar psikolojik, dinsel ve ekonomik açıdan da özel bir konum içindedir; onu bu özellikleriyle hesaba katmak gerekir. Nikola II. ve onun gibiler bunları asla hesaba katmamışlardır. Bizim çıkarlarımız her zaman ayaklar altına alınmıştır. Devrimin ilk günlerinde Bolşevikler Kerensky'nin kapitalist yönetiminin ''nihaî zafere kadar savaş'' parolasına karşı ''Halkların kendi kaderlerini tayin hakkı''nı koyduklarında Rusya İmparatorluğunun 53 milliyeti onları candan karşıladılar.

Kerensky'nin başarısızlığının en temel nedenlerinden biri bu oldu. Doğu halkları olarak biz halkların kendi kendilerini yönetme hakkına bağlıyız ve buna inanıyoruz; manevi yöneticilerimize, yoldaşlarımıza ve dünya proletaryasının liderleri Lenin, Troçki, Zinovyev'e güveniyoruz, ama bu Kurultay'da neler arzuladığımızı söylemek zorundayız. Ancak böylelikle Müslüman emekçilerin ve Doğu halklarının sesi işitilmiş olacaktır. Eğer bu ses işitilirse, iktidarın çabaları ve gerçekleştirecekleri, toplumsal devrimin en büyük ilkelerinin Doğu'da olumlu karşılanmasıyla yükünü hafifletmiş olacaktır. Biz özgürlük; eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin hayat içinde - fakat asla bazı resmi metinler içinde değil - gerçek bir uygulamasını istiyoruz. İşte o zaman hiçbir Müslümanın Sovyet iktidarına karşı elini kaldırmaya kalkışmayacağından eminim. Yoldaşlar, Cengiz Han ve Timur'dan, kanlı Abdülhamid'e dek Doğu'da zorbalıktan başka bir yöntemin biçimi asla olmadı. Bunu hepiniz biliyorsunuzdur. Yukarda çok güçlü bir Tanrı ve aşağıda da bir Sultan. Yönetim düzeni Batı'da olduğu gibi gelişmiş değildir. Büyük Rus Devrimi ansızın patlak verdiğinde Doğu'da hiçbir hazırlığımız yoktu. Gelenek ve törelerimizi bir anda komünizme uydurmayı bilemedik, fakat Sovyetlerinkinden başka hiçbir düzenin çalışan yığınları kapitalist boyunduruktan kurtarmaya uygun olmadığını söylemeliyiz. Hiç kimse Doğu'nun Batı'dan çok değişik olduğunu, onun çıkarlarının tümüyle başka olduğunu; ayrıca komünizmin ilkelerinin doğrudan uygulanmasının orada direnme ile karşılaşacağını bilmemezlik edemez. O halde 4 milyon Müslümanı Sovyetçi düzene dahil etmek istiyorsak, bu düzeni onlara uydurmak olmalıdır. Partisiz yoldaşların bildirgesi Kafkasya'nın, Türkistan'ın, Rusya'nın diğer eski sınır eyaletlerinin değişik çıkarlarına saygı esasının güven altına alınmasını istiyor; Kurultayın ödevi, bunu iktidarımıza açıklarken şunu söylemektir: Yoldaşlar, Müslümanlar Sovyet iktidarından vazgeçmeyeceklerdir, ama onların özel çıkarlarının tanınmış olması ve

Sovyetler iktidarı tarafından bu anlayış içinde alınmış tedbirlerin kâğıt üstünde ölü harfler olarak değil, gerçekte uygulanması koşuluyla. (Alkışlar)

Yoldaş Radek burada gözü doymaz adamların ve Batı Avrupa'nın sözde "kültür savunucularının" Sovyet Rusya'yı kızıl bir militarizm yaratmakla suçladıklarını söyledi. Bu suçlamayı reddetmek için Rus Komünist Partisini yöneten ve Sovyetler hükümetinin başında bulunan yoldaşların, bunun yalan olduğunu şimdi ve gelecekte kesinlikle kanıtlamaları gerek. Türkistanlı olarak ne yoldaş Zinovyev'in, ne yoldaş Radek'in, ne de devrimin diğer önderlerinden hiçbirinin politikaları düşünen kafaları Sovyet iktidarından soğutmak olan yerel otoritelerin ülkemizde yaptıklarını anlamış olduklarını şimdiye dek asla görmediğimizi bildiririz. Bunu burada açıklıyorum, zira bu benim delege olarak görevim; kesinlikle, çünkü Sovyet iktidarının safındayım.

Öz konuşacağım, çünkü zaman bunu gerektiriyor. Şimdiki Kurultay burjuvazinin ajanlarını değil, Sovyet iktidarını savunmak zorunda olan çalışan yığınların gerçek temsilcilerini bir araya getiriyor. Her birimiz, Çerkes, Dağıstanlı, Kırgız veya Kazak, hangi milliyetten olursak olalım bu kurultay önünde açıkça, yalın bir biçimde ve otoritelere başvurarak, kendisini vekil atayanların istedikleri şeyleri açığa vurmak zorundayız. Şunu söylemeliyiz: Yoldaşlar, hiçbir şeyden sakınmayınız, işçi yığınlarının işaret ettiği yoldan doğruca yürüyünüz, zira başka bir yol, başka bir çıkış yolu yoktur. Eğer Batı Avrupa proletaryası Sovyetler iktidarını savunmazsa, Müslümanlar ve Doğu halkları yüklenecektir bu görevi.

Şunu bildiririm: Sovyet iktidarı Doğu'nun çalışan yığınlarından daha sadık bağlaşıklar asla bulamayacaktır. Üç yıl süresince, yoldaşlarımızın, dünya devreminin en iyi liderlerini tekrar tekrar çağrılarına rağmen, Batı Avrupa proletaryası ona sağlam bir dayanak olma kararı veremedi.

21 Temmuz grevnini hatırlardan çıkmayan başarısızlığı Batı Avrupa proletaryasının içinde bulunduğu siyasal koşullarda devrimin yardımına asla gelemeyeceğini kanıtlamıştır; öyleyse hiç zaman kaybetmeden, Doğu'yu, akla ve dinsel, toplumsal ve ekonomik koşulların uygun olarak örgütlemek gerekir. Sovyetçi iktidar için başka bir çıkış yolu yoktur. (Alkışlar)

Türkistanlı olarak Ekim Devrimi'nin ilk anından beri çalışan yığınlarımızın Rus proletaryasıyla birlikte Sovyet iktidarında birleşmiş olduğunu bildiririz. Kanlarımızı kızıl Türkistan cephelerinde Sovyet iktidarının düşmanlarına karşı savaşta dönerken, varlığımızı tüm Rusya'nın çalışan yığınlarınkiyle içtenlikle birleştirdik. Çalışan yığınlarımız devrime olan bağlılıklarını kanlarını dökerek kanıtladıklarına göre, milliyetçi eğilimlerin militanlarımıza yönelttikleri tüm suçlamalara değer verilmelidir. Üç yıl boyunca Türkistan bu mücadeleden hep muzaffer olarak çıktı. Bunu sürdürmek için ne yapmak gerek? Çok şey değil: Doğu halklarının varoluş koşullarını dikkatle incelemek ve bu ülkelerde, delegelerin yargı hakkını size bıraktığı ilkeleri uygulamak karşı-devrim ve hele şovenizm hiç söz konusu değildir; zira, halklarımızın temsilcileri olarak kendi kendimiz dar milliyetçi eğilimlerimizle savaşmaktayız ve Türkistan'ın ilk devrimcileri olarak, bayrağımızı ilk kendilerine karşı açtığımız; ne ûlemalardan, ne molların kara çetelerinden çekinmiyoruz (Alkışlar). Sonuna dek mücadelemizi sürdüreceğiz: Yok olup gideceğiz veya kazanacağız. Yoldaşlar, Türkistan'ın işçi yığının iki cephede mücadele etmek zorunda olduklarını söyleyeceğim sizlere: Burada gerici mollalara karşı ve orada Avrupalıların dar milliyetçi eğilimlerine karşı. Ne yoldaş Zinovyev, ne yoldaş Lenin, ne de yoldaş Troçki; Türkistan'ın gerçek durumunu bilmiyorlar; bu son üç yıl süresince olup biten şeylerin farkında değiller. Bununla beraber liderlerimize gözlerini açtırmak için bunu açık yüreklilikle söylemek ve durumun aslına sadık bir tablosunu çizmek gerek.

Böylelikle Türkistan'a gelecekler ve durumu yeniden gözden geçireceklerdir.

Bunu herkese söylüyorum: Türkistanlı komünist yoldaşlara olduğu kadar partisiz yoldaşlara da.

Türkistan tarihinde işlenen hatanın başka taraflarındaki Müslüman dünya tarafından da yapılmaması için, biz iktidarımızı son üç yılda yapılan hatalar konusunda uyarıyoruz. Biz, size karşı-devrimcilerinizden, ulusal düzenimizi bozacak tohumlar atan yabancı unsurlardan, sizi komünizm maskesi altında çalışarak sömürgeleştirmek isteyenlerden kurtulmanızı söylüyoruz. (Hararetli alkışlar, bağrışmalar: Bravo)

Yoldaşlar, uzunlu boylu konuşmayacağım. Size, liderlerimiz, dünya devriminin ve bizim liderimiz olan, her araçla ona destek olmamız gereken Lenin'in kutsal sözlerini hatırlatmakla yetineceğim.

Hafızalara kazınan sözleri hâlâ kulaklarımızda çınlıyor ve ruhumuzda yer etti; o sözleri işittikten sonra hiç kimse Sovyetçi iktidarın bizim kötülüğümüzü istediğini söyleyemez. Belki, temsilcilerin arasında kışkırtıcılar ve demagoglar vardır ama, onları, karşı-devrimcileri temizlemiş olduğunuz gibi, temizlememiz gerekmektedir.

Kendilerini gösteren karşı-devrimciler bizi korkutmuyorlar: onlara cephede cevaplarını verdik. Ama, yoldaşlar, aranızda komünistlik maskesinin ardından Sovyetçi iktidarın Doğu'da saygınlığına karşı kişiler de var ve burada biz çekinmeden haykırıyoruz: ''Kahrolsun Sovyetçi iktidarı temel ilkelerini baltalamaya çalışan bu provakatörler ve de demagoglar (Israrlı alkışlar; haykırışlar: Kahrolsun)

Bunu dedikten sonra, şunu da eklemek zorundayım: Sovyetçi iktidarın teorik tavrı, Rusya'daki ve Doğu'daki çalışan Müslüman yığınlara yaptığı çağrıda da tamamen gözler önüne serildiği gibi, açıktır. Halk Konseyi Komiseryası, bizzat Lenin yoldaşın imzası ile 1917 Kasımında Doğu'nun ve bütün Rusya'nın Müslümanlarına çağrıda bulundu. Bu tarihî belgede, Türkiye'nin paylaşmasını, Ermenistan'ın tamamen ele geçirilmesini amaçlayan anlaşmalardan paragraflar açıklanıyor ve İstanbul'un Müslümanların elinde kalması gerektiği söyleniyor. Ve sonra da şöyle devam ediliyordu: ''Bundan böyle, inançlarınız, gelenekleriniz, eğitiminiz ve ulusal kültürünüz serbest ve dokunulamaz sayılacaktır. Ulusal hayatınızı serbestçe örgütleyin. Bu sizin hakkınızdır. Efendiniz, kendiniz olmalısınız. Hayatınızı, kendi arzularınıza göre kendiniz örgütleyin.''

Bize bu türlü sözler vermiş olan Sovyetçi iktidarı terk edebilir miyiz?

Oysa, şimdi de Müslümanlar bize geliyorlar ve inançlarımızın ayaklar altına alındığını, bizi dua etmekten alıkoyduklarını, ölülerimizi dinî törenlerimize uygun biçimde gömmemizi engellediklerini söylüyorlar. Bu ne demektir. Bu çalışan yığınlar arasına karşı-devrimin tohumlarını ekmek demektir.

Aynı şeyler belki başka yerlerde de tekrarlanıyordur.

Partisizler adına, komünistlerin de bize katılacağını ümit ederek şunları söylüyorum: hafızalardan silinmesi olanaksız bu kongreden sonra, Sovyetçi iktidarımız Doğu hakkında belirli bir siyaset gütmelidir. O zaman Doğu halkları, yalnız resmî bildirgelerde değil ama, elleri silâhlarında, onun yanında olacaklardır. Ve artık o zaman Doğu halklarının çalışan yığınları ile Rus proleteryası ve köylülerinin ortak hücumuna karşı koyabilecek güç olmayacaktır.

Yaşasın ezilen Doğu.

Yaşasın ilkelerini art niyet gütmeden uygulamak isteyen gerçek komünistler. Yaşasın, dünya proletaryasının ve bizim liderlerimiz Lenin, Troçki, Zinovyev

ve diğer yoldaşlar.

(Yoldaş Tacaev Türkmenceye çeviriyor. Türkçeye, Farsçaya ve... çevriliyor). Korkmasof: Yoldaşlar, bu tartışmada yer alarak konuşurken Rusça ve sonra da Kumik lehçesine tercüme ederek konuşmak zorunda olacağım. Ancak, sağlığımın bozukluğu nedeniyle, diğer konuşmaları Kumikçeye çevirmek gücümün üzerindedir. Bu konuda Alief yoldaşın benim yerimi doldurmasını rica ediyorum. (Çeviri)

Başkan: Söz, belirlenen son konuşmacı yoldaş Korkmasof'da.

Korkmasof: Yoldaşlar, yoldaş Zinovyev'in bizi dünya emperyalizmine karşı savaşa çağırırken kullandığı ateşli ve içten sözler Kurultayın bütün üyelerinin kalplerinde bizim fakir dağlarımızın sakinlerinin her zaman duydukları hisleri uyandırdı. Kısa bir süre önce Denikin ordularının gönüllülerinin kanıyla yıkanmış olan kılıç ve hançerlerini çekerek bizim dağlılarımız, her zaman olduğu gibi bugün de, insanlık düşmanlarına, dünya emperyalizminin sefil uşaklarına, Doğu ve Batı'nın ezilenlerinin kurtuluşunu sağlamak için son savaşta önderlerinin peşinden gitmeye hazır olduklarını kanıtlamışlardır. (Alkışlar)

Yoldaşlar, bu kanıttan sonra size daha tartışmalar, söylevler lâzım mı? Fakat dağlılar bu tartışmalara, söylevlere kayıtsız kalacaklardır.

Bir ay var ki, dağların fakir halklarının delegeleri hatta aydınları bir Kurultayda birleşerek Doğu'nun bütün ezilen halklarına kutsal savaş çağrısında bulundular ve bütün ülkelerin çalışan yığınlarının düşmanları yok edilmeden silâhlarını bırakmayacaklarına yemin ettiler. (Alkışlar)

Fakir dağlıların lafa ihtiyaçları yoktur. Büyük toplumsal devrimin başlangıcından beri onlar, yalnız içerdeki karşı-devrimcilere karşı değil -imam hükümeti- fakat aynı zamanda dışardaki emperyalistlere, Türk, İngiliz veya onların ajanlarına, mahallî çeteler ve Denikin'in çetelerine karşı aralıksız, bir mücadele veriyorlar. Bunca zor bir mücadeleyi sürdürdükten sonra, artık güçsüz düştüğünüzü, şikâyet ettiğimizi ve bunun ötesinde hiçbir şey demediğimizi anlamak zorundasınız, yoldaşlar.

Bu arada, yoldaşlar size birkaç kelime ile bu üç yıl boyunca neler olduğunu, yerel hayattan, örneklerle, bu Doğu ile Batı arasında yaşayan bir köprü olan Kuzey Kafkasya halkının çalışan yığınlarının hayatlarından örneklerle ve Zinovyev yoldaşla Radek arkadaşın uluslararası politika ile emperyalizm ile mücadele hakkında söyledikleri büyük gerçekler üzerinde durarak, anlatmama izin verin.

Fedakârlıkla dolu mücadele sayesinde, şimdiye kadar ne hiçbir devrimin ne de hiçbir halkın tanımadığı böyle bir devrim sayesinde, Rus işçi ve köylüleri özgürlüklerini elde ettiler. Şimdi de Doğu halklarını aynı özgürlüğe çağırıyorlar.

Ve biz ne görüyoruz. Kafkas dağlarının bunca sınanmış fakir halkları ile büyük devrim arasına beylerin, hanların, prenslerin, zenginlerin, mollaların yönettiği sınıflar girmeye çalışıyor. Türk ve İngiliz emperyalistlerinin entrikaları ile bu asalaklar, çalışan yığınları ezmek için, ellerinde, dini sömürmeye hizmet eden imama yol hazırlanıyor.

Ne komedi. Fakir dağlıları, mutlakiyetin aleti, hanlara, insan haklarının katili Naymuhittin Gotzinski'ye karşı, hapislerde çürüme pahasına koruyan ve böylece imam mertebesine yükselen, Şeyh Şamil'den sonra bu maskaralıklar. Fakir dağlıların bu maskaralıklara karşı cevabı ne oldu? Ezilmeyi kabul ettiler mi? Hayır, iç savaşı başlattılar. Bütün Panislavistlerin, Panislamistlerin, İngilizlerin, Çar Nikola'nın ajanları hiçbir sonuç elde

edemediler. Henüz bir sene geçmişti ki İmam yönetimi devrildi. Onu geçmişte desteklemiş olanlar bile acı bir alayla ona "İmam İvan" lakabını verdiler.

Dağıstan'ın, sosyalist militanlarca yönetilen yerlileri kızıl kıtalarda birleştiler ve sovyetçi iktidarı kurdular. Emekçilerin o sıradaki sevinçleri tarif edilemez. "Bu iktidar bizim iktidarımız, yerlilerin iktidarıdır" diyorlardı.

Bütün bunlardan sonra biraz evvel işittiğimiz gibi sözler kullanmak mümkün olabilir mi? Bu şikayetler bize yakışmaz.

Ama Rusya'da kol gezen dağlarda devrime yenik düşmüş karşı -devrime dayanarak ve yığınların Türk halkına karşı beslediği sevginin gücünü farkederek, prensler, generaller, mülk sahipleri paşaların, beylerin tek kelimeyle sömürcülerin başta oldukları Türkiye'ye çevirdiler bakışlarını. Oradaki, beyler, paşalar, fakirlerin ezilmesi için kuvvetli yardımcı ellerini uzatmayacak mıydılar? Ve Türkler geldiler de. Bu salonda karşı-devrimin örgütlenmesinde, ilk Jön-Türklerin ideallerini unutarak büyük bir enerji harcayan ve bu örgütlenmeyi eski sultanların saraylarında, Çervomocv, Kotrof ve Çar Nikola'nın diğer generalleri ile birlikte Sovyetçi iktidarı boğacak bir karşı-devrim hareketi olarak başaran bir kişiyi, Enver Paşayı görememekten üzüntü duyuyorum. (Alkışlar)

Türkler, geldiler ve ne yaptılar. Cephelerde kazandıkları bazı savaşlarla emperyalistlerin kalplerine aziz bir yere sahip olan Yusuf İzzet Paşa, Nuri Paşa, diğer beyler, paşalar maşalar, yani Jön-Türkler, Kazaklar'da, II. Nikola'nın subayları ile işbirliği yaparak çalışan yığınlara karşı bir cephe kurmak için geldiler Dağıstan'a ve zaman zaman da Dağıstan'ın, Sovyetçi iktidarını yenmeyi başardılar.

Ama Dağıstan halkına bu iktidar yerine ne verdiler? Prens Tarkovski'nin kişisel diktatörlüğünü.

Jön-Türk ideolojisinin, büyük toplumsal devrim sırasında oynadığı rol böyle oldu. Başka hiçbir çözüm yolu bulamadılar. Kotrof, Çervomoev gibi maceraperestlerin peşinden halkına ihanet eden karşı-devrimcilerle birlikte kuruntu halindeki Kafkas Dağları Cumhuriyetini kurmaya çalıştılar. Birkaç ay ülkeyi iyice perişan edin, daha güçlü bir emperyalistin önünde, İngilizlerin önünde, Türklerin terkettikleri silâhları satıncaya artık sayacak hiçbir şey kalmayıncaya kadar iktidar da kaldılar. Daha sonra da Denikin'in gönüllü çetelerinin insafına terk ettiler bütün halkı.

"Dağlar Hükümeti" perdesi altında oynanan değersiz komedinin düğüm noktaları bunlardı işte. Türklerin ve ajanlarının Bolşeviklere karşı yeterince sert olamadığından yakınan Denikin'in gönülüleri, İngiltere'nin de desteği ile henüz örgütlenememiş Bolşevikler üzerine bir katliam kampanyası açtılar. Türkler, Bolşevikleri tutukluyor ve Bolşevik kasabaları ağır vergi yükümlülüğü altına sokuyorlardı. Ama gönüllüler bunları yeterli görmeyerek yerlilere karşı gerçek bir savaş başlattılar.

Bundan sonra gelen, bir yıl süren ve kahramanlıkla dolu bir mücadele oldu. Yoldaşlar, bu mücadele Dağıstan'ı kızıl bayrak için döktüğü kanın rengine boyadı (Alkış tufanı).

Yoldaşlar, bu savaşın sürdüğü uzun aylar boyunca yerlilerimizin Musavat'ın ajanları ile, kendisi de bir gerici olan Nuri Paşa'nın -Enver Paşanın kardeşidir- yönettiği gerici Türklerin kurdukları iç cepheye karşı kendilerini nasıl savunduklarını biliyorsunuz.

Bu mücadele, bir destandır. Yoldaşlar! Dağlılar güçlerinin yettiği kadar, büyük Kızıl Orduya yardım etmek istiyorlar. O Rusya'nın savaş alanlarında karşı devrimcilere kafa tutuyor. Çabalarımız, başarı ile taçlanacaktır. Kızıl

Partizanlar 12. ayın sonlarında Demir-Han-Şura'yı, Derbent ve Petrovsk'u ele geçirdiler, büyük Kızıl Ordu ile ilk bağlantıları kurdular. Bu nedenle, yoldaşlar, Kafkasların fakir dağlıları, meselemizin dünya devrimi olmasına rağmen, Türkistan delegesinin uzun boylu sözünü ettiği anlamsız ayrıntılar üzerinde söylev dinlemek istemiyorlar. Büyük Dünya savaşı, pek yakındır. Dünya emperyalizminin çetelerine: Fransızlara, İngilizlere, Amerikalılar, Doğu Halkları Kurultayı toplanmadan evvel, liderlerimiz bize çağrıda bulunmadan savaş ilân ettiğimizi söylemek zorundayız ve söylüyoruz. Yarın silâhlarımız ellerimizde kutsal savaşta onların üzerine yürüyeceğiz (Alkışlar). Sözlerime şu istekle son vermeme izin verin yoldaşlar: Yaşasın Doğu'nun ezilen halkları! Yaşasın Batı'nın ezilen emekçi yığınları!

Yaşasın onların III. Enternasyonal'in kızıl bayrağı altındaki birlikleri! (Haykırışlar, alkışlar)

Yaşasın onların büyük önderleri Lenin, Troçki, Zinovyev'in yönetimi altındaki, dünya emperyalizmine ve kapitalizme son vermeyi amaçlayan kardeşçe beraberlikleri! (Alkışlar)

(Korkmasof Kumikçeye çeviriyor).

Başkan: Dikkatlerinizi Türkmence çevirisine çağırıyorum.

Bir ses: Türkmenler anladılar. Onu asıl Farsçaya çevirmek gerekir.

Başkan: Bu söylevin Türkmenceye çevirilmesi için istek ve ricalar aldık. Dikkatinizi davet ediyorum.

Bünyat-zade Türkmenceye çeviriyor.

Zinovyev: Yoldaşlar, seksiyon seçimlerinin bitirilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bütün kollektif lojmanlar bu seçimlerde iş görmekten hâlâ uzaktırlar. Daha fazla gecikmeden, mutlaka yer almalıdırlar. Gelecek oturum akşamın 6'sında açılacaktır.

DÖRDÜNCÜ OTURUM

4 Eylül 1920

Oturum akşam saat sekizde açıldı.

Oturuma yoldaş Zinovyev başkanlık ediyor.

Başkan: Doğu Halkları Kurultayının dördüncü oturumu açılmıştır.

Günün programına başlamadan önce Kurultayımızın Başkanlık Kurulunun aldığı bir kararı bilgilerinize sunmak zorundayım. Başkanlık Kurulu Kurultay çalışmalarının yürüyüş biçimini dikkate alarak, çalışmaların belirli bir plân içinde tamamlanmasına karar verdi. Sonuç olarak çalışmalarımız, dokuz eylül günü tamamlanmak zorundadır; önümüzde halen beş tam gün var. Böyle olunca çalışmalarımızı, bu beş gün içerisinde bitirebilmek için Başkanlık Kurulu, tartışmaların belirli bir ölçü içerisinde sınırlanması gerekliliğine karar verdi. Bu kısıtlamalar ilk önce buraya misafir olarak gelip konuşan konuşmacıların sayısında olacak. Biz elbette ki buraya gelen yabancı bütün yoldaşların konuşabilmesini isteriz. Ama ne var ki, bütün hepsini dinlemek için yeterli zamana sahip değiliz. Bu nedenle sözü yalnızca İngiliz ve Fransız iki yoldaşa verebileceğiz. Fakat buna rağmen Amerikalı, İspanyol, Benelüks ve Balkan ülkeleri, Avustralya, Japonya ve diğer ülke temsilcilerinin söylevlerini basında ve kongre tutanaklarında yayınlayacağız. Ayrıca Başkanlık Kurulu, söylevlerin yalnızca üç resmî dile çevrilmesini öneriyor: Rusça, Türkçe ve Azerice ve de Farsça. Aynı zamanda Başkanlık Kurulu bu dilleri anlamayan delege yoldaşlardan bizim Moskova'daki Komünist Enternasyonal Kurultayında kullandığımız yöntemi

uygulamalarını rica ediyor; bu yoldaşlar, bu dillerden birini bilen bir arkadaşlarının çevresine toplânsınlar o da onlara konuşmacının söylevini açıklasın. Gerekirse eğer konuşmacının söylevi oturum salonunda çevrilmişse onlar çeviriyi koridorlarda veya oturum sonrasında yaparlar. Bu elbette ki kullanışlı bir yöntem değil ama Kurultay da pek fazla uzatılamaz. Bugün onbeşer dakika süreyle yalnızca iki konuşmacı söylev verdi. Kalan bütün vakit çeviriler için harcandı ve bu da bütün oturumu meşgul etti. Başkanlık Kurulu, çevirici arkadaşların orijinal söylevin aşağı yukarı dörtte birini tutacak kadar özetleme yoluna gitmeleri de kararlaştırıldı. Şimdiye kadar bunun tam tersi yapılıyordu: Çeviriler normal olarak söylevlerin kendisinden daha fazla vakit alıyordu. Zamanımızı böylesine geniş bir çalışma alanında daha tutumlu kullanmanın yerinde olacağını düşünüyoruz. Çevirir misiniz yoldaşlar. (Çeviri)

Yoldaşlar, Başkanlık Kurulunun size başka bir önerisi daha var. Kurultaydan, Başkanlık Kurulu üyeleri arasından iki başkan yardımcısı ismi seçmemize izin vermesini istiyoruz: Biz Nerimanof ve Narbutabekof yoldaşların üzerinde duruyoruz. Ayrıca Kurultayın kadınlar bölümünü temsil eden iki kadın yoldaşın vekâletlerinin onaylanmasını rica ediyoruz.

Kurultayın çalışmalarını hızlandırmak için, Başkanlık Kurulu oturumların tümünün her gün ve öğleden sonra saat beşten itibaren açılmasına karar verdi. Son olarak, Başkanlık Kurulunun size önerdiği sırayı iletiyorum. Raportör bir saat raportör yardımcısı söylevler ve rapor hakkında otuz dakika sonuca varmak için onbeş dakika ve ayrıca her konuşmacı da on dakika konuşacaktır. Her konuşmacı yalnızca iki kere söz alabilecektir, konuşmacılar biri tartışılan tezin lehine diğeri aleyhine olmak üzerine konuşacaklardır. Raportör kendisine yöneltilen bütün soruları bir defada cevaplândıracaktır. Kişisel konular hakkındaki açıklamalar konuşmacı tarafından ancak oturumun sonunda yapılabilecektir. Başkana hitap edilerek yazılmış isteklere ancak konuşma hakkı verilir. Bütün bildirgeler yazılı verilecektir. (Çeviri) Başkan: Yoldaşlar, bütün bu öneriler Başkanlık Kurulu tarafından çabukluğu sağlamak için verilmiştir. Bu önerilerin Kurultayca kabul edilmesini rica ederim. Önerilere karşı olan delegelerin ellerini kaldırmaları rica olunur. (Türkmenceye çevriliyor).

Başkan: Başkanlık Kurulunun önlemlerini kabul eden delegelerin ellerini kaldırmaları rica olunur. (Çeviri)

Karşı olan kim? Kimse yok. Öneriler kabul edilmiştir. Oturum devam ediyor. Söz İngiltere Birleşmiş Komünist Partisi delegesi Quelch yoldaşta.

(Quelch İngilizce konuşuyor. Yoldaş Petrov Rusçaya çeviriyor.)

Petrov: Yoldaş Quelch söylevine Marks'ın sözlerinden bir aktarmayla başlıyor. Karl Marks İngiliz işçi sınıfının ancak İngiliz sömürgelerindeki halkların özgür olabilmesi ile gerçekten özgür olabileceğini söylüyordu. Bu nedenle yoldaş Quelch buraya bu prensibi Karl Marks'ın tartışma götürmez formülasyonlarından biri olarak kabul eden Britanya Komünist Partisini temsil etmek için gelmiştir.

İngiliz işçi sınıfı düşmanlarının, (İngiliz kapitalistlerinin) aynı zamanda ezilen Doğu halklarına da düşman olduğunu söylüyor yoldaş Quelch.

İngiliz işçi sınıfının, İngiliz kapitalizmine karşı sürdürdüğü mücadele aynı zamanda siz ezilen Doğu halklarının da mücadelesidir.

Şu anda İngiliz emperyalizmi, milyonlarca insanı eziyor ve sömürüyor; İrlanda'da, Hindistan'da ve diğer birçok ülkede. İrlanda'da, şu anki durum çok ciddi; orada kararlı bir savaş sürdürülüyor. İrlanda halkı, bağımsızlığı için çarpışıyor. İrlanda'da önemli sayıda askeri kuvvet olmasına rağmen

İrlanda halkı kahramanca ve başarıyla dövüşüyor. Hindistan'da da aynı şekilde Britanya emperyalizmi asırlardır oranın tüm zenginliklerini soyarak ve oranın halkını her türlü felâkete ve açlığa terkederek ezmeye devam ediyor. Hindistan'daki iktidarını sağlamlaştırabilmek için Britanya emperyalizmi Orta Asya'yı ele geçiriyor. Ve hakimiyetini bütün Asya'ya yayıyor. Yoldaş Quelch Britanya emperyalizminin doymak bilmez bir canavar olduğunu söylüyor. Ona aralıksız yeni yeni topraklar lâzımdır. Aralıksız boyunduruğu altına yeni yeni halkları alır.

Britanya işçi sınıfı bunun tamamen farkındadır. Kongrelerinde Britanya emperyalizminin bu politikasını defalarca protesto etmiştir. İngiliz örgütlü emekçileri halkların kendi kaderlerini tayin hakkına bugün de olduğu gibi her zaman saygıda özen göstermiştir (Alkışlar).

İngiliz emperyalizminin, şu anda ezdiği bütün halkların kurtuluşu için mücadele etmektedir. Yoldaş Quelch, Britanya işçi sınıfının eyleminin sizin düşmanınıza yani İngiliz emperyalizmine karşı sürdürüldüğünü ve İngiliz Komünist Partisinin, Rusya'daki kongreye, Britanya proleteryasının Britanya emperyalizminin boyunduruğunu kırmak için devam ettirdiğiniz mücadelenize yardıma hazır olduğunu göstermek için delegeler gönderdiğini söylüyor.

Britanya emperyalizmi, İngiliz proleteryasına pahalıya malolmaktadır. Britanya İmparatorluğunun sınırları Britanya emperyalizmi hizmetinde ölmüş İngiliz işçilerinin kemik yığınlarıyla kaplıdır.

Sovyet Rusya Cumhuriyeti, dünyanın bütün emekçilerinin ve bütün ezilen halklarının başını çekmektedir. O, insanlığın kurtuluşu için dövüşüyor.

O halde İngiliz, Fransız, Alman, Avusturyalı vb. işçilerin her gün Sovyet Rusya Cumhuriyeti ve komünizm bayrağının etrafında gittikçe daha çok kalabalıklaşarak toplânması doğaldır.

Sovyet Rusya şimdi kapitalist Britanya hükümetleri ile olan müzakerelerini kesmiştir; ama İngiliz işçileri bu müzakerelerin ve geçici barışın Sovyetçi Cumhuriyetler tarafından mücadelede daha iyi durumlar elde etmek için sürdürüldüğünü ve istendiğini biliyorlar. İngiliz ve Avrupa'nın diğer ülkelerinin Batılı işçileri Sovyetçi Cumhuriyetlere karşı güven ile doludurlar, onların bütün eylemlerini benimsiyorlar ve onların bütün politikalarını destekliyorlar.

Bu Kurultay, siz Doğu halklarının da Sovyetçi Rusya'yı takip ettiğinizi ve siz insanlığın kurtuluşu için sürdürülen mücadelede onu desteklediğinizi ispatlamaktadır, değerli Yoldaş Quelch Britanya işçi sınıfının politik iktidarı ele geçirmeye hazır olduğunu da kesin olarak söylemektedir. Toplumsal devrim İngiltere'de olgunlaşmaktadır (Alkışlar). Yoldaş Quelch, Doğu Halklarının Avrupa Devrimci proleteryası ile birlikte Uluslararası Komünizmin bayrağı altında eski dünyanın yıkılması ve onun üzerine yeni bütün insanlığın özgür ve eşit olacağı yeni bir dünyanın kurulmasını sağlayacak kesin zaferi kazanacaklarına inandığını söylüyor.

Yoldaç Quelch söylevini şöyle haykırarak bitiriyor:

Kahrolsun Dünya Emperyalizmi! Yaşasın Rus Sovyetçi Cumhuriyeti! Yaşasın Dünya Sovyetçi Cumhuriyetleri! Yaşasın Enternasyonal! (Alkışlar) (Türkmenceye ve Farsçaya çeviri)

Başkan: Söz, Fransız emekçilerinin temsilcisi ve Paris'in III. Enternasyonal Komitesi delegesi olan yoldaş Rosmer'de (Alkışlar).

Yoldaş Rosmer: Fransızca konuşuyor.

Başkan: Yoldaş Pavloviç, yoldaş Rosmer'in söylevini çevirecek.

Pavloviç: Ben Rusya'ya, dedi yoldaş Rosmer, Komünist Enternasyonalın II. Kongresine katılmak için geldim. Bakû'ya ezilen Doğu halklarına Fransız işçi ve köylülerinin kardeşçe selâmını iletmek için uğramayı kendime ödev saydım. Dünya savaşı patladığı anda, Fransa'nın ve İngiltere'nin yöneticileri ve onların başındaki uşakları evrensel savaşın barbar Almanya'nın ezdiği halklara özgürlük götüreceğinden emindiler. Fakat ezilen halkları kurtarmak söz konusu ise eğer, dedi yoldaş Rosmer, niçin bu güçler bizzat kendilerinin ezdikleri halklara özgürlük vermekle başlamadılar işe?

Niçin İngiltere İrlanda'ya özgürlük vermedi? Niçin Hindistan'da yaşayan 300 milyon insanı boyunduruğu altında tutuyor? Alman barbarlığına karşı savaşmayı öneren Fransa niçin Fas'ı, Tunus'u ve Cezayir'i eziyor ve hatta şimdi bile imparatorluğuna Asya'dan alacağı yeni bir toprak parçası için Güney Anadolu ve Suriye'de savaşı sürdürüyor:

Bunun tam tersi olarak, Fransa ve İngiltere bu halklara savaştan önce verdikleri zayıf reformları bile geri almaya çalışıyorlar. Almanlara karşı savaşmak ve onları oldukları yerde durdurmak için gerektiğinde bu amaç için yüzbinlerce Cezayirli, Tunuslu ve Faslıya, bütün bunlara özgürlüklerin bütün türleri vaad edildi. Fakat bugün, savaş alanlarında yok olan beş bin Tunusluyu belleğinde canlandıran Tunus temsilcileri çekingenlikle Fransız hükümetince verilmiş sözleri ona hatırlattıklarında, hükümet, buna cevap olarak ''Elebaşıları'' tutukluyor ve cezaevine atıyor. Ayrıca bildirgelerini yayınlama izni olan yerli gazeteleri kapatıyor.

İşte Fransa'da böyle davranılıyor, işte İngiltere'de böyle davranılır. İşte büyük güçler Alman emperyalizmine karşı kendilerini savunmak için hizmetlerini gördükleri ülkelere karşı böyle davranıyorlar.

Bu hoyratlıklar, bu zorbalıklar bu zorla hizmet gördürmeler, emperyalist savaşın mantıkî sonuçlarına dahildir. Büyük güçler savaş ertesinde hatırı sayılır biçimde zayıflamıştır ve geçici bir dengesizlik durumunda bulunuyorlar. Emeğin üretkenliği durmaksızın azalıyor; bilinçli veya içgüdüsel olarak; Batı'nın işçileri kapitalist toplum tarafından sürdürülen çabalarda bir paylarının bulunmasını reddediyorlar. Emperyalistler sömürgelere, hizmetlerini gördükleri veya gördürmeyi düşledikleri halklara gözlerini dikiyorlar ve orada doğal zenginliklerin ve bol miktarda, ucuz bir el emeğinin sömürülmesi yolu ile üretim açığını fazlasıyla karşılayacak ve böylelikle, şimdiki, dünya konjoktürüne egemen olan sorunu çözecek çareyi, bulmayı umut ediyorlar.

Fakat orada bile Fransız-İngiliz emperyalizmi güçlüklerle karşılaşıyor, kaynaşım halindeki bir Doğu'ya çarpıyorlar. Savaşı zarar görmeksizin değil fakat döviz olarak halkların bağımsızlıklarına neden olacak şekilde sonuçlandırdı. Ve Asya'nın en ücra köşelerinden buraya koşup gelen delegelerin muazzam sayısı Sovyet Rusya'nın yaktığı özgürlük ateşinin kıvılcımlarının dünyanın her yanına sıçramış olduğunu gösteriyor. Desteklemek zorunda oldukları çetin mücadelede Doğu halkları bundan böyle Sovyet Rusya şahsında güçlü bir müttefik bulacaklarını bilmektedirler. Komünist Enternasyonal da ayrıca onlardan tüm yardımını esirgemeyecektir. Fakat kurtuluşları için vazgeçilmez olan kuvveti kendi özbirliklerinde toplamak kendilerine ait olacaktır. (Alkışlar)

(Çeviriler)

Fazlı Kadir, Hintli delege, Farsça konuşuyor.

Bir çevirmen söylevi çevriyor.

Hintli delege Doğu halkları Kurultayı'nın I. Kongresini selâmlıyor ve İngiliz emperyalizminin boyunduruğu altındaki Hint halklarını sizin ve dünya

devrimci proleteryasının kendi sancağı arkasında sürüklenen Sovyet Rusya'nın yardımını beklediklerini bildiriyor. Uzun zamandan beri, diyor, bu kongreyi, kapitalizme karşı başkaldıran Doğu halklarının birliğinin kurulmasını bekliyorduk.

Yaşasın dünya devrimi!

Yaşasın Doğu'nun tüm halklarının birliği! diye haykırarak söylevine son veriyor.

Türkistan Hintlileri Devrimci Örgütü Bildirgesi okundu.

Bakû'daki Komünist Enternasyonal II. Kongresi delegeleri yoldaşlara: Türkistan Hintlileri Devrimci Örgütü Hindistan'ın 315 milyon ezilen insanı adına bu Kurultayın delegelerinden ve Sovyet Rusya'nın temsilcilerinden, destek istemektedir. Bu Kurultay bugün burada insanlığın kurtuluşunu ve özellikle uzun mücadelesinde vazgeçilmez bir yeri olacak Hindistan'ın kurtuluşunu sağlamak için toplânmıştır. Tüm kurtuluş isteyenler, istedikleri yardımın iç işlerine ve dinî konulara hiç karışılmadan, emperyalizmin ve kapitalizmin boyunduruğundan kurtulmak söz konusu olduğunda verileceğini umut etmek istiyorlar. Ulusal tasarıların gerçekleştirilmesi için mücadele eden tüm devrimciler Rusya'nın yardımını gönülden istiyorlar. Doğu sorununun incelenmesi, önemi inkâr edilmeyecek bir gerçeği ortaya koyuyor; çeşitli önemlerdeki, dünyanın çeşitli taraflarındaki bütün çatışmaların gerçek nedeni yalnız ve yalnız Hindistan'dır. Tarih defalarca Hindistan'ın özgürlüğünün bütün dünyanın özgürlüğü demek olduğunu ve bütün savaşların ancak o zaman sona ereceğini göstermiştir. Zira, saldırgan amaçları için gereksindikleri insan materyellerini İngilizler geniş ölçüde Hindistan'dan sağlamışlardır.

Hint Devrimci Örgütü bu olguyu Bakû'daki I. Doğu Halkları Kurultayı önünde kanıtlayabilir. Örgütümüz Kurultaydan en kısa zaman içerisinde en büyük yardımın, bu yardıma çok ihtiyacı olan Hindistan'a gönderilmesini rica eder. Mehmet Abdül Rabey Berk.

(Hint Devrimci Örgütü Başkanı - Taşkent 10 Ağustos 1920)

Başkan: Bitirmeden önce yoldaş Chabline'in Balkan Komünist Partileri adına kısa bir bildirge okumasına izin veriniz.

Chabline: Yoldaşlar, Bulgar, Yugoslav, Yunan ve Romanya Komünist Partilerinden oluşmuş Balkan Komünist Federasyonu beni sizin kadar ezilmiş ve Fransız, İngiliz emperyalist haydutları tarafından sizin kadar boyunduruk altında tutulmuş Balkan ülkeleri adına Doğu halkları delegelerine şu bildirgeyi okumaya görevlendirildi, sizin savaşınız bizimkidir de aynı zamanda. Muzaffer Rus devrimi, artık bir Dünya devrimi haline gelmektedir ve size insanlığın kesin kuruluşu ve insanın insan tarafından sömürülmesinin sonu demek olan yolu göstermektedir.

Emperyalizmin, baskıcıların tek cephesine karşılık biz de dünyanın tüm ezilen ve boyunduruk altında tutulan halkları olarak tek bir cephe olarak birleşmek zorundayız. Yaşasın proleterlerin büyük dayanışması! Yaşasın Doğu'nun kurtuluşu! Yaşasın Dünya emekçilerinin birliği!

Başkan: Zamanımızın kıtlığı maalesef Amerikalı, Japon, İspanyol, Benelükslü ve Avusturyalı delege yoldaşlara söz vermemize olanak bırakmıyor. Sizde bu yoldaşların söylevlerinin basında ve kurultayın tutanaklarında yayınlamamızı onaylamanızı istiyoruz. (Sesler: Evet, evet, çok iyi)

Yoldaşlar, şu anda Bakû'da bulunan fakat delege olmayan, dünyaca çok iyi tanınan iki Türk siyaset adamı, yazılı bildirgelerini Başkanlık Divanına

ulaştırmışlardır. Bu bildirgeler çok büyük bir siyasal önemde olduklarından Başkanlık Kurulunca burada okunmalarına ve basına iletilmelerine karar verilmiştir. Biri Enver Paşa, diğeri ise Anadolu Türk Halk Hükümeti temsilcisi İbrahim Tali tarafından verilmiştir.

Şu anda bildirgelerin okunmasına başlıyoruz. (Çok iyi, okuyun, okuyun.) (Çeviri).

Başkan: Söz her iki bildirgeyi de okuyacak olan yoldaş Ostrovski'de. (Kargaşalık, haykırışlar). Yoldaşlar, rica ederim sakin olun.

Enver Paşa'nın Bildirgesi:

Okunuyor.

Yoldaşlar, arkadaşlarım ve kendi adıma biz Dünya emperyalizmine ve kapitalizmine karşı savaş veren hepimize Bakû'da toplânma olanağı veren III. Enternasyonal ve Başkanlık Kuruluna teşekkür ederim.

Yoldaşlar, bizi soymakla yetinmeyip, kanımızı emen ve bizi yok eden emperyalizm ve kapitalizme karşı olmaktan bugün büyük bir mutluluk duyuyoruz. III. Enternasyonalin kişiliğine, Avrupalı politikacılar gibi sahte değil ama içten ve dürüst bir müttefik tavrındayız.

Yoldaşlar, Türkiye'nin savaşa girdiği anda dünya iki kampa bölünmüştür. Birincisi yaşlı Çarlık Rusya'sının ve kapitalist ve emperyalist müttefiklerinin, ikincisi ise Almanya'nın ve aynı nitelikte müttefiklerin oluşturduğu kamplar. Biz, amaçları bizi boğmak olan Çarlık Rusya'sına, İngiltere'ye ve müttefiklerine karşı direniyorduk ve en azından hayatımıza kastetmeme sözünü veren Almanya'nın yanında savaşa girdik.

Alman emperyalistleri yağmacı amaçlarını gerçekleştirmek için bizden yararlanıyorlardı. Ama bizim yalnızca tek bir düşüncemiz vardı: Bağımsızlığı korumak.

Yoldaşlar, bizi sakin tavrımızdan söküp alarak Trablusgarb'ın yakıcı çöllerine gönderen ve bedevilerin çadırlarının altında hayatımızın en sıkıntılı devrelerini geçirmeye zorlayan duygu, emperyalistçe bir duygu değildir. Biz Trablusgrab'ı Trablusgarplılar için kurtarmaya çalıştık ve dokuz yıllık bir savaştan sonra oradan İtalya emperyalistlerini kovabilmeyi başardığımız için mutluyuz. Azerbaycan'a gelince, onun hakkında da hiçbir kötü niyetimiz yoktur. Biz Azerbaycan'ın orada oturanlara ait olmasından yanayız. Eğer yanlış bir konuma düştüysek, bu bize ancak mutsuzluk verebilir.

Yoldaşlar, savaş boyunca en önemli mevkilerden birindeydim. Emin olun ki Almanya'nın yanında savaşa girmek zorunda kalmamızdan üzüntü duyuyorum. Emperyalizmden ve Alman emperyalizminden en azından İngiliz emperyalizminden nefret ettiğim kadar nefret ederim ve bütün emperyalistlere lânet yağdırırım. Çalışmadan zengin olmayı düşünenlerin yok edilmesi gerektiği fikrindeyim. Ben emperyalizmi bu açıdan göz önüne alıyorum. Yoldaşlar, sizi temin ederim ki, eğer bugünlerin Rusyası, o çağda da olmuş olsaydı ve savaşı şimdiki amaçları için yapmış olsaydı, şu anda olduğu gibi, o zaman da onun yanında yer almış olacaktık. Bunun gerçekliğini açıkça kanıtlamak için, Sovyet Rusya ile ortak hareket etmek kararına vardığımız tarihte, Yudeniç'in Petrograd'ın dolaylarında bulunduğunu, Kolçak'ın Uralları elinde tuttuğunu ve Denikin'in güneyden Moskova'yı tehdit ettiğini söyleyeceğim size. Tüm güçlerini eyleme geçirmiş olan ve kendini o anda muzaffer gören İtilâf Devletleri, yırtıcı dişlerini gösteriyor ve ellerini hoşnutluktan oğuşturuyorlardı. Rusya'nın dostluğunu aradığımız anda durum böyle idi. Eğer, Karadeniz'in fırtınaları, gemimin direklerini alıp götürerek beni yolumdan alıkoymuş olmasaydı, eğer Kovno ve

Reval cezaevlerinin parmaklıkları ve beni götürmekte olan uçakların düşüşü beni engellemiş olmasaydı, Rusya için en sıkıntılı saatlerde sizin yanınızda olacaktım ve bütün bu gereksiz şeyleri bazı yoldaşlara açıklamak için anlatmak zorunda kalmayacaktım.

Yoldaşlar, dünya savaşının emperyalist boğuşmasından yenik çıktığımızı biliyorsunuz. Ama, bizlerin ezilenler olarak çıkarlarımız açısından, yenilmiş olduğumuzu kabul etmiyorum, çünkü Türkiye boğazlarının kapatılmasının sonucunda, gözü doymaz Çarlık Rusya'sının yıkılmasına ve onun yerine, tüm ezilenlerin doğal bağlaşığı Sovyet Rusya'nın gelişine meydan veren faktörlerden biri haline geldi. Şu halde dünyanın kurtuluşuna giden yeni bir yolun açılmasında onun da bir payı oldu. Ezilen halklar açısından, ben orada bir zafer görüyorum.

Yoldaşlar. Şu anda emperyalizme karşı kahramanca bir savaş sürdüren ve evvelce de söylemiş olduğum gibi gücünü köylü sınıflardan alan ordu bir ara hareketsiz kalmış olsa da hiçbir zaman yenilmemiştir. Şu anda da o aynı düşmana karşı verilmiş olan 15 yıllık bir kavgadan sonra ikinci kere sonsuz sıkıntılar içinde yeniden mücadele ediyor. Ama şu anki savaş geçen savaşla karşılaştırılamaz.

Doğu dünyasının ve dünyanın bütün ezilenlerinin meşru haklarına sahip çıkarak III. Enternasyonal'de birleşmesiyle, mücadele zafere sarsılmaz bir inançla dolmuştur.

Yoldaşlar, emperyalistler arasındaki Transval Savaşı ile ortaya çıkan ve 1914 ile 1917 arasında en keskin noktasına erişen dünya çapındaki çatışma sonuna gelmiştir. Savaş şu anda en kesin dönemindedir. Ve yalnızca bizim zaferimizle son bulabilecektir yani yalnız kapitalizmin silâhlarından arındırılması sonucunu verecek olan değil onun tamamen yıkılmasını sağlayacak olan tüm ezilenlerin zaferiyle bitecektir.

Bugünkü Kurultay, kanını ezilenlerin korunması için döken Kızıl Orduya ve Türk savaşçılarına yeni güçler verecektir. Bu Kurultay hakkın zaferi demek olan bizim zaferimize yardım edecektir. Bizi III. Enternasyonale iten yalnızca bir destek bulmak umudu değil fakat ilkelerinin bizimkilerle olan yakın benzerliğidir. Biz devrimci kuvvetlerimizi her zaman halktan, halkın ezilen unsurlarından yani köylü sınıfından sağlamışızdır. Eğer fabrika işçilerimiz belirli bir gücü temsil etseydiler ilk olarak onları anardım zira onlar da her zaman bizimle beraber olmuşlardır. Eylemimizi fedakârlıkları ve bağlılıkları sayesinde ortaklaşa yarattık. Ve şimdi de bizi desteklemeye devam ediyorlar. Demek ki, biz her zaman halkın ezilen kesimine dayanmışız. Biz onların acılarını kendimizde duyuyoruz, onlarla beraber yaşıyoruz ve onlarla birlikte ölüyoruz.

Yoldaşlar, biz halkın adına, halkın kendi siyasî geleceğini kendisinin belirlemesi hakkı üzerinde önemle duruyoruz. Biz, sonsuza dek, bizimle birlikte yaşamak isteyenlerle birlik olmak, bizimle birlikte yaşamak istemeyenlerin ise kendi kendilerine örgütlenmelerine karışılmaması gerektiği kanısındayız. Ulusal sorun görüş açımız böyledir.

Yoldaşlar, biz savaşa karşıyız, yani iktidar hırsı içersinde insanların birbirlerini yemesini istemiyoruz. Ve yeryüzüne barışı egemen kılmak için III. Enternasyonalın saflarında yer almış ve şu anda da bütün engellere rağmen gelmiş geçmiş en kanlı savaşlardan birini sürdürüyoruz.

Yoldaşlar, biz emekçilerin mutluluğunu istiyoruz. Biz yerli ya da yabancı hiçbir kimsenin başkalarının emeğinin meyvalarını yemesini istemiyoruz. Bu konuda kimsenin şüphesi olmamalıdır. Biz ülkemizin ortak çalışmanın ürünlerinden yararlanmasını, tarımının ve endüstrisinin geniş şekilde

gelişmesini istiyoruz. Ekonomik sorun hakkında görüşümüz budur. Yoldaşlar, şuna iyice inanıyorum ki yalnızca bilinçli bir halk, özgürlüğünü ve mutluluğunu elde edebilir. Biz, emeğe bağlı gerçek bir öğretimin, gerçek özgürlüğümüzü güven altına almak için, ülkemizi aydınlatmasını ve eğitmesini istiyoruz. Ve bu konuda da kadın-erkek arasında ayrım yapmayacağız. Toplumsal sorunu görüş açımız böyledir.

Yoldaşlar, burada tamamen benim temsil ettiğim Fas, Cezayir, Tunus, Trablusgarp, Mısır, Arabistan ve Hindistan devrimci örgütleri birliği bu sorunların çözümünde tamamen sizlerle işbirliği halindedirler. Örgütler birliği bütün devrimci araçların kullanılması ile emperyalist yırtıcı hayvanların dişlerinin kırılmasının ve onların kimseye zararları dokunmayacak bir hale getirilmesinin başarılacağına kesinlikle inanmaktadır.

Yoldaşlar, bu eseri yaratmak için havaya kalkan eller birbirine uzanıyor. Ben sonuna kadar bizimle birlikte dövüşmek isteyenlerin elini sıkıyorum; mücadele uzun olacaktır ama bizim zaferimizle bitecektir. Yoldaşlarımıza başarılar dilerim.

Yaşasın ezilenlerin birliği.

Kahrolsun bu birliğin titrettiği ezenler.

Başkan: Söz Enver Paşanın bildirgesini Türkçeye çevirecek olan yoldaş Mehmet Emin'de.

(Mehmet Emin çeviriyor)

Başkan: Bundan sonraki bildirge, Ankara hükümetinin temsilcisi İbrahim Tali'ninkidir. ostrovski yoldaş tarafından okunacak.

İbrahim Tali'nin Bildirgesi:

Orta Avrupa'yı harbe sürüklemiş ve Türkiye'nin can damarlarını ele geçirmiş olan dünya emperyalizmi, Türkiye'yi, dört yıl içerisinde tam bir tükenişe götürdü.

Türk köylüsü silâhını eline aldığında, ulusal sınırlarını ve üretici güçlerini yabancı sömürüden korumaktan başka bir amacı yoktu; sonra bütün emekçilerin özgür ve mutlu olacaklarını, bütün halkların yaşama ve özgürlükle haklarının güven altında olacağını söyleyen bir Amerikalı profesörün yalancı sözlerine kanarak Türk köylüsü silâhını bıraktı.

Ama daha sonra, bıraktığı silâhların kendisine karşı kullanıldığını, Batı kapitalizmi adına en kutsal haklarının çiğnenmeye çalışıldığını ve elindeki son parça ekmeğin de zorla alınmak istendiğini görerek köylümüz isyan etti. Yoldaşlar, burada size bu başkaldırmayı getiren neden ve etkenleri ve bu ayaklanmadan kaynaklanan hükümetinin muhalefetinin özünü ve tarihini açıklıyorum. Anadolu başkaldırmasının iki türlü nedeni vardır: iç ve dış nedenler. İşte dış nedenler: dört yıl boyunca on birden fazla cephede en güçlü burjuva devletlerine karşı dövüşen Türk köylüsü artık köyünde alnının teriyle kazandığı ekmeği gönül rahatlığıyla yemek istiyor. Ama Batılı kapitalistler, silâhlarını elinden aldıktan sonra onun üzerine Batı'dan Venizelosçu Yunan uşaklarını, Doğu'da ise Ermenistan'tan Taşnaklarını gönderiyorlar. Türk köylüsü emperyalistlerin ve uşaklarının her gittikleri yerde ateşle, demirle, bombayla kendilerini kabul ettirdiklerini ve bir avuç maceracı ve eşkıyanın çalışan yığınların emeklerinin ürünlerini kuvvet zoruyla kaptığını biliyor. Fakat Türk köylüleri kendilerinin üzerine Yunanlıları ve Ermenileri göndermek için alınan garip kararın uygulanmayacağını umarak bir zaman için sakin durdular. Bu sırada kendisinin savaşı halkların özgürlüğünü sağlamak için yaptığını söyleyen

Fransa, Suriye'yi işgâl etmekle yetinmeyip kana ve ateşe boğduğu Adana'yı, Maraş'ı ve Borkişi de ele geçirdi. Uygarlık adına iş gördüğünü söyleyen Fransız Başbakanı istediklerinin hepsini aldıktan sonra yüzündeki maskeyi attı ve Bourbon Sarayından dünyaya şunu ilân etti: ''Doğudaki ekonomik çıkarlarını güven altına almak için Fransa Musul'a kadar olan bölgenin bütün madenlerini işletmelidir. Bu nedenle askeri harekâtımızı Mardin'e kadar sürdürmeliyiz. Bölgedeki işletilebilecek doğal zenginliklerin önemini Fransız sanayii çıkarları açısından dikkate almak zorundayız.''

Yoldaşlar, sonunda Akdeniz'e biricik yolumuz olan İzmir'e de hücuma başlandı. Bu olay Doğu'da ve Batı'da ulusal hakları savunanların haydutlara karşı birleşmesini sağladı. İzmir'in işgalinden sonra emperyalizme düşman olanlar, özellikle Erzurum ve Trabzon halkı, Erzurum'da bir halk kurultayının toplântıya çağrılmasını önerdiler. Bu kongrede haklarımızın savunulmasına karar verildi. Bir süre sonra Sivas ve Ankara kongreleri de bu kararı onayladı. İç nedenler şöyle özetlenebilir: Anadolu'nun yoksul köylüsü, yüzyıllar boyunca burjuvazinin baskı ve zorbalığından inliyordu; ayrıca İstanbul kaynaklı felâketin, asalak memurların ve bürokrasinin baskısı da öldürücü bir düzeye erişmişti. Şu anda, köylüde, onun çıkarı için hiçbir gün uğraşmamış ve o tarlasında çalıştığı ve açlıktan öldüğü sırada en iğrenç zevkleri için, her zaman her gördükleri yoksul sınıfın emeğinin meyvelerini Boğaz kıyılarındaki şatafatlı yalılarında harcayan soylular ve paşalara karşı kutsal isyan duygusu gelişiyor. Bu başkaldırış ve ekmeğinin tek bir parçasını bile artık İstanbul'a, paşa ve beylerine ve onların asalak uşaklarına vermeyeceğini anlatmış oldu. İşte, yoldaşlar bu hareketir: Batı'da söylendiği gibi asla burjuvaziye dayanan bir hareket olmadığını kanıtlayan küçük Asya'daki yakın devriminin neden ve etkenleri. Gerçek şudur ki, Batı kapitalizminin Doğu'daki suç ortakları- Ermenileri, Taşnakları, Venizelosçu Rumlar ve ayrıca eski saray mensupları, eski paşalar ve onların İngiliz kapitalizminin çıkarları için Padişahın yakın çevresinde entrikalar yapan aracılar İtilâf Devletlerinin, kollarına atıldıkları sırada, Anadolu devrimcileri, onlar, kızıl devrimin doğmakta olan güneşine doğru yöneldiler. Çıkarları bu halk hareketi tarafından tehdit edilen sınıflar her yerde karşı-devrimci saldırılara girişiyorlar. Asalak karşı-devrimciler, Sıvas'ta Şeyh Recep, Bayburt'da Şeyh Eşref ve yüzyıllar boyunca yoksul halkın sırtından sağladıkları talanla geçinmeye alışmış Çapanoğlu ailesi Yozgat'ta İstanbul ile el ele verip Anadolu devrimine karşı bir komplo örgütlediler. İstanbul'da Anadolu köylüsünün köleliği çok doğal karşılanıyordu. Bu noktada anlaşıp Anzavur Paşanın da katılmasıyla kendilerine dinin koruyucusu süsünü vererek Anadolu devrimini yenmek istediler.

Yoldaşlar, Anadolulu köylüler ve devrimciler, çevreleri bu talancılar ve hainlerle dolu olduğu halde büyük bir içtenlik ve heyecan ile uluslararası devrime başvurdular. Onlar, tüm insanlığa kurtuluş getirecek olan III. Enternasyonalin kaderine bağlı olduklarına inanıyorlar.

Emperyalistler tarafından dağıtılan Meclisten sonra ve halkın haklarının koruyucusu olarak örgütlenen halkçı-devrimci hükümet tutumunun içtenliğini Moskova'ya gönderdiği delegasyon heyeti yardımına gitti. Ama İspanyollar kovulduktan sonra, Yankeler oradan gitmek istemediler. O zaman, Filipinler halkı Amerikalılara karşı ayaklandılar ve hemen görüldü ki dünün ''kurtarıcıları'' ayaklananların çocuklarını ve karılarını boğuyor ve yerlileri kitle halinde öldürüyorlardı. Sonuç olarak yendiler. Amerikalılar toprakları halkın elinden aldılar ve onları Amerikan işadamlarının gelirlerini çoğaltmak için çalışmaya zorladılar.

Amerikalılar Filipinlilere bağımsızlık vereceklerine söz vermişlerdi. Kuşkusuz çok yakında Filipin adaları bağımsız cumhuriyetinin kurulduğu ilân

edilecektir. Ama bu demek değildir ki, Amerikalı sömürgeciler oradan gidecek ve Filipinler halkı onlara gelir sağlamak için çalışmayı bırakacaklardır. Amerikan kapitalistleri yerli önderlerine kârlarından, arpalıklarından, topraklardan, paralardan bir pay verdiler; onlar kendileri gibi işçilerin alın teriyle beslenen ve Filipinlerin tutsaklık altında tutulmasında çıkarı olan yerel bir kapitalist sınıf yaratmayı başardılar. Bir süre önce Küba'da da aynı şeyi yapmışlardı. Bu ada da İspanyol boyunduruğundan Amerikalıların yardımıyla kurtulmuştu. Şimdi orası da bağımsız bir cumhuriyet; ama birkaç küçük Kübalı kapitaliste isteyerek bıraktıkları yönetim çevresi hariç Amerikalı milyarderler bütün şeker kamışı plântasyonlarına egemendirler. Kübalı işçiler Amerikalı kapitalistlerin çıkarlarına aykırı düşen bir yönetim seçme hevesine kapıldıkları anda, Birleşik Devletler adayı, askerî işgal altına aldı. Örnek olarak halkları bundan yüz yıl kadar önce özgürlüklerini kazanmış olan Haiti ve Sanit Dominique Cumhuriyetlerinin adlarını da anabiliriz. Bu adalar verimli olduklarından ve halkları da Amerikan kapitalistleri tarafından rahatlıkla sömürülebileceğinden Birleşik Devletler hükümeti oralara askeri bir diktatörlük kurmak için birlikler göndermekte gecikmedi. Bu diktatörlüklerin saçtığı korku İngiliz tiranlığınınkini kat be kat geçti. Başka bir örnek: Birleşik Devletlerinin komşusu, zengin ülke, Meksika yüzyıllardır önce İspanyollar ve sonra her ırktan yabanc ı kapitalistler tarafından boyunduruk altında tutulan halkı çok geri kalmıştır. Ama uzun seneler süren bir iç savaştan sonra proleter olmayan ama demokratik ve Meksika'nın tüm doğal zenginliklerini Meksikalılara saklamak isteyen ve yabancı kapitalistlere karşı çıkan bir hükümete kavuştu. Amerikalı kapitalistlerin aklına açlıktan kıvranan Meksika'ya bir dilim ekmek göndermek gelmemişti. Bu bir yana, ilk devrimci Cumhurbaşkanı Madero'nun da öldürüldüğü bir karşı-devrimi kışkırttılar. Ama üç yıllık bir mücadeleden sonra Cumhurbaşkanı Carranza ile birlikte devrimci düzen yeniden kuruldu. Amerikan kapitalistleri hemen yeni bir karşı-devrim başlattılar ve Carranza'yı öldürerek, çıkarlarına uygun bir hükümet kurmayı başardılar.

Kuzey Amerika'da on milyon zenci yaşar. Bunlar, Amerikan vatandaşı olmalarına ve kanunlar önünde eşit olmalarına rağmen pratikte ne siyasal, ne de medenî hiçbir hakları yoktur. Amerikalı işçileri haklı davalarından saptırabilmek amacıyla sömürücüler sinsice ırk savaşını körüklayabilmek için zencilere karşı zulüm politikasını kışkırtıyorlar ve karşılığında hiçbir kovuşturmaya uğranılmaksızın canlı canlı yakılabilen zenciler artık kurtuluş umutlarının yalnızca silâhlı direnmede olduğunu anlamaya başlıyorlar. Amerikalı kapitalistler şu anda da Doğu halklarından sempati gösterilerini ve onlara gereksindikleri gereç yardımını yapacaklarına ilişkin sözleri esirgemiyorlar. Şu son söylediğimiz özellikle Ermenistan için çok geçerlidir. Amerikalı milyonerler tarafından, açlık çeken Ermenistan için milyonlarca dolarlık yiyecek malzemesi gönderileceği söyleniyor. Ve binlerce Ermeni hâlâ Sam Amca'nın yardımını bekliyor. Halbuki aynı Amerikalı kapitalistler Amerikalı işçi ve köylüleri birbirlerine karşı kışkırtıyor. Kübalıları ve Filipinlileri sömürerek açlığa mahkûm ediyor, zencileri linç ettiriyor ve sık sık kendi işçilerine dayanılamaz çalışma koşullarını zorla kabul ettiriyor: çok az ücret, fazla iş saati ve emekçi çalışamaz hale geldiğinde de açlıktan ölüm.

Şu anda, açlık çeken Ermenilere yardım kampanyasının başında olan M. Cleveland-Doge, Türklerin Ermenistan'daki kıyıcılıkları üzerine cafcaflı makaleleri ile yeterince tanınmıştır, sahip olduğu önemli bakır madenlerindeki binlerce işçiyi sıkılmadan sömürür ve bir grev söz konusu olduğunda da Türklerin Ermenilere yaptığı gibi süngülerle işçilerini işten attırır. İşte bu adam bunca günahına rağmen Amerikan toplumunun iki

yüzlü insan sevgisin acındırıcı sözcüklerle başvurur.

Türk kıyıcılığına karşı tutumu nedeniyle yığınla insan Amerika'ya karşı iyi duygular beslemiştir. Ama acaba onlar Amerika'nın bu bildirgilerinin dışında neler yaptığını biliyorlar mı? Hiçbir şey bilmiyorlar. Ben 1915'te İstanbul'da bulundum; Amerikalı misyonerlerin o zaman Türklerden büyük çıkarları olduğu için Türk kıyıcılığını ciddi bir biçimde kınamaktan kaçındıklarını biliyorum. Kendisi de bir milyoner olan ve Amerika'da binlerce işçiyi sömüren Amerikan Büyükelçisi M. Strauss tüm Ermeni halkını göç ettirmeyi önerdi ve bu projenin gerçekleştirilmesi için de büyük bir para dökecek kadar ileri gitti; ama elbette ki asıl amacı Amerika'da sanayide çalıştırılacak Ermeni işgücüne sahip olmak ve bu şekilde M. Strauss ve benzerlerinin sonuç olarak bankadaki hesaplarını kabartacak ucuz işgücünü sağlamak.

Peki o halde niçin Amerikalı kapitalistler Ermenistan'a yardıma söz veriyorlar? Bu yalnızca insan sevgisi mi? Eğer böyleyse niçin Orta Amerika halklarını doyurmakla ve Birleşik Devletlerdeki zencileri kurtarmakla işe başlamıyorlar. Hayır. Asıl gerçek, Ermenistan'da önemli miktarda zengin madenin bulunması ve bu ülkenin sömürülebilir el emeği için bir yedek kaynak olmasındadır. Amerikan işadamları Ermenistan'da yerleşmek ve oraya egemen olmak için Ermenilerin güvenini kazanmak istiyorlar. Amerikan misyonerleri yalnızca bu nedenle Doğu'da okullar açmışlardır.

Ama, önemli diğer bir nedeni de burada saymak zorundayız. Amerikan kapitalistleri, diğer ülkelerin kapitalistleri ile bir Uluslar Birliği kurmuşlardır; Ermeni işçi ve köylülerin, Sovyet Rusya ve Azerbaycan örneğini izleyerek hem iktidarı, hem ülkenin zenginliklerini ele geçirmelerinden ve böylece tek bir cephe kurup rahatlıkla sömürecekleri bir ülkeyi ellerinden kaçırmaktan çekiniyorlar. Tüm dünya işçi ve köylülerinin emperyalizme karşı sürdürdükleri mücadeleye Ermenilerin de katılmalarından korkuyorlar. Tek bir sözcük ile Amerikan kapitalistleri Doğu'da devrimden korkuyorlar.

Açlık çeken uluslara gereksindiklerini sağlamaya söz vermek ve böylece Sovyet Cumhuriyetlerini abluka altına almak: İşte Birleşik Devletlerin siyaseti budur. Sovyet Rusya'nın abluka altına alınması, binlerce Rus kadın ve çocuğunu hayatına mal olmuştur. Abluka, Macar halkının, sovyetçi yönetimine başkaldırmasına ve şimdi de beyaz Macaristan'ın Sovyet Rusya'ya karşı düşmanca bir tavır almasını sağlayan taktiğe hizmet etmiştir. Rusya'nın sınırlarındaki küçük devletler: Finlandiya, Estonya, Litonya devrime karşı kullanılıyorlar. Ama şu anda onlar Sovyet Rusya ile barışa mecbur kaldılar: Çünkü iflas ve kıtlığın eşiğindedirler ve Amerika hükümeti artık onlara araç ve gereç hediye etmiyor. Zira artık onlara ihtiyacı kalmadı, bundan böyle halklar artık açlıktan ölebilirler.

Amerikalı kapitalistler Ermenistan'a ekmek vaad ediyorlar. Bu eski bir dolaptır. Ekmek vaad ederler ama hiçbir zaman vermezler. Macaristan, sovyetçi yönetiminin düşüşünden beri vaad edilenleri aldı mı? Hayır. Macar halkı hâlâ aç. Baltık ülkeleri aldılar mı? Hayır. Estonyalılar açlıktan kıvranıp patatesle ancak beslenebilirlerken, Amerikalı kapitalistler onlara Amerika'da satılamayan çürümüş stokları gönderiyorlardı. Yoldaşlar, Sam Amca karşılığında bir şey almadan, hiçbir şey vermez. O bir elinde yem torbası diğerinde kırbaçla boy gösterir her zaman. Sam Amca'nın sözlerini geçer akçe sayan çok kısa bir süre içerisinde hatasını kanıyla öder. Amerikalı işçiler, emeklerinin ürününden doğan payı gittikçe arttırmak istiyorlar; ülkelerinde devrimi engellemek için Amerikan kapitalistleri gittikçe daha çok sömürülecek sömürge halkı arayacaklardır. Amerikalı işçiler başkaldırmadan ellerinin altında tutabilmek için onlara emeklerinin yeterince sömürüleceği halklar lazımdır ve böylelikle de işçileri, Ermenistan'ın sömürülmesinde suç ortağı yapmak gerekir.

Ben bu durumu anlayan ve Ermeni işçi ve köylüleri ile kapitalizmi devirecek tüm çalışan yığınlarıyla işbirliği içerisine girmenin gerekliliğini kavrayan devrimci işçileri temsil ediyorum. Dünya kapitalizmi ortadan kaldırıldığında ancak bütün halklar özgür olacaklardır. Biz, bütün ezilen halkların dayanışmasının, bütün Avrupa ve Amerika ülkeleri devrimci emekçilerinin, Bolşevik Rusya'nın önderliğinde ve Komünist Enternasyonal bayrağı altında birlik olmayı başarabilmelerinin gerekliliğini anlamaktayız. Ve biz size, Doğu halklarına diyoruz ki: ''Amerikan kapitalistlerinin sözlerine kanmayın! Özgürlüğe giden tek bir yol vardır. Kapitalizmi yenen Rus işçi ve köylüleri ile birleşin, Kızıl Orduya yabancı emperyalistleri yenmesinde yardım edin! Komünist Enternasyonalin Kızıl Yıldızını izleyin!

BEŞİNCİ OTURUM

5 Eylül 1920

Oturum saat 7.15'te açıldı.

Yoldaş Zinovyev oturumu yönetiyor.

Başkan: Doğu Halkları Kurultayının Beşinci Oturumu açılmıştır. Başkanlık Kurulu, milli mesele ile sömürgeler sorununun hemen gündeme alınmasını öneriyor. Söz raportör yoldaş Pavloviç'te.

Pavloviç: Yoldaşlar, sömürgeler ile ilgili ve ulusal politikaya değin sorunları dünya tarihi içinde engin bir rol oynadılar. Son dünya savaşı her şeyden önce sarı ve sonra da siyah kıtanın ele geçirilmesine çabalayan büyük güçler arasındaki bir çatışmanın sonucu oldu. Savaşın arifesinde, Avrupa devletleri arasındaki sömürge çatışmalarının özünü açıkça ortaya koyuyor ve bu çekişmelerin: B-B-B- C-C-C ve P-P harflerinden oluşan üç grup arasındaki çekişmelere dönüşebileceğini söylüyordum. Almanya: Berlin-Bizans-Bağdat'ı birleştiren büyük demir yolunun projesini ileri sürüyordu. Bu Almanya İmparatorluğuna tüm Osmanlı İmparatorluğunu çelik bir zincirle bağlamayı, hepsinden önce, küçük Asya'yı ve bunun aracılığı ile de Alman emperyalizmine İran'ın, Hindistan'ın, Mısır'ın yani siyah ve sarı kıtaların yolunu açmayı amaçlıyordu. Almanya'nın üç B'sine İngiltere üç C ile karşı çıkıyordu; Cape town-Cahire-Calcuta, Doğu Afrika'yı boydan boya kuzeyden güneye doğru aşarak bir bütün oluşturacak böylelikle Arabistan'a, Mezopotamya'yı, Orta İran'ı ve Hindistan'ı bağlayacak olan bir demiryolu. Bu projelere karşılık Rusya kendisininkini ileri sürmüştü: Petersburg-Pers (İran) körfezi. Tüm bu projeler bize Asya ve Afrika'nın egemenliği için büyük güçler arasındaki mücadeleyi gösteriyor.

1914-1918 Dünya Savaşı'nın en temel nedenlerinden biri olan sömürgeci siyasetin bu aynı sorunları şimdi dünün bağlaşıkları yani bir yandan Afrika ve Japonya arasında, diğer yandan Amerika ve İngiltere ve nihayet Fransa ve İngiltere arasında silâhlı bir çatışmaya girme tehdidini gündeme getiriyor. Fransız yayınlarından, Senato'da Clemenceau'nun çekilmesi konusunda meydana gelen tartışmaların kışkırttığı yayınlardan anlaşılıyor ki, üçlü bağlaşıklarla savaşın en kritik anında İngiltere ile Fransa Küçük Asya'nın paylaşılması sorunu yüzünden birbirlerinin boğazına sarılmaya hazırdılar. Yine anlaşılıyor ki, Clemenceau İngiltere ile Suriye konusunda ortaya çıkan istisnai ciddiyetteki çekişmeler sonucunda görevini terketmek zorunda kaldı. Güncel olarak, İngiltere ile Fransa arasındaki ilişkiler çok gergindir. Sovyet Rusya'dan ve Bolşevizmden duydukları korku olmasaydı 1914-1918 Dünya Savaşı, I. Balkan Savaşı'nda olduğu gibi, çoktan galip güçler arasında ölümüne bir savaşa dönüşecekti. Fransa ve İngiltere, İngiltere ve Amerika, Amerika ve Japonya arasında bir çatışma olanağı en az halkların kaderlerinin burjuvazinin elleri arasında olduğu kadar gözlerden ırak

tutulmamalıdır. Uzak Doğu'nun hegemonya sorunu, Amerika ve Japonya'nın birbirlerine karşı dişlerine kadar silâhlanmalarına neden oldu. Eğer 1925'te denizlerin egemeni, İngiltere'ye güç bakımından eşit bir filoya sahip olmak amacıyla ortaya çıkan Amerika kara kuvvetlerinin geliştirilmesine de ateşli bir etkinlikle sarılırsa, bunu deniz imparatorluğunu İngiltere'nin elinden almak için ve etkisini Doğu'da güçlendirmek için yapar. Eğer İngiltere Fransa'nın deniz gücünün gelişmesine karşı elinden gelen bütün tedbirleri alıyor ve onu deniz filosunun Almanya'dan zorla alınan denizaltılara sahip bulunduran Fransa'nın, gerekli tedbirleri almadığı takdirde bu önemli deniz yolu aracılığı ile İngiltere'nin Mısır ile, Küçük Asya ile, İran Körfezi ile, Hindistan ile, tek kelime ile Doğu ile olan bağlantılarını tamamıyla kesmesinden, en azından bunları çok zorlaştıracağından korktuğu içindir.

Asya'nın paylaşılması ile ilgili bu sömürge sorunu, kapitalist dünyanın Sovyet Rusya'ya karşı Ekim Devrimi'nin ilk gününden beri olanca güç ile yürüttüğü savaşın en önemli aşamasıdır. Kapitalizmin egemen olduğu ülkeler, Rusya'nın tüm kararlı insanlara yol gösteren mücadele içerisinde doğacak birçok yeni durum basit bir ışık kaynağı hatta bir meşale olmasından korkuyorlar. Ondan korkuyorlar çünkü onun elinin altında kalabalık bir nüfus; Çarlık döneminde olduğu gibi bir çeşit İngiliz, Fransız, Belçikalı kapitalist sömürgeci, olağanüstü zenginliklere sahip bir ülke vardır. Ama dünya emperyalizmi Rusya'dan, özellikle onun yabancı baskıdan kurtulmuş sömürgelere örnek olmasından, Doğu'yu özgürlük için savaşa çağırmasından, geri kalmış ulusların yanındaki dış politikasından, Doğu'da ulusal özerklik ve kalkınma istekleri uyandırmasından ve bunlardan da fazla olarak kendi sınırlarının dışında yaşayan geri kalmış ve ezilen halklara yırtıcı uluslararası kapitalizme karşı mücadelelerinde gerçek bir destek olmasından korkuyor. (Alkışlar)

Tarafsız yoldaşlardan biri Komünist Parti önderleri, Lenin, Troçki, Zinovyev yoldaşlara hayranlığını belirtti; Sovyet iktidarının en yetkili bu temsilcilerinin, Rusya'da yaşayan çeşitli milliyetlere karşı duyduğu sınırsız güvene dikkati çekti. Fakat Komünist Partinin kendisinin de onları sahte komünist olarak adlandırdığı gibi, bazı temsilcilerin sınır bölgelerinde sovyet iktidarının saygınlığını düşürdüklerine ve davranış biçimleri ile yerli halkı sovyet iktidarı ülküsüne karşı kışkırttıklarına acıyla işaret etti. Bunu, biz de biliyoruz; bütün bunlar mümkün, hatta kaçınılmaz. Binlerce yıldır varlığını sürdüren bireyci bir düzen, muazzam bir tufan fırtınası içinde yıkıldığı zaman, kapitalist mülkiyet gibi bir acılar dizisi boyunca toplumsal alan içinde gittikçe daha derinlemesine kök salmaktan başka bir şey yapmamış kurumlar yok olduğu zaman, yeni bir yaşam biçimine geçişi müjdeleyecek. Jeolojik bir alt üst oluşun acısız, yanlışsız hatta canavarlık olmadan sona ermemesi doğaldır; kaçınılmaz, süreksiz özellikte ve etkinliği geçici olan şeylerdir bunlar. Asıl önemli olan sovyet iktidarın ve Komünist Partiden tecrit olmuş birkaç temsilcinin yolsuzlukları değildir. Sorunun özü genel yönetim biçimidir, sovyet siyasetinin eski Rus İmparatorluğunun topraklarında yaşayan değişik uluslar karşısındaki temel eğilimidir.

Kapitalist dünya, sovyet siyasetinin, önceleri Çarlık tarafından ezilen ve şimdi bütün kapitalist dünya tarafından ezilmekte olan uluslara karşı bu eğiliminin ne anlama geldiğini çok iyi anlıyor ve bu böyledir çünkü kapitalist güçler bizim siyasetimizi çok iyi biliyorlar ve bu yüzden de sömürdükleri halklar üzerindeki egemenliklerini sürdürmek için Rusya'ya karşı bir ölüm kalım savaşı açtılar. (Alkışlar)

Bizim sosyalist işçi-köylü federasyonumuz ve kapitalist imparatorlukların eşkıyaları arasındaki ayrılığı kim göremeyebilir? ''Özgür'' İngiltere'nin ''kurulması'' parolası uzun zamandan beri Britanya boyunduruğu altında

inleyen 300 milyon Hintliyi katı bir kölelik altında tutuyor ve onları boğuyor: Cumhuriyet Fransası, Fas'ta, Cezayir'de, Hindi Çin'de ve bütün sömürgelerinde en küçük özgürlük ve ulusal bağımsızlık hevesini yırtıcı bir hayvan tavrıyla kırıyor.

Birleşik Devletler Atlantik ötesi büyük cumhuriyeti şimdiye dek Küba'nın Filipinler'in bağımsızlıklarını -sözde onların "kurtuluşu" için İspanya'ya 1898'de savaş açmıştı- tanımayı reddediyor. Aksine, Rus Federatif Sosyalist Cumhuriyetinin yönetimi ve işçi ve köylü yığınları, eski Çarlık İmparatorluğunun bağrında -ki orada bütün kapitalist ülkelerde olduğu gibi iç özerklik istekleri boğuluyor ve eziliyordu- Başkırt Özerk Sovyet Cumhuriyetinin, Tatar Sovyetleri Özerk Sosyalist Cumhuriyetinin vb... oluşturulmasını sevinçle karşılıyorlar. Bütün kapitalist devletlerde istisnasız büyüklerinde olduğu kadar küçüklerle de, Fransa'da, İngiltere'de, Japonya'da, Belçika'da, Amerika'da, Hollanda'da, Polonya'da vb... büyüklerin bağrında küçük halkların şiddetle baskı altında tutulduğuna, hatta bazan bunların daha iyi örgütlenmiş, daha "uygarlaşmış" azınlığın iktidarı altına girme mutsuzluğuna düşmüş, yüzlerce milyon insanın köle uluslar ve uşaklar güruhu durumuna dönüşmesine tanık oluyoruz. Hindistan'ın üç yüz milyonluk nüfusunu, İngiltere tarafından boyunduruk altında tutulmasını ve dişlerine kadar silâhlı İngiliz kapitalizmi tarafından köle gibi yönetilmesini görüyoruz.

Kapitalist ülkelerde, kutuplardan birinde, küçük ulusların vahşice bir baskı altında tutulduğunu, hatta bazen yönetimin iplerini ellerinde tutan küçük ulusların, çoğunluğu ezdiğini; diğer kutuplar ise, Sovyet Cumhuriyetinde, ulusal toplulukların en zayıflarına dahi kardeşçe bir tutum, dikkatli bir hoşgörü, iyi duygular olduğunu görüyoruz.

Ukrayna'daki ilk halk cumhuriyeti zamanında Ukrayna'nın egemeni olanlar Alman-Avusturya emperyalizmi ve General Skoropadski idi. O sırada Almanya ile Avusturya arasındaki bir sözleşme gereğince Petlura Ukraynası, Avusturya ve Almanya'ya her yıl 75 milyon pund buğday, 11 milyon pund büyükbaş hayvan eti vb... verme yükümlülüğü altına girmişti.

İkinci Ukrayna Halk Cumhuriyeti zamanında, Odessa'da para ile satın alınan Petlura ve Fransız generali d'Anselma arasında imzalanan bir anlaşma ile Ukrayna Fransız sermayesinin sömürgesi oldu. Bu anlaşmaya uygun olarak, Ukrayna'nın tüm demiryolları, tüm askeri ve mali girişimler Fransız borsacılarının elinden geçmek zorundaydı.

Üçüncü Ukrayna Halk Cumhuriyeti, aynı Petlura'nın da sözünü ettiği gibi, Polonyalı küçük aristokratların gerici iğrenç iktidarının Ukrayna'daki uygulamalarını gözlerden kaçırmaya uğraşan bir paravanadan başka bir şey değildi.

Bütün Ukrayna tarihi Petlura'nın bu yeni kalleşliğine karşı protestolardan oluşmuştur. Bu tarih Ukrayna köylülerinin, Ukraynalı "Oruş"un Polonya asil sınıfına karşı yüzyıllardır sürdürdüğü mücadelenin yenilgilerle ve kahramanlıklarla dolu tarihidir. Feodal Polonya'nın tüm tarihi, Ukrayna'yı boyunduruk altına almak için girişilen uzun savaşların tarihidir yalnızca. Ukrayna edebiyatı, Şevçenko'nun ölümsüz eserleri, Ukrayna halk şiirleri -Polonyalı senyörlere karşı verilen kanlı savaşların ortasında yaratılmış ve geliştirilmiştir- bu zavallı Ukrayna halkının uzun deneylerini yansıtır. Bütün Kazak ayaklanmaları, bütün Zaporeç mücadelesi, bütün Boğdan Kmelnitzki savaşları, özünde Polonyalı küçük aristokratların boyunduruğuna, Polonya taraftarlarına, Ukrayna dili ve kültürü düşmanlarına karşı Ukrayna köylülerinin sürdürdükleri mücadeledir.

Ve Petlura, tam bir paralı asker, tam bir maceracı şövalye olarak, kılıcını en

fazla para verene satmaya, Ukrayna toprağını, dilini, kültürünü Polonyalı jandarmalara teslim etmeye ve tek bir örnekle ne oldukları anlaşılabilecek utanmaz Polonya taraftarlarıyla -Beyaz Rus okullarını kapatmak ve Polonyalıların en ufak bir azınlık oluşturdukları yerlerde dahi Polonya dilini resmi dil olarak kabul etmek istiyorlardı- birlik olmaya hazırdı. Polonyalı küçük aristokratlar ve Polonya kültürünün yayıcıları uzun bir süreden beri Beyaz Rusya'yı Volga havzasını, Polonya'yı Polonyalılaştırmaya uğraşıyorlardı ve Ukrayna'nın tüm bölgelerini de aynı biçimde Polonyalıların gelip oraları ele geçirmesini bekler bir duruma sokmaya da kararlıydılar. İçtenlikle ve bütün kalpleriyle milliyetçi akımın ve Ukrayna kültürünün yeniden doğmasını isteyen on binlerce ve yüz binlerce namuslu işçi -Gruçevski, Viniçenko gibi Ukrayna kültürünün temel direkleri de dahil olmak üzere- şu anda yalnızca Sovyet iktidarının sonuna kadar Ukrayna'nın kurtarıcısı olacağına ve yalnızca onun bu ülkenin her türlü baskıdan arınmasını gerçekleştirebilecek rolü oynayabileceğine inanıyorlar.

27 Mayıs günü Panrus merkezi yürütme kurulu Prezidyumu Sovyet Sosyalist Tatar Cumhuriyetinin özerk statüsünü ve başkentin kazanılmasını onayladı. Bu olay, tüm Müslüman dünyasında engin bir yankı yarattı: Böylece İran'da, Afganistan'da, Türkiye'de, Hindistan'da, Doğu'nun Müslüman işçi ve köylü kardeşlerimiz arasında Rus Federatif Cumhuriyeti'nin ulusal siyasetinin temelini oluşturan büyük ilkelerin yeni bir sergilenişi oldu. Ama bu, kapitalist hükümetlerin pek hoşuna gitmiş gibi görünmüyor.

Yirmi, otuz yıl daha geçtikten sonra Sovyet Cumhuriyetinde eğitimin yaygınlaşması, binlerce okulun, akademinin, kursun açılması ve Rusya'da ve Ukrayna'da okuma-yazma bilmeyenlerin bütünüyle ortadan kalkması sayesinde eski hayranlık verici Rus ve Ukrayna edebiyatının anıtları yanında Puşkin'in, Lermontov'un, Tolstoyların, Gogolların, Şevçenkoların eserlerinin yanında binlerce işçi ve köylünün dehasından kaynaklanan yeni şairlerin, edebiyatçılarının üstün yapıtlarının ortaya çıktığını göreceğiz. Tatar, Başkırt, Kırgız şiir ve edebiyatları henüz yeni doğuyorlar: Onlar bu el değmemiş derelerden, sellerden, ırmaklardan, nehirlerden, fantezi ile uyumuş kesiştikleri noktada çalışan insanlığın bilimine ve şiirine, Enternasyonal düşüncenin okyanusuna coşkun selleriyle karışarak onu besleyecektirler. Tarihte ilk kez olarak ulusculuğun ve sınıfların baskısından kurtulmuş olarak dünyada, ne klasik İlyada'dan ne de tanrısal ülkülerden söz edilmediği üstün yapıtlar ne Ortaçağ uygarlığının ne de kapitalist uygarlığın tüm şairleriyle, sanatçılarıyla, düşünce ve bilim adamlarıyla karşılaştırılamaz; onlar orijinal güzellikleriyle bir güneş gibi ışıldayacaktır.

Evet böyle olacak. Fakat bu denli arzuladığımız bu geleceğe kavuşana dek daha nice kanlar dökülecek, yeni düzenin kurulması için dövüşen nice savaşçı savaş alanlarında düşmanın kurşunlarına hedef olacak, nice kadın ve çocuk yakılıp yıkılmış kulübelerinde, aile ocaklarında soğuk ve açlığı yenmeye çalışacaklardır. Bütün bunlar maalesef kaçınılmaz ve bunun günahı da bizde değil ama dünya nimetlerine bunca değer veren ve haksız kazançlarından vazgeçmeyen katil kapitalistlerdedir. Şimdi, acı ve ızdırap, yalnızca, küçük halkların veya Rusya'ya komşu halkların sakinlerinin değil ama bütün daha iyi bir gelecek için savaşanların da kaçınılmaz kaderlerinin bir parçasıdır. Petrograd'a, Moskova'ya, Tula'ya caniyane ablukanın bizi sıkıca kuşattığı ve sürdürmeye zorlandığımız savaşın hüküm sürdüğü bütün şehirlerimize gidin. Oralarda yüzbinlerce işçinin açlıktan ve soğuktan inlediğini, buna rağmen cesaretlerini yitirmeden cepheye binlerce kişilik gruplar halinde sovyet iktidarı için ölmeye gittiklerini göreceksiniz. (Alkışlar)

Bu kahramanlar, boşuna ölmediklerini biliyorlar. Çünkü onlar yoldaşlarına

mutluluk, çocuklarına ve gelecek kuşaklara daha iyi bir gelecek sağlamak için döküyorlar kanlarını.

Sovyet Rusya'ya karşı sürdürülen savaş aslında Doğu'ya karşı sürdürülmektedir. İçine atıldığımız dev boyutlardaki mücadelede bundan böyle Doğu halkları sadık bağlaşıklarımız olacaklardır. Aslında Sovyet Rusya'ya karşı savaş devrimci Doğu'ya karşı savaştır ve bunun tam tersi olarak Doğu'ya karşı savaş Rusya'ya karşı savaştır. (Alkışlar)

İngiltere ve Fransa, Vrangel'i desteklemeye niçin bu denli ilgi gösteriyorlar? Çünkü Kırım Vrangel'in elinde bulunduğu sürece, devrimci Türkiye'nin arkası kesilmiştir ve Sovyet Rusya Türk devrimcilerinin yardımına gidemez. Diğer bir bakış açısıyla, Küçük Asya galip devletlerin yurt dışı askeri güçlerinin elinde bulunduğu sürece bizim ardımız tehlikede olurdu. Trakya'nın ve Edirne'nin Yunanlılarca işgal edilmesinin amacı devrimci Türkiye'yi ve Sovyet Rusya'yı devrimci Balkan halklarından tecrit etmektir. Son olarak, eğer Avrupa emperyalizmi, Taşnaklar, Ermenistan'ına ve Menşevikler Gürcistan'ına silâh, para, buğday verdiyse bu, bu ülkelerin bir yandan Rusya ve Kafkaslar ile Türkiye ve İran, öte yandan devrimci Hindistan ile Rusya arasında engel oluşturmasını amaçladıkları içindir. Emperyalizm her yerde bize karşı su geçirmez engeller yükseltiyor. Ama bütün bu engeller Kırım'ın, Gürcistan'ın, Ermenistan'ın, Trakya'nın, Yunanistan'ın halk yığınlarının darbeleri altında göçecektir. Bu Polonya'nın Sovyet Rusya'ya karşı kudurmuş bir köpek gibi saldırtıldığı, devrimci Türkiye'ye karşı Venizelos Yunanistan'ının zincirden boşanırcasına atıldığı bu anda daha da yakınlaşmıştır. İşte bugün buraya gelen Yunan gazeteleri Venizelos'un yedi yerinden yaralandığı bir suikasti haberi veriyorlar.

Bu suikasti yapanlar kimlerdir? Türkler mi, Bulgarlar mı, Ruslar mı? Hayır, iki Yunanlı. (Alkışlar)

Bu olay dört milyon nüfuslu fakir bir ülke olan Yunanistan'da ülkeyi felâketin eşiğine getiren Venizelos'un emperyalist siyasetine karşı bir hoşnutsuzluğun artmakta olduğunu göstermiyor mu? Kapitalizm kendi mezarını kendi kazıyor, ama onun sonunu çabuklaştırmak için Doğu halklarının Sovyet Rusya yanında dünya burjuvazisine son darbeyi vurmaları gerekir. Devrimci Doğu, Sovyet Rusya ile sıkı bir bağlaşıklık kurmalıdır. Çalışan yığınların tümünün birliğine gidecek ilk etap Sovyet Devletleri Federasyonunu oluşturmaktır. Türk yoldaşlar, Çanakkale ve İstanbul boğazları sorununun çözüme kavuşturulması için İtilâf Devletlere ve Vrangel'e hiç başvurmadan doğrudan doğruya Karadeniz'de kıyısı olan devletlere çağrıda bulundular. Biz gerçekleştirilmesi halklar arasındaki ve Karadeniz'de kıyıya sahip bulunan ülkeler arasındaki federasyon için önemli bir adım olan bu düşünceyi hararetle alkışlıyoruz. (Alkışlar)

Satılmış Herve Rusya'ya saldıran asillerin Polonya'sını savunmak için şöyle haykırıyor: ''Eğer Avrupa uygarlığının Asya barbarlığına karşı Polonya'yı yaratarak yükselttiği savunma hattı zorlanırsa ikinci ve son bir savunma hattı kurulacaktır, ama bu Paris'e, Brüksel'e ve Londra'ya elbette çok daha yakın olacaktır. O zaman Avrupa hükümetleri bütün güçlerini o hat üzerinde toplamak zorundadırlar. Avrupa kültürünü Asya kolerasına, sarı vebaya, Kızıl Ordu biçiminde tüm uygar dünyayı tehdit eden Doğu'nun vahşiliğine ve yobazlığına karşı korumak için ikinci hattı Ren nehri üzerinde kurmak gerekecektir.''

Rus Komünistler kendilerine yöneltilen bu hücumlardan hoşnutturlar. III. Enternasyonalin önemli niteliklerinden biri, yalnızca sözde değil fakat pratikte de, ezilen halkların devrimci hareketlerinin bütün komünist partiler tarafından desteklenmesini sağlaması ve özellikle ezen ülkelerin Komünist

partilerine, devrimci ulusal hareketlere ve geri kalmış ülkelere mümkün olan en etkin yollarla yardımı zorunlu tutmasıdır (Alkışlar).

Gürcü Menşeviklerin önderi Jordania, Bolşeviklerin Asyacı politikasına karşı Menşeviklerin Avrupacı diye adlandırdıkları politikasıyla karşı çıkıyor; Menşeviklerin yani biz Avrupalı sosyalistlerin, kültür ve uygarlık şampiyonları olduğumuza inanıyoruz, diyor, halbuki Moskova tüm çürümüşlüğü ve yobazlığı ile Asya'dır.

Şimdi Jordania'ya tüm III. Enternasyonalin Bolşeviklerin bakış açısını kabul ettiğini ve Rus olsun, Fransız, İngiliz, İtalyan veya başka hangi ulustan olursa olsun tüm komünistlerin şimdi Asyalı olduklarını ve Doğu'da ve Afrika'da patlayacak her devrimci harekete tüm güçleri ile yardım etmeye karar verdiklerini söyleyerek cevap verebiliriz. İşçiler, İngiltere'de İran, Hindistan veya Küçük Asya hatta basit bir Türk taşra kenti ya da Anadolu, Suriye veya Arabistan sorununun çözümünün İtalya'daki işçi hareketinin kaderi üzerinde doğrudan bir etkisi olacağını ve kendilerinin bu sorunların çözümüne doğrudan karışmak ve etkin bir rol oynamak zorunda olduklarını biliyorlar. Avrupalı askeri birkliklerin Anadolu'ya, Suriye'ye, Mezopotamya'ya ve İstanbul'a gönderilmesinin engellenmesi komünizm bayrağının altında yürüyen Fransız, İngiliz ve İtalyan işçilerinin ödevlerindendir ve uluslararası proleteryanın şu anda Rusya'nın kuşatılması ve abluka altına alınmasına karşı mücadele ettiği gibi hep birlikte Doğu'nun ezilmesine karşı da var gücüyle mücadele edeceği -bunu umut edebiliriz- gün uzakta değildir. (Alkışlar)

III. Enternasyonalin yani tüm dünya komünistlerinin gösterdikleri temel çaba bu basit gerçeğin anlaşılmasını sağlamaktır: Siyah ve sarı ırklar ezilmeye devam ettikçe, Avrupalı ücretli askerler Türkleri, İranlıları, Arapları, Mısırlıları ve diğerlerini kitle halinde öldürmeyi sürdürdükçe Avrupalı işçi zincirlerini kıramaz ve kapitalizmin kölesi olarak kalmak zorundadır. Bu yüzden III. Enternasyonal Avrupalı işçileri Doğu'nun kurtuluşu için mücadeleye çağırıyor.

II. Enternasyonalin sömürge sorununa bakış açısı böyle değildi, şimdi hainlerin sarı Enternasyonali soruna böyle bakmıyor. O, Kautskyler, Renaudeller, Vanderveldeler ve emperyalizmin diğer ajanları tarafından yöneltiliyordu.

II. Enternasyonal kendi yapısı gereği Fas'taki, Cezayir'deki Tunus'taki, Küçük Asya'daki, İran'daki, Hindistan'daki, Mısır'daki ve diğer yerlerdeki ezilen halkların bağrında canlanan devrimci hareketi destekleme durumunda değildi. Daha güçlü bir nedenle, o siyah ve sarı kıtaların ayaklanma inisiyatifini elinde tutamazdı veya daha basit olarak aynı nedenlerle, Asya'nın ve Afrika'nın mutsuz halkları arasında bağımsızlık fikrinin yayılmasına önderlik edemezdi. II. Enternasyonal Doğu sorununu asla bu açı altında görmedi ve şimdi de hâlâ görmüyor. Gayet doğaldır ki II. Enternasyonalin önderleri kendi hükümetlerinin sömürge siyasetlerini söz ile mahkûm etme lüksüne katlandılar; hatta bazen bu konu hakkında Paris'te ve Londra'da, Berlin'de Charles Dumas'nınkilerin türünde broşürler kitaplar çıkarttılar; fakat bunları, bunlarla ilgilenen yerlilerin dillerine çevirmediklerinden ve sömürge sorunları üzerinde sadece metropolde genellikle parlamento çevrelerinde ve özel olarak sosyalist parti içinde dikkatleri üzerlerine çekmek için yazdıklarından, bu yerlilerin usta savunucuları gerçekte kendi ülkelerinin hükümetlerinin sömürge siyasetlerini desteklemek durumunda idiler. Türkiye'deki Ermeni kıyımı haberleri üzerine Avrupalı sosyalistler gösteriler ve zalim sultana karşı muhteşem protesto mitingleri düzenlemekten geri kalmıyorlardı. Fakat, Fransız hükümetinin Fas'a oradaki Müslüman toplulukların kökünü

kazımak için deniz aşırı askeri birlik üzerine askeri birlik gönderdiği yıllarda sosyalistler sessizliklerini koruyorlardı. Hindistan'da yapılan zulümlerde, İran'ın vahşice ezilmesinde, Mısır'ın boyunduruk altına alınmasında, İngiliz birliklerinin siyah kıta üzerinde gerçekleştirdikleri kitle kıyımlarında ve kanlı şenliklerde aynı sosyalistler tek kelime dahi etmediler. Hatta ve hatta, Lairosillere gibi parti üyeleri, ulusal ve uluslararası çeşitli kurultayların delegeleri olan sosyalistler de vardı. Bunlar açıkça sömürge siyasetini savunuyorlar ve uygarlık ve ilerleme gayretlerinde yerlilerin de payları olması gerektiğini söyleyerek bunu tamamlıyorlardı.

II. Enternasyonal Doğu hakkında hiçbir şey bilmek istemiyor ve sarı ve siyah ırktan halkların kaderleri onu hiç ilgilendirmiyordu. Türkiye'deki Ermeni kıyımı haberi üzerine bütün II. Enternasyonal basınının hoşnutsuzluk ifade eden Ermeniler lehine makaleler yayınladıkları doğrudur; önemli sayılabilecek gösteriler düzenlendi. Ama bütün bunlar Türkiye'nin işlerine burnunu sokmak için bahane arayan kapitalist hükümetlerden başka kimin işine yaradı? Ermenistan'daki kıyımlar için sosyalistlerin, Fas'ta, Cezayir'de, Hindistan'da ve başka yerlerdeki yerlilere karşı sürdürülen halkın yok edilmesi çabaları kıyımlar, yağmalar için takınmadıkları bir tavır takındılar. Biz Ermeni kıyımlarını mahkûm ediyoruz ve bir daha yinelenmemesi için mücadele edeceğiz ama aynı zamanda III. Enternasyonaldaki bütün üyelere, İngiliz ve Fransız partileri temsilcilerine yalnız sözle değil ama eylem içerisinde bütün güçleriyle sömürgeci politikaya, Fas, Hindistan, Hindiçini, Cezayir, Türkistan halklarına karşı sürdürülen kıyım ve baskıya karşı çıkmak zorunda olduklarını hatırlatıyoruz.

II. Enternasyonalin sömürge sorunundaki tavrını en iyi kanıtlayan belge Cenevre Kurultayında Doğu hakkında tek bir sözcük etmemiş olmalarıdır. Zinovyev yoldaşın da size rakamlarla kanıtladığı gibi dünya savaşının sonucu dünyayı iki ayrı grup uluslardan oluşan ve başında 250 milyon fertlik bir azınlığın bulunduğu ve ayrıcalıklara sahip, sömürücü, bütün haklardan yararlanan bir dünya yaratılışı idi.

Olayların bu türlü gelişmesi tüm dünyada metropollerde olduğu gibi sömürgelerde de sınıflar arasındaki çelişkilerin keskinleşmesine yol açtı. Muzaffer ülkelerdeki halkın hoşnutsuzluğu gittikçe büyüyor. Para değerinden kaybetti, yiyecek, giyecek maddeleri pahalılandı, emeğin verimliliği düştü.

İngiltere, Fransa ve hatta Amerika büyük bir ekonomik bunalım geçiriyor. Amerika'da yalnızca bir ay içerisinde iki bin grev patlak verdi. Bütün kapitalist dünyada işçiler eskisi gibi değiller. Burjuva ekonomistleri proleteryayı bir tembellik dalgasının kapladığından, artık onların çalışmak istemediğinden ve işçi sınıfının çalışma isteklerinin felce uğradığından yakınıyorlar. Evet bütün bunlar bir anlamda doğru. Avrupalı işçi psikolojik nedenlerle artık eskiden olduğu gibi kapitalist için çalışmak istemiyorlar. Onlar Rus işçileri gibi öz çıkarları için, sınıf çıkarları için acı ve ızdırap çekmek istiyorlar yoksa sömürücü sınıfların kârlarını ve paylarını arttırmak için değil. (Alkışlar)

İşte siyahların ve sarıların daha yoğun bir biçimde sömürülmeye çalışılmasının nedeni. Ama Doğu artık Avrupalı kapitalistleri zenginleştirmek istemiyor. Doğu yalnızca kendisinin eskisi kadar sömürülmesine karşı değil ama sömürünün her türlüsüne karşıdır (Alkışlar). Doğu, ekonomik bakımdan ve bilincin eriştiği düzey olarak eski Doğu değildir.

Bir yandan bazı Doğu ülkelerinde örneğin Hindistan'da, son on beş yirmi yılda ve özellikle son savaş sırasında, metropollerin deniz ve kara ordularının gereçlerini karşılama ile uğraşmalarından da yararlanarak az da olsa bir

sanayi geliştirilmiştir. Dünya şeker üretiminde Hindistan önemli bir yer tutuyor (16 milyonluk dünya üretimi içerisinde 3 milyon). Hindistan'da genel hatlarıyla tütün, çay, süt ve tekstil sanayii çok gelişmiştir. Fabrikalarda çalışan işçi ve dokumacıların sayısı 15 milyon civarına erişmiştir. Hindistan demiryollarının gelişmesinde dördüncü sırayı almış durumda. Birleşik Devletler, Almanya ve Rusya'dan sonra geliyor. Demek ki demiryolu işçileri Hindistan proleteryası arasında önemli bir yer tutuyor.

Her ne kadar Hindistan'da sanayi dikkati çekecek biçimde gelişmişse de buna karşılık Çin'in bazı bölgelerinde düşünülemeyecek ölçüde fakirlik egemendir ve Doğu'nun her yerinde uzlaşmaz sınıf çelişkileri büyümektedir. Hindistan'da, Çin'de, İran'da, Buhara Devletinde ve daha birçok yerde zenginler daha zengin, fakirler daha fakir oldular.

Buhara Devletinde köylüler (Dokani) serfli yaşam sürdürüyorlar. Durumları serflik döneminin en kötü anlarını andırıyor. Basit bir Mirza'dan Emir'e kadar herkes, onları geçmiş yıllara göre çok ağırlaştırılmış vergilerin yükü altında eziyor. Çok kısa bir süre önce elli köylü evlerini ve küçük toprak parçalarını sattılar. Yalnızca zenginlerin pamuk ekebilme olanakları vardır. Tohum eksikliği yüzünden bu yıl yoksul olanlar geçmiş yıllarda ekilen toprağın ancak onda birini ekebildiler.

İran'da bütün köylüler topraklarını ellerinden çıkarmak zorunda kaldılar: Ekilebilir arazinin tümü iki üç bin büyük toprak sahibi arasında pay edilmiştir.

Birçok kişi Doğu halklarının komünizme geçmeden önce zorunlu olarak kapitalizmi yaşamasının gerekli olduğunu söylüyorlar. III. Enternasyonalin 2. Kongresinde yapılan tartışmalarda biz Doğu'nun geri kalmış halklarının ileri bir proleteryaya sahip ülkelerin yardımıyla Sovyet tipi düzene kavuşabilecekleri ve bir ara devresinden sonra kapitalist aşamadan geçemeden komünist aşamaya ulaşabilecekleri sonucuna vardık (Alkışlar). Doğu'nun çalışan yığınları Batı'nın çalışan yığınları kadar bilinçli değildirler ama Doğu'nun Rusya'daki devrimci olayların gürültüsü ile uyanan ruhuna fedakârlığın, nefretin, sömürücülere karşı mücadelenin kutsal ateşi düşmüştür.

Doğu tümüyle devrimci basiller tarafından bulandırılmıştır. Doğu'nun milyonlarca yoksul insanı ayaklanma ruhuyla aşılanmıştır ve dövüşmekten başka bir şey istememektedirler.

Eğer devrimci basillerle bulandırımış karışıma köylü Sovyetlerinin, emekçi Sovyetlerinin daha sonra gelişecek kristallerini atarsak, Doğu halk yığınlarının mutlulukları çok kısa bir zaman sorunu olur. Böylece Doğu halkları dünya sömürücülerine karşı sürdürecekleri mücadelede ve yeni toplumsal düzenin kurulması mücadalesinde kendilerine gerekli olacak devrimci eğitim ve örgütlenmeyi daha çabuk başaracaklardır.

Lenin yoldaşın da doğru bir biçimde kanıtladığı gibi sovyet tipi örgütlenme fikri yalnızca proletaryanın gelişmiş olduğu toplumlarda değil ama feodal ve yarı-feodal düzenlerde de uygulanabilir. Köylü Sovyetleri, emekçi sovyetleri yalnızca kapitalist ülkeler için değil ama kapitalizmden daha geri toplumsal düzene sahip ülkelerde de geçerlidir.

Sovyetlerin oluşturulması çalışan yığınların sömürücülerine karşı mücadelelerini kolaylaştıracaktır: Büyük toprak sahipleri, kapitalistler, spekülatörler, bütün bu ''molkanlar'' (İran'ın büyük toprakağaları), ''hanlar'', ''beyler'', ''paşalar'' dünya emperyalizminin yardımcılarından ve ajanlarından başka bir şey değildirler.

Doğu'nun çalışan yığınları, iç ve dış düşmanlara karşı ayaklanmak

zorundadırlar, ama kendilerini ezenlerin boyunduruğundan, uluslararası devrimci proletarya ile birleşmeksizin kurtulamayacaklardır.

1905 Rus Devriminin ve 1908 ile 1910 arasındaki İran, Türkiye ve Çin tarihleri, bunların uluslararası kapitalizm tarafından ezildiğini gösterir. 1905 Rus devrimi Çara milyonlarca frank veren Fransız borsası yüzünden yenildi. Kendisini dünya emperyalizmine karşı savunan Sovyet Rusya'nın tarihi, bir yanda kapitalizme karşı savaşın güçlüklerini ve öte yandan da onun nasıl yenilebileceğini gösteriyor.

Yoldaşlar, bu basit gerçeği unutmamak gerekir: Doğu halkları bütün ülkelerin işçileri ile birleşmeksizin özgürlüğünü elde etmeyi başaramaz. Şu askerî ve iktisadî örgüt olarak sonucu belirleyici ve kesin bir savaş için cephe aldığımız İngiltere ancak İngiliz proletaryasının yardımıyla yenilebilir.

Sovyet Rusyanın kapitalist güçlere karşı mücadelesindeki gücü nereden geliyor. Bu ülkenin üç yıldan beri her tarafından abluka altına alınmış konumuyla, açlık ve soğukla karşı karşıya olduğu halde dünyanın en büyük güçlerine karşı ayakta durması nasıl açıklanabilir? İngiliz, İspanyol, İtalyan, Fransız proletaryalarının en önemli ve en iyi kesiminin, temsilcileri şu anda buradalar ve bizle beraberler. Bu Sovyet Rusya'ya karşı onların kapitalist hükümetleri ile birlikte olmayı reddetmeleri olgusuyla açıklanabilir.

Sovyet Rusya'nın gücünün kaynakları uluslararası proletaryanın kendisine karşı beslediği sempatidedir. Bu sempati nasıl açıklanabilir? Bu, Rusya'nın proletarya ülkesi olması ve orada Sovyet iktidarının egemen olmasıyla açıklanır.

Avrupa hükümetleri ona karşı ordu gönderebilecek durumda değiller. Onlar, bundan böyle ancak Polonyalı, Çekoslovak vb. mülk sahiplerini paralı asker olarak kullanabilirler.

Eğer Doğu halkları, uluslararası proletaryanın sempatisinin kendilerinin yanında olmasını istiyorlarsa, onlar da aynı şekilde Sovyet iktidarı için, Sovyet Rusya tarafından açıklanan ilkeler uğrunda savaşmak zorundadırlar.

Eğer milyonlarca insanı askere alan kapitalist güçler ordularını Rusya'ya gönderemiyorlarsa bunun nedeni istedikleri savaşın yalnız Rus proletaryasına karşı değil ama kendi proletaryalarına karşı da sürdürmek istedikleri içindir. Rusya'ya karşı savaş İngiliz ve Fransız işçilerinin gözünde kendi sınıflarına ihanettir (Alkışlar).

Ama Sovyet Rusya'ya karşı savaş sürdürmek isteyen kendi hükümetlerine karşı koymak için eylem komiteleri örgütleyen, aynı İngiliz işçileri İngiliz burjuvazisine karşı bir ölüm kalım savaşının sürdürüldüğü İrlanda ulusunun özgürlük mücadelesi ile ilgili olaylarda, çok zayıf tepkiler gösteriyorlar.

Normal bir İngiliz işçisi en uygun şartlarda bile İrlandalıların bağımsızlıkları için sürdürdükleri zor mücadele ile bağdaşmayı bilmiyor. İrlanda kahramanlık destanı, Rus halkının dünya emperyalizmi ile mücadelesinin yüreklerde yankılattığı heyecanı, İngiliz, Fransız, veya İtalyan proletaryasında yaratamıyor.

Aslında, bir an için İrlandalıların amaçlarına ulaştıklarını ve bağımsızlıklarını kazandıklarını kabul edelim. Ertesi günden itibaren bağımsız İrlanda'ya Amerikan kapitalizminin ya da Fransız Borsası'nın boyunduruğu altına girecek ve belki de, bir ya da iki yıl içerisinde dünya emperpalist korsanlarından biri ile bağlaşıklık kurarak, İngiltere veya başka büyük bir güç ile, pazarlar için, demir ya da kömür madenleri için Afrika'da bir parça toprak için savaş girecek ve yeniden yüz binlerce İngiliz, Amerikan,

İrlanda işçisi hayatlarını yitirecekler.

İşte ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına saygı üzerine bunca makale yazmış olan burjuvalarının uzun süredir ülkeleri bölündüğü için ağlaştıkları Polonya örneği; bugün kendi sınırları içerisindeki azınlık uluslar için cellat rolü oynayan ve Rus işçi ve köylülerine karşı uluslararası kapitalizmin sürdürdüğü savaşta jandarmalık yapan burjuva Polonya örneği; Türkiye'nin boyunduruğundan kurtulduktan hemen sonra toprak ilhak etme ve bölüşme sorunları yüzünden birbirine düşman olan Balkan devletleri -Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ, Yunanistan- örneği. Ve daha benzer bir dizi örnek kovulan yabancıların yerine aynı ülkenin kapitalistlerinin ve mülk sahiplerinin geçtiği Doğuda güçlü ulusların oluşmasının, Doğulu halk yığınlarının kaderlerinin gerçekten düzelmeye yüz tuttuğu anlamına gelmediğini kanıtlıyor.

Yeni oluşan her güç, kapitalist düzenin çerçevesi içerisinde kaldığı sürece çalışan yığınların çıkarlarına değil, burjuvazinin çıkarlarına hizmet eder ve yeni bir baskı, savaşlar ve zorbalık için yeni bir neden olur.

Eğer İran'da, Hindistan'da ve Türkiye'de iktidar bu ülkelerin mülk sahipleri - kapitalistler tarafından ele geçirilirse ulusal parlamentolar, senatolar onların ellerinde kalırsa sürdürülen mücadeleden çalışan yığınlar hiçbir şey kazanamayacaklardır.

Yeni kurulan bütün devletler, olaylar ve kapitalist ekonominin karşı konulamaz kanunları gereğince süratle emperyalist siyasetin ve militarizmin ahlâksız çemberi içerisine sürükleneceklerdir. Birkaç on yıl içerisinde, neden olacağı yıkımların 1914 - 1918 savaşınınkileri arattıracak boyutarda olacağı yeni bir dünya savaşına tanık olacağız. Zira o zaman siyah, sarı ve beyaz kıtanın yüz milyonlarca askeri kendilerini Fransız, İngiliz, Hintli, Çinli, İranlı, Türk bankacılar ve fabrikatörlerin çıkarı için savaşın göbeğinde bulacaklar (Alkışlar).

Yeniden doğmuş ve güçlü bir Türkiye'nin oluşması eğer iktidar hâlâ zenginlerin, spekülatörlerin, mülk sahiplerinin ellerinde kalacaksa, ne getirecektir? Yakın geçmişin örnekleri Enver Paşanın İttihat Terakkici siyasetinde, ayrıca Ermenistan ve Gürcistan burjuva bağımsız ve özgür devletlerinin tutumlarında da görüldüğü gibi yukarda sıraladıklarımız bir kez daha doğruluğunu kanıtlıyor.

Batı halklarının Doğu'ya karşı birleşmesi gerekliliğini savunan II. Wilhelm Almanyasıyla birleşti neticede Enver Paşa Türkiye'si.

Brest-Litovsk konferansındaki Türk temsilcilerinin tutumu isyan ettirici oldu. Ama Türk milliyetçileri bu iğrenç barışın getirdiği avantajlarla da yetinmediler. Türkiye Kars, Ardahan ve Batum'u işgal etti; bundan da fazla olarak Edirne'yi ele geçirdi. Gürcistan ancak Almanya'nın işe karışması sayesinde kurtulabildi. O zaman da Türkler Azerbaycan'a saldırdılar ve Bakû'yu ele geçirdiler.

İki aylık Türk egemenliği, Kafkas proletaryasının kalesi olan bunca sıkıntı çekmiş bu şehrin tarihine en trajik sayfaları ekledi.

Neo Ramişvili ve Jordania Gürcistan'ı, Orta Osseti bölgesini tamamen yakıp yıktı ve yağmaladı, köy ve kasabaları yerlebir etti ve Sovyet Rusya'ya sürdüğü halkını dehşet içinde bıraktı. Kralcı Albay Tukareli'nin misilleme yapan Gürcü kuvvetleri Abkazi kasabasını tamamen yaktılar.

Gürcistan, Azerbaycan toprakları üzerinde isteklerde bulunuyordu ve 1918'de Ermenistan'a karşı bir savaş başlattı. Ancak İngiltere'nin müdahalesi ile savaş durdu.

Ermenistan, Karabaş ve Zangeru'yu istedi. (General Dronun 4 Ağustos 1918 tarihli bu şehirlerin işgali konusundaki gizli mektubu bilinmektedir). Kendine çok güvenen Gürcü emperyalistler Van, Trabzon, Erzurum, Bitlis ve Diyarbakır'ı topraklarına katma tasarısıyla öne atıldılar. Ermenistan, bir Akdeniz gücü durumuna gelmek ve Ermenilerin ancak toplam nüfusun % 50'sini oluşturacağı bir toprağa egemen olmak istiyordu.

Ermeni gazeteleri Venizelos Yunanistanı'na Trabzon'u işgal etmelerini öneriyorlar. Böylece düzenli bir kışkırtma sürdürülüyor.

Halk yığınları yerli ve yabancı sömürücülere başkaldırmalıdırlar. Eğer, ulusal devrimci hareketler, sonunda, kendi ulusal burjuvazileri ve Hintli, İranlı, vb... parlamentolar tarafından yönetilen yeni Doğu devletlerinin kurulmasına yol açmamış olsaydı bundan on sene sonraya kadar 1914-1918 savaşının dehşetinin dahi karşısında utançtan kızaracağı yeni bir savaş patlak verecektir.

Bütün bu söylenmiş olanlardan şu sonuç çıkabilir: Komünist Enternasyonal hiçbir sömürge siyasetini onaylamaz. Doğu halkları bundan ötürü III. Enternasyonalin parolasını kabul ederler ve bunu da silâhları ellerinde doğrulayacaklardır.

Sömürgeler olmamalıdır. Uluslar eşit haklara sahiptir. Kahrolsun Hindistan'daki, Mısır'daki, Mezopotamya'daki İngiliz sömürücüleri! Kahrolsun Suriye'deki Fransız haydutları, Güney ve Batı Anadolu'daki vb. Yunan haydutları! Doğu halkları II. Enternasyonalin ipliğini pazara çıkarıyorlar ve onun politikacılarına haykıran III. Enternasyonalde birleşiyorlar: Hainler, satılmışlar, sermayenin ücretli uşakları, Enternasyonali terkedin!

Tüm dünyanın şu anda iki ulus grubuna bölünmesi (ezenler ve ezilenler) olayı şu nedenlere dayanır: demir ve ateşle tüm ulusal kurtuluş hareketlerini bastıran burjuva hükümetlerin zorbalığı, Doğu'nun çalışan yığınlarında egemen olan berliksizlik, zenginlerin ve Doğu ülkelerinde oldukça fazla olan toprak sahiplerinin hainlikleri. Bütün bu zengin kişiler, bu molagaflar, hacılar, paşalar, beyler, mirzalar, emirler, şahlar, hanlar, racalar, molkadarlar, jemendarlar, uluslararası emperyalizmin ajanıdırlar ve yabacı kapitalistlerin, dünya burjuvazisinin ilktidarını sağlamlaştırıyorlar.

Ulusal devrimci hareket çalışan yığınların durumlarını, ancak bu hareket büyük bir sosyalist hareketin kesin aşamalarından biri olursa, düzeltebilecektir.

Dünya emperyalizmine karşı halkların düş kurma gücünün yarattığı tüm boş korkuların, yanında değersiz uydurmalar kadar güçsüz kaldığı alev püskürten bu canavara karşı, sürdürülen mücadelede Doğu halklarının başarısının en temel koşullarından biri Doğu ve Batı çalışan yığınlarının birliğidir. Bu savaş ancak iki cephede sağlamca tutunma koşuluyla başarı ile tamamlanabilir: yabancı sermayeye ve ülke burjuvazisine karşı. Doğu'nun devrimci yığınları, bunu gerçekleştirebilmek için köylü ve işçi sovyetleri halinde örgütlenmelidirler.

Batı'nın yığınları, ancak Doğu'nun yığınlarıyla yakınlaşmaları sayesinde galip gelebilirler. Öyleyse bu yakınlaşma nasıl çabuklaştırılabilir? Bu yönde ilk adım, tüm Doğu halklarının uluslararası proletaryanın gözlerinde, dünya devriminin öncülüğünü yapan Sovyet Rusya ile sıkı bir işbirliği olmalıdır. Doğu'nun sovyet ülkelerinin federasyonu, emperyalist güçlere ve iç düşmana karşı bizi değişik ulusardan çalışan yığınların birliğine götürecek geçiş biçimidir.

Öyleyse Ermeni, Gürcü ve Türk işçi ve köylüleri arasındaki bölücü savaşa

son vermek için, her şeyden önce bu ülkelerde Sovyet yönetimini kurmak ve onları federasyon çatısı altında toplamak zorunludur.

Boğazlar sorununu çözmek için Karadeniz'de kıyısı olan ülkeler arasında bir federasyon oluşturmak gerekir.

Federalist ilke, eski Kızıl Macaristan, Ukrayna vb... örnekleriyle, dış politikada ve Tatar ve Başkırt Cumhuriyetlerinde iç politikada oynayabileceği canlı rolü kabul ettirmiştir Bu geri ülkeleri, yabancı kapitalistlerin boyunduruğundan kurtulduktan sonra, Polonya, Beyaz Macaristan, Çekoslovakya, Gürcistan, Ermenistan veya Venizelos Yunanistan'ı gibi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun, Çarlık Rusyası'nın veya Türkiye'nin yıkıntıları üzerinde oluşmuş tüm diğer ülkeler gibi, yeniden savaş, yağma, paralı askerlerin şiddeti ile karşı karşıya kalmamaları yalnızca çalışan yığınların ve proletaryanın diktatörlüğü ile sağlanabilir.

Yalnızca, emeğin sermaye üzerinde zaferi tüm ülkelerin çalışmalarına barışı temin edecektir.

Doğu halkları uyanın! III. Enternasyonal sizi kapitalist korsanlara karşı kutsal savaş çağırıyor. Delege yoldaşlar halk yığınları arasında sınıf bilincini geliştiriniz, onları işçi sovyetleri çevresinde örgütleyiniz, onları Sovyet Rusya ile birleşmeye çağırınız, ezilen ulusların federasyonu fikrini yayınız ve son olarak bütün ülkelerden, bütün dinlerden ve dillerden olan proleterlerin ve köylülerin ittifakını kurunuz! Bütün ülkelerin çalışan yığınlarının birleşik çabaları ile dünya emperyalizmine ve ulusal baskılara son verelim. Kapitalist ülkelerin sömürgeci siyasetine artık bir son verelim, tüm ülkelerde özgür bir yaşamı güven altına alalım!

Bu amaç için devrimci yollara başvurmamız zorunluğu doğuyor. Kendimizi yığınların birbirlerine kenetlenmiş olarak hücuma kalkacağı kesin kavgaya hazırlayalım!

Acele ediniz, zira devrim başka zamana bırakılamaz! Her gecikme ölüm getirir! (Alkışlar)

Aksi halde, ekonomik başıbozukluk çekilmez hale gelecek, yoksulluk ve yozlaşma artacaktır.

İşte, henüz altı yıl oldu ki, burjuvazi yalnızca savaş ve yağmalarla meşgul; şimdi bunu alışkanlık haline getirdi. Her şeye rağmen onun insanlığı ileriye götürdüğü, -hiç olmazsa endüstriyel gelişme alanında, üretici güçlerin gelişmesi alanında- zamanlar oldu. Şimdi, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, o insanlığı geriye götürmektedir. Onu son ve kesin yıkıntının uçurumuna itiyor. Savaş sonrası kapitalizmi her yönünden zenginleşmenin en son sınırlarına varmıştır. O, ayrıca aşırılıklar yüzünden mahvolmuş yıkıntı halinde bir organizmanın çırpınışları ve hastalık ateşinin sıkıntısı içindedir.

O halde savaş öncesinin şiddete karşı olan ve çoğu kez bütün açıklığıyla görünen refah ve söz kamaştırıcı bolluğun bulandırdığı hava ve çürümüşlüğün kokusu ile zehirlenen en ılımlı burjuvaların bile yakın iflasın manzarası karşısında tamamıyla kendilerini kaybedip şiddetli bir kin nöbetine kapılmasında şaşırtıcı olan bir şey yoktur.

Ciddi bir biçimde yaralanmış vahşi bir hayvan gibi dünya burjuvazisi ulaştığı her şeyi yakıp yıkan, bir kin nöbeti ile çırpınıyor.

Ciddi biçimde yaralanmış olan bu vahşi hayvanın yeniden kendisine gelmesini engellemek gerek! Doğu'nun çalışan yığınları, Rusya proletaryası ve Amerika ve Avrupa'nın devrimci unsurlarıyla birleşmek ve yüz ve yüzmilyonlarca insanı tutsaklık altında tutan insan eti yiyici emperyalistler üzerine saldırmak zorundadırlar.

Biz devrimciler için cellattan sonra, işkencelere ve ısdıraplara protestosuz ve direnmesiz katlanan kurbanlardan daha hor görülmeye lâyık hiç kimse yoktur.

Başladığımız büyük savaş bize, bir hedefi amaçlayan bir insanın veya bir halkın ona nasıl ulaşabileceğini gösteren bir simge yaratmıştır. Efsaneye göre doğanın üç harikası büyülü bir dağın tepesindeymiş. Yüzlerce yiğit onları elde etmek için uğraşmış. Ama ayaklarını dağın eteğine basar basmaz, gelen birtakım sesler onları tekrar geri dönmeye zorluyormuş. Hayatını bir kuruntu uğrunda tehlikeye atmamaları için kadınlardan, analardan, babalardan gelen inlemeler, yanıp yakınmalar ve bazen de fırtına gürültüleriyle karışık tehdit edici bağırışlar duyuyorlarmış.

Bu bağırışlara yüzlerce yiğit dayanamamış. Geri dönüyorlar ve döner dönmez taştan heykellere dönüşüyorlarmış. Dağın her yanı heykellerle doluymuş. Ama bir gün en sonunda cesur ve güçlü bir adam bulunmuş. Bütün yakınlarının yalvarışlarına ve en ürküntü verici tehditlere aldırmadan dağa yönelmiş. Gözleriyle dağın tepesini süzerek hiç geriye bakmadan ileriye doğru yürümüş. Ve amacına ulaşarak yanına erişilemez diye ün kazanmış hazineleri ele geçirmiş.

Ve siz de yoldaşlar, siz de dünyanın tüm hazinelerini elde etmek için o büyülü dağa çıkmaya başlıyorsunuz. Siz de hayatını tehlikeye sokmamak için size yalvaran yakınlarınızın seslerini duyuyorsunuz, Müslüman yobazların, fanatik Pantürkçülerin veya Panislâmcıların, yüzlerinizin önünde değişik korkulukları sallayan Gürcü ve Ermeni Menşeviklerin tehditlerini duyuyorsunuz, fakat onlara aldırmadan ileriye gideceksiniz, adımlarınız üzerinde geri dönmeden, silâhlar ellerinizde dağa tırmanacaksınız. Yoksa taştan heykeller olursunuz! (Alkışlar)

Siz tepeye varacaksınız, dünya harikalarının sahibi olacaksınız, emeğin saltanatını; kardeşliğin, özgürlüğün ve ulusların gerçek eşitsizliğinin saltanatını göreceksiniz. (Alkışlar)

Yaşasın Doğu ve Batı'nın çalışan yığınlarının güç birliği!

Yaşasın ne ezilen halkların, ne köle halkların bulunmayacağı emeğin Sovyet Uluslararası Cumhuriyeti!

Yaşasın Sovyet iktidarı!

Yaşasın III. Komünist Enternasyonal! (Alkışlar)

Başkan: Yoldaşlar. Çevirilere geçmeden önce size bir önerimiz var: Kurultayın kadınların kurtuluşunu çabuklaştırmak ve buna verdiği önemi belirtmek için sizden Başkanlık Kurulu'na üç kadın üye seçilmesi önerisini onaylamanızı rica ediyoruz. Bu yoldaşlar Dağıstan'dan Bulaç, Türkiye'den Naciye Hanım ve Azerbaycan'dan Şabanova'dırlar (Sesler: Evet! Evet! Alkışlar ve gösteriler). Naciye Hanım yoldaş size birkaç söz söyleyecek:

Naciye Hanım Türkçe konuşuyor. (Uzun alkışlar)

Başkan: Yaşasın Doğu kadınının kurtuluşu. (Israrlı alkışlar, haykırışlar, hurralar. Oturumdakiler ayağa kalkıyor. Gösteriler)

Şabanova: Yaşasın yoldaşlarımız ve liderlerimiz Lenin, Zinovyev ve Troçki! (Gösteriler. Haykırışlar. Alkışlar)

Başkan: Söz Pavloviç yoldaşın söylevini özet halinde çevirecek olan Sultan-Zade Yoldaşta.

Sultan-Zade çeviriyor.

Zinovyev: Kurultayın üyeleri çok yorulduğu için her iki fraksiyon da, her

fraksiyondan birer konuşmacı ile tartışmanın sınırlandırılmasını öneriyorlar. Saptanan konuşmacılar yoldaş Musuşef ile yoldaş Riskuloftular. Bu yoldaşlar onar dakika konuşacaklar. Daha sonra oya koyacağız. (Çeviri) Söz yoldaş Musuşefte.

Musuşef: Yoldaşlar, zamanım çok sınırlı, bu nedenle dikkatli ve sessiz olmanızı rica edeceğim.

Ulusal sorun ve sömürge sorunu şu andaki durumu ile gözlerinizin önüne serildi. Fakat ulus-sömürge politikası üzerine birkaç sözcük daha etmek uygun olur.

Yoldaşlar, bu sorun pratikle ilgili tarafları ile birlikte göz önüne alınmalı. Bu, can alıcı, bir sorundur. Devrimin kaderi onun akılcı çözümüne bağlıdır. Konuşacağım birkaç dakika içerisinde ben size ilgilendiğimiz durumun objektif olarak kısa bir sunuşunu yapacağım.

Doğu nedir? ''Doğu ve Batı'' terimlerinin bir geçmişi vardır, fakat özünde Doğu denince Güney-Batı Asya ülkeleri ve kıyı boyundaki kuzey-doğu ülkeleri, özellikle Mısır anlaşılır. Daha kesin bir deyişle, Müslüman Doğu şu ülkelerden oluşur: Türkiye, İran, Belucistan, Afganistan, Buhara, Türkistan, Keşmir, Hindistan ve Çin'in bir bölümü. İşte Müslüman Doğu diye isimlendirilen yerler. Bu kadar geniş bir toprak parçası elbette ki değişik dillerde konuşan, ama ortak bir kültürün çizgileri ile birleşmiş: İslâm kültürü, çok sayıda ulusu barındırır bağrında.

Bu konuda söylenecekler, elbette ki on dakikaya sığdırılamaz. Bu nedenle, ulus-sömürge politikasından söz ederken, bu sorunu yalnızca programımızın sınırları içerisinde inceliyoruz.

Yoldaşlar, durum hakkında objektif bir fikre sahip olmamız için, gerçek durumu mümkün olan kesinlikle ele almamız zorunludur. Mülklerin dağılımı nasıldır, üretim araçları ve toplumsal ilişkiler ne durumdadır? İşte iyice incelemek gereken şeyler. Ve aynı şekilde bu ülkelerin spritüel kültürünü oluşturan ve ekonomik kurumlarının gelişmesini sınırlayan büyük düşünsel birikimini de göz önüne almak gerekir. Maalesef bu çalışma için zamanım yeterli değil.

Devrimci taktiğini geliştirirken, Doğu'daki devrimci hareket üzerinde ağırlığı olan ve onu yönlendiren Sovyet iktidarı giderek hareketlerin yönetimini ele alıyor ve proleter kültürünü de oralara götürüyor.

Fakat bir proleter kültür varmıdır ve kültür nedir? Amacım, Doğu halklarının içinde bulundukları karışık durumda, dünya devrimci hareketinin yöneticisi olan Sovyet Rusya ile sıkı bir bağlaşıklık içine girmekten başka çıkar yol olmadığını kanıtlamaktır. Doğu'ya neler getirildiğine geçmeden önce onun şu anda ne durumda olduğunu gözlerimizin önüne getirelim. Doğu'da köylü yığınları vardır; yakın zamandaki tek tük istisnalar dışında proletaryanın fabrika ve imalathanelerindeki örgütlenmesi genel olarak yetersizdir. O halde Doğu'daki toplumsal devrimin, çevresinde oluşacağı ağırlık miktarı neresidir? Ağırlık noktasını köylü yığınlarının feodalizmin kalıntılarına ve Avrupalıların utanmaz ve yağmacı emperyalizmine karşı örgütlenmesi olarak görüyoruz. Geçmişte Batı'da olduğu gibi Doğu'daki halkların devrimci hareketi şimdi toprak sorununa dayanıyor. XX. yüzyılda Batı'dan Doğu'ya doğru ilerleyen devrimci hareketin kökü toprağa ilişkin olacaktır. Biz Doğu'ya, köylü yığınlarının ve toprağın özgürleşmesini götüreceğiz.

Doğu'daki oynadığı rol bunca önemli olan Türkiye'yi getirelim gözlerimizin önüne. Orada, bir anlık bakışla Müslüman köylülerin sıkıntılarının korkunçluğunun fark edilebileceği ilginç bir tablo görüyoruz. Gerçek adının

daha çok ''Birliksizlik ve Geriye Gitme'' olması gereken İttihat ve Terakki Partisinin on iki yıllık egemenliği dönemini padişahın mutlakiyeti ile taçlandırdığı gibi, Türk köylü sınıfını da yoksulluğun son kertesine sürükledi. Ufukta, küçük Türk köylüleri; ilk plânda beyaz saçlı bir ihtiyar adam toprak sürüyor; elinde kalan son öküzlerinin yanında kızı da sabana koşulmuş. Bu, Türkiye'deki durumu simgesel olarak olağanüstü bir biçimde gözler önüne seren bir tablodur. Tablonun toplumsal anlamı açıkça gözüküyor; bütün genç erkek nesil üretici çalışmadan, savaştırılmak için koparılıp alınmış; toprağa dayalı ekonominin hemen hemen tüm canlı güçleri mahvolmuş. İşte Türk köylü sınıfının, mutlakıyet yönetimi ve Batı emperyalizmince içine itildiği ekonomik çıkmaz budur. İşte toplumsal devrimin Türkiye'deki dayanak noktası. Öte yandan orada bir proleter örgütün taslağı vardır; küçük komünist grupları yasal ya da yasa dışı yollarla propaganda yapıyorlar. Mustafa Kemal hareketi ulusal kurtuluşçu bir harekettir. Biz onu destekliyoruz; fakat İngiliz, Fransız emperyalizmine karşı sürdürdükleri savaş biter bitmez, hareketin toplumsal bir devrime dönüşeceğini umut ediyoruz.

İran'da, köylülerin umutsuz durumu uzun yıllardır sürüp gidiyor. Ne kadar insanın sıkıntı, sefalet dolu bir hayat yaşadığını görmek için Bakû sokaklarına bir göz atmak yeter. Örneğin burada ''amdal'' diye adlandırılanlar, kapitalist ekonomik sistem içerisinde gerçek birer demirbaş köle durumundalar. Onları sabahtan akşama kadar, geceleyin açlıktan ölmemek için çalışırlarken gördüğünüzde ''işgücü fazlalığının'' İran'da nasıl ciddi bir sorun olduğunu ve o ülkenin toplumsal devriminin hangi temele dayanması gerektiğini anlıyorsunuz.

Britanya emperyalizminin babaca vesayeti altındaki Afganistan, Belucistan ve Hindistan'da olup bitenler biliniyor. Hintli işçi ve köylüler açlık ve salgın hastalıktan kırılırken, Avrupalı haydutlar, meşru efendileri Hindistan'dan hesapsız zenginlikte hazineler kaçırıyorlar. Sanıyorum ki, buradaki herkes bu Kurultay'ın asıl amacını anlıyor: Amacımız, Sovyet iktidarının ve proletaryanın egemenliğinin, dünya proletaryasının birliğinin, bütün çalışan insanlığın amaç ve çıkarlarının ortaklığının bilincine varılmasının emeğin sermaye üzerine zaferi için yani ezilen yığınların özgürleştirilmesi için vazgeçilmez koşul olduğunu kanıtlamaktır.

Doğu'da olduğuna inandığımız proleter kültürün ne değerde olduğunu görelim şimdi. Komünizmin bilimsel temelleri Marks, Engels ve diğer birçok bilginin çalışmaları üzerine oturur. Çalışan yığınlar demek ki proleterce inançlarını açıklaması için burjuvalarınkilerle karşılaştırılamayacak üstünlükte bilimsel değerlere sahipler. Bu arada şunu da eklemek zorundayım ki, proletarya, kapitalizmin boyunduruğundan tüm sınıfların kurtulmasının, kendisi olmadan başarılamayacağını düşünür. Bütün bunlardan açıkça ortaya çıkıyor ki, yalnızca proletarya gerçek insanlık kültürünün yaratılmasını başarabilir. Devrimci proletarya, Doğu'ya bölücülük değil, ama çalışan insanlığın birliğini götürüyor; bu amaç içerisinde, sendika ve kooperatifler gibi uygar ölçülerdeki yüksek bir toplumsal anlayışın değerlerini yaratıyor. Bunlar proletaryanın büyük gücünün kaynaklarıdır; onlar sermayeye karşı son savaştaki karşılıklı güveni ve değişmez azmi yansıtıyorlar. Proletarya en sonunda geçmişte örneği olmayan bir iktidar örgütü biçimi yaratmıştır: Sovyet iktidarı. Bu politik alanda değer biçilmez bir başarıdır, sovyet yapı olarak çok basit, fikir olarak ise dahiyanedir. İşte proletaryanın Doğu'ya ezilen yığınların kurtulması için götürdüğü kültür değerleri. Hiçbir insani eylem kesinlikle bazı hatalardan arınmış değildir; bizimkinde de bazı yanılmalar kaçınılmazdır. Bu yüzden proleter kültürünün özelliklerine değin birkaç

sözcük söylemek zorunda olduğuma inanıyorum. Bazı yanlışlar kaçınılmazdır; hakkında söz edilmesinin bile saçma olduğu; fakat sessizce geçiştirilmesinin namussuzluk olacağı türlü yanlışlıklar vardır. Thomas d'Aquin dünyanın ele geçirilmesi için savaşan militan kilise ve muzaffer kiliseyi birbirinden ayırt ediyordu. İlki romantiktir, ikincisi ise klâsik. Ama sanat ve kültürün genel olarak aynı değişikliklere uğradığı hiçbir kilise yoktur. Her kültür, ilk ortaya çıkışında militandır, çünkü kendi yaşama hakkını elde etmek için mücadele eder.

Proleter kültürü militandır; o, insanlığın izleyeceği yeni yolların araştırılmasıdır bu romantik bir kültürdür ve henüz klâsik değildir. Henüz o zafer sükunetine sahip değildir, tutkulu atılımlar içerisindedir tümüyle, o halde yanlışlıklar taşıyabilir. Ayrıca sınıf mücadelesinin, sosyal devrimin iki uzlaşmaz kamp arasında bir ölüm kalım savaşı olduğunu unutmayınız. Bu mücadelede, zafer ya sermayeye ya da emeğe kalacaktır veyahut: ikisi de bir anda yok olacaklardır.

Doğu'nun kurtuluşu yalnız ve yalnız proletaryanın zaferindedir; bunun için Sovyet Rusya ile ilişki tek çıkış yolumuzdur. Onun rehberliği ve yönetimi altında, onunla birlikte ortak düşmanımıza dünya sermayesine karşı yürümek zorundayız. Size Doğu'da olanlar ve Doğu'ya gelen şeyler hakkında kısaca açıklamada bulundum. Proleteryanın ulusal sorunda ve sömürü sorununda izleyeceği politika Rus Komünist Partisi'nin 8. Kongresi'nin kararlarında ifade edilmiştir. İşte bunun özeti: bütün ülkelerin ve bütün ulusların proletarya ve yarı proletaryalarının birliği yani III. Enternasyonalin gerçekleştirdiği birlik; ayrıcalıkların ve bir ulusun diğer biri üzerinde egemenliğinin kaldırılması; tüm emekçilerin birliğinin geçici federasyonu...

Başkan: Konuşmacıya ayrılan sürenin dolduğunu bildiriyor. (Sürdürün! Sürdürün!)

Başkan: Yoldaş yirmi dakika konuştu, oysa biz konuşma süresini on dakika ile sınırlamıştık, ama Kurultay isterse, yoldaş söylevini sürdürebilir. (Sesler: Sürdürün! Sürdürün!)

Yoldaş Musuşefin söz süresinin uzatılmasından yana olanların, parmaklarını kaldırması rica olunur. Karşı olanlar? - Çoğunluk söylevin sürdürülmesinden yana. Yoldaş Musuşef, devam ediniz.

Musuşef: (Alkışlar) Yoldaşlar, sözümün kesilmesini bana söylevimin sırasını unutturdu. Zaten bu konu üzerinde konuşmayı uzun sürdürmek gereksiz. Benim tek dileğim bu Kurultay'dan, çok basit bir fikir edinerek ayrılmanızdır: eğer yok olacaksak Sovyet Rusya ile birlikte yok olacağız ya da onun gibi komünist ilkeler üzerine oturtulmuş yeni bir hayat yaşayacağız; gezegenimiz üzerinde iki merkez vardır: burjuvazinin baskısının merkezi: Versay ve proletarya mücadelesinin merkezi: Kızıl Moskova.

Yoldaşlar size atalarımızın geçmişte fatihler olarak Doğu'dan Batı'ya akın etmiş olduğunu hatırlatmak istiyorum. Doğu'nun ezilen halkları, Batı ülkelerine karşı güven duymuyorlarsa, geçmiş zamanların kalıntılarının hâlâ etkili olduğu Batı ülkelerindeki halklar aynı güvensizliği Doğulular için duyuyorlar.

Timurlenk'lerin, Cengiz Han'ların çağı henüz tümüyle unutulmuş değil. Doğu'nun ve Batı'nın çalışan yığınları birbirlerine karşı bu güvensizliği duymamalılar çünkü her ikisinin ortak düşmanları aynı evrensel kapitalizm ve emperyalizmdir. Size Lermontov'un olağanüstü güzellikteki şiirlerinden birkaç dizesini hatırlatmama izin verin. ''Doğu'dan korkuyorum diye cevap verdi Kazbek; orada insanlık hemen hemen dokuz yüzyıldır derin bir uyku içerisinde...'' Bize gelince, biz kıvançla Doğu'nun yüzyıllık uykusundan

uyandığını söyleyebiliriz. O toplumsal örgütlenme yolunda, tüm insanlığı izleyerek Batı proletaryası ile kardeşçe ilişkiler içerisinde, Kızıl Rusya'nın cisimleştirdiği ideal yolunda ileriye doğru atılıyor. Batı emperyalizminin Doğu sömürgelerinden alıp götürdüğü "kültür ve uygarlığı" sizin gözleriniz önüne çarpıcı sözcüklerle serebilmek isterdim. Denizci isimli proleter gazetesinde yayımlanan bir şiirinde ozan Gorodetski, bizim, içimizde duyduğumuz başkaldırma duygusunu heyecan verici bir biçimde dile getiriyor. Bu şiir "Kahve" ismini taşıyor. Java adasında bronz derili bir yerli kahve topluyor. Rıhtımda eli kırbaçlı bir İngiliz ambalajlama çalışmasını denetliyor, ufak bir ihmali bile "uygarlaştırıcı kırbacı" ile cezalandırıyor. Ve Java adasında bronz renkli insanlar acı çekiyor ve inliyorlar. Kahve toplânmıştır; ticaret gemileri onu Avrupa ve Amerika'ya taşıyorlar... İşte Paris, Londra veya Şikago'nun şık restoranlarında eğlenen ensesi kalınlar ve çevrelerindeki dalkavukları. Para kazanmak için terlemiyorlar bile. Proletaryanın kanı ve teri onlar için kazanıyor nasıl olsa. Onlar İngilizler için Java adalarından toplânan kahveyi yudumluyorlar. Ve öfkeli ozan şiiri şu kıta ile tamamlıyor:

İncecik bir porselende Yaldız yaldız yansıyan,
Dumanı tüten şu kara kahve;
Fırtınalı dalgaların yükseldiğini,
Beynimi doldurduğunu hissederim Bunu her gördüğümde.
Ve içimde buruk,
Yıkıcı bir arzu doğar birden:
Dinamitlemek Avrupa'yı, ta kökünden!
Kurtarmak, salıvermek Doğal ve vahşi özgürlüğü;
Ticaret denen nesnenin küstah boyunduruğundan çekip almak.
Kamçıya ihtiyacı yok manolyaların!
Ve gardiyansız da doğar, okyanus güneşi!

(Alkışlar)

Başkan: Oturmanızı rica ediyorum. Söz yoldaş Riskulof'da. (Alkışlar)

Riskulof: Ulusal ve sömürgelere değin sorunlar ki şimdi tartışılıyor, bizim için büyük önem taşır. Bu sorunlar kapitalist toplum için de aynı büyük önemi taşımaktadır.

Kapitalist düzenin elli yıllık geçmişi temel olarak bu sömürge ve ulus sorunu üzerine kurulmuştur. Bu yarım yüzyıl süresince kapitalist güçlerin etkinliğini incelersek kapitalist düzenin son aşamasında, yoldaş Lenin'in deyimiyle; tekelci kapitalizm diye adlandırılan tümüyle yeni bir biçime ulaştığını görürüz; kapitalist gelişmenin bu aşaması rekabet içinde olan büyük pazarların merkezileşmesi ile ayırt edici bir özellik taşır.

Bu politika ve bu rekabetin sonucu sömürgelerin ve pazarların ele geçirilmesi olmuş, bunu utanç verici bir sömürüye boğulmuş sömürge halklarının şiddet yoluyla boyunduruk altına alınması izlemiştir. Görüyoruz ki Afrika ve Asya ülkeleri gün geçtikçe daha çok, büyük devletler arasında paylaşılmaktadır. Bu eylemi yöneten güçler bir çatışma içerisine girmişler ve iki koalisyon oluşturmuşlardır; bu durumdan da beş yıl önceki savaş patlak vermiş ve onu da Avrupa'da başlayan ve Doğu üzerinde doğrudan sonuçlar veren toplumsal devrim izlemiştir.

Değişik biçimlerdeki kolonyal sömürüye son verilirse bunun sonuçları can sıkıcı olacaktır. Çünkü; onların karakterize ettikleri çağ artık kapanmıştır. Geçmişte, II. Enternasyonal zamanında da, sömürgeci politikadan söz ediliyordu. Sözün kısası büyük güçlerin fetihçi arzuları onaylanıyordu. Ama şimdi Doğu sorunu daha başka bir biçimde ele alınıyor.

Rusya'da proleterya diktatörlüğünün gerçekleşmesi, Komünist Partisinin

zaferi ile aydınlanan Doğu sorunu, bugün bize yenibir ışık altında gözüküyor.

II. Enternasyonalin liderleri Doğu Halklarından korkuyorlar ve Avrupa kültürünün ve çıkarlarının koruyuculuğunu yapıyorlardı. Bu korku yok olmuştur. Gerçekte II. Enternasyonalin önderleri, efendileri burjuvaların duygularına saldırmaktan korkuyorlardı. Fakat Komünist Partisi, III.

Enternasyonal tümüyle başka bir biçimde düşünüyor.

Şu anki parolamız Batı proleteryası ile Doğu devrimci akımının ve Doğulu işçi ve köylülerin birliğini sağlamaktır.

Komünist akım, bütün ülkelerde tüm gücüyle gelişmesine rağmen, kapitalizmin dayanak noktalarını kaldıran III. Enternasyonalin gücüne rağmen, sosyalizmin Rusya'da zafere ulaşmış olmasına rağmen, sömürge sorunu toprak sorunu ile birlikte politikamızın temel taşı olarak kalmakta devam ediyor.

Bu sorunların akılcı çözümünün çok büyük bir önemi vardır ve biz çözümü, sorunları doğru bir biçimde koyarak çabuklaştırabiliriz.

Doğu bize şu anda devrimci eylemin gelişmesine, çalışan yığınların sosyalist eylem içerisine girmesine tümüyle elverişli koşullar sunmaktadır. Bunun için ön koşullar şunlardır: Köylülerin, büyük güçlerin sömürgeci politikası sonucu ortaya çıkan durumları; ve beş yıllık savaşın sonuçları (yoksulluk, baskı ve yıkım). Bu etkenler Doğu emekçilerini isyana ve emperyalizme karşı devrimci eyleme daha baştan eğilimli kılıyorlar.

Fakat eğer Batı'daki sosyalist eylemin komünist bir nitelik kazanması normal olsa bile elbette Doğu'da bu tür bir eylemin tümüyle komünist bir eyleme dönüşmesini bekleyemeyiz. Orada devrimci hareket küçük burjuva bir nitelik kazanacaktır; o ulusal ilkenin ağırlık kazanmasına ve Doğu'nun bütünüyle birleştirilmesine yönelecektir. Fakat bu hareket zorunlu olarak toplumsal bir harekete, toprak sorununun çözümüne yönelik bir harekete dönüşecektir (Alkışlar).

III. Enternasyonalin çabası, Batı'nın işçi sınıfını tümüyle oportünistlerin tehlikeli etkilerinden sıyırmaktan, bilinçli komünistler yetiştirmekten ve bütün bunların üzerinde Doğu hareketini Batı hareketi ile birleştirmekten ibarettir. III. Enternasyonalin, yerine getirilmesi gereken en büyük görevi budur.

Burada bizi, kapitalizme karşı Doğu ile Batı'nın birleştirilmesine götürecek yolu mümkün olan çabuklukla bulmak için, işte bu nedenle toplândık.

III. Enternasyonal bunu yalnızca resmi açıklamalarıyla değil ama 50 milyon kadar insanın Doğu'da Sovyet iktidarına olan inançları ile kanıtlamaktadır. Türkistan, Kafkaslar ve diğer müslüman ülkeler gibi eski sömürgeler, Sovyet cumhuriyetleri oluşturuyorlar. Bu cumhuriyetler Sovyet Rusya ile federasyon kuruyorlar; ve dün ezilen emekçilerden oluşan bu Sovyet cumhuriyetleri şimdi kültürlerini arttırıyorlar. Toplumsal yaşantılarını özgürce düzenliyorlar.

Daha şimdiden Komünist Enternasyonal büyük amaçlarından birini gerçekleştirdi. Bu ülkelerin toplumsal dönüşümleri tüm Doğu'ya örnek olmalıdır. Emekçiler bizim çağrılarımızı dinlemekle, bizim fikirlerimizi kabul etmekle yetinmesinler, ayrıca bu cumhuriyetleri de örnek alsınlar! Komünist Partisi, programının Batı proleteryası için olduğu kadar Doğu'nunkiler için de ne denli geçerli olduğunu kanıtlıyor bu ülkelerde.

II. Enternasyonalin yandaşları Doğu'nun hiç bir zaman Batı'nın düzeyine erişemeyecek, hiçbir çaba ile, çalışma ile ileriye götürülemeycek kölelerden

oluştuğunu boşuna kantılamaya uğraşsınlar; bu aşırı yengilere, burjuva Avrupa'nın bu denli küçümsemelerine rağmen, Doğu'nun komünizme olan yatkınlığını gözlemliyoruz. Biz bunu Sovyet Rusya'ya yakın geri kalmış Müslüman ülkelerdeki Sovyetçi ve komünist uygulamalarda görüyoruz.

Hiç kuşkusuz Rusya'ya komşu ülkelerdeki ekonomik yaşantıyı yeniden düzenlemek için kullanılan siyasal düzen biçimlerinden ve yollardan henüz özgürlüğe kavuşmamış Doğu halkları için, çarpıcı örnek olarak yararlanılacaktır.

Devrimci işçi hareketlerinin zayıf olduğu Doğu ülkelerinde, hareket şimdi burjuva ve ulusçu bir nitelik taşıyor. Hareketi demokratlar, küçük - burjuvalar yönetiyor. Başlangıçta komünist hareketten daha güçlü ve daha örgütlü olan bu hareket elbette ki bize büyük bir hizmette bulunacak ve İtilâf devletleri ile yeni dünya sermayesi ile olan savaşımızda bizim için büyük yararlar sağlayacaktır.

Elbette ki, III. Enternasyonal ve komünist partiler bu hareketi destekleyeceklerdir, fakat bu hareketin çalışan yığınları kesin olarak özgürleştiremeyeceğini de yüksek sesle haykırmaktan sakınmayacaktırlar. Çalışan yığınların kurtuluşu ancak toplumsal devrim ile gerçekleşebilir. Eğer Avrupa kapitalizmine karşı Doğu'nun demokrat devrimcileri komünist programı kabul etmeden mücadele ederlerse, emin olalım ki, kuracakları özerk ulusal cumhuriyetlerin sadece resmi adları "özerk" cumhuriyet olacaktır; gerçekte ise bu cumhuriyetler hiçbir zaman bağımsız ve özerk olamayacaklardır. Zira ya burjuvazinin yanında ya da dünya proleteryasının yanında yer alacaklardır; bunun başka bir alternatifi yoktur. Ermenistan, Finlandiya ve Polonya gibi devletler bu konuda hiç de özlenilecek örnekler değildirler. Bunlar gerçek devletler değildirler, yalnızca Rusya ile savaşmaları amacıyla Bağlaşık Devletler tarafından kurdurulmuşlardır ve meslektaşları dünya kapitalizminin gözünde, özel bir manda niteliğinden fazla bir öneme sahip değildirler. Bu nedenle eğer Doğu'nun herhangi bir yerinde, Türkiye'de veya başka bir yerde, komünistlere düşman ulusal devrimciler, benzer devletler yaratmaya çalışırlarsa yapıtları geçici olacaktır; onlar emperyalistlerin avuçlarının içine düşecekler ve silâhlarını proleteryaya, emekçi Doğu'ya karşı çevirmek zorunda kalacaklardır. Demek ki durum açık. Doğu'nun emekçilerinin yapabilecekleri tek bir şey vardır: Komünist Enternasyonalin yardımıyla en kısa zamanda örgütlenmek, mümkün olan en büyük hızla toprak devrimini yapmak, toprakları ve iktidarı ele geçirmek. Halkların kendi kaderlerini tayin hakkını, kapitalizmin boyunduruğundan gerçek olarak kurtuluşu elde edebilmek için tek araç ve tek yol budur. (Alkışlar)

Lenin yoldaş Komünist Enternasyonal'in II. Kongresine sunulan ulus - sömürge sorunu ile ilgili tezlerinde çok kesin ve pratik bir biçimde III. Enternasyonalin Doğu ile ilgili amaçlarını tanımladı. Doğu'ya hiçbir zaman gitmemiş olmasına karşın, o, sorunu çok doğru bir biçimde ortaya koydu. Tezleri ilk adımda, sömürgelerin dünya kapitalizminin boyunduruğundan kurtulması, yalnızca komünistlerin değil, küçük - burjuva milliyetçilerinin de emperyalizme karşı mücadeleye çağrılmasının gerekliliğini savunuyor. Küçük - burjuva milliyetçileri güç birliğine davet ediliyorlar ama bu tezlerde de somut olarak özellikle belirtildiği gibi onlar emekçileri tam anlamıyla kurtaramazlar. Sömürgelerin kurtuluşunun toplumsal koşulları da açıkça belirtilmiştir. Tezler toprak sorununu temel sorun olarak ele alıyor.

Tüm çalışan yığınlar için örgütlenmek ve Batı proletaryası ile birlikte dünya sermayesine saldırıya geçmek zamanı gelip çatmıştır. Yüzyıllardır kapitalizm tarafından ezilen Doğu halkları, geçmişte Avrupa tarafından boyunduruk altına alınana dek ışıklarını Avrupa üzerine saçmış olan Doğu halkları, bu

koşullarda artık ayaklanacaklardır. Çok büyük bir enerji bağrında taşıyan ve büyük güçlerinin halen uyumakta olduğu Doğu, komünist hareket ile birleşip uyanacak ve dünya sermayesinin egemenliğini bir daha kurulmamak üzere yok edecektir. Dünün sömürgelerinde bugün Sovyet Cumhuriyetlerinin kurulması, Doğu'da bunca komünist partisinin yaratılması zaferimizin bir güvencesidir. Doğu Halkları Kurultayı, yarının eyleminin temellerinden birini oluşturacaktır. O, Doğu'nun uluslararası gücünü, Batı proletaryasının örgütleri ile birleştirdikten sonra dünya kapitalizminin kalbine hançer saplayacak olan ve yeni filizlenen eylemin lokomotifidir.

Yaşasın dünya proletaryasının rehberi Komünist Enternasyonal!

Yaşasın III. Enternasyonalin önderleri!

Yaşasın şu anda sermayeye karşı birleşen Doğulu emekçiler! (Alkışlar)

Bir ses: Gaziyef! Özbekçeye çevir Gaziyef!

Başkan: Çeviri hemen yapılacak.

(Türkmenceye çeviri)

Başkan: Oturma 5 dakikalık ara verilmiştir.

Başkan: Sömürge sorununa değin tartışmalar kapanmıştır. Başkanlık Kurulu Kurultayın Komünist Enternasyonalin kararını kabul edeceğini umarak özel bir karar tasarısı önermiyor.

Yazılı olarak şu aşağıdaki bildirgeleri aldık:

1. Rus Konünist Partisi Merkez Bürosunun Yahudi ve Filistin sorunlarıyla ilgili kesiminin bildirgesi.

2. İsrailliler Komünist Partisinin (Polai-Siyon) ulus-sömürge sorunları hakkındaki bildirgesi.

3. Ermenistan emekçi yığınları temsilcilerinin bildirgesi.

4. Dağlı Yahudilerin bildirgesi.

5. Güney-batı Kafkaslar Müslümanlarının Doğu Halkları Kurultayına mesajı (Çeviriler).

Başkan: Bütün bu belgeler önemlidir, ama süremizin az oluşu büyük üzüntümüze rağmen hepsini okumamıza ve çevirilerinizi vermemize olanak vermiyor. Başkanlık Kurulu onları tutanaklara eklemeyi öneriyor (Çeviri). Yoldaşlar, oturum kapanmıştır. Gelecek oturum saat 5'tedir.

Oturum akşamın 10.05'inde kapanmıştır.

ALTINCI OTURUM

6 Eylül 1920

Oturum akşam saati ile 10.10'da açıldı.

Yoldaş Zinovyev oturumu yönetiyor.

Başkan: Doğu halkları Kurultayının altıncı oturumunun açıldığını bildiririm.

Gündemde Doğu'da Sovyetlerin yaratıcı çalışması sorunu vardır. Lütfen çevriniz (Çeviri).

Söz yoldaş Bela-Kun'da. (Alkışlar)

Bela-Kun: Yoldaşlar, Başkanlık Kurulu size sunduğu, titizlikle incelenmiş ve oy birliğiyle kabul edilmiş tezleri, gözlerinizin önünde daha iyi bir biçimde doğrulamak için, Doğu halklarına çok yakın komşu olan güçlü Çarlık

Rusyası'nın, işçi ve köylülerin devriminin darbeleri altına düşüşünü izleyen olayları açıklamama izin verin. Bu devrimi yarı yolda durmadı, o, iktidarı, eski düzenin az veya çok düşmanı olmasına rağmen yine de özünde emekçilerin sömürülmesine dayanan sınıfların ellerine bırakmadı. Bu devrim, devletin eski örgüt düzeninde yer alan hiçbir unsurun varlığını sürdürmesine izin vermedi. Yıkıntıları üzerine yoksul işçi ve köylülerin devletini, kendi mücadelesini baskının tüm olanaklarının yok olacağı ana kadar sürdürmek için yararlanacağı devleti kurmak için onu parçaladı. Diğer bir bakımdan da, devrim yarı yolda kalmadı. Parlayan bir ateş gibi Batı'ya ve Doğu'ya yayıldı. Onun yayılması, kendi öz ülkelerinin sömürülmesi ile yetinmeyerek, emperyalizmin sömürgeci politikası sayesinde sömürünün doruğuna ulaşan ve dünya savaşına neden olan bu zümreyi ölümle tehdit ediyor. Doğu'da ve Batı'da da devrim, zorunlu olarak Rus işçi ve köylülerinin devrimini izlemelidir. Bugün Doğu ve Batı'daki devrim sadece ortak bir düşman, emperyalizme yönelik olduğu için değil fakat ayrıca bu mücadele içinde, dostça birliğin ve zaferin vazgeçilmez koşulu olduğu için de, birbirine organik olarak bağlıdır. Sömürge halklarını baskı altına almak için sömürücüler ve emperyalistler, Avrupalı işçileri, onlara sömürgelerinin sömürülmesinden elde ettikleri artık-değerin kırıntılarını vererek, baştan çıkarmayı denedikten sonra savaş için seferber ettiler. İngiltere ve Almanya işçileri devrimci görevlerinden vazgeçirmek için bu türlü davrandılar. Öte yandan, emperyalist burjuvazi, özellikle son zamanlarda Avrupa işçi hareketine karşı sömürgelerde silah altına alınan paralı birlikler kullanmayı ve onların birliksizliğinden, sallanmakta olan iktidarını savunmak için yararlanmayı düşündü.

Yoldaşlar, ben kişi olarak emperyalist burjuvazinin bu çabalarına tanık olma fırsatını buldum. Macar, işçi ve köylüleri olarak ulusal iktidarı ele aldığımızda Fransız burjuvazisi hemen devrimimizi sömürge birliklerindeki Müslüman askerlerin elleriyle boğmak istedi. Fakat, değişik diller konuşmaktan doğan ilişkilerimizdeki güçlüklere rağmen yine de bu askerlerin kalplerine ve ruhlarına giden yolu bulmayı başardık. Onlar devrimi kanla boğmaya zorlandıklarında silâhlarını bıraktılar.

Emperyalist burjuvazi, sömürgelerde yerli kastları veya yarı-sömürge ülkelerde, kendisinde, sömürü politikasına daha az pahalıya mal olması ve daha az kanlı olması bakımından yararlanabildiği egemen sınıfları elde etmeyi genel olarak başardı. Sultanlar, emirler, tek kelimeyle Doğu'nun yönetimde etkinliği olan kişiler kendi ülkelerindeki direnmenin kırılmasından sonra her zaman yeterince gönüllü bir tutumla vergi toplayıcı olarak emperyalist sömürücülere hizmet etmeye razı olmuşlardır Örnek olarak İran Şahını önce Rus ve sonra da İngiliz emperyalistleri için sırayla vergi topladığı görüldü. Jön- Türkler Osmanlı köylüsünden Alman emperyalistleri hesabına ağır vergiler alıyorlardı; İngilizsever Türk hükümeti, -bugün başında padişah bulunuyor-, İngiliz-Fransız çıkarlarına hizmet etmek için köylünün elindeki son ineği de aldı. Paris bankacıları tarafından desteklenen Emir Faysal, Türk ulusunun parçalanmasına razı oldu, ülkesinin köylü sınıfının angaryaya bağlı ve haraca bağlanmış serfler sürüsü olarak kalmasına Fransız emperyalistlerinin çıkarları uğruna razı oldu.

Emperyalist burjuvazi, Doğu'nun sömürgeleştirilmemiş ülkelerinde ve sömürgelerinde Avrupa devrimci proletaryasından önce kendisine bağlaşıklar bulmayı bildi. O, boyuduruk altındaki yoksul ülkelerden çaldıklarından bir kırıntıyı bile bağlaşıklarına çok gördü. Kendi ülkesinin işçi sınıfını aldatmak için kullandığı yöntemleri onlara öğretmekle yetindi yalnızca.

Bu sermaye aslında egemen sınıfın silâhı ve çalışanlara karşı yönetilmiş bir

araç olan iktidarda onların da payı olduklarını söyleyerek Avrupa'nın işçi yığınlarını itaat altında tutmayı başardı. Avrupa ülkeleri parlamentolarının bir kopyası olan Türkiye parlamentosu da emekçilerine haklarını verecekmiş gibi görünerek aslında toplumda hiçbir şeyi değiştirmedi. Paşaların ayrıcalıkları, memurların saltanatı, tefecilerin uğursuz işlevleri geçmişte olduğu gibi daha sonra da varlıklarını sürdürdüler. Avrupa ve Amerika'nın yoksul köylülerinin ve proletaryasının devrimi, tümüyle sömürüyü özgürlük, eşitlik, halk egemenliği maskesi ile sürdürme çabalarına ve yalana dayalı mevcut sisteme karşıdır. Rus işçi ve köylülerinin devrimi uygulamada iktidarı gerçekten çalışan yığınlara aktaran devlet iktidarının biçimlerini yarattı. Söz konusu olan işçi ve köylü sovyetleridir. Rus işçi ve köylüleri sovyetler kanalıyla iktidarı ele geçirmedikçe toprak mülk sahiplerinde, fabrikalar ve madenler kapitalistlerde kalacaktır. Sözde "özgürlük" yalnızca burjuvazinin, işçileri özgürce soymasına ve ülkenin sınırları içinde yaşayan halkların kendi kaderlerini tayin hakkını reddetmesine yarıyordu. Halkların Rus imparatorluğunun içerisinde kalmak ya da kalmamak konusunda söz hakkı yoktu. Komünist devrim ve sovyetlerin zaferi ilk sonuç olarak toprağın, fabrikaların ve madenlerin emekçilere aktarılmasını ve eskiden sömürenlerin ve sömürülenlerin bir arada bulunduğu yerde emekçilerin gerçek özgürlüğünü sağladı. Kapitalist sömürünün sonu, yabancı halkların sömürülmesine dayanan tüm çıkarların ortadan kalkmasına neden oldu. Sovyet Cumhuriyetinin ilk eylemlerinden biri de halkların kendi kaderlerini tayin hakkını yeniden tanımak ve Rus sömürgelerine özgürlüklerini vermek oldu. Çarlığın, Şahlar ve Emirler ile yani ezilen ülkelerin yöneticileri ile bağlaşıklıklar kurması gibi Sovyet Rusya da ister demokrat ister Çarcı olsunlar kendinden öncekilerin, sömürge olarak gördükleri ülkelerin emekçilerinin yanında olduğunu hemen açıkladı.

Yalnızca, sovyet düzeni, iktidarı, sayıca önemsiz bir azınlığın elinden alarak, onun üretim araçlarının tüm emekçilere ait olmasında çıkarı olan kişilerin ellerine geçmesini mümkün kıldı.

Sovyetler, aynı zamanda hem yürütme ve hem de yönetici organlar olan, işçi ve köylülerin bu mücadele organları, yeni bir yönetim biçimi oluşturdular. Düşmanlarını silâhsızlandırdıktan sonra emekçiler, yoksul işçi ve köylüler sovyetlerde örgütlendiler, silâhlandılar, yeni yasaları kendileri yaptılar ve toplumsal düzenin kurallarını saptadılar. Çalışan yığınlar kendi yaptıkları yasaları kendileri uyguladılar.

Sömürücü asalaklar artık işgücünden istedikleri gibi yararlanamıyorlar, tefeciler artık yoksulların zararına semiremiyorlar. Sovyet iktidarı, Doğu'nun baskıyla dayanan tüm kurumlarının karşıtıdır; o, zenginlerin ve asalakların değil, emekçilerin ve yoksulların imparatorluğudur. Burada, sovyet iktidarının oluşturulması ile baskı ve sömürüye son verilemeyeceğini söyleyecek tek bir delege bile bulunduğunu sanmıyorum. Beylerimiz, hanlarımız, tefecilerimiz, tahsildarlarımız siyasî haklardan yararlandıkça, gerçeği tahrif etme olanağına sahip oldukça, yasayı kendi çıkarlarına göre yorumladıkça ve artık kurnazlıkları geçerliliğini yitirdiğinde de, silâhlı güce başvurmaya devam ettikçe, sömürüye son verilebileceğini öne sürmek anlamsız olur.

Açıkladığım tezler sovyet iktidarının özünü, genel hatları ile özetliyor. Sovyet düzeni hangi halk olursa olsun, onun özel koşullarına uygulanabilir bir düzendir. İşçilerin, toplumun ağır basan unsuru olduğu yani sömürücülerin fabrikatörler ve bankacılar olarak ortaya çıktığı ülkelerdeki sovyetlerin yapısı elbetteki, sömürünün tefecilik biçiminde ortaya çıktığı ve halkın çoğunluğunun tarım ile uğraştığı ülkelerdekinden çok daha değişik olacaktır. Batı devletlerinde, bankacıların, toprak sahiplerinin ve

sanayicilerin daha ilk anda iktidardan uzaklaştırılmaları ve tüm siyasal haklarından yoksun bırakılmaları gerekeceği halde Doğu ülkelerinde sovyet iktidarı her şeyden önce tefecilere, hanlara, beylere, devletin toprak memurlarına ve yabancılara karşı tavır almalıdırlar. Elbette sovyetler Doğu'da yoksul köylünün organları olmalıdırlar. Ve nasıl ki Dağıştan ve Azerbaycan'da kapsamı biraz daha geniş tutulduğunda başkalarının emeğinin sömürülmesine yol açabilecek olan çok az bir özel mülkiyet saptantıysa tüm diğer ülkelerde de sovyetlerin, gerçekte yoksul emekçilerin iktidarının organı olması için, kesin ilkeler üzerine dayandırılması gerekecektir.

Sovyet iktidarı nasıl ki proletarya diktatörlüğünün Batı'daki görünümü ise, sanayi içişlerinin bulunmadığı Doğu ülkelerinde de, o, yoksul köylülerin diktatörlüğünün ifadesi olacaktır. Fabrikaların ve ne denli az olursa olsun daha iyi, uzmanlaşmış işçilerin bulunduğu yerlerde, bu işçiler kendiliklerinden yoksul köylülerin hareketlerinin yöneticileri olacaklardır. Fakat elbetteki onlar yalnızca kendi çıkarlarını düşünen ve saçlarından tırnaklarına kadar titizlik içerisinde köylüleri sömürüye ve yoksulluğa iten eski zamanın senyörleri gibi olmayacaklardır; onlar tüm baskıları, tüm sömürüleri, genel çıkarlarından hareket ederek ortadan kaldırmaya çalışacaklardır. Yalana düşkün burjuvazi sovyet düzenini lekelemek için tamamen kendi içinde bütünleşmiş durumda. Doğu'da da tek başlarına ya da batı kapitalistleri ile birlikte emekçileri kölelik altında tutmaya çalışan kişiler en iğrenç biçimde sovyet iktidarını asılsız yalanlarla zayıflatmaya çalışıyorlar. Birkaç sözcük ile de olsa, kapitalist gelişme aşamasına ulaşmamış ve burjuva demokrasine geçmemiş halkların bütün bu evrimi sovyet düzenine geçmeden önce yaşaması gerektiğini savunan görüşlere yeniden değinmeye önem veriyorum. Bu görüşler yalnızca Doğu'nun sefil bir hayat yaşayan köylülerini emirlerin, paşaların, beylerin ve yabancı güçlerin boyunduruğu altında tutmak için tezgahlanmıştır. Sovyetlerin Doğu'da kurulması ile ilgili başka bir saptama; Proletarya diktatörlüğü, sanayi proletaryasının olmadığı yerde olanaksızdır ve sanayi proletaryası Doğu'da çok zayıftır. Batı'da sovyet iktidarının yalnızca proletarya diktatörlüğünün bir ifadesi olduğu doğrudur; ama Doğu'da, orada, sömürülen unsurlar köy kökenlidir. Sovyetlerin yönetici unsuru köylü sınıfı olmak zorundadır.

Bize de şu saptamada bulunuluyor: ''Doğu halkları henüz tam bağımsızlık için siyasal olarak yeterince olgunlaşmamışlardır; onların burjuva demokrasisi okuluna ihtiyaçları vardır.'' Ama yalnızca sömürgeci emperyalistler böyle bir mantık yürütürler.

Halk dilinde bu: ''Sefil bir hayat yaşayan Müslüman köylüler, beyler, paşalar, hanlar, spekülatörler, tefeciler size kendilerine karşı nasıl ayaklanacağınızı, toprakları ve iktidarı onların elinden nasıl alacağınızı size öğretmeye tenezzül edene kadar sabredin'' demektir.

Bana öyle geliyor ki, bütün delegelerin gözleri önünde açıkça kurulan dolap buradadır. Uzun yüzyıllar boyunca köylüler sultanların, paşaların, ve benzerlerinin boyunduruğu altında yaşadılar; sonra sömürgeleştirici tüccarlar onların cahil kalmalarını sağlamak için ellerinden gelen titizliği gösterdiler. Eğer halklar pasifist bir tavırla beklemeye devam ederlerse gittikçe daha fazla egemenlik altına girecekler ve belki de iktidarı ellerine geçirme yeteneğini tümüyle yitireceklerdir. Egemen olmak ve dövüşmek sanatı önce öğrenme sonra uygulamaya koymakla olgunlaşır: Ateş etmeyi öğrenmek için önce tüfek tutmak gerekir... Hiçbir kuram bunun karşıtını söyleyememiştir.

Sözlerime son verirken devrimin zaferinin Doğu ve Batı halklarının ilişkilerine getireceği değişiklikler üzerinde de durmak istiyorum. Kuşkusuz,

devrimin zaferi Doğu ile Batı arasındaki ekonomik ilişkileri kesmeyecektir. Tam tersine bu ilişkiler önceliklerden daha da sıkı olacaktır; ama şimdiki ilişkilerden de çok değişik bir biçimde yürütülecektir. Şimdi Doğu, Batı'ya sömürgeci birliklerin zorbalığı ile bağlanmıştır. Bütün zamanlar boyunca, sömürgeliştirme aracı olarak, Avrupa, alkolü, frengiyi ve silâhı kullanmıştır. İngiliz, Fransız subayları Müslüman kadınları yalnız bakışlarıyla soymuyorlardı. Doğu'nun verimli topraklarının doğal zenginlikleri, işçilerin ellerine geçmeyip bankacıların, fabrikatörlerin ve mülk sahiplerinin kasalarına giriyor ve böylelikle, Avrupa'ya akıyordu.

Bu sanayiciler, bankacılar, Avrupa emekçilerinin zorbaları Doğu'da her zaman kendilerine bağlaşıklar buluyorlardı. Tefeci, kapitalist Batı ile işbirliği içerisinde ondan aldığı ödünç parayı çalışan yığınlara veriyor ve bundan acımasızca kâr ediyordu. O yönetici olarak çevresi ile birlikte hiç durmaksızın yabancı emperyalizmin sömürgeci politikasına hizmet etmiştir.

Proleter ve köylü devrimi Avrupa'da iktidarı kapitalistlerden, toprak sahiplerinden, sanayicilerden, bankacılardan alıp, onların kötülük ortakları ve şeytanın rahipleri olan bütün memurları, generalleri tehlikesiz hale getirince; iktidar çalışan halk yığınlarının temsilcileri olan sovyetlere geçince, işçi ve köylülerin yeni devleti elbetteki Doğu için hiçbir fetih tasarısı hazırlamayacaktı. Yeni devletler ne padişahlar, emirler ve ne de beyler, paşalar arasından artık kendilerine bağlaşık aramayacaklardır; onlar tefecilerin, Doğu köylüleri ile olan ekonomik ilişkilerinde aracı hizmeti görmelerine hoşgörü gösteremeyeceklerdir. Batı işçileri ve Doğu köylüleri karşılıklı ekonomik ilişkilerini sovyetçi devletlerinin organlarıyla kendileri kuracaklardır. İşçi Sovyetleri Devleti, çalışmasının ürünlerini yalnızca doğrudan yollarla takas edebilir ve Doğu köylülerinin, tefeciler tarafından sömürülmesinin yarattığı ürünleri asla kabul etmeye yanaşmaz. Karşılıklı kardeşçe bir yardımlaşma ve ortak bir çalışmanın ürünlerinin eşitçe dağılımı: Doğu ile Batı arasındaki ekonomik ilişkiler, devrimin zaferinden sonra, böyle olmalıdır. Ve Avrupa'da sovyet düzeninin zaferi ile Doğu'da var olan ve halen sömürgelerde metropoller arasında sürüp giden ayrılık yok olacaktır. Doğu devletlerinin, Uluslararası Sovyet Devletleri Federasyonuna katılması, Doğu halklarının tüm sömürülme olanaklarını ortadan kaldıracak ve en sonunda değişik uluslar arasında gerçek bir eşitlik yaratacaktır.

Doğu halklarının kurtuluş devriminin, toplumsal devrim ile birlikte sosyalizme ulaşması zorunluluğunun farkında olanlar Doğu'nun gelecekteki yönetim düzeni hakkında sovyet iktidarından yana bir tavır takınmak zorundadır. Burjuva devrimleri çağında, Doğu'da egemen sınıfların eğilimi kendi ülkelerinde tamamen kapitalist ülkelerdekine ve burjuva bürokratik düzenlerine benzeyen parlamenter düzenleri gönüllü olarak oluşturmak doğrultusundaydı. O zamanlar, bu, Doğu'yu Batı'nın düzeyine yükseltmek ve ekonomik güçlerine serbestçe gelişme olanağını vermek çabasıydı. Fakat açıkça söylemek gerekirse bu çalışan yığınlar için yabancı sömürücü efendileri tarafından değil, ama yerli baskıcılar tarafından sömürülmek demekti.

Şimdi uluslararası devrimin bu yayılma anında artık sorun ezenin kim olacağı ya da halkın çalışarak yarattığı zenginliklerin hanagi biçimde paylaşılacağı sorunu değildir; zira sovyetçi düzen bütün sömürü biçimlerinin ortadan kalkması demektir. Şimdiki sorun emekçilerin çalışmalarının ürünlerinden en iyi yararlanma biçimlerini yaratma sorunudur.

''Çalışmayan yememelidir.'' Doğu emekçilerinin kurtuluşunu içtenlikle dileyen hiç kimse, iktidar organının sömürüyü ayakta tuttuğu bir düzen ile yetinemez. Doğu halklarının gerçekten her türlü sömürüden kurtulmasını isteyen, onların yabancı sömürgecilerden olduğu kadar Avrupalı

emperyalistlerin yerli ajanlarından da kurtulmasına önem veren her kim olursa olsun paşaların, hanların, beylerin, tefecilerin iktidarının yerine işçi yığınlarının iktidarının geçirilmesini diliyorsa sovyet iktidarından başka bir çözüm öne süremez. Yoksulların kaderlerinin artık zenginlerin ve onların yakın uşaklarının elleri arasında olmasını istemeyen ve yoksulların kendi yaşantılarını kendilerinin kurmalarını arzulayan her kim olursa olsun bu Kurultay'dan köyüne döndüğünde, Doğu'da sovyet iktidarını kuracak olan toprak devriminin yorulmaz bir militanı olmalıdır. Şuna kesinlikle inanıyoruz ki, Doğu Halkları

II. Kurultayı'nda Doğu Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonu temsilcileri ülkelerinin yoksul halkının nasıl iktidarı ele geçirdiğini, kendi sovyetleri öz organlarını nasıl yarattığını ve bütün sömürü biçimlerinin yok olmasına giden yolda yani komünizm yolunda nasıl kararlılıkla ilerlediklerini bize anlatacaklardır. Şimdi size şu tezleri onaylamanızı öneriyorum.

Doğu'da Sovyetler İktidarı Üzerine:

1. Doğu halklarının dış ve iç baskılara, yabancı emperyalistlere ve yerel sömürücülere karşı başkaldırmaları, Doğu'nun tüm ülkelerinde yeni bir yönetim düzeninin kurulmasını gündeme getiriyor. Avrupa burjuvazisi, uzun zaman entrikalar ve değişik yöntemlerle metropollerin mülksüz sınıflarından, proleter ve yarı-proleterlerinden baskıcı ve yağmacı iktidarının gerçek yüzünü saklamayı bildi: öte yandan buna karşılık, Doğu ülkelerinde iktidarın keyfi yönetimi apaçık ortadadır.

Bu devletlerin her haktan yoksun olan yoksul sınıfının yaşantısı ve emeğinin tüm ürünleri, sultanların, emirlerin, aşiret başkanlarının ve onların zenginlerden ve memurlardan oluşan ortaklarının ellerinde satılmaya hazır bir mal oluşturuyorlar. Bunca şey, yarı-sömürge ülkelerde, yoksul halk yığınlarının zararına ne yapıyorlarsa hep yerel hükümetler, büyük memurlar ve askeri şeflerin aracılığı ile yapmakta olan emperyalist sömürücülere zemin hazırlıyorlar.

2. Batı devletlerinde de olduğu gibi, Yakın-Doğu ülkelerinin sömürücü mülk sahibi sınıfları, iktidarlarına halk egemenliği görüntülerini vermeye canla başla sarıldılar. Türkiye ve İran'daki parlamentarizm, Menşevikler tarafından yönetilen Gürcistan'ın, Taşnaklar tarafından yönetilen Ermenistan'ın, Musavatçılar tarafından yönetilen Azerbaycan'ın demokratik cumhuriyetler haline dönüşmesi, özgürlük ve eşitlik adına yapılan bu biçimsel reformlardır. Tüm bu politikacılara, o sıralarda, bir demokrasi görünümünü bile yaratma yeteneğinden bile yoksun idiler. Yabancı emperyalizmin ajanlarının büyük zenginliği ile halk yığınlarının korkutucu sefaletinin yan yana bulunması; toprakların eski toprak sahiplerinin ellerinde kalması; eski vergi sisteminin yürürlükte olması, tefeciliğin yönetici iktidarları tarafından yoksullar zararına hoş görülmesi ve hatta korunması, Türk, İranlı ve Azerbaycanlı milliyetçi- demokrat partilerin, sosyalist geçinen Menşevik ve Taşnak partilerinde de olduğu gibi, eşitlikçi sözlerinin yalancı niteliğini kanıtlıyor.

3. Doğu'nun çalışan yığınlarının devrimi, kendini yabancı emperyalistlerin kovulmasıyla sınırlamayacaktır. O sahte bir halk iktidarı adına padişahların, şahların, emirlerin, paşaların, beylerin diktatörlüğünü korumaya, emekçileri baskı altında tutmaya, mülk sahibi olan ve olmayan sınıfların, ezenler ve ezilenlerin zenginler ve yoksulların, haraca bağlanmışlarla, ayrıcalıklıların aralarındaki eşitsizliğin sürüp gitmesine yönelik bir düzenin kurulması ile yetinmeyecektir. Devrim, özel mülkiyetin ''kutsal'' denilen sınırlarında da durmayacaktır ve Rus köylü sınıfı gibi Doğu'nun köylü sınıfı da çabalarını, toprakları emekçilerin ellerine geçirecek

ve tüm sömürüyü yok edecek engin bir toprak devriminin başarısı için geliştirecektir. Toprak devrimlerini komünist partice yönetilen ve sovyetler halinde örgütlenen sanayi işçilerinin desteği sayesinde tamamlamış olan Rus köylülerinin toprağı ve iktidarı, mülk sahiplerinden ve sömürücülerden çekip aldıktan sonra, şimdi de savundukları gibi, Doğu'nun ezilen köylüleri devrimci mücadelelerinde Batı'nın devrimci emekçileriyle işbirliğine, Komünist Enternasyonal'in ve şimdiki ve gelecekteki sovyet devletlerinin desteğine güveniyorlar.

4. Sovyetçi iktidar ve yönetim, yalnızca, sanayi proletaryasının bir iktidar aracı ve bir örgütlenme biçimi olarak oluşturulmakla kalmıyor, fakat ayrıca çalışan yığınlara mülk sahipleri, spekülatörler, yüksek memurlar ve subaylar gibi ayrıcalıklı ve dolayısıyla düşman unsurları, kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri için iktidardan uzaklaştırıldıkları sırada, onlara uygun gelen biricik sistem de böylece kurulmuş oluyor. İktidarın yoksulların ellerine geçmesini ancak sovyet düzeni sağlar. Sovyetlerin birleşmesi ve federasyon haline gelmesi, şimdiye kadar hep birbirleriyle boğazlaşan değişik Doğu halklarının emekçileri arasında kardeşçe işbirliğinin kurulmasının ve onların tüm güçlerini birleştirerek, eskiden beri süregelen şeylerin yeniden canlandırılması çabalarını boşa çıkararak yabancı ve yerli baskıya kesin biçimde son vermelerinde onlara yardım etmenin tek yoludur.

5. Yönetimi hanlar, beyler vb... gibi ayrıcalıklı sınıflara emanet ederek, "demokrasi" çalışan yığınları kendi işlerini kendilerinin çekip çevirmesinden uzaklaştırıyor, kendilerini yönetmeyi öğrenme olanağını ortadan kaldırıyor ve onların bu işi yapabilmeleri için gerekli bilgiyi edinmesini engelliyor. Oysa, Sovyet Rusya, Sibirya, Başkırt, Kırgız ve Türkistan Cumhuriyetleri köylü sınıflarının pratikteki deneyleri, Doğu köylüsünün kendi işlerini çekip çevirmede yetenekli olduğunu kanıtlamıştır.

6. Batı'da Komünist Partinin zaferi Doğu halklarının sömürülmesine son verecektir. Böyle olmakla birlikte Batı'da komünist devrimin zaferi, bundan böyle Doğu ve Batı arasındaki ekonomik ilişkilerin ortadan kalkacağı anlamına gelmez. Tam tersine, Doğu'daki ve Batı'daki devrimin zaferi, ilgili ülkelerin ekonomik ilişkilerinde sömürünün yerini yardımlaşmanın alacağı anlamına gelir. Komünist devrimin zaferinden sonra, devletler arasındaki ekonomik ilişkiler yeniden kurulacaktır. Bu da, henüz sovyetçi sistemi benimsemiş Doğu ülkelerinin ekonomik ilişkileri, şimdi emperyalist devletlerin yaptığı gibi buğday ve diğer hammaddeleri, istif ederek sovyet devletleriyle olan mal alışverişini Doğu emekçilerini sömürerek tekeline alacağı ve bütün alışverişlere küçük bir kapitalist azınlığın çıkarları açısından değerlendireceği anlamına gelir.

Doğu'yu emperyalist sömürüden tümüyle kurtarmak, toprakları çalışanlara vermek ve sömürücüleri iktidardan uzaklaştırmak için aylakları, ayrıcalıkları ve ister asker, ister memur vb... olsun yabancı sömürgecileri iktidardan kesinlikle uzaklaştırmak ve yoksul sınıfların iktidarını sovyetçi temeller üzerine kurmak gerekir. Doğu'nun çalışan yığınlarının çıkarı, ülkelerinde sovyetçi düzenlerin kurulması gereğinin anlaşılmasındadır. (Çeviri)

Başkan: Yoldaşlar, Bela- Kun yoldaşın, Başkanlık Kurulunca oybirliğiyle kabul edilen tezlerini oya koyacağız. Kabul edenlerin ellerini kaldırmaları rica olunur.

Karşı olanlar kim? Hiç kimse yok. Tezler onaylanmıştır. (Alkışlar) Sıradaki diğer soruna geçiyoruz. Söz toprak sorunu raportörü yoldaş Staşko'da. Staçko: Yoldaşlar, bütün Doğu ülkeleri tarıma dayalıdır. Çeşitli durumlar ve özellikle Avrupalı kapitalistlerce baskı altında tutulması nedeniyle Doğu halkları, kendi öz sanayilerini yaratmayı bilemediler ve kendilerini zirai

çalışmalara adadılar. Doğu ülkelerinde köylüler nüfusun çok büyük çoğunluğunu oluştururlar. Doğu halklarının kurtuluşu şu halde köylülerin kurtuluşu olacaktır. Nasıl ki Batı ülkelerinde üretici sınıf temel olarak sanayi işçileri ile temsil ediliyorsa ve nasıl ki sanayi proletaryası gelecekte Batı'nın egemen efendisi olacaksa, buna karşılık Doğu ülkelerinde değerin tek yaratıcısı köylülerdir. Bu nedenle yalnızca onlar egemen efendi olacaklardır ve bu ülkeler onlara ait olacaktır. Fakat yoldaşlar, emeğinin ürünlerinin yalnızca tüm Doğu ülkelerini değil ayrıca Avrupa'nın önemli bir bölümünü beslediği Doğu'nun bu efendilerinin nasıl yaşadıklarına bakalım: Onları bundan yüzyıllarca önce Avrupa köylüsünün olduğu gibi baskı altında şaşkın ve uçsuz bucaksız bir sefalet içerisindedirler. Her şeyi üretmelerine rağmen yabancı kapitalizmin yükü ve yerli ayrıcalıklı sınıfların zorbalığı altında ezilerek hiçbir değerden paylarını alamıyorlar. Padişahlar, beyler, paşalar, şahlar, prensler, yönetici kadroların başında bolluk içinde yaşarlarken bütün değerleri kendi emekleriyle yaratan köylüler yoksulluk içinde sürünüyorlar ve bir lokma ekmeğini bile yiyemedikleri en verimli topraklarını terketmek ve sık sık göç etmek zorunda kalıyorlar. İslâmiyetin, köleliği ve toprakta özel mülkiyeti yasaklayan bir çeşit dinsel komünizmi önermesine, bütün dinsel kurumların asıl görevinin öksüzlerin ve yoksulların yardımına koşmak olmasına rağmen din, köylüleri feodal köleliğe ve toprakların tek ellerde toplânmasına karşı koruyamıyor. Dinsel ilkeler yavaş yavaş yönetici sınıfların çıkarına uygun olarak değişmek zorunda kaldı; önce serbest ve yalnızca Tanrı'ya ait olan topraklar sonradan senyörlerin, padişahların ve şahların arazisi ilân edilmiş ve daha sonra da en küçük efendilerin ve kapitalistlerin ellerine geçmiştir.

Zamanında gelirleriyle hayır işleri yapılması için camilere ve din adamlarına dağıtılan vakıf toprakları, yavaş yavaş ilk tasarlanan amaçlardan saparak, gelirleri, yoksullara gideceğine, toplumda ağırlığı olan ister laik, ister şeriatçı olsun asalak kişilerce giden din adamlarının özel mülkleri haline dönüşmüştür. Şeriat hükümlerine göre özgür olan köylüler yavaş yavaş bazen hanların ve beylerin zor kullanmasıyla, bazen ekonomik zorlamalarla (toprakların tek ellerde toplânması) demirbaş köleler durumuna düşmüştür. Durumu, iyileşeceğine günden güne kötüleşmiştir ve onun için açlıktan ölmek ya da bir başkaldırı sıçramasıyla zincirlerini kırmak ve hayatını toplumsal devrimle yeniden kurmak alternatiflerinden başka alternatifin kalmadığı, günümüzde son derece anlaşılır hale gelmiştir.

İnsanoğlu Doğu köylüsünün sürdürdüğü şartlar içerisinde varlığını sürdürebilir m? İran köylüsünün sefalet içerisindeki yaşantısını ''insanca yaşam'' olarak nitelendirebilir miyiz? O artık bir insan değil, bir yük hayvanıdır. Mülk sahibi, onun hayat ve varlığı konusunda tek söz sahibidir; isterse onu öldürür veya kırbaç darbeleriyle sakat eder; köylünün kadınlarını ve kız çocuklarını haremine götürme hakkına sahiptir ve bütün bunlar yoldaşlar, Bakû'dan yani üzerinde işçilerin ve köylülerin Komünist Cumhuriyetinin kızıl bayrağının dalgalandığı bir kentten birkaç yüz verst uzakta geçiyor. Köylülerin iktidarı ellerinde tuttukları bir kentten birkaç yüz verst uzakta başka köylüler en iğrenç kölelik altında inliyorlar. İran köylüsü en ufak bir toprak parçasına sahip olamaz. O her zaman topraklarından kovulabilir ve kendini bozkırda açlıkla başbaşa bulabilir. Toprağı işleme hakkına sahip olabilmek için toprak sahibine hasatın 4/5'ünü, yani elleriyle yarattığı değerin 4/5'ünü bırakmak zorundadır. Canla başla çalışıp topraktan bütün elde ettiğinden önemli bir bölümü asalaklar tarafından kapışılarak elinde sefil birkaç kırıntıdan başka bir şey kalmaz. İran'daki durum böyledir. Diğer Doğu ülkelerindeki köylülerin durumu oradakinden daha iyi değildir, zira Türkiye'de de yani Müslüman ülkelerin az gelişmişinde de köylünün durumu içler acısıdır. Türk zorbalığı egemen olduğu halkları,

savaşlar sonunda ele geçirilmiş ganimetler olarak gördüğü için, Türk yönetiminin her zaman tek bir amacı olmuştur: halktan mümkün olduğu kadar fazla vergi almak. Zorbalıkla alınan bu vergilerin neden olduğu sefalet hakkında hiçbir kuşkuya yer yoktur. Yüzyıllar boyunca Türk zorbalığı ve onun koruyucuları öyle barbarcasına bir vergilendirme ve zorbalıkla vergi toplama sistemi uygulamışlardır ki, sonunda köylü sınıfını tümüyle yıkıma götürmüşler ve onun elinden kendi topraklarını değerlendirme olanağını tümüyle almışlardır. Engin bir genişliğe sahip, en verimli vilâyetlerde bulunan topraklar, aç kalmış köylüler göç ederlerken ekilmeden kalmışlardır. Bugün bu köylülerin artık ne büyükbaş hayvanları, ne paraları, ne tohumları, ne aletleri olmadığı için yabani atların başıboş gezindiği toprakları ekmeye başlama olanakları yoktur. Çok geniş ekilmemiş toprakları bulunan Küçük-Asya'nın güneyinde, kendilerine ''maraba'' denilen 100.000'den fazla göçebe, ne toprakları, ne sığınacak bir yerleri olmadığından kitle halinde bütün ülkeyi dolaşır ve toprak sahiplerinden karın tokluğuna çalışacakları bir iş ararlar. Ve aynı ülkenin topraklarını işleyen köylüler borçlara gömülmüş olarak hasatın 4/5'ünü tefecilere teslim ettikleri bir ortamda tefeciler için çalışırlar. Güvenilir istatistikler bize Türk köylüsünün sömürülmesinin nereye kadar vardırıldığını gösteriyor: bu istatistikler bize en uygun dönemlerde bile Türk köylüsünün ürettiği buğdayın kişi başına ancak yılda 100 kilosunu, günde ise 300 gram ekmek yapılabilecek kadarını kendisine ayırabildiğini gösteriyor. Günümüzde yıllarca süren bir savaş ile yıkıma uğramış Rus proletaryasının bile eline açlığın en çok duyulduğu büyük yerleşme merkezlerinde günde bir buçuk Livr'lik (*) ekmek geçer. Demek ki, en verimli ülkelerden birinde yaşayan Türk köylüsünden daha iyi besleniyor. Rus işçisi, Türkiye'de İran'da olduğu gibi köylülüğün durumu dayanılamaz bir haldedir: Kronik açlık, borçlar, vergiler ve tefecilere faizler, toprak mülkiyeti ve durumun düzelmesi konusunda hiçbir umudun olmaması.

Doğu'nun diğer ülkelerinin köylüleri de aynı çıkmaz içerisindedirler. Topraklarından çıkartılıp, Kürt toprak sahipleri tarafından çorak dağlara sürülen sığınaksız Ermeniler hariç Doğu'nun değişik uluslarının köylüleri aynı zorbalıkla karşı karşıya kalmamış olsalar da yine de yalnızca kendilerini ezenler için çalışıyorlar.

Kiva'da, Buhara'da, Afganistan'da tarımın ancak kanallarla sulanmasıyla mümkün olabileceği bu ülkelerde bütün topraklar beylerin, hanların özel mülkiyetindedirler ve köylüler oralarda ancak hayasızca sömürülen gündelik işçi niteliği ile çalışabilirler.

Hindistan'da, Britanya yönetimi, hemen hemen, bütün toprakları ele geçirdi ve bu ülkeden maksimum geliri, elde etmek amacıyla bunları köylünün toprak üzerinde ancak yarıcı veya gündelikçi olarak çalışabileceği tarzda büyük kapitalitlere kiraladı. Topraktan alınan ürünün, en büyük kısmını, Hint köylüsü, Britanya yönetimine verir, önemli diğer bir bir kısmını da kapitalist çiftçi içir üretir ve hiç de yeterli olmayan bir payı da dünyanın en verimli ülkelerinden biri olan anayurdunun verimli arazisinde açlıktan ölmemek için kendisine ayırır.

Doğu'nun tüm ülkelerinin, her yerinde, maddî değerlerin tek yaratıcısı, tüm nüfusu besleyen köylü sınıfı, sersemleşmiş ve aç kölelere özgü, sefil bir yaşam sürdürür. Doğu ülkelerinin her yerinde tüm zenginliklerin üreticisi köylü yerli olsun, yabancı olsun, kendisini ezenlerin boyunduruğu altında yaşamaktan bitkin, yavaş yavaş açlıktan ölür. Ve yoldaşlar Doğu'nun köylü sınıfının dejenere olmakta olduğu; yalnızca boş sözden ibaret değildir; kesin istatistikler bunu, kuşkuya yer bırakmaksızın kanıtlıyor. İşkenceden, sefaletten, açlıktan kurtulmak için Doğu ülkeleri yabancı kapitalistlerin,

madrabazların, sultanların, şahların, beylerin ve tüm asalakların, yüzlerce yıllık boyunduruğuna karşı başkaldırmalıdırlar! (Alkışlar).

Doğu köylüsü, açlıktan yeterince inledi ve efendilerini semirtti; şimdi özürlüğe kavuşmasının topraklarını geri almasının ve kendi kaderini, mutlak egemen olarak, tayin etmesinin tam zamanıdır. Doğu'nun köylü yığınları ayaklanmalıdırlar. Hiçbir şey onların dev gücüne karşı koyamayacaktır. Onlar sovyetçi bir düzen kurarak ve devrimci köylü sovyetleri oluşturarak iktidarı ellerine almalıdırlar (Alkışlar). Yığınların ezilmesinin tüm nedenleri ortadan kaldırılmalıdır. İlkin, toprak sahiplerinin mülklerine el konulmalıdır. Çalışmayan yiyemez; toprağı işleyemezler, ona sahip olamazlar. (Alkışlar). Toprak sahiplerine veya onların süzerenleri, şahlara ve hanlara ait olan tüm topraklar hiçbir tazminat ödenmeksizin kamulaştırılmalı ve çalışan köylülere dağıtılmalıdır. Bu toprak sahiplerine ait hayvanlara ve tarım âletlerine, aynı biçimde, el konmalıdır; zira, maksat köylülere tüm üretim araçlarının, kendilerini ezenlerin tüm zenginliklerinin geri verilmesidir. Ve Doğu'da ayrıcalıklı mülkler dışında devlete ait olan ve çeşitli dinsel ve sivil kurumlar tarafından yönetilen çok geniş miktarda ürünü devlete bırakmalıdırlar; fakat bu araziler bulunduğundan, bunların da bu ayrıcalıklı sınıflardan alınıp köylülere teslim edilmesinin gerekliliğini belirtmek şu içinde bulunduğumuz dönemde, önemlidir.

Yoldaşlar, din adamlarının arazilerine ilişmekten çekinmeyiniz. Geniş arazileri kendilerine mal eden ve orada, köylülerin emeğini ellerinden geldiğince sömüren bu adamlar, bu zenginliklerin tanrıya ait olduklarını, onların kutsal olduklarını, onlara el sürmenin kutsal şeylere saygısızlık olacağını söylemekten geri kalmayacaklardır. Bütün bunlar, boş sözlerdir, yoldaşlar ve tümüyle yalandırlar.

Hatta, Kur'an'a göre bile, toprak, yalnızca onu işleyene ait olabilir ve İran'daki mollalar gibi, bu arazilerin üzerine konan din adamları, İslâm dininin en temel yasasına karşı gelen ilk kişiler oldular, bunlar, bu dinin savunucuları değil, ona ilk saldıranlardır. Bunlar, feodal mülk sahipleri kadar asalak ve zalimdirler. Bundan başka, onlar, beyaz cüppelerinin ve Kuran'ın kisvesi altında, sömürücü, asalak yaşantılarını gizliyorlar, yoldaşlar, onların saygıdeğer maskelerini düşürmek, onların mallarını ellerinden almak ve topraklarını çalışan köylü sınıfı arasında bölüştürmek gerekir. (Alkışlar). Özel mülkiyeti koruyan ve çiftçinin, kendisine ait toprak parçasından, özgürce yararlanma hakkını sınırlayan, Doğu ülkelerinin kurnazca düzenlenmiş ve karmaşık tüm yasaları, köylülerin istedikleri gibi örgütlenmesini önleyen tüm yasalar kaldırılmalıdır. Her köylü, toprağından özgürce yararlanmak hakkına,sahip olmalıdır.

Köylüleri hizmet altına almak için yapılmış, içinden çıkılmaz bir karmaşıklıktaki, tüm bu toprak yasaları yerine, tek bir maddeye indirgenmiş, yalnızca bir yasadan fazlasına gerek yoktur: Bütün topraklar devlete aittir ve onu işleyenden başka hiçbir kimse, ondan yararlanamaz. (Alkışlar). Bu tek toprak yasası olmalıdır; bu yasa toprağı emekçilere, köylülere verecek ve topraktan asalakları, sömürücüleri, köle avcılarını kovacaktır!

(Candan alkışlar)

Yoldaşlar, bunlardan başka tüm dikkatimizi çeken bir olay vardır: Yüzyıllardan beri, Türk, İranlı, Hintli köylü sınıfının altında kıvrandığı, ezici ve yıkıcı bir yük olan vergi. Size ne bu vergilerin büyüklüğünü, ne de bozulmuş ve çıkarına düşkün bir yönetimin, bu köylülerden kanları da dahil olmak üzere, verebilecekleri her şeyi almak için nasıl çabaladığını söylemeye gerek vardır. Din adamları tarafından alınan aşarın öncü köylünün

ürününün 3/4 üne, daha sonra da 4 / 5 ine vardığını ve bunun Doğu ülkelerinin köylü sınıfını içler acısı bir sefalete sürüklediğini hepiniz biliyorsunuz. Üstüne bir de, memurların ve yöneticilerin keyfi yönetiminin eklendiği, tüm bu ezici vergiler kaldırılmalıdır. Köylü sadece feodal mülk sahiplerinin boyunduruğundan değil ama, ayrıca hükümetin sömürüsünüden kurtarılmalıdır (Alkışlar). Nasıl ki, insanın oluşturduğu hiçbir kurumbazı harcamaları karşılanmaksızın varlığını sürdüremez ise, henüz oluşturulmuş köylü sovyetleri iktidarının da, bazı gelirlerden yararlanmasından daha doğal hiçbir şey yoktur; bu yüzden, köylüler, ürünlerinin bir kısmını ayırarak şehirlerdeki işçilerin azıklarını sağlamak, köylünün özgürlüğünü savunmakla yükümlü Kızıl Ordunun ve hükümetin ihtiyaçlarını karşılamak için, onlara gerekli ürün, ölçüsü ve bunun verilme biçimi çıkarcı ve açgözlü memurlar tarafından değil ama, bizzat köylülerin sovyetleri tarafından saptanacak ve uygulanacaktır (Alkışlar). Vergilerinden kurtulduktan sonra, köylü sınıfı, ayrıca borçlarından da kurtulmalıdır. Yoldaşlar, Doğu köylüsünün borca boğulmuş olduğunu, yaşamak için de hiç durmaksızın toprak sahibinden hali vakti yerinde köylüden, tüccardan veya tefeciden ödünç para almak zorunda olduğunu biliyorsunuz; ödünç para olmaksızın Doğu köylüsünün, yıkımın eşiğindeki zirai işletmesini ayakta tutmasının olanaksız olduğunu biliyorsunuz; ve bu yüzden o her zaman boğazına kadar borç içindedir. Köylülerin bu şekilde borçlanmaları onları, tefecilerin serfleri haline dönüştürüyor ve bütün yaşantıları boyunca yalnızca doymak bilmez alacaklısını zengin etmek amacıyla acı çekmek zorunda bırakıyor. Eğer köylülerin eski borçları değersiz kılınmadan sadece topraklara el konulmakla yetinilirse bu, köylü sınıfının büyük toprak sahiplerinin pençelerinden kurtulup tefecilerin pençelerine düşmelerinden başka bir işe yaramayacaktır. Köylü sınıfına eski köleci dünya tarafnıdan zorla kabul ettirilen borçların ezici boyunduruğu bu eski dünya ile birlikte yok olmalıdır. Başkaldıran devrimci köylü sınıfının ilk eylemlerinden biri, alacaklı ister devlet, banka, büyük toprak sahibi, tüccar ister tefeci olsun bütün borçları kayıtsız şartsız ortadan kaldırılmak olmalıdır. Yeni devrimci dünya tefecilerin eski dünyasına, Doğu ülkeleri köylü sınıfının artık hiç kimseye bir metelik bile borcu olmadığını söylemelidir. (Alkışlar)

Yoldaşlar, sizlere Doğu ülkeleri devrimci köylü sınıfının ilk eylemlerinin, acilen takınacağınız tavırların neler olması gerektiğini, ülkelerine döndüğünüzde köylüler ne yapmak zorunda olduklarını nasıl öğreteceğinizi belirttik. Onlar özel mülkiyeti ve feodaliteyi yok etmek, tiranlığı devirmek, iktidarı ele geçirmek ve onu köylü sovyetlerine vemek, toprak sahiplerinin, devletin, bütün dinî vakıfların topraklarına el koymak, onları yoksul küylülere dağıtmak, vergi ödemelerine son vermek, borçları kabullenmemek ve söylece sömürülen bütün sınfıları kurtarmak zorundadırlar.

Doğu köylüleri yabancı kapitalistlerin ve kendi zalimlerinin boyunduruğunu kırmayı ve böylece Batı'nın Sovyet Cumhuriyetlerine erimez bağlarla bağlı Sovyet Cumhuriyetlerini kurmayı başardıklarında onların sanayi proletaryasının dostu cumhuriyetlerin de desteği sayesinde gelişmiş tarım aletlerine kavuşmaları böylece eskiden tüm insanlığın uygarlığının beşiği olan zengin, verimli bu topraklarda eski zenginliklerden daha fazlasını yeniden canlandırmaları gerekecektir. Açılacak tarım aletleri verme kampanyası ile Doğu ülkelerinde ziraat göz kamartıcı bir nitelik kazancaktır. Doğu köylüsüne gerekli olan aletleri sağlamak Batı'nın proletaryasının, Sovyet Cumhuriyetlerinin ve Doğu Sovyet Cumhuriyetleri hükümetinin en başta gelen görevidir.

En güçlü tarım araçlarını köylüye verirken elbetteki ona onlardan yararlanmayı öğretmek ve rahatça on kişinin yaptığı işi yapan bu

makinaların küçük işletmelere uyun gelmeyeceğini, onların, ancak büyük işletmelerde kullanılacağını ve dolayısıyla toprağın ortak olarak işlenmesini, kişisel çalışmanın düzenli örgütlenmiş ve doğrulukla üleştirilmiş kollektif çalışma içinde kaynaştırılmasını gerektirdiğini onlara kanıtlamak gerekecektir. Yalnızca düzenli olarak örgütlenen ortak, kollektif çalışma çiftçinin zor çalışma koşullarını kolay ve hoş bir çalışma haline dönüştürebilir. Yoldaşlar, bütün yollara başvurarak köylünün kişisel çalışmadan ortak çalışmaya geçmesinin gerekliliğini anlamasını sağlamalısınız. Tecrit edilmiş ailevî ve küçük ziraî işletmeler halinde yaşama alışkanlığının, köylü sınıfını, yıkımdan ve şimdi olduğu gibi kölelikten başka hiçbir bir yere götürmeyeceğini anlatmak yine sizlere düşüyor. Köylü sınıfının bir güç olabilmesi için Batı sanayi ülkeleri devrimci proletaryasının yaptığı gibi, onların da, örgütlü ve bölünmez bir birliğe sahip duruma gelmeleri gerekir. Bu noktaya gelebilmek için köylü sınıfının üretim birlikleri, ziraî işletmeler, zanaatkâr grupları, ihtiyacı olan her türlü işlenmiş malı onlara sağlayacak tüketim kooperatifleri gibi yüzlerce çeşit örgüt ile kendi içinde kenetlenmesi gerekir. Bu örgütler onu aracılardan kurtaracak ve ona emeğini ürünlerini işlenmiş mallarla dolaysız değiştirebilme olanağını verecektir.

Bütün aracılar, bütün asalaklar ortadan kaldırılmalıdır. Bu noktaya varabilmek için Doğu'nun köylü sınıfı hem yabancı kapitalistlere, hem de kendi ırkından padişahlara, mülk sahiplerine, kölecilere karşı uzun bir mücadeleye girişmek zorunda kalacaktır. Bugün Türkiye, İran, Hindistan gibi birçok Doğu ülkesinde köylü yığınları, kendi ülkelerinin bağımsızlığını kazanmasını sağlamak için burjuvazileriyle uyum içinde çalışıyor. Bunu yaparken doğru yoldadırlar; içinde bulunduğumuz günlerde Doğu köylüsünün tüm çabaları yabancı emperyalizmin ezici boyunduruğunu kırmaya ve ülkelerini Avrupa burjuvazisinin vesayetinde kurtarmaya yönelmelidir. Fakat Doğu'nun köylü yığınları, bu kurtuluşun bütün çabalarının sonu olmadığını unutmamalıdır; o noktada dururlarsa, yabancı sömürücülerin kovulmasıyla yetinilirse, asla tümüyle kurtulmuş sayılamazlar. Kapitalist toplumun kurulmasıyla sonuçlanan ulusal bağımsızlık onların kurtuluşunu getirmeyecektir. Eğer Türkiye'deki Mustafa Kemal yönetimi veya İran'daki ya da Hindistan'daki ulusal kurtuluşçu yönetimler, kapitalist toplumu benliklerinde olduğu gibi yaşatarak İngilizleri kovar ve İngiltere'ye ulusal bağımsızlıklarını kabul ettirmeyi başarırlarsa, ekonomik açıdan İngiltere'ye bağımlı olmaya devam edeceklerdir. Siyasal bağımsızlık uluslararası sanayi sermayesinin sızmasından onları koruyamayacaktır; ve bu sızmadan veya yerli bir sanayi sermayesinin oluşmasından ve ulusal sanayinin üretim araçlarının özel mülkiyeti üzerine temellenerek gelişmesinden sonra köylü sınıfı kendisini kelimenin tam anlamıyla yıkıma sürükleyecek olan acıyla dolu kapitalistleşme sürecini yaşamak zorunda kalacaktır; çiftçiler topraklarından kovulup tarım ücretli işçileri haline dönüştüklerini göreceklerdir. İşçileşerek köylü sınıfı ulusal burjuvazi (veya yabancı burjuvazi) tarafından plântasyonlara, fabrikalara, imalathanelere, madenlere çalışmaya gönderilecek ve oralarda kapitalistleri zenginleştirmek için boğaz tokluğuna çalışmak zorunda kalacaktır. Sanayi sermayesinin sert baskısı altında çalışan yığınlar bugünkünden daha kötü bir kölelik sistemiyle karşı karşıya kalacaklardır. O halde Doğu'nun köylü yığınlarına, bıkıp usanmadan, yalnızca yabancı fetihçilerin boyunduruğundan kurtulmanın gerçek kurtuluşu getirmeyeceğini hatırlatmak gerekir; ayrıca onların kendi öz zalimlerinden, zorbalarından, köleci mülk sahiplerinden kurtulmaları, uluslararası burjuvaziyi yenmek amacıyla Avrupa Sovyet Cumhuriyetleri ile birlik içerisinde hareket etmeleri, kendi öz köylü sovyet iktidarlarını yaratmaları da zorunludur. Yeryüzünün

herhangi bir ülkesinde kapitalist düzen ayakta kaldıkça, bağrında bütün ezenlerin ve sömürücülerin yok edileceği işçi ve köylü Sovyetleri Cumhuriyetleri federasyonu tüm dünyada egemen olmadıkça, Doğu köylü sınıfı gerçekten özgür olmayacaktır.

Yalnızca toplumsal devrimin kesin zaferi ve bütün ülkelerde komünist düzenin kurulmasıyla Doğu'nun köylü yığınları emeklerinin ürünlerinden özgürce yaralanma olanağını bulacaklardır.

O halde Doğu köylü sınıfı için, Avrupa emekçileriyle yakın işbirliği ve Sovyet Cumhuriyeti ile sıkı bir bağlaşıklık içerisinde yabancı sermayeye kendi uluslarından ezen sınıflara karşı mücadeleye girişmekten başka yol yoktur. Bu mücadele, toplumsal devrimin zaferine yani Doğu ve Batı halklarının kurtuluşunu güven altına alabilecek bir halkın diğer bir halk tarafından ezilmesine ve insanın insan tarafından sömürülmesine son verecek biricik düzenin, komünist düzenin kurulmasına dek sürecektir (Alkışlar)

Söylemekte olduklarım, yoldaşlar, Kurultayın Başkanlık Kurulunun hazırladığı kısa tezlerin bir özetinden ibarettir. Bu tezler Kurultayımızın Doğu köylülerinin durumu ile ilgili görüşlerini ifade ediyor; onlara kurtuluşa ulaşmak için izlenmesini önerdiğimiz yolları belirtiyor.

TOPRAK SORUNU ÜZERİNE TEZLER

1. Doğu ülkelerinin köylü sınıfı tek üretici sınıftır. Emeği yalnızca mülk sahiplerini değil tüm burjuvaziyi ve bürokrasiyi de beslemektedir. Feodalizmin, köleliğin, aşar ve diğer vergilerin ağırlığı altında ezilerek her zaman kronik açlık tehlikesiyle başbaşa, boğazlarına kadar borç içerisinde, toprak sahiplerinin, memurların ve tefecilerin boyunduruğu altında dayanılmaz bir sefalet içerisindedirler.

Doğu köylülerinin yöneticiler, yabancı sermaye ve toprak sahipleri tarafından ezilmesi ve sömürülmesi öyle boyutlara ulaşmıştır ki, köylü yalnızca gelişme olanaklarından yoksun kalmamış fakat ayrıca yük hayvanları gibi her türlü insanca yaşama olanaklarından da mahrum kalmıştır.

2. Köylülerin maruz kaldığı sömürü ve baskı şu nedenlerden doğuyor:

a. Köylüyü, toprak sapihlerine ekonomik ve kişisel bakımlardan bağımlılığa götüren feodal geleneklerin tutucu etkisi.

b. Bütün topraklar mülk sahiplerinin tekelindedir; ekime elverişli toprakların yetersizliği, bu mülk sahiplerine, köylüleri kendi iradesi altına alma ve onları, yasal özgürlüğe sahip olmalarına rağmen, gerçek köleler haline dönüştürme olanağını veriyor;

c. Toprakların iktidarın tekelinde toplânması, geniş arazilerin ayrıcalıklı sınıflara ve kapitalistleri kiralanması, toprakların bunların çıkarma tekellerde toplânmasını doğuruyor ve köylüleri ancak küçük çiftçiler ve sefil gündelikçiler olmak zorunda bırakıyor;

d. Vergilerin ezici yükü ve bunların zorba bir iktidarı temsil eden sorumsuz bürokratik organlar tarafından keyfî olarak toplânması;

e. Kişisel güvenliğin olmayışı, anarşi, yarı-vahşi aşiretler tarafından yürütülen sistemli soygunculuk. Bu aşiretler köylülere karşı zorbaca davranışları yüzünden iktidar tarafından desteklenmektedirler;

f. Bütün bu koşullar köylülerin korku verici bir sefalet içerisinde olduklarını ortaya koyuyor. Bu yoksullukları, onları borçlanmaya zorluyor, bu da onları tümüyle tefecilerin insafına terk ediyor. Rençberlerin emeğini

meyvaları, değişik bankalardan, mülk sahiplerinden, hali vakti yerinde köylülerden, tefecilerden aldıkları borçların faizlerini ödemeye ancak yetiyor;

g. Köylülerin tarım aletlerinden, paradan mikanalardan, yük hayvanlarından, tohumdan vb., tümüyle yoksun olmaları (köylünün iflasının sonucu) onları, tarımsal ekonomilerini, hatta topraklara sahip oldukları ve ondan yararlandıkları hallerde bile, örgütlemelerinin olanaksızlığı içine sokuyor.

3. Onları üzen dayanılmaz boyunduruktan kurtulmak, sömürüye ve yıkıma son vermek ve kendi öz ekonomilerinin düzenlenmesine ve daha sonraki gelişmelerine gerekli koşulları yaratmak için Doğu ülkelerinin köylükleri şu zorunluluklarla karşı karşıyadırlar:

a. Yabancı kapitalist, fetihçi ve öz zorbalarının: sultanların, şahların, emirlerin, bürokratların, prenslerin ve çeşitli asalakların iktidarını devirmek (Tüm baskı ve sömürünün ilk nedeni budur) ve onlardan iktidarı, yerel ve merkezî köylü sovyetleri oluşturarak ve Batı'nın Sovyet Cumhuriyetleri ile tek ve bölünmez bir güçlü federasyon halinde kenetlenmiş Doğu'nun köylü Sovyetleri Cumhuriyetlerini kurarak tüm idarî ekonomik ve malî mekanizması ile birlikte olmaky

b. Feodal mülk sahiplerine karşı hiçbir mükellefiyeti yerine getirmeyi kesin olarak reddetmek, onların otoritesini zayıf düşürmek, tüm kişisel ve ekonomik bağımsızlığı ve türlü yasal görünümlerin ardına gizlenmiş büyük mülkiyeti ortadan kaldırmak; toprak sahiplerini, tazminat ödenmeden ve yeniden satın alma olanağını ortadan kaldırarak mülksüzleştirmek; ve topraklarını onları işleyen çiftçi ve gündelikçiler arasında üleştirmek;

Toprak sahiplerinin sürülerini kamulaştırmak ve onları ilkin, hayandan yoksun olan gündelikçiler, ikinci olarak da çiftçi ve küçük üreticiler arasında üleştirmek;

Köylüler büyük arazilere sahip olan dinî vakıfları kollektif mülkiyete dönüştürmeli; gruplar halinde kendilerini örgütlemeli, tüm tarımsal aletleri, onlara daha iyi sonuçlar verecek, köy ekonomisini daha çabuk geliştirecek ve daha çok rahatlık sağlayacak biçimde toprağın kollektif olarak işlenmesi için birleştirmelidirler.

c. Devlete, lâik ya da dinsel bütün kurumlara (Hristiyan din adamlarına ait topraklar da dahil) ait olan tüm topraklara el konularak, bunlar kiracı köylüler ile topraksız gündelikçiler arasında üleştirilmelidir, hükümet ile köylüler arasında aracılık eden büyük çiftçilerin hakları ve ayrıcalıkları ellerinden alınmalı ve bunların işletmelerine ait tarım aletleri ve hayvanlara el konulmalıdır.

d. Yürürlükte olan tüm toprak yasalarını ve topraktan yararlanma hakkını sınırlayan her kuralı yürürlükten kaldırmak, hiçbir kökten ayrılığı gözetmeden ve mülkün kime ait olduğuna bakılmaksızın bir kararname ile ''toprak devlete aittir ve ondan ancak onu işleyen yararlanabilir'' sözü ilan edilmeli ve buna ek olarak da ''kendi emeğiyle işleyen ve başkasının emeğinden yararlanmayan köylülerin mülklerine dokunulmaz ve hiç kimsenin hiçbir bahane ile ona el uzatmaya hakkı yoktur'' kuralı, tek toprak yasası olarak kabul edilmelidir;

e. Ormanlardan, sulardan ve sulanan topraklardan yararlanma çalışmaları düzenli bir hale sokulmalı, bu amaçla bütün bunlar merkezi ve yerel köylü sovyetlerinin yönetimine verilmelidir;

f. Göçebe halkının çıkarı, ihtiyaçlarına yeterli ölçüde otlak verilerek gözetilmeli, ayrıca bu göçebe aşiretlerin, yerleşik hayata kolayca geçmelerini

kolaylaştırmak için gerekli tedbirler alınmalıdır;

g. Aşar ve bütün diğer vergiler kaldırılmalıdır, bunların yerine alınacak ürün miktarının saptanması köylü sovyetlerine bırakılarak köylünün yarattığı bütün ürünlerden kent işçilerini, orduyu ve devleti yaşatmaya yetecek; gereğinde, bir üründen çok, diğerinden daha az alınması esasına dayanan bir vergilendirme sistemi getirilmelidir. Bu tür vergilendirme yoluyla elde edilecek olan bütün gelirler köylülerce üleştirilecek olan işlenmiş mallar için harcanacaktır.

h. Devlete, laik ya da dinsel bütün kurumlara, bankalara, toprak sahiplerine, tüccarlara olan köylülerin tüm borçları kaldırılmalı ve gelecekte ödenmesi gereken borçlar da silinmelidir;

i. Doğu'da köylü Sovyetleri ve Sovyet Cumhuriyetleri örgütlenir örgütlenmez, Avrupa sanayileşmiş Sovyet Cumhuriyetlerinin desteği ve yardımıyla tarım aletlerinin, sulama araçlarının, yük hayvanlarının genel bir üleştirilmesine başlanmalıdır. Tarım ekonomisinin işleyebilmesi için gerekli olan bütün bu üretim araçlarından yararlanma hakkı, köylülere ortak olarak yararlanmaları özel koşuluyla verilmelidir; tarım uzmanlarının köylülere yardımı, tecrit edilmiş çiftçiler hiçbir zorlama yoluna başvurmaksızın getirilerek toprağın kollektif olarak işlenmesi düzenlenmelidir; çiftçi ve zanaatkar tüm köylülerin üretim kooperatifleri yönetimin tam bir desteği ile ve giderek devletleştirilerek örgütlenmelidir; bu kooperatiflerin aracılığıyla şehir sanayii ürünleri köylüye sağlanmalıdır;

f. Köylüler, köy ekonomisinin işleyebilmesi için gerekli üretim araçları ile donatımı sürdürüldükçe devletin denetimi altında ve sendikalar içerisinde örgütlenmiş toprak emekçilerinin elbirliği ile işletilen komünist sovyetçi tarım işletmelerinin ellerinde bulunan ekilmemiş ve serbest toprakları düzenli bir biçime sokmak kaçınılmazdır; bu sovyetçi komünist tarım ekonomilerinin üretimlerini Avrupa sanayi ürünleri ile boy ölçüşecek düzeye mümkün olan en kısa zamanda getirmeye çalışılmalıdır.

Doğu ülkelerinin, İran, Türkiye, Afganistan'ın vb... ve hatta sömürgelerin, Hindistan, Mısır, Mezopotamya, Arabistan'ın siyasal bağımsızlıklarını ilân etmeleri tek başına, Doğu ülkelerini baskıdan, ezilmekten, sömürülmekten, yıkımdan kurtarmaya yetmez. Batı'nın emperyalist ülkelerine siyasal bağımlılıktan, Avrupa ve Asya kapitalist toplumlarının yadımıyla kurtulan Doğu ülkeleri, kaçınılmaz olarak, sanayi alanında önemli ölçüde geri kalacaklar ve geçmişte olduğu gibi sanayileşmiş Avrupa ülkelerinin finans-kapitalinin at oynattığı bir yer olarak kalacaklar ve derin bir ekonomik bağımlılıktan tam anlamıyla kurtulamayacaklardır. Bunun ardından da işçilerin ve köylülerin kapitalist sömürü altına girmeleri gecikmeyecektir. Doğu sömürgelelerinin kapitalist toplumun bağırlarında varlığını sürdürmesine izin vererek kavuştukları tam bir siyasal bağımsızlık durumunda bile bu ülkenin köylüleri, kendilerinin tamamen yıkıma sürüklenmesine, çalıştıkları topraklardan atılmalarına, proleterleşmelerine yani işgücünü satmak zorunda olan tarım gündelikçileri veya fabrika ücretlileri haline dönüşmelerine neden olacak kapitalist birikim döneminin acılarına katlanmak zorunda kalacaklardır. Demokratik burjuvalar ile şu anda işbirliği içerinde olan Doğu halklarının köylü yığınlarının amacı ulusal bağımsızlığı kazanmaktır. Fakat her zaman hatırlamalıdırlar ki onların nihai amaçları burjuvalarınkinden farklıdır. Kurtuluşları yalnızca siyasal bağımsızlığın kazanılması ile mümkün değildir ve siyasal bağımsızlık için diğer haklarından vaz geçemezler. Doğu halklarının köylü yığınları gözlerini daha yukarılara dikmeli ve mücadeleyi sürdürmelidirler; ülkelerindeki siyasal bağımsızlığın ilân edilmesinden sonra Avrupa sermayesince sürdürülen sömürünün yerine hemen yerel sermayenin sömürüsünü

yerleştirmeye çalışacak olan kendi burjuvalarıyla ve toprak sahibi sınıflarla mücadele etmek zorundadırlar.

Doğu'nun köylü yığınlarının her türlü bağımlılıktan veya sömürüden tümüyle ve kesin olarak kurtulmaları için, şu halde, her şeyden önce onların kendi öz mülk sahiplerinin boyunduruğunu kırmaları ve işçi ve köylü sovyetleri iktidarını oluşturmaları önem kazanmaktadır. Ancak Doğu'da olduğu gibi Batı'da da kapitalist düzenin tümüyle yıkılması, Doğu köylülerine, ekonomilerini korumak ve geliştirmek olanağını kazandıracaktır. Acıyla dolu kapitalist birikimin oluşturulması aşamasının yaşanması olasılığı ortadan kaldırıldıktan sonra, onlar ileri ülkelerin işçi sınıfı ile elbirliği ederek tüm köylülere tam ve gerçek bir özgürlük ve emeklerinin tüm ürünlerinin ortak olarak yararlanmalarını sağlayacak komünist düzeni kurabileceklerdir.

Ancak toplumsal devrimin tam zaferi ve komünist ekonominin tüm dünyada kurulması Doğu ülkelerinin köylü sınıfını yıkımdan, yoksulluktan, sefaletten, açlıktan, baskıdan ve sömürüden kurtabilecektir. Bu yüzden kurtuluş savaşlarında Doğu'nun köylüleri, Avrupa'nın devrimci emekçileri ile işbirliği ve Sovyet Cumhuriyetleri ile sıkı bir bağlaşık içerisine girerek, yabancı kapitalist fetihçilerle ve kendi öz zorbaları ile korku duymadan mücadele etmekten çekinmemeli ve bu kavgayı dünya burjuvazisine karşı tam bir zafer kazanan toplumsal devrimin zaferine, ancak kendisinin, bir halkın bir diğeri tarafından ezilmesine, insanın insan tarafından sömürülmesine son verebileceği komünist düzenin kurulmasına dek sürdürmelidir.

Başkan: Yoldaşlar, yoldaş Staçko tarafından sunulan tezleri oya koyuyoruz. Raporunu dinlediniz. Büyük bir açıklıkla ifade edilen tezleri Kurultay'ın Başkanlık Kurulunca onaylamıştır.

Oya sunulmuştur.

Tezle, oybirliğiyle kabul edilmiştir. (Hararetli alkışlar).

Yarın saat 10'da aynı salonda partisizler fraksiyonu toplânacaktır. Yoldaşların hepsinin gelmeleri rica olunur. Yoldaş Zinovyev birleşimde hazır bulunacaktır. Sekreter: Yoldaşlar, komünist fraksiyon yarın sabah dokuzda Kızıl Ordu Kulübünde toplânacaktır. Hazır bulunmak zorunludur. Önemli bazı sorunlar tartışılacaktır.

Başkan: Kurultayımızın son oturumu yarın akşam saat 5'te açılacaktır. Tüm delegelerin hazır bulunmaları zorunludur.

Oturum akşam saat 9.28'de kapanmıştır.

YEDİNCİ OTURUM

7 Eylül 1920

Oturum akşam 7.30 da açıldı.

Yoldaş Zinovyev başkanlık ediyor.

Oturum açılmadan önce orkestra ''Enternasyonal''i çalıyor.

Başkan: Doğu halkları Kurultayı'nın yedinci oturumu açılmıştır. Kurultayımızın en önemli sorunlarından biri ve hatta belki de en önemlisi olan Doğu Halkları Kurultayının sürekli bir yürütme organının yaratılması sorununun çözeceğiz. Kurultay sona erdikten sonra, elimizde, tarihi oturumumuz tarafından harikulade bir biçimde başlatılmış olan çalışmayı yürütebilmeye yetkin bir organ kalmasını istiyoruz.

Şimdiki Kurultay'ın sonuncu değil, ilk olacağı ve Doğu Halkları Kurultaylarını en az yılda bir kere toplayacağımıza kesinlike inanıyoruz; şu halde, bu nedenden ötürü ve devrimci propaganda, ajitasyon ve Doğu'daki kurtuluş mücadelesi eyleminin kurultaylar arasındaki zaman süresi içinde de sürdürülmesi için Doğu Halkları I. Kurultayına Doğu halklarının propaganda ve eylemini yürütecek sürekli konseyin oluşturulmasını öneriyoruz. Kurultayın Başkanlık Kurulu ve her iki fraksiyon bu sorunu tartıştılar ve Meclisi aşağıdaki karar tasarısını oylamaya çağırıyorlar: "Doğu Halkları I. Kurultayı Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu" yanında "Doğu Halkları Propaganda Konseyi" adı altında Doğu halklarının sürekli birliğini sağlayacak bir organın yaratılmasına karar vermiştir. Bu konseyin bileşimi şöyledir: (Üyelerin sayısı 47'ye varmaktadır ve liste sekreter tarafından okunacaktır). I. Kurultay'da temsil edilmeyen Doğu halklarının daha sonra bu konseye delege gönderme hakları olacaktır.

Propaganda ve Eylem Konseyi tüm Doğu'da propagandayı örgütleyecek ve üç dilde "Doğu Halkları" başlıklı bir dergiyi çıkaracak, düzenli olarak broşürler, kitapçıklar ve tek sayfalı bildiriler yayınlayacak, Doğu kurtuluşçu hareketleri arasında bağlantı kuracak ve onları destekleyecek, Doğu emekçileri için bir toplumsal bilimler üniversitesi kuracak vb... gelecek Doğu Halkları Kurultayı toplânana dek (bir yıl veya daha sonra) Propaganda ve Eylem Konseyi merkez olarak Bakû'yu seçmiştir.

Her üç ayda bir, Propaganda ve Eylem Konseyi güncel sorunların çözümü için tüm üyeleri ile bir oturumda toplânacaklardır.

Bu konseyce seçilecek bir Başkanlık Kurulu oturumlar arasındaki üç aylık süre içinde Prapaganda ve Eylem konseyinin tüm çalışmalarını yönetecektir. Konsey Taşkent'de ve diğer gerekli gördüğü yerlerde birer seksiyon örgütleyecektir.

Konseyin tüm çalışmalarının denetlenmesi ve yönlendirilmesi Komünist Enternasyonal Yürütme Kuruluna aittir. Başkanlık kurulunu oluşturan yedi delegeden ikisi Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulunca verilmiş veto hakkına sahip olacaklardır.

Tecrit edilmiş bazı grupların kendilerinde hak görmelerine rağmen veya bütün büyük kurultaylarda olabileceği gibi burada da temsil edilmedikleri görülebilir. Bu hiçbir temsil hakkına sahip olamamış veya adayları kurultayca seçilememiş olan grupların protestolarına tanık olabiliriz.

Bunlar büyük bir Kurultaydaki kaçınılmaz olaylardandır. Fakat biz bu listeyi ancak uzun oturumlar sonucu hazırlayabildik ve her iki fraksiyon da maksimum eşitliği sağlayabilmek, kendisine yüklenen görevi yerine getirebilecek bir organ yaratabilmek için tüm çabalarını birleştirdiler.

Bu çaba dev bir çabadır, bundan benim asla kuşkum yok. Yaratmakta olduğumuz örgütün önünde uzun bir gelecek bulunmaktadır. Şimdi bu örgüt yeterince merkezileştirilmiş değildir, ama yarın, veya bir süre sonra Doğu'daki kurtuluşçu hareket geliştikçe yaratmakta olduğumuz Propaganda ve Eylem Konseyi Doğu halklarının gerçek ve büyük bir gücü olacaktır (Enternasyonal) (Çeviri)

Başkan: Yoldaşlar yukarıda adından söz edilen liste bir süre sonra okunacaktır, ona bazı acil değişiklikler getirmek gerekir. Kurultaydan Propaganda ve Eylem Konseyinin kurulması önerisinin onaylanmasını istiyorum. Sözünü ettiğim öneriye evet diyenler kim? Karşı olanlar kim? Öneri kabul edilmiştir.

Yoldaşlar son iki günde Buhara'da istisnai bir öneme sahip bazı olaylar meydana geldi ve bu ülkeden iki yoldaş Doğu Halkları Kurultayından, olan

biteni kısaca anlatmak için söz alacaklar. Söz yoldaş Rocabov'da.

Rocabov: (Türkmence konuşuyor). Yoldaşlar! Buhara'da önemli olaylar meydana geldi. Buhara, bilimlerin kaynağı, yüz yıllardır ''muhteşem'' lakabıyla anılan Buhara, bugün sefil birkaç yıl içerisinde Asya'nın kaybolmuş küçük sefil bir taşra kasabası haline geldi. Bunun nedeni Buhara'da egemen olan 25 milyon insanın yaşadığı ülkede onun egemenliği altında ancak 5 milyon kişi kaldı; diğer 20 milyon kişi Avrupalı emperyalistlerin ve Rus İmparatorluğu yönetiminin vesayeti altına düştü. Emperyalizm, Buhara ülkesinin ayrılmaz parçaları olan bazı illere el koydu. Şimdiye kadar Buhara sakinleri en basit insanî yaşam koşullarını bile elde edemedi: acımasız bir baskı altında, gece gündüz ağlayarak onlar diğer ülke insanlarınki gibi bir yaşantıyı sürdüremiyorlar.

Şu anda durum aynı değildir artık. Ekim Devriminden sonra Buhara Emiri İngiliz subaylarına verdiği hediyelerle iyi niyetini katıtlamaya çalıştığı İngiliz emperyalistlerinin koruyucu kanatarı altına girmek istedi. Ama bir yandan da halkı ezmeye devam ediyordu; bu arada işçiler gizlice hazırlanıyorlardı ve işte şimdi Buhara'da olması gereken nihayet oldu. Devrimin bütün ülkede yayıldığını görüyoruz. Buhara, Karşi, Çarcui, Kantirçi ve Kerki kızıl birliklerin ellerine düştü. Bu kez kentin kulelerinde Sovyet birlikleri ve işçiler tarafından çekilen Kızıl Bayrak dalgalanıyor.

Yoldaşlar, Kızıl Ordunun işçi ve köylüleri sizleri selâmlıyorlar Buhara halkı artık özgürdür; diğer haklar da çok yakıda öyle olacaklardır. (Enternasyonal). Başkan: Söz Buhara ikinci temsilcisi yoldaş Cabbar-Zade'de.

Cabbar-Zade (Özbekçe konuşuyor)

Kizi-Zade: (Çevirici) Yoldaş Cabbar-Zade selâmlarda bulunuyor. Söylevini geri kalan bölümü Buhara'da şu anda olup bitenleri ve önceki konuşmacının size anlattıklarını kapsıyor. Onların çevirisini yapmak gereksiz.

Başkan: Kadınların çıkarların temsil eden Naçive Yoldaşa yeniden söz vermeye karar verdik. (Alkışlar)

Naciye: (Türkçe konuşuyor: söylevi alkışlarla kesiliyor)

Başkan: Yoldaş Şabanof bu söylevi çevirecek.

Sabanof: Yoldaşlar işte Naciye yoldaşın söyledikleri:

Doğu'nun kadınlarının şu anda başlattıkları hareket, toplumsal hayat içinde kadının rolünün narin bir bitkinin veya nazik bir taş bebeğin rolünden öteye gidemeyeceğini savunan düşüncesiz feministlerin baktığı gözle dikkate alınmamalıdır; bu hareket şu anda tüm dünyayı boydan boya aşan genel devrimci hareketin önemli ve zorunlu bir sonucu olarak, görülmelidir. Doğu'nun kadınları yalnızca bazılarının çoğunlukla sandığı gibi peçesiz sokağa çıkmak hakkını elde etmek için mücadele etmiyorlar. Doğu'nun kadını için, onun bunca yüksek ahlâk ülküsü ile peçe sorunu, en son plândadır. İnsanlığın yarı nüfusunu oluşturan kadınlar eğer erkeklerin rakibi olarak kalırlarsa, eğer onlara hak eşitliği uygulanmazsa, insan toplumunun ilerlemesi elbette ki olanaksızdır; Doğu toplumlarının geri kalmış durumu bunun söz götürmez bir kanıtıdır.

Yoldaşlar, emin olunuz ki toplumsal hayatın yeni biçimlerini gerçekleştirmek için harcayacağınız tüm çabalar ve çekeceğiniz istekler, eğer siz eşinize, çalışmalarınızdaki gerçek yardımcısınız olması gereken kadına başvurmadığınız takdirde kısır kalacaklardır.

Savaşın yarattığı özel koşulların sonucu olarak Türk kadını türlü toplumsal görevlerin yerine getirilmesine koyulmak için evini ve aile topluluğunu

terketmek zorunda kalmıştır. Fakat Türk kadınların savaş sırasında o zamana dek erkeklerin bulundukları yerleri işgal etmeleri ve yük hayvanlarının bile aşamayacağı yolların bulunduğu Anadolu'nun bazı bölgelerinde, kadınların sırtlarında birliklere ayrılan cephane ve gereçleri taşımaları olayı, siyasal ve toplumsal eşitliğe ilişkin bir devrimde kadın tarafından ileriye doğru atılan bir adım olarak nitelendirilmemelidir. Kadınların yük hayvanlarının yerini doldurarak toplumsal bir başarı kazandığını ileri sürenlerin kanıtına gelince bu üzerinde durmaya bile değmez. 1908 devriminin başlarında kadınlar lehine bazı gelişmeler olduğunu yadsımıyoruz ama bu, herkesçe bilindiği gibi yetersiz ve öngörülen amaçlarla ulaşmakta güçsüz gelişmelerin önemini büyütmemek gerekir.

Kadınlar için başkentte ve diğer bazı kentlerde birkaç ilkokulun veya yüksek okulun açılması; kadınlara özgü bir ünversitesi yaratılması, yapılması gerekenlerin binde birini bile oluşturmaz. Siyaseti zayıfın güçlü tarafından sömürülmesine ve ezilmesine dayanan Türk hükümetinin kadınlar için daha radikal ve önemli ölçülerde kararlar alması zaten beklenemezdi.

Fakat İran'da, Buhara'da, Kivo'da, Türkistan'da, Hindistan'da ve diğer Müslüman ülkelerinde kız kardeşlerimizin bizimkinden daha kötü bir durumda olduklarını da biliyoruz. Ama kurbanı olduğumuz haksızlık, geri kalmış ve çöküş içerisindeki Doğu ülkelerinin de tanık olduğu gibi, cezasız kalmıyor. Şunu bilin ki yoldaşlar, kadınlara yapılan kötülük hiçbir zaman cezasız kalmamıştır ve kalmayacaktır.

Doğu Halkları Kurultayının sona ermesi yaklaştığı için Doğu'nun değişik ülkelerindeki kadınların durumunu zaman yokluğundan gözlerinizin önüne seremeyecğim. Fakat devrimin büyük ilkelerini yurtlarında yayma görevini yüklenmiş olan delege yoldaşlar unutmasınlar ki halklarına mutluluk götürme çabaları kadınların gerçek yardımı olmaksızın kısır kalacaktır. Bütün bu kötülüklere son vermek için komünistler sınıfsız bir toplumun kurulması gerekliliğine inanıyorlar ve bu sonuca erişmek için bütün burjuvalara ve ayrıcalıklı sınıflara karşı yeri doldurulamaz bir savaş sürdürüyorlar. Doğulu komünist kadınların savaşı daha zor olacaktır. Çünkü onlar ayrıca erkeklerin zorbalığına karşı da savaşıyorlar. Siz Doğulu erkekler eğer geçmişte olduğu gibi kadınların kaderine kayıtsız kalırsanız, emin olun ki, ülkelerimizi ve kendinizi büyük bir tehlikeye atıyorsunuz. O zaman biz haklarımız kazanmak için diğer ezilenlerle birlikte ölümüne bir savaşa girişeceğiz. İşte kısaca kadınların belli başlı hakları:

Eğer kendi özgürlüğünüzü istiyorsanız haklarımıza kulak verin ve bizimle etkin bir işbirliği içine girin:

1. Haklarda tam bir eşitlik.

2. Kadınlar için erkeklerinkiyle aynı ölçülerde genel ya da meslekî eğitim. Bütün meslekler hiç ayrım gözetilmeksizin kadınlara da öğretilmeli ve kadınlar her işletmede çalışabilmeli.

3. Evlilikte kadın ve erkek arasındaki haklarda eşitlik. Çokeşli evliliğin kaldırılması.

4. Kadınların bütün yönetici kadroları ve bütün yasal işlevlere kısıtlamasız kabul edilmesi.

5. Bütün kent ve kasabalarda kadın haklarının koruyucusu kurulların örgütlenmesi.

Bütün bunlar bizim vazgeçilmez haklarımızdır. Bize bütün bu hakları tanıyan ve bize ellerini uzatan komünistler, bizim kişiliğimizde, kadınlarda, en sadık omuzdaşları bulacaklardır. Hâlâ cehalet içerisinde olabiliriz. Hâlâ

aşmak zorunda olduğumuz uçurumlar olabilir, fakat biz korkusuzuz, zira biliyoruz ki gün doğumuna erişmek için geceyi aşmak gerekir.

Başkan: Yoldaşlar söz Türkistan kadınları adına konuşacak olan yoldaş Bibinur'a verilecektir (Alkış tufanı)

Bibinur (Türkmence konuşuyor): Sevgili yoldaşlar sizi Alma-Ata kenti Rus ve Müslüman kadın işçileri adına selâmlıyorum.

Sevgili yoldaşlar, siz buraya, Doğu Halkları Kurultayına önünüzdeki engin sorunları özümlemek için geldiniz. Siz ezilen yığınları ve emekçilerin en seçkinlerini temsil ediyorsunuz. Doğu'nun ezilen ve yüz yıllardır Çarlık ve diğer emperyalistler tarafından sömürülen Doğu milliyetlerinin güvenini ve bütün umutlarını taşıdığınız için seçildiniz.

Biz Doğu'lu kadınlar, erkeklerinkinden sonsuz ölçüde daha katı bir sömürüye katlandık. Ve biz bu ebedi tutsaklar, olarak Doğu'nun bütün Müslüman kadınları yaşadığımız hayatın karanlıklarını sizlerden daha iyi biliyoruz. Fakat şimdi sevgili yoldaşlar, nihayet bir annenin beşiğindeki çocuğunu okşaması gibi bizi ısıtan bir güneşin varlığını görüyoruz; ilk kez olarak parladığını gördüğümüz bu güneş, işçi ve köylü milletvekillerinin sovyet iktidarıdır.

Sovyet iktidarı bizim anamızdır; Biz onun çocuklarıyız ve sovyet iktidarının, tüm dünya işçilerinin ilerici ve kurtarıcı ruhu Rus Komünist Partisidir, işçi kardeşlerimizin kanı pahasına ezilenlerin yaşama hakkını kazanan muzaffer Kızıl Ordudur.

Biz de aralıksız savaşmak ve Doğu'nun ezilen halklarını kurtarmak için çalışmak zorundayız.

Biz kadınlar bizi ezen kâbustan uyanıyoruz, bizim gelişmemizi engelleyen boyunduruğu kırıyoruz ve gücümüzün en mükemmel saflarını oluşturan sizlerin yanında her gün daha çok yer alıyoruz.

Çalışmanızın meyvalarını bekliyoruz.

Yaşasın Kızı Doğu Halkları Kurultayı!

Yaşasın tüm ezilen Doğu Halkları!

Yaşasın III. Enternasyonal!

Yaşasın Alma-Ata ve tüm Türkistan işçiler seksiyonu!

Başkan: Şmidi Doğu Halkları Propaganda ve Eylem Konseyi üyeleri listesinin oylanmasına geçelim. Söz yoldaş Ostrovski'de.

Ostrovski: İşte Doğu Halkları Propaganda ve Eylem Konseyi üyeleri listeleri. Önce Komünist freksiyonun listesini, daha sonra da partisizlerinkini okuyacağım.

I. İsmail Hakkı ve 2. Süleyman Nuri (Türkiye)

3. Haydar Han ve 4. Sultan-Zade (İran)

5. Ağa-Zade (Afganistan)

8. Rahmanof (Kiva)

9. Abdur-Raşidok (Fergana)

10. Curabaief (Semerkant bölgesi)

II. Riskulof (Sir-Darya ve Semireçensk)

12. Karpof (Transkafkas bölgesi)

13. Açarya (Hindistan)

14. Maharadze (Gürcistan)

15. Avis (Ermenistan)

16. Cabbar-Zade (Buhara)

17. Krimazof ve 18. Gobief (Dağıstan)

19. Mansurof (Dağıstan)

20. Hamzatof (Sirkasi)

21. Çarkas (Kuban)

22. Amru-Sanan (Kalmuk Cumhuriyeti)

23. Genikof (Tatar Cumhuriyeti)

24. İbrahimof (Başkır ülkeleri)

25. Canusakof (Kara Kırgız ülkeleri)

26. Ostrovski (Doğu Yahudileri)

27. Kırgız Cumhuriyeti

28. Mehmedof (Kırım)

29. Şabanova (Müslüman kadınlar)

30. Pavloviç

31. Kirov

32. Orcanikidze (Komünist Enternasyonal)

33. Stasof

34. Elcef

35. Staçko Partisizler listesi:

36. Baha-Şakir (Türkiye)

37. Narkutabekof, 38. Mahmudof (Türkistan)

39. Musayef, 40. Elçiyef (Azerbaycan)

41. Kara Taciyef (Afganistan)

42. Abdullahief (Kiva)

43. Nazır Sıdıka (Hindistan)

44. Abbas Hacı (Buhara)

45. Kemzatof (Terek bölgesi)

46. Van (Çin)

47. Hacan Kulief (Türkmenistan)

48. Kubse Osman (Kırgızistan)

Başkan: Bütün değişiklik önerilerinin Başkanlık Kuruluna verilmelerini rica ederim. Tüm listeyi oya koyuyorum.

(Sesler: İran unutulmuş)

Başkan: Doğu Halkları Kurultayı'nın ilk sovyetinin seçilmesine geçildiği şu anda böyle kabul edilemez patırtılara son verilmesini rica ederim. Yoldaşlar, iki bin kişi arasından her zaman ''bu haksızlıktır'' diye bağıran iki kişi çıkar. Konseyin seçimi düzgündür. Yaşasın Doğu'nun Propaganda ve Eylem Konseyi! (Alkışlar. ''Enternasyonal'') Yoldaşlar, Kızıl Orduya kardeşçe selâmlarımızı göndermemiz öneriliyor. Söz yoldaş Taciyefde.

Taciyef: (Türkmence konuşuyor) Doğu halkları Kurultayı'nın ilki kardeşçe selâmını Sovyet Rusya Sosyalist Federasyonu Cumhuriyeti muzaffer Kızıl Ordusuna iletir. Avrupa devletleri ordularınca bunca uzun bir süredir işkence altında inletilen Doğu halkları, Kızıl Ordunun kişiliğinde kurtarıcısını selâmlar. Kurultay hangi cehpede savaşırsa savaşsın her kızıl savaşçıdan milyonlarca Doğulunun, sürdürdüğü kahramanca savaşı heyecanla izlediği düşüncesini aklında her zaman bulundurmasını rica eder. Doğu halkları, askerî durum izin verdiğinde Kızıl Ordunun kendisini kurtarmak için bütün gücünü kullanacağı zamanı bekliyor. İşçi ve köylü Kızıl Ordusu şu anda halkların uluslararası emperyalizme karşı tek dayanağıdır ve bu dayanağın korunması bütün Doğu halklarının ilk görevidir.

Zafer ve şeref her Kızıl Ordu erinin, her Kızıl kumandanın olsun! ezilen Doğu, özgürlüğe susamış Doğu sizleri bekliyor.

Bela-Kun: Yaşasın Kızıl Ordu: (Hurralar, alkışlar)

Taciyef: Eğer Kurultay bu telgraf metnini onaylıyorsa Başkanlık Kurulu onu Kızıl Orduya ulatıracaktır (Sesler: Evet! Evet! Hurra!)

Başkan: Bu telgrafı kabul edilmiş saymana izin verin.

Bir ses: Lenin yoldaşa da bir tebrik gönderelim.

Bir ses: Kızıl Ordu Kumandanı Troçki yoldaşa da gönderelim.

Başkan: Bu yeni önerileri de kabul edilmiş saymama izin verin. Söz Bakû Sovyeti üyesi, özel bir bildirge için, yoldaş Egorof'da.

Egorof: Sevgili yoldaşlar, şimdiki Kurultayın toplântı döneminin başlarında, birkaç gün önce, Bakû kentinin Doğu Propaganda ve Eylem Konseyinin merkezi olmasını öneren bir öneriyi oyladınız. Yoldaşlar, Bakû Sovyeti ve Bakû proletaryası adına gösterdiğiniz ve bizi şereflendirdiğiniz güven için size derin komünist teşekkürlerini ifade etmeme izin verin. (Alkışlar)

Yoldaşlar, biz Bakû işçileri, Doğu Halkları I. Kurultayının ezilen Doğu halklarının gelecekteki kurtuluşunun temellerinin atıldığı bur Kurultay'ın bizim kentimizde yapılmasından büyük kıvanç duyuyorum. Bu Kurultayın, devrimci mücadelenin kurmay karargahı olarak özellikle Bakû'yu seçmesinden büyük kıvanç duyuyoruz.

Bakû proletaryası kendini hesapsızca mücadeleye adamıştır, Bakû proletaryası kendisinin ve Türkiye ve Azerbaycan halklarının kurtuluşu için kendini feda etmiştir. Bugün de Doğu'nun kapitalist boyunduruktan kurtulması için bütün gücünü kullanmaya ve kendini adamaya devam etmektedir.

Bu Kurultayda dalgalandırdığımız kanlı kutsal savaşın bayrağının sancakları Bakû işçileri olacaklardır. Yoldaşlar, Bakû işçilerinin bu bayrağı hiçbir zaman bırakmayacaklarına sizi temin ederim; şimdiye kadar sürdürdükleri savaş bunun en güvencesidir.

Sevgili yoldaşlar, tarihimizin bu anını belleklerimize işlemek için size, toplândığımız ve ortak düşmanımıza karşı gelecekteki eyleminizi olgunlaştırdığımız bu binaya ''Doğu Halkları Sarayı'' adının verilmesini öneriyoruz. (Alkışlar)

Yoldaşlar, geçmişte bu kentin burjuvazisi romans şarkılarıyla eğleniyordu; bundan böyle burada biz oturacağız; burjuvazinin egemenliğini yıkmak için ve buna benzer saraylar kurmak için buradan diğer halklara örnek olacağız. Yoldaşlarımızın içinde çürüdüğü ve orada insanca bir yaşamı sürdürme olanağını bile bulamadıkları mikropların kol gezdiği kulübelerin yerine böyle

saraylar kuracağız.

Bundan başka bulvarın karşısındaki binaya, kentimizin en güzel binasına, yani Bakû'da gelmiş geçmiş en büyük sömürücüsü sabık vali İzabek Gacinski'nin gelecekte içerisinde zevk ve sefa içerisinde yaşamayı umut ettiği evine "Doğu Halkları Oteli" adının verilmesini öneriyorum. Kurmayımızın merkezi olarak ve siz danışmak ve bilgi almak için oraya gideceksiniz. (Alkışlar)

Ayrıca yoldaşlar, şovenlerin ve milliyetçi Autkunların arenası olan ve geçmişte orada Ermenilerin ve Müslümanların birbirlerine nefret etmeden bakamadıkları Stanislas Caddesine de "Doğu Halkları Caddesi" adını vermeyi öneriyorum. Bugün artık ulusal bölünmelerin bulunmadığını, bütün emekçileri tek bir binanın çatısı altında ezilen Doğu halklarının özgürlüğü ve kendi kurtuluşları için savaşa çağırdığımızı Bakû'lu işçilere kanıtlayacağız. Yoldaşlar! Yaşasın hâlâ ezilmekte, fakat kanlı savaş için silkinmekte olan Doğu! Yaşasın burada biraz önce oluşturulmuş olan Propaganda ve Eylem Konseyi! Yaşasın Bakû proleteryası!

Başkan: Söz yoldaş Nerimanofta

Nerimanof: Kurultayın başında size hitap ederken mutlu idim. Şimdi hepimizi etkileyen engin acıyı sizlerle paylaşmam gerek. En sevgili yoldaşlarımızdan 26'sını gömeceğiz. 1918'de Bakû'da Sovyet düzeninin kurulmasından aylarca sonra hain Menşevikler, iktidarı İngilizlere teslim ettiler veya en azından bunda önemli bir payları, oldu. 14 Eylüle kadar sevgili yoldaşlarımız konumlarını gururla, yiğitçe, dürüstçe savundular. Türkler kente yaklaştıklarında Menşevikler yoldaşlarımıza Astragan'a gitme izni verdiler. Yarı yolda bu hainler Krasnovodsk'a doğru yönelen gemiyi geri döndürdüler. Yoldaşlarımız İngilizlerin ellerine düştüler. Aşkabad ve Kizliar arasında kurşuna dizildiler. Fakat şimdi Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti sevgili yoldaşlarımızın cesetlerini Bakû'ya getirtti ve yarın cenaze törenleri yapılacak. Azerbaycan Cumhuriyeti hükümeti yoldaşlarımızın mezarlarının yeni kuşağın eğitilmesinde yararlı olacağı kanısında. Çocuklarımız, bu kahramanların anısına dikilen anıtı görerek Azerbaycan Sovyet iktidarının, genel olarak, sovyet iktidarının yiğit ve dürüst yoldaşlara nasıl değer verdiğini, onlara nasıl saygı gösterildiğini öğrenceklerdir.

Sizi yarın saat onda önce Parapet'e ve sonra sevgili yoldaşlarımızın toprağa verileceği Kaya Alanı'na davet ediyoruz.

Başkan: Kurultay üyelerini ölmüş yolrdaşlarımızın anısı için saygı duruşuna çağırıyorum.

(Delegeler ayağa kalkıyorlar ve orkestra cenaze marşını "ölümcül Kavganının Kurbanları..."nı çalıyor)

Narbutabekov: Yoldaşlar, Kurultayın çalışmaları sona erdi. Doğu Halkları I. Kurultayı Başkanı yolaş Zinovyev kapanış söylevini yapacak. (Çılgınca alkışlar, "Enternasyonal")

Başkan: Yoldaşlar Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu tarafından toplântıya çağrılan Doğu Halkları Kurultayı yapıldı. Doğu halklarının devrimci mücadelesi için sürekli bir merkezin yaratılması ile başarıyla tamamlana çalışmasını mutlulukla sona erdirdi. (Alkışlar)

Yoldaşlar, devrimci geçmişimin uzun yılları boyunca önemli birçok Kurultaya katılma fırsatı buldum. Fakat gerçekte şunu söylemeliyim ki, şimdiye dek daha anlamlı, devrimci sonuçlarla zenginleşmiş ve ayrıca bu denli büyük tarihi önemde -burada ele alınan sorunlar aslında kesinlikle yeni olmasına rağmen- olan böyle bir kongre hiçbirimiz tarafından düzenlenmemişti,

hiçbirimizin asla bu derece önemli bir Kurultayda payı olmamıştı. Şimdi bu Kurultay gerçekleşti. Açılışın ilk dakikasından beri, köleleştirilmiş, ezilmiş ve sömürülmüş Doğu halklarının toplândığı ilk andan itibaren bu Kurultay insanlık tarihinde yerini aldı. Bu kürsüde çalınan başkanlık çanının ilk sesi dünya burjuvazisinin yas çanı oldu.

Katıldığımız tarihi olayların genişliğini her zaman anlamaya zaman bulamadık. Bu salonda olup bitenleri düşününüz. Şimdiye dek dünya kapitalizmi tarafından yük hayvanları olarak görülen halklar, ''aşağı'' diye küçük görülen halklar -burjuvazinin onlarla ilgili hiçbir kuşkusu yoktu, çünkü uyuşukluktan kurtulamayacaklarından emindi- şimdi ayaklanıyorlar. Son yıllarda burjuvazi Avrupa emekçilerinin ayaklanmasından korkuyordu; Doğu halklarına gelince onlardan hiç kuşkusu olmaması gerektiğine inanıyordu; ve şimdi işte Doğu'nun ezilen halkları aynı Kurultayda birleşiyorlar, örgütleniyorlar ve hayranlık uyandırıcı bir birlik içerisinde ortak davranışlarda bulunuyorlar (Candan alkışlar). Bizim Kurultayımızdaki en önemli olay budur. Bir düşünün, uzun yıllar boyunca ölümcül bir nefrete kendisini adamış ve birbirlerine karşı sürekli kışkırtılmış olan halklar birleşiyorlar ve daha ilk dakikalardan itibaren değişik dilleri konuşmalarına rağmen, onların delegeleri, birbirlerinin kardeşleri olduklarını duyuyorlar içlerinde. Bizim kardeşçe birliğimiz ancak bir aile yakınlığı oluşturduğumuz anda doğmaya başlar. Burada Kurultayımızın büyüklüğü ortaya çıkıyor. Bu olay basittir, anlaşılması kolaydır, ve işte bu nedenle büyüktür. Ve bizim bu duvarlar arasında, 1920 Eylülünün bugünlerinde yer almış olan Kurultayın benzerine bugüne dek rastlanmadığını söylemeye hakkımız vardır. Bu Kurultay yaşlı burjuva dünyasının sonu, çalışan insanlığın en büyük yedek güçlerinin uyanışı, şimdiye dek yeryüzünde yedek güçlerinin uyanışı, şimdiye dek yeryüzünde görülmemiş bir düzenin yaratılması demektir. Yoldaşlar, Kurultayımız birleşimi gereği homojen olmaktan uzaktır. Kurultayımızda sovyet iktidarını kurmayı başarmış olan ve bizim Rus Sovyet Cumhuriyetimizin kardeş cumhuriyetlerini oluşturan halklar temsil edildi; Kurultayımızda savaşın henüz başlangıcında olan halklar temsil edildi. Unsurlardaki bu çeşitlilik bazı yanlış anlamalara neden oldu. Yürütme organımız sorunu ortaya getirdiğinde bazı yoldaşlar Doğu Halkları Sovyetleri Kurultayında hazır bulundukları inancına düştüler. Bu şimdilik doğru değil. Burada bir grup delege tarafından temsil edilen Hindistan, İngiliz sermayesi tarafından yok ve mücadele ancak başlama noktasında. Türkiye gibi iç savaşın hâlâ güpe gündüz sürmekte olduğu, birçok yönetimin birbiriyle mücadele ettiği ve artık savaşın yarım bırakılmayacağı ülkeler var. İran'da iki hükümet iktidarda ve eylem geçen gün yayılıyor. Başka yerlerde, Ermenistan'da olduğu gibi burjuva demokratik cumhuriyetçiler görüyoruz. Burada Ermenistan'dan çok söz edildi; sözün doğrusu bizim için tek bir Ermenistan var. Elimizi uzattığımız işçi ve köylülerin Ermenistan'ı ve diğer yanda da Taşnak cellâtların lânetli Ermenistan'ı (Candan alkışlar). Aynı durum Gürcistan'da da söz konusu. Şu anda Gürcü işçi ve köylüler en ağır baskılara katlanıyorlar. Orada iktidar sosyal-demokratların elinde ve en iyi, en eski işçi militanları cezaevindeler... Resmi Gürcistan'ın şu anki önderleri utanmazlığı o dereceye vardırdılar ki M. Jordania tanınmış eski bir devrimci olan yoldaş Michel Takaya'yı -Jordania'nın eski öğretmenidir- cezaevinde tutuyor. Tek bir Gürcistan yok. M. Ceidge'nin, bütün Avrupa burjuva bakanlarının giriş kapısı olan Gegeçfori'nin, kendilerine kardeşçe yardım duyguları beslediğimiz kardeşlerimiz Gürcü işçi ve köyülerinin Gürcistan'ı. Bileşimi bunca karışık olan Kurultayımızın en önemli sorunlarda tek vücut halinde olabilmesi çok dikkate değer bir noktadır.

Yoldaşlar, Türkistan Sovyet Cumhuriyeti vb... gibi Sovyet Cumhuriyetleri için de bağıntılı olarak büyük önem arzeden bir sorun üzerinde bir süre

durmak istiyorum. Bu cumhuriyetler bizim kardeşlerimizdir. Oralarda savaş çok zor oldu. İşçi ve köylüler Sovyet yönetim biçimini kurabilmek ve Sovyet Rusya ile kardeşçe bağlaşıklıklarına sadık kalabilmek için çok büyük zorluklara göğüs gerdiler. İşçi ve köylü sovyetlerinin güçlendirilmesine ilişkin dev boyutlardaki yapıtın yanında bu tarihî Kurultay önünde birkaç sözcük ile de olsa sözünü etmek zorunda olduğumuz ve tamamen kötü olarak nitelendirebileceğimiz bir olgu dikkat çekiyor. Evet, Rusya'da Sovyet iktidarı, Halk Komiserleri Sovyeti ve Komünist Enternasyonal, Doğu'nun diğer kardeş cumhuriyetlerinde olduğu gibi Türkistan Komünist Partisine bazı istenmez unsurların sızdığını biliyor. Bunlar Komünist Partisinin adını lekeliyorlar ve yaptıkları kötü şeyler halkın bir bölümünü öfkelendiriyor. Bu adamlar yerli halka kötü davranıyorlar ve onların gelirlerine el koyuyorlar. Eski burjuva Rusya'sının tortuları bazan bizim saflarımıza sızmayı ve eski keyfi çarcı burjuva geleneklerini sürdürmeyi başarıyorlar; onların gözünde yerli halk aşağı bir ırktandır. Bu nedenle de bir sürü rezilliği meşru görüyorlar. Biz bugün Rus Komünist yoldaşlara, kızıl askerlere, Sovyet iktidarının Doğu ile ilgili tasarılarını bilen militanlara sesleniyoruz. Hiçbir zaman akıllarınızdan çıkarmayınız ki, en önemli mevkilerdesiniz,; en ufak bir yanlışlığınız (kötü eylemlerinizden söz etmiyorum) bize çok pahalıya mal olacaktır! Türkistan'da ve Doğu'daki diğer Sovyet Cumhuriyetlerinde, partimiz yönetiminde çalışmaya çağrılan Rus militanlar size sesleniyorum; Komünist Enternasyonal, sizlerden, yerli emekçilerin kardeşleri olduğunu hiçbir zaman unutmamanızı istiyor. Çarlığın ve burjuvazinin lânetli geleneklerini bir daha canlanamayacak biçimde yıkın; bir haksızlık yapmaktansa, bu haksızlığı yapacak elleri, kendi elleriniz de olsa kesin! (Alkışlar). Eskiden, Rus subaylarının serfler ordusunu yönettikleri çağlarda, bunlar Polonya'da ayaklanan halkın hareketini bastırıyorlardı. En iyi Rus yazarlarından biri olan A.İ. Herzen bunun üzerine ''Rus ordularının Rus subayları yönetiminde neler yaptıklarını görünce Rus olduğumdan utandım'' diye haykırıyordu. Artık o günler geri gelmeyecektir; içimizden hiç kimse bundan böyle Rus olmaktan utanmayacaktır zira, Rusya Kızıl Bayrağı ilk yükselten ve diğer halklara kurtuluş işaretini veren ülkedir. Fakat çıkarları için saflarımız arasına sızanlar, kardeş Sovyet Cumhuriyetlerinde bizim yüzlerimizi kızartanlar ve bize A.İ. Herzen'in acımasız sözlerini hatırlatan davranışlarda bulunanlar utansınlar.

Yoldaşlar, bu meclis önünde, partimiz ve Komünist Enternasyonal adına, bu zararlı otları tarlamızdan söküp atmak için bize düşen her türlü yükümlülüğü sırtlanıyoruz (Alkış tufanı). Asya'da sovyetçi politika çalışmasına çağrılan aramızdaki herkesin Asya toprağının kutsal olduğunu anlaması ve devrimci çalışmaya aydınlık fikirler ve temiz ellerle girişilebileceğinin kafalarda yer etmesi, partinin adını temize çıkacaktır. Doğu halklarının içine kök salmış olan güvensizlik duygusu, -bu duygu Avrupalı yağmacılar ve baskılara karşı haklı bir duygudur- bazen bilinçsiz olarak yeni işçi Avrupa'sına da, bizim sovyet iktidarımıza da yönelmektedir. Emekçiler, bilinçli devrimciler biz bu güvensizliğin nedenlerini anlamalıyız ve bu korkunç yıllarda çalışmamız ile, kardeşçe yardımlaşmamız ile geçmişin ortak düşmanına karşı aynı nefretimiz ile gerçekten bir ailenin içerisindeki kardeşçe atmosferi yaratmalıyız. Ben bu Kurultayın burada bütün işittiklerimizin, söylediklerimizin aramızda uzun süreli bir bağ yaratacağına inanıyorum. Bundan böyle ne birkaç kişinin yanlışı, ne bazı grupların cinayetleri ailemizi bölmeyecektir. Zira biz aynı düşmanları aynı dostları olan ve tek bir ülkeye doğru ilerleyen kardeşlik bağları güçlü ve birlik içerisine olan bir aileyiz! (Alkış tufanı)

Yoldaşlar 1905 Devrimi, şimdi yaşadığımız büyük devrimin bir denemesinden başka bir şey değildi. Bu devrim hızla boğulmasına rağmen

bütün Doğu'da, Türkiye'de, İran'da ve başka yerlerde yankılandı. Fakat 1905 Devrimi, büyük 1917 Ekim Devrimine göre bir çocuk oyuncağı idi ve elbette bu devrimimizin Doğu'daki yankısı, 1905 Devriminin yankısından çok daha güçlü oldu. Evet yoldaşlar aradaki uzaklığa, dillerin çeşitliliğine ve bizi birbirimizden ayıran binlerce kilometreye rağmen büyük bir ülkede başarılı olan büyük devrim, dünyanın tüm emekçilerinin kalplerini karşı konulmaz bir biçimde tutuşturdu! Ve birbiri peşi sıra gelecek patlamalara yol açacak bu olay bir Rus devrimcisi için tüm bütünlüğü içerisinde bilinçle kavranabiliyorsa büyük bir kıvanç vesilesidir. Buradan devrimimizin büyük önemi ortaya çıkıyor. O Avrupa'yı tutuşturduktan sonra şimdi de Doğu'yu sarıyor. O, burjuvaziye, köleciliğe, sermayeye, karşı dünyanın tanık olduğu en büyük ayaklanmayı oluşturdu (Alkışlar).

Daha birçok sorunu tartışmadık, ama en önemlilerinin tümünü inceledik ve oybirliği ile bazı kararları onayladık.

Yoldaşlar, bütün sözcükleri bütün dillere çevirmemiz gerekti, ama ''Sovyet'' sözcüğünü çevirmeye hiç ihtiyaç duymadık; onu bütün dünya, bütün Batı, bütün Doğu anladı! Doğu Sovyetçi olacaktır! (Alkışlar)

Yoldaşlar, bir Eylem Konseyi oluşturduk. Bu genç, yepyeni bir örgüttür, fakat eğer, Eylem Konseyimizin de şimdiden Doğu'da, İngiltere'de burjuva bakanlar kurulunun olmadığı kadar güçlü olduğunu söylersem, içinizden hiç kimse beni fazla iyimser bulmayacaktır! (Alkışlar). İngiltere ve Fransa'da Bakanlar Kurulları uçuruma kayıyorlar; günden güne daha da güçsüz bir duruma düşerek, insanlığın gözleri önünde, yaşam sevinçlerini tüketiyorlar! (Alkışlar). Doğu halklarının yıldızı gökte yükseldiğinde, biz, yoldaşlar, her gün birlikte daha güçlü olacağız. Marks'ın sözlerini açımlayarak, İngiliz olsun, Fransız olsun hiçbir emperyalistin, önce kendi kendilerin Doğu halklarının nasıl tepki göstereceğini sormaksızın aktık tek bir adım bile atamayacağını söyleyebiliriz. Yarın bu adıma karşılık olarak emperyalizme karşı bir şeylere girişilmez miydi?

Burada, Sovyetlerin gerekliliğini tartışmadık. Bu, bizim için çoktan beri açıklığa kavuşmuştur. Birliğin gerekliliğini tartışmadık. O da tümüyle besbellidir. Burjuvazinin nasıl birleştiğini görüyorsunuz. Bütün dillerde: ''Antant'' (İtilâf) diye söylenen bu sözcük ne anlama gelir? Bu müttefiklerin yürekten uyuşumunu hatırlatıyor. Fakat bu Antant içinde yürek, elbetteki borsadan daha az yer tutar (Alkışlar). Bu Antant gözlerimiz önünde dağılıyor. O tek bir sorunu bile çözemez, son bulmayan entriklarla içten parçalanmıştır. Temsilcileri ''Rus sorunu''na bir çözüm bulmak amacıyla limanlar boyunca uzun seyahatlere çıkıyorlar. Rus sorunu onların en ciddi kaygılarıdır. -Bu sorun onların kırmayı başaramadıkları çetin bir cevizdir- Ve onu asla kıramaycaklardır! (Alkış tufanı).

Yoldaşlar, Kurultayımızın sona ermesinden sonra: ''Fransız ve İngiliz emperyalist korsanların bu ''uğursuz'' Rus sorununu asla çözüme ulaştıramayacaklarını doğrulamaya hakkımız vardır! Fakat bizler, sizlerle, Komünist Enternasyonal ile birlikte, önümüzdeki yıllar boyunca, Avrupa sorununu çözeceğiz! (Alkış tufanı)

Yoldaşlar, ilk iki oturumumuz Antant'a ve emperyalizme karşı takınacağımız tutum sorununa ayrılmıştı. Ve ilk rapordan hemen sona, Doğu ülkelerinin temsilcileri kutsal savaşa başlamaya yemin ettiler. - Bu sözün verilmiş olduğu tören anının hatırası kalplerimize oyulmuş olarak kalacaktır. Bu tüm başlangıçların başlangıç noktası oldu. Birliğimizin gerçekleştirilmesi oldu. Evet, kapitalist korsanlara karşı, kutsal savaş! Siz hepiniz, eylem insanları olarak, verilen bu sözleri belge olarak dilinize çevireceksiniz. Ülkelerinize döndüğünüzde, köylülere, tüm emekçilere kararlaştırdıklarınızı, verdiğimiz

yeminleri ve onlara nasıl bir davranış çizgisi gösterdiğimizi anlatacaksınız. Ve birliğimizin her geçen an daha da pekiştiğini ve aynı zamanda güçlerimizin arttığını içinizde duyacaksınız. Almak zorunda olduğumuz en son kalelere doğru ilerliyoruz. Onları alacağız. İç savaş bitecek, tek bir aile oluşturmak ve birlikte yeni yaşamı kurmak için Batı'ya -Avrupa ve Amerika- kardeşçe elimizi uzatacağız! (Alkışlar). Hepimizin ustası, Karl Marks, 70 yıl önce bir çağrı şiarı atıyordu: ''Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz''. Onun çırakları, onun eserinin sürdürücüleri olan bizler, bu sözü gerçekleştirebilmek ve tamamlamak ve: ''Bütün ülkelerin proleterleri, bütün dünyanın ezilenleri, birleşiniz!'' demekten çok mutluyuz! (Alkış tufanı ''Enternasyonal'')

Yoldaşlar, Komünist Enternasyonale ve tüm dünyanın işçilerine şundan daha sevinç verici bir haber götüremeyiz: Avrupa'nın ve Amerika'nın işçilerinin birliğinden sonra, Doğu emekçilerinin birliği de bir gerçek haline dönüşüyor. Yalnızca bizi birleştiren şeyi hatırlayalım. Kalbimizden birliksizilğimizin tüm mayasını söküp atalım. Ortak bir düşmanımız olduğunu unutmayalım: Bu ortak düşman İngiliz ve Fransız emperyalizmidir. Her birimiz, Doğu halklarının ve tüm dünyanın kurtarılması çabası için, hayatımızı, sanki on tane hayatımız olup onunu da verirmişçesine verelim! (Alkışlar fırtınası. ''Enternasyonal'')

Yoldaşlar, Başkanlık Kurulu sizi Kurultayın mutlu kapanışı vesilesiyle tebrik eder ve Doğu Halkları I. Kurultayının çalışmalarının tamamlanmış olduğunu bildirir.

Yaşasın III. Enternasyonal!

(Candan gösteriler. Hurralar. ''Enternasyonal'')

Oturmu saat 10.40'ta kapandı.

EK

ÇAĞRI

Benelüks ülkeleri Komünist Partisinden, Bakû'da temsil edilen Doğu halklarına,

Doğulu yoldaşlar! Sizleri Hollanda Komünist Partisi adına selâmlarım. Sizleri aynı şekilde Uzak-Doğu'da biz Batı Komünistleri ile birlikte Hollanda kapitalizminin yıkılması için mücadele eden Hollanda Hindistanı Komünistleri adına da selâmlarım. Ve ''İslâm Şeriat''ının Hollandalı zorbalara karşı ortak mücadele için bir araya getirdiği binlerce Hintlinin, bana, selâmlarını size göndermem için kavuşacaklarını biliyorum.

Doğulu Yoldaşlar! Hollandalı komünistler ve onların Hollanda Hindistanı'ndaki taraftarları, bu gün sözle anlatılamaz bir sevinç duyuyorlar: dünya tarihinde ilk kez Batı'nın kapitalistleri tarafından sömürülen proletaryanın temsilcileri, yine Batılı kapitalistlerce ezilen Doğu halklarının temsilcileriyle, burada, Bakû'da, III.Enternasyonalin kongresinde karşı karşıya geldiler.

Bizler de, Batılı komünistler olarak, sizlerle birlikte kapitalizm tamamen yıkılana dek savaşma kararını aldığımız III. Enternasyonalin bu Kurultayını coşkuyla selâmlıyoruz.

Doğulu yoldaşlar! Ben devrimci Hollanda proletaryasını temsil etmekteyim. Ülkemiz büyük değildir; ancak altı milyon nüfusu vardır. Fakat efendilerimiz, kapitalistler zengin ve güçlüdürler.

İşte 300 yıldır Hollanda proletaryasını sömürüyorlar. Nüfusu 50 milyonu

bulan Bütün Doğu Hindistan takımadaları halklarını eziyorlar.

İşte 300 yıldan fazla bir süredir, Hollandalı beyaz proleterler emekleriyle, patronlarını ve efendilerini: Hollandalı kapitalistleri giderek daha fazla zengin ediyorlar. İşte 300 yıldır bu Hollandalı kapitalistler milyonlarca Asyalı insanı eziyorlar ve Hollanda Hindistanı'ndan hesapsız zenginlikleri çekerek oraları soyuyorlar ve kırıp geçiriyorlar.

Beyaz Hollandalı kölelerin sömürücüleri ve efendileri aynı zamanda Hollanda Hindistan takımadalarının yerli halkının da sömürücüleridir.

Doğulu yoldaşlar! Kendi ülkelerinin öz proleteryasını sömürerek ve Hollanda Hindistan'ındaki sömürgelerini ağır vergilerle ezerek bizim kapitalistlerimiz, kendisiden çok daha güçlü bir ülke olan, Büyük Britanya'nın soyarak elde ettiklerinden daha azını elde etmemişlerdir.

Zenginliklerini Hindistan toprağını soyarak, elde eden Hollandalı naftalin kralları İngiliz meslektaşları ile birlikte naftalin tröstünü oluşturdular. Bu tröstte Hollandalı kapitalistlerin çok büyük bir payı vardır. Bu tröst tüm dünya naftalin endüstrisini tekeline almaya çalışmaktadır.

Arkasında büyük Hollandalı kapitalistlerin de sığındığı İngiliz hükümeti, İran'ın ele geçirilmesini amaçlamaktadır. Böylece, Hollandalı kapitalistler, İngiliz-Hollanda naftalin tröstünün yardımıyla İran'daki naftalin kuyularından yeni kârlar elde etmeyi umuyorlar.

Kendi kapitalistlerini yıkmayı yürekten arzulayan Hollanda proletaryası, ülkelerinden Britanya emperyalistlerini kovan İranlı kardeşlerini selâmlamaktan mutluluk ve kıvanç duymaktadır.

Doğulu yoldaşlar! Hollanda'nın katılmadığı büyük savaş Hollanda kapitalizmine öyle bir itiş gücü verdi ki, bugün, muzaffer ''İtilâf1' kapitalizmi Hollanda'yı kendine eşit güçte kabul ediyor. Uluslar birliği resmen Hollanda kapitalizminden Ermenistan'ı kendi koltuğu altına almasını önerdi.

Bugün yeryüzünü paylaşmış olan ve büyük savaşın galipleri, büyük emperyalist güçlerin Hollanda kapitalizmine Ermenistan'ı sus payı olarak vermeleri demektir bu.

Doğulu yoldaşlar! Hollandalı komünistler bu tasarıların gerçekleşmesine karşı mücadele veriyorlar. Hollanda devrimci proletaryası, Ermeni kardeşlerinin Hollanda kapitalizminin Ermenistan'ı sömürerek ve yağmalayarak yeni servetler edinmesine karşı koymalarını sevinçle karşılayacaktır.

Doğu halkları! Hollanda devrimci proletaryası, her birinizin kendi ülkelerinizde, büyük Hollandalı kapitalistlerin sermayesini kovmanızı ve zenginleşmelerini engellemenizi öğrendiğinde sevinç duyacaktır.

Doğulu yoldaşlar! Büyük savaş bütün kapitalist ülkelerde iflasa neden oldu. Günümüzde, kapitalizm büyük ölçüde zayıflamış bulunuyor.

Rus kardeşlerimiz Rusya'da kapitalizmi yıktılar ve onun yerine işçi Sovyetleri iktidarını kurdular.

Orta Avrupa'da, Batı Avrupa'da da olduğu gibi, halklar, sizin de efendileriniz ve sömürgenleriniz olan kapitalistlere ve günün büyük güçlerine karşı ayaklanıyorlar ve ayaklanmaya hazırlanıyorlar.

Orta Avrupa'nın ve Batı Avrupa'nın tüm ülkelerinin proleterleri kapitalizmi bir daha kalkamayacak biçimde yıkmak için Rus işçileri ile, kardeşleriyle, birleşmeye hazırdırlar. İşte bunun için, kapitalizm bugün bunca zayıf durumdadır.

Avrupa kapitalizmi bugün o kadar zayıf duruma düşmüştür ki savaşın açtığı yaraları iyileştirmek için elinde yalnızca tek bir kaynak vardır. Bu kaynak sömürgelerdir veya bir başka deyişle, sömürge halklarının sömürülmesi ve baskı altına alınmasıdır.

İşte bunun için, kapitalizmin bunca zayıflık gösterdiği bu anda sizin vurma anınız gelmiştir. Eğer hepiniz, muzaffer ve kahraman Rus proletaryası ile bu amaca varmak için birleşirseniz, kapitalizmin günleri sayılıdır. Rus proletaryası tek başına bütün kapitalist güçlere kafa tutmuştur ve zaten Avrupa proleteryası da kendilerini ezenlere direnmektedir.

Doğulu yoldaşlar! Hollanda Komünist Partisi, hararetle Hollanda kapitalizminin yıkımını ve sonunu dilemektedir; o biliyor ki Hollanda kapitalistleri savaştan sonra ölçüsüz derecede büyümüş olan servetlerini Hindistan'da bütün güçleriyle birlikte arttıracaktır.

Son 18 ay boyunca naftalin krallarımız 1.600 milyon florinlik bir kârı ceplerine atmışlardır.

Bu sene mayıs ayında yapılan sekerkamışı hasadı, Hollandalı kapitalistlere 500 milyon florin getirmiştir. Halbuki, savaştan önce tüm kârları hiçbir zaman 9 milyon florinin üzerine çıkmamıştı.

Hollandalı komünistler kendilerini ezenlerin, güçlerini Hollanda Hindistanı'ndan sağladıkları ve zenginliklerinin kaynağının sömürgeler olduğunu biliyorlar. Bu nedenledir ki Hollandalı Komünistler, Hollandalı kapitalistlerin Hindistan'da bunca yırtıcılıkla sürdürdüğü ekonomi politikası ve Hintli kardeşlerine karşı sürdürülen baskı ile mücadele etmektedirler. ''Hands o İndia'' (*) işte onların parolası.

Bakû'da toplânan bu III. Enternasyonalin kongresinde çağrımızı size yöneltiyoruz ve bunun Hollanda Hindistanı'nın en ücra köşelerine ulaşacağını umut ediyoruz.

Hollanda Hindistanı'nın boyunduruk altındaki halkları! Sömürücülerinize karşı sürdürdüğünüz savaş, Hollanda proletaryasının kendi sömürücülerine karşı sürdürdüğü savaşla özdeştir; ortak düşmanımız Hollandalı kapitalistlerdir.

İşte bu nedenle ortak cephe savaşımızı sürdürmeliyiz. Hintli kardeşler! Grevler yoluyla sömürücülerinizden dişinizle, tırnağınızla söküp aldığınız sefil ücret artışlarıyla yetinmeyin. Hintli kardeşler! Hollanda Hindistanı yönetimince aranızdan bazılarına uygulanan anlamsız siyasal haklara aldanmayın. Kötü kurnazlığa cephe alın. Size verilenler saflarınız arasında ahengi bozma amacına yönelik sadakalardır...

Hintli kardeşler sizi ezenleri ve Hollandalı barbarları, çok eski ve yüksek bir kültüre sahip, adalarınızdan kovun.

Hollandalı kölecileri kovun, polislerini, askerlerinizi denize dökün!

Hintli kardeşler! Hollanda devrimci proletaryası bizim de efendilerimiz olan, efendilerinize başkaldırdığınız günü selâmlayacaktır.

Hollanda proletaryası, kapitalistlerin ülkesindeki egemenliğini yıkmaya uğraşıyor. Eğer ayaklanırsanız Hollanda proletaryası hükümetinin hareketinizi ezmeğe göndereceği askerî birliklerin gönderilmesini engellemek için elinde geleni yapacaktır.

Ortak bir çaba ile biz Hollanda'da, siz Hindistan'da Hollanda kapitalizmini ezeceğiz.

Hintli kardeşler! Hollanda kapitalizmine karşı direnin!

Hintli kardeşler! Sömürücü Hollanda kapitalizminin bağlaşığı İngiliz kapitalizmine karşı ayaklanın ezilmiş Doğulu kardeşlerinizle birleşin! Dünyanın tüm kölelerinin, renk ve ırk ayrımı olmaksızın, kapitalist tiranlık ve egemenliğe karşı olan genel başkaldırısında hepiniz yerinizi alın.

III. Enternasyonal kurultayı sizi bütün bunlara çağırıyor.

Dünyanı bütün köşelerinin köle halkları! Kapitalizmin tiranlığını yıkmak için birleşin, ona hiç gecikmeden saldırın, zayıflığından yararlanın, onun büyük savaşta yediği darbelerin sersemliğinden kurtulmasını beklemeyin. Onu yok edin! Ve ortak bir çaba ile işçilerin ve köylülerin sovyetçi iktidarına dayanan yeni toplumu kurun.

Benelüks ülkeleri Komünist Partisi

Oturum saat 3'de kapandı.

EK BELGELER

DOĞU HALKLARI KURULTAYI'NA KATILAN VE İSİMLERİ TESPİT EDİLEBİLEN TÜRK DELEGELERİ

235 kişi (en kalabalık ulusal grup) olarak gösterilen Türklere Türkistanlılar, Azeriler vb. de dahil edilmiş olması Türkiyelilerden ancak otuzunun adlarını çeşitli kaynaklardan derleyebildik. (M.T.)

Ali Kemal İbrahim Tali (Öngören)

Mühendis Azmi (Aziz) Dr. Bahaeddin Şakir

Salih Zeki Yarbay Arif

Süleyman Nuri Cevat (Dursunoğlu)

Şevket Süreyya (Aydemir) Şükrü Azmi Bey (Eski Polis Md.) Abdülhalim Nüzhet Sabit Mustafa Suphi Teğmen Asım Ethem Nejat Mesut (Çankaya) Mehmet Emin Hafız Mehmet (Mv.) Tahsin (Bahri ?)

Yüzbaşı İsmail Enver Paşa Süleyman Sami Baha Sait Ahmet Cevat (Emre) Öğretmen Asım İsmail Hakkı Dr. Salim (Cimilli)

Naciye Hanım Ömer (Olgun)

Bakû'da yayınlanan Şark İli dergisinin ilk sayısından (Kânunuevvel 1336), (Aralık 1920)

DOĞU HALKLARI KURULTAYI RİYASETİNE KARS VE BATUM VİLÂYETLERİ VEKİLLERİNİN MARUZASI

Aşağıda imza koymuş olan biz vekiller bütün proletarya huzurunda Kurultay Riyasetine arz ediyoruz ki, Kars ve Batum vilâyetlerinde, Tiflis vilâyetinin Ahaltığ, Ahılgelen kazalarında ve İrvan'ın Sürmeli ve Şürur kazalarında asayişperver ve silâhsız İslâm ahalisi zulm-ü cefa çekmektedir. Müslümanların zâlimleri bir taraftan Ermeni Daşnakları, diğer taraftan Gürcistan Menşevikleridir. Bu vilâyetlerin ve kazaların ahalisi kendi mukadderatlarını kendi ellerine almak istediklerinden, 1918 yılının kânunuevvel (aralık) ayında cumhuriyet idaresi ilân ederek, Cenubî Garbî Güney Batı Kafkas Cumhuriyetini kurdular. 1919 Mart ayının 27'sinde Kars'ta toplanan parlâmento bu ilânı tasdik etti. Bu cumhuriyet 1920 yılının nisanının ortasına ortasına kadar yaşadı, fakat İngiliz istilâcılığı bu cumhuriyeti boğdu. İngilizler Cumhuriyet hükümetinin uzuvları ve parlâman azalarından bazısını hapsedip Malta adasına sürdüler ve Daşnakları Kars

vilâyetine ve Oltu kazasıyla Ardahan kazasının bir kısmına soktular. Gürcü Menşevikleri ise, bu cumhuriyetin başına gelen belâlardan alçakça istifade edip Ahalsığ ve Ahılgelen kazalarına girdiler.

Şimdi Cenubî Garbî Kafkas Cumhuriyeti arazisinde Müslümanlar ile Daşnak ve Menşevik ittifakı arasında şiddetli muharebe devam ediyor. Bütün Müslümanlarla Rus ahalisi (buralarda Ruslarla Müslümanlar ahalinin en çok parçasını teşkil ediyorlar) ancak umumun sevdiği Şûrâ Hükûmetini istiyorlar. Eğer en yakın bir zamanda şûrâ ilân olunmazsa Müslümanların ve Rusların hepsi son adama varıncaya kadar silâhlanıp zâlimlerin üzerine yürüyeceklerdir.

Kurultayın Riyasetinden ve yürekten rica ediyoruz:

Bizim beyannamemizi tahkik buyursunlar; iki kardeş millet arasında, Müslümanlarla Ermeniler arasında yeni bir muharebe önü alınsın. Tahkikat ve icraatınızın neticesi Daşnak hükûmetini meydandan kalkması olacağına eminiz. Çünkü bu hükûmeti ne Müslümanlar, ne de Ermeniler kabul edebilirler. Yaşasın Kafkas İçtimaî Cumhuriyetlerinin Koşması.

(102 vekil tarafından imzalanmıştır).

Pravda (3 Temmuz 1920), No. 144, s. 1. Bu Çağrı'nın Almncası, Viyana'da yayınlanan Der Kommunismus'ta çıkmıştır: (10 Ağustos 1920), No. 30-31, s. 1077-1080. Almanca metnin altında, "Moskova, 29 Haziran 1920" tarihi vardır.

İRAN, ERMENİSTAN VE TÜRKİYE'NİN BOYUNDURUK ALTINDAKİ HALK KİTLELERİNE

Komünist Enternasyonalin Yürütme Kurulu, 15 Ağustos 1920'de Bakû'da İran, Ermenistan ve Türkiye işçi ve köylülerinden bir kongre topluyor. Komünist Enternasyonal nedir? Komünist Enternasyonal Rusya, Polonya, Almanya, Fransa, İngiltere ve Amerika'nın devrimci emekçi kitlelerinin bir örgütüdür; bu kitleler, Dünya Savaşı'nın gümbürtüleriyle uyanmış ve açlıktan ötürü başkaldırmışlardır; artık zenginler için değil, yalnız kendileri için çalışacaklar ve tüfeklerini, acı çeken yoksul kardeşlerine doğrultmayacaklar, yalnız yırtıcı hayvanlara karşı kendilerini savunmak için kullanacaklardır. Bu emekçi kitleleri, kendi güçlerinin birliğe ve örgüte dayandığını, tek zafer güvencelerinin orada oduğunu anlıyorlar. Geçen yıl kendileri için gerekli örgütü, Üçüncü Enternasyonali kurdular. Kapitalist hükûmetlerin bütün baskı ve koğuşturmalarına karşın, bu enternasyonal varoluşundan beri bir buçuk yılda, özgürlüğe erişmek isteyen bütün dünyadaki devrimci işçi ve köylülerin ruhu oldu.

Öyleyse, Komünist Enternasyonal şimdi niçin İran, Ermenistan ve Türkiye'nin işçi ve köylülerini bir kongreye çağırıyor? Onlara sunacak nesi var ve onlardan ne istiyor? Avrupa ve Amerika'nın sermayeye karşı mücadele eden işçi ve köylüleri yüzlerini size dönüyorlar, çünkü siz de dünya kapitalizminin boyunduruğu altında inliyorsunuz ve siz de bu evrensel haydutlara karşı savaşmak zorundasınız; çünkü sizin Avrupa ve Amerika işçi ve köylüleriyle bağlaşmanız, dünya kapitalizminin çöküşünü hızlandıracak ve bütün dünyada işçi ve köylülerin özgürlüğünü güvenceleyecektir.

İran'ın köylü ve işçileri! Tahran'daki Kaçar hükûmeti ve uşakları -yerel hanlar- sizi yüzyıllardır soymuş ve sömürmüşlerdir. Tahran hükûmetinin uyduları toprağı kendilerine almışlar ve diledikleri gibi kullanmışlardır. Size kendi keyiflerine göre vergiler koymuşlar, memleketinizin iliğini kemiğini

emip kurutarak yoksul düşürmüşlerdir. İran'ı iki milyon Sterlin karşılığında İngiliz kapitalistlerine sattılar; sizi geçmiştekinden daha çok ezecek ve sizden Hanlarla Tahran hükûmetinin çıkarları için daha fazla vergi alacak bir ordu örgütleyecekler. Güney İran'ın zengin petrol kuyularını İngiltere'ye satmakla, ülkenizin yağma edilmesini arttırdılar.

Mezopotamya (Irak) Köylüleri! İngilizler sizin ülkenizin bağımsızılığnı ilân etti; ama 80.000 İngiliz askeri hâlâ topraklarımızda; sizi soyuyor, öldürüyor ve karılarınızın ırzına geçiyorlar.

Anadolu köylüleri! İngiliz, İtalyan ve Fransız hükûmetleri toplarını İstanbul'a çevirdi; Sultan'ı tutsak etti; altı yıldır süren savaş yüzünden zaten yoksul düşmüş olan Türk halkını daha da rahat soymak için Türkiye'nin maliyesinin yabancı bankerlere verilmesini ve katıksız Türk topraklarının bölünmesini ona zorla kabul ettirdi. Ereğli kömür madenlerini ve limanlarınızı işgal ettiler; kendi askerlerini memleketinize çıkardılar; tarlalarınızı çiğnediler, barışçı Türk köylüsüne yabancı gelen yasalarını zorladılar; sizi yük hayvanlarına çevirdiler. Beylerinizden ve efendilerinizden bazıları sizi yabancı kapitalistlere sattı; bazıları da sizi yabancı istilâsına karşı döğüşmeye çağırdı ama bunlar da, iktidarı kendi elinize almanıza izin vermediler, Sultan'ın çeşitli asalaklara bağışladığı, oysa sizin kendiniz için ekip biçebileceğiniz tarla ve toprakları size kullandırmadılar. Yarın da, yabancı kapitalistler sizi ezen zorbalarla daha yumuşak barış şartları üstünde anlaşınca, tıpkı düşman askerlerinin işgali altındaki bölgelerde toprak sahiplerinin ve eski hükûmet memurlarınızın yaptığı gibi, şimdiki önderleriniz de bundan yararlanarak size yeni zincirler vuracaklar.

Ermenistan'ın köylü ve işçileri! Yıllardır, Kürtlerin Ermenileri uğrattığı kıyımlardan söz eden, sizi Sultan'a karşı savaşmaya çağıran ve bu mücadelenizden kendileri için yeni kârlar çıkaran yabancı kapitalistlere kurban edildiniz. Savaş sırasında size bağımsızlık vaad etmekle kalmadılar, öğretmenlerinizi, papazlarınızı, tüccarlarınızı Türk köylülerine ait olan toprakları almaya kışkırttılar; onların amacı, kendilerine çıkar sağlayabilmek için Türk ve Ermeni halkları arasındaki mücadelenin sürüp gitmesidir. Bu dalaşmalar devam ettiği sürece, yabancı kapitalistler Türkiye'yi Ermeni ayaklanmasıyla, Ermenistan'ı da Kürt kıyımlarıyla korkutarak kendilerine tatlı kârlar toplayacaklar.

Suriye ve Arabistan'ın köylüleri! İngiliz ve Fransızlar size bağımsızlık vaad ettiler, şimdi ülkeleriniz onların işgali altında. Size kendi yasalarını zorluyorlar. Türk sultanından ve onun hükûmetinden özgürlüğünüzü kazandınız, ama Paris ve Londra hükûmetlerinin kölesi oldunuz -bunların sultanın hükûmetinden bir tek farkı var: sizi pençeleri altında daha sıkı tutuyor ve daha büyük bir etkinlikle soyuyorlar.

Siz kendiniz bütün bunları pek güzel biliyorsunuz. İran köylü ve işçileri hain Tahran hükûmetine karşı ayaklandı. Mezopotamya köylüleri İngiliz işgal kuvvetlerine karşı başkaldırmakta; İngiliz basını, ordularının Bağdat yakınlarında ayaklananlara karşı çarpışırken verdiği kayıpları yazıyor. Anadolu köylüleri! Yabancı istilâcılarla döğüşmek için, Kemal Paşanın bayrağı altında toplanmaya ısrarla çağrıldınız. Ama biz sizin, Paşalar Antanta'nın yırtıcı hayvanlarıyla barış yaparlarsa mücadelenize devam edebilmek üzere, kendi halk partinizi, kendi köylü partinizi kurmaya çalıştığınızı da biliyoruz. Suriye'de düzeni sağlama girişimleri başarısızlığa uğradı ve siz, Antanta'nın türlü vaadlarına rağmen, pençesinin altında daha sıkı durmanız için açlıktan ölmeye terkedilen Ermeni köylüleri, siz de Antanta kapitalistlerinden kurtuluş beklemenin anlamsızlığını gitgide daha çok anlıyorsunuz. Taşnaksutyun partinizin burjuva hükûmeti, Antanta'nın bu uşağı bile yardım ve barış sağlamak için Rusya'nın işçi-köylü hükûmetine

avuç açmak zorunda kaldı. Şimdi artık ne yapmak gerektiğini anlamaya başladığınızı görüyoruz. Onun için, Avrupa proletaryasının temsilcileri sıfatıyla ve mücadelemizde edindiğimiz büyük deneyimlerden yararlanarak, kurtuluş davanıza yardım etmek amacıyla size yöneliyoruz. Şunu söylüyoruz: Avrupa-Amerika kapitalistlerinin sizi silâh gücüyle ezebilecekleri zaman geçmiştir ve bir daha geri gelmeyecektir. Bütün Avrupa'da, bütün Amerika'da işçiler başkaldırdı. Kapitalistlere karşı elde silâh ayaklanıyor ve onlarla kanlı bir çarpışmaya giriyorlar.

Dünya proletaryası henüz galip gelmiş olmamakla birlikte, yine de kapitalistler artık halkın kanını diledikleri gibi kullanabilecek durumda değiller. İki buçuk yıldır Rus Devrimi bütün dünyaya karşı savaştı. Fransız, İngiliz, Amerikan kapitalistleri Rus işçi ve köylüsünü yenmek, boyunlarına ilmeği geçirmek ve onları kendilerine köle etmek için her yolu denedi -silâhla zorladılar, açlığa mahkûm ettiler. Başaramadılar. Rus işçi ve köylüleri kendi iktidarlarını azimle savundu. Kendilerine bir ordu kurdu; bu ordu Antanta kapitalistlerinin gerici kuvvetlerini toz etti.

Yakın Doğu'nun işçi ve köylüleri! Siz de eğer örgütlenir ve kendi işçi-köylü hükûmetinizi kurarsanız, silâhlanır ve Rus işçi-köylü ordusuyla birleşirseniz, İngiliz, Fransız ve Amerikan kapitalistlerini yenersiniz, zalimlerden kurtulur, özgürlüğünüzü kazanırsınız. Özgür bir dünya emekçileri cumhuriyeti yaratabilir ve kendi toprağınızın zenginliklerinden yalnız kendi çıkarlarınız ve bütün öteki emekçi halkların çıkarları için yararlanabilirsiniz, onlar da size gereken ürünleri verir ve sevinçle sizin yardımıza koşarlar. İşte Kurultayda sizlerle bütün bunları konuşmak istiyoruz.

Komünist Enternasyonalin Yürütme Kurulu ve İngiltere, Fransa, Amerika, Almanya ve İtalya işçilerinin temsilcileri, ortak düşmana karşı mücadelenizde Avrupa proletaryasının sizinle çaba birliği yapmasını tartışmak için Bakû'ya gidecekler.

Sizler de, 1 Eylülde olabildiğince kalabalık bir biçimde Bakû'ya varmak için elinizden gelen hiçbir gayreti esirgemeyin. Kutsal yerlere erişmek için az mı çöller aştınız? Şimdi de, başkalarıyla buluşmak ve kölelik zincirlerinden en iyi nasıl kurtulabileceğiniz konusunda anlaşmak için, dağlar, nehirler, ormanlar ve çöller aşın, hepimiz kardeşçe bir bağlaşma içinde birleşelim, eşit ve özgür yaşamımıza başlayalım.

Herkesten önce Yakın Doğu'nun işçi ve köylülerine sesleniyoruz. Fakat delegeler arasında, daha uzaklarda yaşayan baskı altındaki halk kitlelerinin temsilcilerini de görmekle sevinç duyacağız- örneğin, Sovyet Rusya'yla birarada özgür olarak gelişen Müslüman halkları gibi, Hindistan'ın temsilcileri de Kurultaya gelsin.

Binlerce Türk, Ermeni ve İranla işçi, Yakın Doğu'yu özgür kılmak amacıyla 1 Eylülde Bakû'da barış içinde toplanacak.

Kurultay, Avrupa'daki, Amerika'daki ve kendi ülkenizdeki düşmanlarınıza, sizin kölelik zamanını artık geride kaldığını, ayaklandığınızı ve kazanacağınızı söylesin.

Bu Kurultay, bütün dünya işçilerine, sizin kendi halklarınızı savunduğunuzu, şu anda her terlü adaletsizliğe ve yağmacılığa karşı çarpışan güçlü devrim ordusuna sizin de katıldığınızı söylesin.

Kurultayınız dünyadaki milyonlarca köle halka güç ve inanç versin; onları kendi kuvvetlerine güvendirsin; son başarı ve kurtuluş gününün gelmesini çabuklaştırın.

Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu:

Başkan: Zinovyev Sekreter: K. Radek

Britanya Sosyalist Partisi adına: W. Maclean, Tom Quelch Britanya İşyeri Kurullarına adına: Jack Tanner, J. T. Murphy Komünist Enternasyonal Kongresine gelen Fransız delegasyonu adına:

A. Rosmer, K. Delainer, Jacques Sadoul

Komünist Enternasyonal Kongresine gelen İtalyan delegasyonu adına:

D.J. Serrati, V. Vachirka, N. Bombacci, A. Graziadei.

Amerikan Komünist Partisi adına: L. Fraina, A. Stoklinsky.

Amerikan Komünist İşçi Partisi adına: A Bilan.

İspanyol İşçi Federasyonu adına: Angel Pestaca.

Rus Komünist Partisi Merkez Komitesi adına:

N. Buharin, V. Vorovski, A. Balabanoff, C. Klinger.

Rusya Sendikalar Birliği Merkez Kurulu adına: A. Lozovski.

Polonya Komünist Partisi adına: J. Marchlewski. (Karski).

Bulgaristan Komünist Partisi ve Balkan Komünist Federasyonu adına: N. Şablin.

Avusturya Komünist Partisi adına: Reisler.

Macaristan Komünist Partisi adına: Rakoshi, Rudniansky.

Hollanda Komünist Partisi adına: D.J. Wijnkoop.

Kommunisticheskii Internatsional,

No. 15 (1920), S. 3141-3150.

Bakû'da Toplanan Doğu Halkları Kurultayının Yayınladığı DOĞU'NUN HALKLARINA (BİLDİRİ)

Doğu Halkları! Altı yıl önce Avrupa'da dev gibi canavarca bir boğuşma patlak verdi - otuzbeş milyon insanın ölümüne varan, yüzlere şehri, binlerce yerleşme birimini yıkan, Avrupa ülkelerini kırıp geçiren ve bütün halkları eşi görülmemiş bir yoksulluğa, duyulmamış bir açlığa düşüren Dünya Savaşı. Asya ve Afrika'yı az etkileyen bu dev savaş Avrupa'da yapıldı.

Avrupa halkları birbirlerine girdiler; Doğu halklarını katılması, onlara oranla küçüktü; yalnız, Alman kapitalistlerinin dizginleri altına girmiş bulunan yöneticilerinin aldatmasıyla birkaç yüzbin Türk köylüsü ve İngiliz ve Fransız kapitalistlerinin satın aldığı, İngiliz ve Fransız bankerlerinin endüstricilerinin çıkarları uğruna Fransa'nın uzak savaş alanlarında ölüme terkedilen iki üç miyon Hintli ve Zenci köle - o banker ve endüstricilerin çıkarları bu insanlara tümüyle yabancıydı, ne olduğunu kavrayamıyorlardı bile.

Doğu halklarının bu büyük savaştan uzak kalmış olmalarına ve paylarının önemsizliğine karşın, bu kıyım yine de Avrupa ülkelerinden ve halklarından çok, Doğu ülkeleri ve halkları üstüne yapıldı. Dünya Savaşı, bütün dünyanın özellikle de Asya'nın - Doğu'nun paylaşılması için yapıldı. Asya ülkelerine sahip çıkacak, Doğu halkları kimin kölesi olacak diye yapıldı.

Türk, İranlı, Mısırlı ve Hintli köylü ve işçilerin derisini kim yüzecek, İngiliz kapitalistleri mi, yoksa Alman kapitalistleri mi, bunu kararlaştırmak için yapıldı.

Dört yıl süren canavarca kıyım, İngiltere ve Fransa'nın zaferiyle sonuçlanmıştır. Alman kapitalistleri ezildi, ama onların yanında bir bütün

olarak Alman halkı da ezildi, yıkıldı ve açlıktan ölmeye mahkûm edildi. Savaştan zaferle çıkan Fransa'nın hemen bütün ergin nüfusu erimiş, endüstri bölgeleri yerle bir olmuş, boğazlaşmaktan kanı tükenmiş ve zaferi kazanmasına karşın, bitkin bir hale gelmişti. Bu büyük ve vahşi kıyımın sonunda, Avrupa ve Asya'da en güçlü tek egemen olarak emperyalist İngiltere kaldı. Bütün Avrupa'da bir tek İngiltere, yeterince kuvvetli olmayı başardı, çünkü kendisi için başkalarını -köle ettiği halkları, Hintlileri ve Zencileri- döğüştürmüştü. İngiltere, bu savaşı pençesi altında tuttuğu sömürgelerin kesesinden yürütmüştü.

İngiliz hükûmeti zaferi kazanıp da bütün bir yarıkürenin güçlü egemen devleti olunca, uğrunda savaşılan amaçların hepsini birer birer gerçekleştirmeye, bütün Asya ülkelerini yutmaya ve bütün Doğu halklarını tamamıyla köle etmeye başladı.

Hiç kimse tarafından engellenmeyen ve artık hiç kimseden korkusu olmayan, İngiltere devletinin başındaki bir avuç açgözlü kapitalist banker, her türlü ar ve haya duygusunu bir yana atıp en açık ve en utanmaz bir biçimde Doğu ülkelerinin işçi ve köylülerini köleleştirmeye koyuldular.

Doğu Halkları! İngilizlerin Hindistan'a ne yaptığını biliyorsunuz... Türkiye... Filistin'e... Mısır'a... Çin'e... Kore'ye... Afganistan'a... Ermenistan'a ve Gürcistan'a ne yaptığını biliyorsunuz.

Emperyalist İngiltere, Türkistan, Hiva, Buhara, Azerbaycan, Dağıstan ve Kuzey Kafkas'a bile sızmıştır. İngiliz ajanları her yere sokuluyor ve sömürülen halkların alınteri ve kanıyla elde edilmiş altınları çevrelerine saçıyorlar. Her yerde İngilizler, tiranları ve despotları, hanları ve beyleri desteklemeye çalışıyor. Başgösteren devrimci hareketi boğmaya ve bütün halkları her ne pahasına olursa olsun bir baskı ve çaresizlik durumunda, yoksulluk ve bilgisizlik içinde tutmaya uğraşıyorlar.

Çünkü Doğu halklarının baskı ve çaresizlik durumunda, yoksulluk ve çaresizlik içinde kalması, emperyalist İngiltere için bir zenginlik kaynağıdır. Doğu halkları! Bütün dünyanın en zengin, en bereketli ve en geniş bölgeleri sizindir. Bir zamanlar tüm insanlığın beşiği olan bu bölgeler, yalnızca oralarda yaşayanları değil dünyanın bütün nüfusunu doyurabiliyordu. Şimdiyse yılda on milyon Türk ve İran köylüsü, bu en bereketli ve geniş bölgelerde kendileri için bir lokma ekmek, bir geçim olanağı bulamıyor, ülkelerini bırakıp yabancı diyarlarda yaşamlarını sağlamak zorunda kalıyorlar.

Buna zorlanıyorlar; çünkü ülkelerindeki herşey -toprak, para, bankalar, fabrikalar ve dükkânlar- İngiliz kapitalistlerinin elindedir. ...Bu durum eskiden de, savaştan önce de vardı: o zaman emperyalist İngiltere'yle, Alman, Fransa ve Rus emperyalist yırtıcı hayvanları rekabet ediyorlardı. O zaman İngiltere pençelerini bütün Doğu ülkelerine uzatmaya cesaret edemiyordu- rakiplerinden birinin, uzattığı pençeye vuracağından korkuyordu.

Fakat şimdi emperyalist İngiltere bütün rakiplerini ezip güçsüz bıraktığı, Avrupa ve Asya'nın tümerkli efendisi olduğu için, İngiltere'yi yöneten kapitalistler şimdi artık olanca vahşi iştihalarını ortaya koyacaklar, herhangi bir biçimde sınırlanmadan, sivri diş ve pençelerini Doğu halklarının kanayan etine geçirecekler.

İngiliz sermayesi Avrupa'da kendisini boğulmuş hissediyor. ...İngiliz kapitalistleri Türkiye'yi ve İran'ı, Mezopotamya'yı, Irak ve Arabistan'ı, Afganistan'ı ve Mısır'ı ele geçirmek istiyorlar: bu ülkelerde, perişan olmuş ve borca batmış köylülerden toprağı yok pahasına alacaklar, bunları muazzam malikâne plantasyonları halinde birleştirecekler ve topraksız bırakılmış Doğu

köylülerini işletmelerine hapsedip zorla çalıştıracaklar. Türkiye'de, İran'da ve Mezopotamya'da açlıktan kırılan özgür Türk, İranlı ve Arap emekçilerini kullanarak - ucuz ekmek gücüyle fabrikalar ve dükkânlar açmak, demiryolları döşemek, madenleri geliştirmek istiyorlar. ... Büyük firmalar kurmakla küçük yerel tüccarları batırmak, onları da sokağa atmak ve satılacak bir tek emek güçleri olan proletarya saflarına itmek amacındalar.

İngiliz kapitalistleri bütün Doğu halkların proleterleştirmek, köylülerin, zanaatçıların, tüccarların ekonomik düzenlerini yıkmak, dükkânlarında, maden ocaklarında hapsedip zorla çalıştırmak istiyorlar. Dayanılamayacak kadar ağır bir çalıştırmayla, İngiliz kapitalistleri köleleştirilmiş Doğu halklarının pestilini çıkaracak ve bu işçilerin alınterini, bu köylülerin kanını artı değere, kazanca, kâra, saf altına, paraya çevirecekler.

Emperyalist İngiltere'nin Doğu halkları için hazırladığı gelecek işte budur. ...

Ama, öyle olmayacak!

İngiliz kapitalistleri, Doğu halklarının örgütlü gücüyle şimdiden karşı karşıya gelmiş durumda: bu halklar Komünist Enternasyonalin Kızıl bayrağı altında birleşti- bütün dünyayı, bütün insanlığı her türlü sömürü ve baskıdan kurtarma ödevini üstlenen devrimci işçiler birliğinin Kızıl bayrağı altında. Doğu Halklarının Birinci Kurultayı, İngiltere'yi yöneten kapitalistlere, bütün dünya işitsin diye yüksek sesle haykırıyor: ''Bu olmayacak''

''Köpekleriniz Doğu halklarını parçalayayacak. Siz, bir avuç zâlim, milyonlarca Doğu köylü ve işçisini köle edemeyeceksiniz! Bu kere yutabileceğinizden daha büyük bir lokma kopardınız, boğazınızda kalacak.''

Uzun bir süredir, Doğu halkları karanlık bir bilgisizlik içinde yüzdü, tiranların despotizmi, yabancı kapitalistlerin boyunduruğu altında kaldı. Rus halklarının kapitalist kölelik zincirlerini parçalayan dünya savaşı ve işçi devriminin yıldırımları, Doğu halklarının da yüzyıllardır süren uykularından uyandırdı, şimdi ayağa kalkıyorlar.

Uyanıyor ve Kutsal Savaş, ''Gazve'' (gaza) çağrısını duyuyorlar. Bu, bizim çağrımız!..

Bizler, Doğu'nun bütün halklarının-Hindistan, Türkiye, İran, Mısır, Afganistan, Belûcistan, Kaşgar, Çin, Hindi Çini, Japonya, Kore, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Dağıstan, Kuzey Kafkas, Arabistan, Mezopotamya, Suriye, Filistin, Hiva, Buhara, Türkistan, Fergan, Tataristan, Başkırdistan, Kırgızistan vb. -emekçi kitlelerinin temsilcileri, biribirimizle ve Batı'nın devrimci işçileriyle bozulmaz bir birlik içinde birleşmiş olarak, bir Kutsal Savaş'a kalkmaları için halklarımıza sesleniyoruz.

Şöyle diyoruz:

''Doğu halkları! Birçok kere hükûmetleriniz sizi Kutsal Savaşa çağırdığını işittiniz. Peygamber'in yeşil bayrağı altında yürüdünüz; fakat bütün o kutsal savaşlar aldatmacalar ve yalanlardı, çünkü yalnızca açgözlü yöneticilerinizin çıkarlarına hizmet ediyorlardı. O kutsal savaşlardan sonra, siz köylüler ve işçiler yine kölelik, yine yoksulluk içinde kalıyordunuz. Döğüşmekle, yalnız başkaları için iyi yaşama koşulları sağlamıştınız. Kendinize hiçbir yararınız olmuyordu.

Şimdi biz sizi ilk kez gerçekten kutsal bir savaşta, Komünist Enternasyonelin Kızıl bayrağı altında döğüşmeye çağırıyoruz.

Sizi kendi iyiliğiniz, kendi özgürlük ve yaşamınız için bir Kutsal Savaş'a çağırıyoruz.

Avrupa'da geri kalan son güçlü yırtıcı hayvan, İngiltere, Doğu halklarını

kendine köle etmek ve mallarını yağmalamak için kara kanatlarını Müslüman ülkelerinin üstüne yaymış.

Doğu halklarına korkunç bir kölelik, yoksulluk, baskı ve sömürü getiriyor. Kendi kurtuluşunuzu gerçekleştirin artık, ey Doğu hakları!

Bu yırtıcı hayvanla boğuşmak için kalkın artık!

İngiliz istilâcılarına karşı bir Kutsal Savaş içinde tek bir adam gibi kalkın ayağa!

Kalk, sen ey açlıktan ve katlanılmaz kölece çalışmaktan bitkin düşmüş Hintli! Kalk, sen ey tahsildar ve tefecilerin kanını emdiği Anadolu köylüsü!

Kalk, sen ey mülkadar'ın boğazladığı İran riyat'ı!

Kalk, sen ey çıplak dağlara sürülmüş Ermeni emekçisi!

İngilizlerin kumlu çöllerde dünyayla ilişkilerini kestiği Araplar, Afganlar, siz de kalkın!

Hepiniz, ortak düşmana, emperyalist İngiltere'ye karşı mücadele etmek için kalkın!

Doğu halklarının kurtuluşu için, insanlığın ezilen ve ezen uluslara ayrılmasına son vermek için, konuştukları dil, tenlerinin rengi, inandıkları din ne olursa olsun, bütün halkların ve toplulukların tam eşitliği için Kutsal Savaş'ın Kızıl bayrağı dalgalanıyor.

Dünyanın ileri ve geri, bağımlı ve bağımsız, metropol ve sömürge ülkeler diye bölünmesini ortadan kaldırmak için sizi bir Kutsal Savaş'a çağırıyoruz. İnsanlığı kapitalist ve emperyalist köleliğin boyunduruğundan kurtarmak, bir halkın bir başkasını ezmesine, insanın insanı sömürmesine son vermek için bir Kutsal Savaş'a çağırıyoruz!..

Doğu halkları! Bu Kutsal Savaş'ta Batı'nın bütün devrimci işçileri ve bütün ezilen köylüleri sizinle birlikte olacaklar. Size yardım edecek, sizinle birlikte döğüşecek ve canlarını verecekler.

İşte, Doğu Halkları Temsilcilerinin Birinci Kurultayının size söylediği budur. Yaşasın, Doğu ve Batı'nın bütün köylü ve işçilerinin birliği, bütün ezilen ve sömürülen emekçilerin birliği!

Yaşasın, bu birliğin döğüşçü önderi - Komünist Enternasyonal!

Doğu halklarının ve bütün dünya emekçilerinin emperyalist İngiltere'ye karşı Kutsal Savaş'ı sonsuz bir alevle yansın,

Başkanlık Divanının Şeref Üyeleri:

Radek (Rusya)

Rosmer (Fransa)

Reed (ABD)

Janson (Hollanda)

Yoşihara (Japonya)

Bela Kun (Macaristan)

Quelch (Britanya)

Steinhardt - Gruber (Avusturya)

Şablin (Balkan Federasyonu)

Kurultay Başkanı: Zinovyev Başkanlık Divanı Üyeleri:

Roskulov, Abdürraşidov, Karriyev (Türkistan)

Mustafa Suphi (Türkiye)

Karid (Hindistan)

Mehmedov (Buhara)

Digurov (Terek bölgesi)

Kostanyan (Ermenistan)

Enikeev (Tatar Cumhuriyeti)

Makharadze (Gürcistan)

Ağazede (Afganistan)

Mahmudov (Fergan)

Kuleev (Hazerötesi)

Karı-Taci (Sermerkand)

Van (Çin)

Mollabekcan, Rahmanov (Hiva)

Korkmasov (Dağıstan)

Aliyev (Kuzey Kafkas)

Nerimanov (Azerbaycan)

Amur-Sanan (Kalmuk Cumhuriyeti)

Haydarhan (İran)

Narbutabekov (Taşkent)

Tahsin Bahri, Hafız Mehmet (Anadolu)

Niyaz-Kulu (Türkmenistan)

Nazır-Sıtkı (Hindistan)

Sedadeeddin Kardaşoğlu (Dağıstan)

Elçiev, Musayev (Azerbaycan)

Azim (Afganistan)

Abdulayev (Hiva)

Kurultay Sekreteri: Ostrovski.

SOVYET BASININDA KURULTAY HABERLERİ

Pavloviç 4 Eylülde Bakû'dan Yazıyor (Pravda, No. 205, 16 Eylül 1920)

...Bakû Kurultayına birçok ülkeden gelen delegelerin, amaçlarına varabilmeleri için, önce inanılmaz güçlükleri altetmeleri, canlarını tehlikeye atmaları gerekmiştir. Bu olgu, Doğu'nun halk kitlelerinin en iyi temsilcileri aracılığıyla Bakû Kurultayına bağladıkları büyük umutları başka herşeyden daha canlı olarak ortaya koymaktadır. Örneğin, Anadolu Türk Cumhuriyeti topraklarında Doğu Halkları Kurultayına delege seçimini örgütlemek için, Kurultayı toplamakla yetkilendirilen Örgütleme Bürosu üyelerinden Yoldaş Ba-Ali onüç partili yoldaşla birlikte, fırtınalı bir havada "Cedit" gemisiyle Novorossiisk'ten Trabzon'a gitti. Karadeniz'de korsanlık eden İngiliz ve Vrangel gemileri tarafından yakalanmaları tehlikesi vardı. "Cedit" Türk bayrağı altında sefer yapıyordu, ama Bağlaşık-İtilâf Devletleri geminin Novorossiik'ten ne zaman hareket ettiğini de, kimleri taşıdığını da gayet iyi biliyorlardı. Antantanın devriye gemileri İstanbul'dan kalkıp tam yolla

Trabzon kıyılarına geldiler. Ama girişimleri başarılı olmadı. Delegeler sağsalim Trabzon'a çıktı. Doğu Halkları Kurultayının seçimleri ''vilâyet'' çapında örgütlenmişti, yüzden fazla delege seçildi, fakat ilk partide ancak kırküçü gelebildi. Bu arada İngiliz gemileri delegeleri tutuklamak ve Bakû'ya gitmelerini önlemek için Trazon kıyılarında sürekli olarak devriye geziyorlardı. Fakat patlayan sert bir fırtına İngilizleri İstanbul'a dönmek zorunda bıraktı. Ne var ki, fırtına Türk delegelerini yıldırmamıştı. Tam tersine, onlar bu elverişli durumdan yararlanmaya karar verdiler ve canlarını tehlikeye atarak gemiye binip hızla Tuapse'ye hareket ettiler. Müthiş fırtına delegeleri birçok kere ölümle burun buruna getirdi. Sonunda tayfalar da delegeleri de yarı-ölü bir halde Tuapse'ye varınca, yerel örgütler onları sıcak bir karşılamayla bağırlarına bastı. Ertesi gün hemen Bakû'ya gittiler. Çok geçmeden Türkiye'den ikinci parti delegeler de geldi; hatta bazıları, İngilizlerin burunlarının dibinde, motorla İstanbul'dan Trabzon'a erişmeyi başarmışlar, oradan Tuapse'ye geçmeleri daha kolay olmuştu.

İngiliz haydutları, yalnız Türk delegelerini Bakû'ya gitmekten alıkoymak için ellerinden geleni yapmakla kalmamışlardır. Bir başka İslâm ülkesinden, İran'dan delegelerin Bakû'ya ulaşmalarını engellemek amacıyla Enzeli'ye bir hava akını örgütleyerek uçaklarından bir sürü bomba attılar. Bu bombaların bazıları, İran delegasyonunu taşıyan ''Kursk'' gemisine isabet etti: iki kişi öldü, birçokları yaralandı. Bakû Kurultayı dolayısıyla Hint liman ve sınırlarında alınan sıkı tedbirleri hiç anmıyoruz bile.

Bütün bu olaylar, Antanta'nın Doğu Halkları Kurultayının kendileri için taşıdığı ciddi anlamı doğru olarak değerlendirdiğini ve Bakû'da yeralan büyük olayların önemini doğru olarak tahmin ettiğini gösteriyor. Fakat İngiltere'nin, korkmakta o kadar haklı olduğu Kurultayı önlemeye gücü yetmemiş, ellibeşi kadın olmak üzere ikibine yakın (1890) delege, herşeye karşın, Bakû'da toplanmıştır. Bu sayının 1273'ü komünisttir. Otuzyedi ulusal grubun temsilcileri, Doğulu emekçi kitlelerinin sarı, kara ve beyaz kıtaların proleter ve köylülerinin çıkarlarının öncü savaşçısı olan Sovyet Rusya ile sarsılmaz birliğini mühürlemek için Bakû'ya geldiler. İngilizlerin elde edebildikleri yegâne sonuç, birkaç yüz ya da nihayet bin delegenin Britanya'nın kurduğu ateşli ablukayı aşamamaları oldu.

KARL RADEK'İN BAKÛ KURULTAYI ÜSTÜNE İZLENİM VE DEĞERLENDİRMELERİ

Pravda, No. 208,

19 Eylül 1920, s. 1

Bakû'ya gittiğimiz zaman... bu kongrenin gerçek anlamının ne olacağını hiçbirimiz bilmiyorduk. Kurultaya Doğu emekçilerinin gerçek geniş kitlelerini çekmekte ne ölçüde başarılı olacağımızdan ve dolayısıyla Yakın Doğu'ya devrimci fikirleri ne kadar taşıyabileceğimizden haberimiz yoktu. Şimdiyse, Kurultayın bütün umutlarımızı aştığını, hiç abartmaya kaçmadan söyleyebiliriz.

Doğu'nun milyonlarca emekçisini kongrede iki bin köylü ve işçi temsil etti... Delegelerin sınıf bilinçlerinin düzeyi de daha az şaşırtıcı değildi. Doğunun emekçi kitlelerine duygudaşlık gösteren biz Avrupalılar, onlara karşı Avrupa basınında gösterilen ihmalci tutuma fazla alışmışızdır. Onları vahşiler diye görmeye alışmışızdır. Doğu emekçilerinin temsilcileriyle yaptığımız konuşmalar bize şunu kanıtladı ki, bütün güçlüklere karşın, Avrupa'nın durumu ve kapitalist devletlerin Sovyet Rusya'yla mücadeleleri konusunda her türlü temel bilgi, bu kitleler arasında geniş bir dolaşım bulmuştur;

kendilerine kimin düşman, kimin dost olduğunu pek iyi biliyorlar. Sovyet Rusya'nın onların düşmanlarına karşı kazandığı başarılar, her yerde halk kitlelerinin mücadele ve zafere olan güvenini pekiştirmiştir; Kurultayın ödevi, delegelerin zaten sahip oldukları ortak bilgi, umut ve inançları formüllere bağlamaktan ibaret kaldı...

Kurultaya sunulan ilk bildiri -Yoldaş Zinoviev'in ve benim konuşmalarımız, dünya durumuna yönelmişti. Bu bildiriler, Doğulu kitlelere baş düşmanlarını- İngiliz emperyalizmini gösterdiler. Onların gözlerinin önünde, bu düşmanın gücünün ve yetersizliklerinin, saldırgan amaçlarının ve yozlaşmışlığının bir tablosunu çizdiler. Beş Doğu diline çevrilen ve tek tek delegeler tarafından tartışılan bu bildiriler, Kurultayın genel oturumunda büyük bir coşkunluk uyandırdı. Yoldaş Zinoviev emperyalizme, en başta da İngiliz emperyalizmine karşı bir kutsal savaş (cihat) çağrısında bulununca, iki bin delegenin tek bir vücut gibi ayağa fırlayıp tabancalarını, kamalarını, kılıçlarını çekerek, kendilerini köle edenlere, kanlarının son damlasına kadar mücadele edeceklerine ant içtikleri anı, kongreye katılanların hiçbiri unutamaz..

Biz, Doğu'nun emekçi kitleleriyle bir ''oyun'' oynamadık; onlara kolay bir zafer vaad etmedik. Tam tersine, mücadelenin çok uzayacağını, bu mücadelede onların ağır fedakârlıklarda bulunmalarının gerekeceğini, yalnızca Kızıl Orduya hoşgeldin demenin yetmeyeceğini anlattık... Onlara açıkça dedik ki, emperyalizme karşı mücadelenin gerektirdiği bu fedakârlıklar, uluslararası kapitalizmin ajanları tarafından Sovyet emperyalizminin kanıtları olarak gösterilecektir: Antanta (İtilâf Devletleri) ajanları, Sovyet Rusya'nın Doğu'yu kurtarmaya çalışmaktan çok, onun pamuğunu, pirincini ve petrolünü soymaya kalktığını şimdiden haykırıyorlar...

Aynı zamanda, onlara, mücadelenin iki cephede yürütülmesi gerektiğini söyledik... bir yandan İngiliz emperyalizmine, bir yandan da feodal büyük toprak ağalarına ve örgütlü din adamlarına karşı...

Türkiye'deki tarımsal ilişkilerin tablosu, İran temsilcilerinin kendi ülkeleri hakkında bize anlattıkları tablodan temelli olarak farklı. Onun içindir ki, Kurultay teker teker her ülke için kesin bir program çizemedi. Şimdilik genel bir kararla yetindi; buna göre, Doğu köylülerinin çabaları, toprak dağıtımı ve vergiler konusunda feodal ögelerle çatışmaya yöneltilecek. Avrupa Komünist hareketinin Doğu'dan komünist bir karşılık bekleyemeyeceği apaçıktır. Doğu'da proteterya yoktur -Komünist devrimin bayrak taşıyıcısı, komünist ilkelerine dayalı bir yaşayışın yaratıcısı olan proleterya yoktur. Fakat Doğu'daki devrimi bir burjuva devrimi sayarsak, vahim bir hataya düşmüş oluruz. Bu devrim feodalizmi yıkmakta ve şimdilik, bir küçük toprak sahipleri sınıfı yaratmaktadır. Fakat, kapitalizmin parçalanışının Doğu'da burjuva rejiminin kurulup gelişmesini güçleştireceği bir dünya ortamı içinde oluşuyor. Eğer, önümüzdeki yirmi yıl içinde Avrupa proleteryası, kapitalizmi ortadan kaldırmayı başarırsa, o zaman Avrupa'daki işçi devletleri, Doğu'nun emekçi kitlelerine ham madde ve tahıl karşılığında üretim araçları vererek, onların yaşamlarının küçük bir burjuva örgütlenişinden daha yüksek işbirliği biçimlerine geçmesine yardım edecek ve böylelikle, bir kapitalist sömürü dönemini hiç yaşamadan atlamalarını olanaklı kılacaktır...

Doğu Halkları Kurultayı, hiç kuşkusuz, Doğu'nun öncü gücünün bir kongresiydi. Fakat bu öncü güç, Avrupa'yı, Batı kahvelerinde tanıyan kimselerden ibaret değildi; kökleri Doğu'da olan insanlardı. Oturumlar sırasında, birçok delegenin seccadelerini yere serip namaz kıldıklarını görüyorduk. Prezidyum üyeleri arasında bile, tespihlerini ellerinden bırakmamış temsilciler vardı.

Doğu'nun ilerici ögelerinin Kurultayı, kitleler arasında güçlü bir kaynaşma olduğunu yansıtmıştır. Kurultay, işte bu mayalanmanın ideolojisini belirleme işine girişti. Delegelerin bu Kurultayda işitip gördükleri, onların üstünde büyük bir izlenim bırakmıştır. Burada öğrendiklerini, beraberlerinde ülkelerine götüreceklerdir.

Bakû'da kurduğumuz Aydınlatma ve Eylem Kurulu, yüzlerce risale, dergi ve çağrı çıkararak bu işi sürdürmekle görevlidir. Yalnız fikirleri formülleştirmekle kalmayacak, aynı zamanda Doğu devrimcileri arasında örgütsel ilişkiler de kuracaktır. Komünist Enternasyonal, dünya kapitalizmine karşı yıkma ödevini hızlandırmanın yanısıra, bütün reformistler için çözümsüz gibi görünen şu sorunun çözümüne gerekli önceleri de hazırlamalıdır: ''Avrupa'nın sömürgelerini özgürlüklerine kavuşturacak olursak, en yüksek yaşama ölçülerine erişmek şöyle dursun, Avrupa şimdiki yaşama ölçülerini bile onlar olmadan koruyamayacağı ham maddeleri nasıl sağlayabilir?'' İşte, işçilere Doğu'nun bir sömürge politikası sistemi yoluyla sömürülmesinin kaçınılmaz olduğunu kanıtlamaya çalışan reformizm temsilcilerin bize sordukları budur. Ayaklanmış durumdaki Avrupa proleteryasının, kapitalist sömürge politikasına karşı mücadele etmeleri için Doğulu emekçi kitlelerine yapacakları yardım, komünist proleteryayla bu halklar arasında güçlü bağlar yaratacaktır - komünist dünya ile kölelikten kurtulmuş Doğu arasında kurulacak karşılıklı ekonomik ilişkilerin dayanacağı karşılıklı yarar ve güven bağları.

İşte, bu sorunların ışığı altında, Orta Asya, Türkiye, Buhara, Hiva ve Kafkaslarda izlenecek doğru bir Sovyet politikasının son derece önemli bir rol oynayabileceği besbellidir. Eğer gereksinme ve yoksunluklarımıza karşın, bize bağlı olan Müslüman kitlelerine bunun uygulamada Çarlık Taşkentçilerinin sömürü politikalarının bir devamı olmadığını kanıtlayacak bir yol bulamazsak, o zaman yaptığımız bütün propagandalar boş bir ses olarak kalacaktır. Eylemimiz propagandamızı felce uğratacaktır. Onun içindir ki, Parti Konferansımızın ele alması gereken ödevlerden biri de, Orta Asya'daki etkenliklerimizin bize kazandırdığı deneyimden dersler almak, orada yaptığımız yanlışları ortadan kaldırmak, doğru bir çizgiyi göstermek ve bunun gerçekleştirilmesini güvencelemek olmalı. Bu bakımdan, Sovyet Rusya temsilcileri Doğu Halkları Kurultayında birçok deneyim edinmişlerdir. Doğu delegeleriyle içten bir biçimde konuşmak, politikamızın onlara nasıl geldiğini ve ne gibi değişiklikler yapılması gerektiğini öğrendik. Kurultaydan, namuslu yoldaşlarımızın aptallıkları ve hâlâ saflarımıza asılan bazılarının sömürgecilik eğilimleri yüzünden, Doğu halklarının uyandırılması gibi yüksek bir görevin yozlaştırılmasına izin vermemeye azmetmiş olarak döndük - bu göreve Sovyet Rusya başlamıştır ve Avrupa proleteryası onu sonuna kadar götürecektir.

Zhizn Natsionalnostei'de Çıkan Bir Yazı (No: 29-86, 24 Eylül 1920, s. 4)

Doğu'nun devrimci örgütlerinin kongresi 1 Eylülde oturumlarına başladı. Bu tarihe kadar Türkistan, Türkiye, Çin, Hindistan, Hiva, Buhara, Dağıstan, Ermenistan, Azerbaycan, Tatar Cumhuriyeti, Kalmuk Cumhuriyeti, Gürcistan, İran vb. ülkelerden 1823 delege gelmiş bulunuyordu.

Konuşmalar beş dilde yapılmıştır: Rusça, Türkçe, Azerice, Özbekçe ve Farsça. Komünist ve partisiz delege gruplarının aralarında anlaşmaları sonucu, oybirliğiyle bir Başkanlık Divanı seçildi... Nerimanov ilk hoşgeldiniz söylevini verdi.

Komünist Enternasyonal ve Yürütme Kurulu adına konuşan Yoldaş Zinovyev sözlerinin sonunda şöyle dedi:

''Komünist Enternasyonal Doğu'nun ve bütün sömürgelerin halklarını,

kendilerini köle edenlere silâh gücüyle karşı çıkmaya çağırır. Komünist Enternasyonal Doğu proleteryasına Batı proleteryasının kardeşlik elini uzatıyor. Şimdiye kadar, egemen sınıflar kendi yağmacı savaşlarına birçok kere "kutsal savaş" demişlerdir. Şimdiyse gerek Batı'da gerekse Doğu'da bütün ezilenlerin zâlimlere karşı gerçekten bir kutsal savaş açmalarının zamanı gelmiştir; hepsinden önce İngiltere'ye karşı böyle bir savaş açalım ve düşmanlarımızın üstünde tam bir zafere varıncaya kadar bu savaşı sürdürelim."

Bu sözleri işitir işitmez, binlerce delege ve dinleyici anlatılması zor bir coşkunluğa kapıldı. Her yandan yüzlerce kama ve kılıç havaya yükseldi. Herkes ayağa kalktı ve düşman yenilinceye değin çarpışmayı bırakmayacağına and içti. Çeşitli dillerde zalimlere lanetler yağdırıldı. Bando, üstüste "Enternasyonal"i çaldı durdu.

Antanta anıldıkça, Kurultaya katılanlar yerlerinden fırlıyorlardı; Lloyd George'un ve Millerand'ın adları geçtikçe de her yanda ateşli gösteriler gözlemleniyordu. Bu adamları herkes biliyor, adlarının söylenmesi bile bir nefret alevini tutuşturmaya yetiyordu.

Ortalıkta hiç de bir Doğu sessizliği yoktu; bütün yüzler parlıyordu; konuşmasının sonunda Zinovyev, Komünist Enternasyonal adına bütün Doğu emekçilerini her türlü sömürü ve baskıya, bütün emperyalistlere ve emekçilerin bütün cellatlarına karşı kutsal bir savaş açmaya çağırınca gerilim doruğuna ulaştı, Doğu artık kendisini tutamıyordu. Başkanlık kürsüsünden ve delege sıralarından eğri Türk kılıçları ve Dağıstan kamaları havaya kaldırıldı, çeşitli mavzer ve brovningler de göze çarpıyordu. Kurultaya katılanlar sıralarının üstüne çıkmışlardı.

Yoldaş Zinovyev güçlükle konuşmasını tamamlayabildi; Batı ile Doğu'nun Komünist Enternasyonal içinde birleşmelerini istedi.

İzvestia, No. 209-1056 ve 215¬1062. 21 ve 28 Eylül 1920.

... Bakû Kurultayına Katılanlardan A. Merezhin Bildiriyor:

... 1891 delege toplandı... Otuz sekiz ulus temsil ediliyordu. Fakat sayılardan daha önemlisi, bu ulusların arasında onyıllardır, hatta yüzyıllardır birbirlerini gırtlaklayan birçoklarının da bulunmasıydı... Ellibeş kadın delege vardı; Başkanlık Divanına oybirliğiyle kadınlar da seçildi; konuşmalar yaptılar, dikkat ve beğeniyle dinlendiler.

Delegeler için düzenlenen bir Doğu müziği gecesine gittim; opera yıldızları şarkı söyledi, danslar edildi. Delegeler bütün gösterileri gayet olağan karşıladılar ve hepsini başarıya göre değerlendirdiler.

Yukarıda söylediklerime bakarak Kurultaya katılanlar arasında bilinçli devrimciler olmadığı sanılmasın. Delegelerden 1273'ü Komünistti. Anadolu'dan ve daha başka yerlerden gelen Türk ve başka delegelerle konuşma fırsatını buldum. Aralarında, Avrupa'daki deneyimlerden geçmiş ve sınıfsal bilinçli devrimciler var - Almanya'da Spartakist harekete, Kafkaslarda, İran'da, Hiva'da, Buhara'da vb. Bolşevik harekete katılmışlar.

Türkiye Komünist Partisi'nin Birinci Kongresi de 15 Eylülde Bakû'da toplanacak. Bu kongrenin delegeleri aynı zamanda Doğu Halkları Kurultayı'na geliyorlar.

Kurultay, örgütleyicileri ve önderleri, Doğu'nun geri, önyargılı ve katı yürekli düzeyine inmeyi değil, her şeyi araştırmayı ve kitleleri kendi düzeylerine yükseltmeyi ödev edinmişlerdir.

Bir yandan, emperyalizme karşı yöneldiği ölçüde Doğu'daki genel ulusal devrimci hareketi desteklerken, bir yandan da... Batı Avrupa proletaryasının

yardımı olmadan... Doğu bağımsız olarak kendini kurtarabilir mi sorusunu ortaya attık...

1908-1910 Türk, Çin ve İran devrimleri bunun başarılamayacağını ortaya koymuştur... Zaferi tek güvencesi, Doğu köylülüğünün Batı proletaryası ile birleşmesindedir...

Bu iki önerme, Kurultayının niçin şimdiki durumda genel ulusal hareketleri desteklemekle birlikte, bağımsız proleter örgütleri de kurulmasını gerekli gördüğünü açıklamaktadır.

...Bakû, Moskova'nın bir devamıydı - artık ayrı ayrı Batı ve Doğu politikaları yoktur, birleşmiş bir mücadele vardır; bu mücadeleyi, emekçi kitleleri Batı'da kendi burjuvazilerine, Doğu'da da yabancı ve yerli burjuvazilere karşı yürütmektedirler.

Znich Natsionalnostei, no. 33 (90), 27 Ekim 1920, s. 1-2

M. Pavloviç'in Bakû Kurultayı Üstüne İzlenim ve Değerlendirmeleri

...Doğu Halkları Kurultayının tarihsel önemi, her şeyden önce, bu ilk kongrenin, şimdiye değin Doğu halklarını hem biribirlerinden, hem de devrimci Batı'dan ayıran Çin Seddi'nde bir delik açmış olmasıdır. Kurultay, eskiden biribirlerine ya düşman olan ve biribirlerini pek az tanıyan pek çok Doğu ulusunun birleşmesinin başlangıcı olmuştur.

Bu birleşmenin, ancak bütün Doğu ülkelerinde emekçi halk kitleleri erki kendi ellerine alırlarsa, gerçekleştirilebileceği ve pekiştirilebileceği besbellidir. Hükûmetin dizginleri toprak sahiplerinin ve vurguncuların ellerinde kaldığı sürece, Doğu halkların biribirlerine düşman olacak, yerli ve yabancı kapitalistlerin boyunduruğu altında yaşayacaklardır.

Doğu'da heryerde -İran'da, Filistin'de, Mezopotamya'da (Irak), Mısır'da- İngiliz yöneticilerinin arasında Hintlilerin -zengin ailelerin temsilcilerinin- bulunduğunu görüyoruz. Bunun gibi, İran, Afganistan ve Buhara'da, zengin sınıfılar, halk kitlelerinin devrimci hareketinden korktukları için, bütün dünyada toplumların iki sınıfa, bir yanda sömürücüler, toprak sahipleri, büyük tüccarlar, vurguncular sınıfıyla, öte yanda sömürülen işçiler, köylüler, küçük tüccarlar sınıfına bölünmesini destekleyen en büyük dünya devleti olan kapitalist Britanya'ya eğilim gösteriyorlar. Onun için, Doğu halklarının devrimci temsilcilerinin Kurultayı, gayet haklı olarak şu gerçeğe parmak basmıştır ki, kendi kendini yönetme yolundaki ulusal mücadale, ancak kapitalist Britinya ile savaşılmasının yanı sıra, aynı zamanda her ülkede yerli sömürücülere, yerli toprak sahiplerine ve kapitalistlere karşı da savaşılırsa, başarıya ulaşabilir ve yabancı baskısının ortadan kalkmasını sağlayabilir... Köylülük, bütün Doğu'da hemen tek üretici sınıftır. Bütün devlet vergilerinin ağırlığı köylülere yüklenmiştir. Biz bu köylüleri, işçi sovyetlerinin, ezilenler sovyetlerinin çevresinde birleştirmeliyiz. Rusya'da bu konuda neler yapıldığını anlatarak, uyarma ve propaganda ile bütün Doğuda sovyet devrimine zemin hazırlayacak ve böylece düya emperyalizminin belkemiğini kızacağız. Ancak mülkiyet sahibi sınıflara karşı açacağımız enerjik ve acımasız bir mücadele ile, Müslüman Doğu'nun halk kitlelerini kendi bayrağımız altında toplayabilir ve yağmacı emperyalizmi yenebiliriz.

Sömürgelerdeki devrimin ilk aşamalarında komünist bir devrim olmayacağı apaçıktır; fakat en başından bu devrime komünist bir öncü güç yol gösterirse, devrimci kitleler kendileri için seçtikleri hedefe varan doğru yolda olacak ve giderek devrimci deneyimler kazanacaklardır. Bununla birlikte, Komünist Enternasyonalin İkinci Kongresinde kabul edilen (Manabendra Nath) Roy'un tezlerinin çok doğru olarak belirttiği gibi, tarımsal sorunu salt komünist ilkelerine göre düzenlemek son derece yanlış olur. Sömürgelerde,

devrim ilk gelişme aşaması boyunca, toprağı bölüştürmek vb. gibi yalnızca küçük burjuva reformları getirecektir. Kendi içinde zorunlu ve önemli bir olay olan, sömürgelerin emperyalizmin boyunduruğundan kurtarılması sermayenin metropollerdeki gücünün yok edilmesi bakımından da çok büyük bir rol oynayacaktır. Avrupa emperyalizmi, gücünü geniş ölçüde sömürgelerinden almaktadır; mallarını, Doğu'da öylesine bol olan hammadde kaynaklarına sahip bulunmayan bütün endüstri ülkelerinin belini büken üretim fazlalarını pazarlamak için varlığı zorunlu büyük sömürgeler olmasaydı, kapitalist düzen çoktan kendi ağırlığı altında çökerdi. İşte bu nedenledir ki, Doğu halkları kendi kurtuluşları için döğüşmekle, kapitalizme karşı mücadelede Avrupa proletaryasına da büyük bir yardım yapmaktadırlar. Sömürgelerin ayrılması, ezilen, bağımlı, siyasal haklardan yoksun ulus ve ülkelerin özgür ve kendi haklarına sahip devletlere dönüşmesi, metropollerdeki proletarya devrimiyle bilikte, Avrupa ve Amerika'da kapitalist düzeni devirecektir.

TÜRKİYE KOMÜNİST TEŞKİLÂTI MERKEZİ HEYETİ'NİN FAALİYETİ HAKKINDA BAKÛ KONGRESİ'NDE MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN LAYİHASI

Türkiye Komünist Teşkilâtının faaliyeti hakkındaki layihayı esas itibarıyla ikiye ayırmak lâzım gelir: Biri "tenevvür" (aydınlanma), diğeri de "teşekkül" devri.

Tenevvür devri: Bu devrin mahiyetini, manasını anlamak için Rusya'da inkılâbın henüz başlamadığı zamanlara kadar geri gitmelidir.

Cihan Harbi'nin zuhuru ile memleketimizin mağdur sınıflarından yüzbinlerce amele ve rençperlerin asker sıfatıyla Rusya'ya esir düşerek Sibirya, Türkistan, Kafkasya ve nihayet İdil-Ural boylarındaki demiryol, fabrika ve köy işlerinde havahe zahvahe çalıştırılmaları, esasen hayatta zahmetle yoğrulmuş Türkiye işçileriyle Rusya proletaryası arasında dostluk ve yakınlık husulüne vesile oluyor.

"15 Temmuz" İnkılâbı'ndan beri açılan harp sahnelerinde facialı roller oynamaya mahkûm edilen Türk renpçeri ve askeri, bu temasta büyük feyizler alarak sınfî mübarezede Rusyalı amele yoldaşlarla beraber harekete başlıyorlar.

Ücret ve iş müddeti hakkındaki hareketlere, tatili eşgallere iştirak ederek arkadaşlarının itimad ve muhabbetlerini celbediyorlar. Vaktiyle memlekette halkçılık ve sosyalistlik hayaline hizmet edip belâdan belâya uğrayan ve nihayet muhaceret ve esaret yoluyla bu işçiler kafilesi arasında çalışmaya mecbur olan muallim, muharrir inkılâpçılarımızdan bazı gençler ise, hem amele ile beraber taş taşıyıp çalışarak kapitalizmin ve harpten doğan gaddarlığın ağırlıklarını bizzat kendi hayatlarında hissediyorlar. Tufeyli unsurlara, umumiyetle işleticilere karşı kaynamakta olan düşmanlık duygularının sınıfî inkılâba esas olabilecek derecede tebarüzün şahit oluyorlar. İşte bu gibi tesirat iledir ki, Rusya'daki Türk amele ve rençperleriyle Bolşeviklerin münasebeti, 1915 senesinden itibaren başlamış ve umumiyetle sermayedarlığa, Çar saltanatına ve nihayet Avrupa Harbi'ne karşı teşvikatta bulunan Bolşevik edebiyatı Türkler arasında büyük bir revaç kazanmıştır. Bu edebiyatın iki sene zarfında amele gruplarında dağıtılarak gizli köşelerde tercüme ve tebliğ edilmesi sayesinde mağdur ve mutaassıp rençper ve askerlerimizin kendi gaddar ve vahşi kuvvetlerimize, zalim hükümet ve hükümdarlarımıza, şan ve şöhret düşkünü müfteri paşalarımıza karşı söz söylemek imkânı hasıl olmuştur.

1917 senesi şubatında Rusya'da başlayan inkılâbın Kerenski zamanına ait ilk kısmında bu gizli faaliyet daha açık bir şekle girerek, Bolşeviklerin şehir ve köy işçi ocaklarında inkılâbı içtimainin yaklaştığına dair açıktan açığa tebligat devri başlamış ve Türk Bolşevikleri de gerek kendi hemşehrileri ve gerekse Müslüman ahali arasında Marksizm ve komünizm hakkında konferanslar tertip etmiştir.

Teşrinievvel (Ekim) vekayiinin başlamasıyla fabrikalarda ve diğer iş ocaklarında çalışan Türk işçilerinin topluluklarına halel gelerek herkes ele geçen fırsat ve hürriyetten faydalanıp memleketlerine gitmek üzere türlü yerlere dağılıyor, evvelce Bolşeviklerle münasebet peyda edenler, içtimai inkılâbın payitahtı kırmızı Moskova'ya geliyorlar ve buradaki Tatar inkılâpçılarıyla kolkola vererek 1918 senesinin ilk aylarında Osmanlı şivesinde olarak ''Yeni Dünya'' Gazetesini çıkarmaya başlıyorlar. Yeni Dünya'nın intişara başladığı tarih, Bolşevizmin Rusya'da tevessü ve taammümü ile Rus askerlerinin Kafkasya'dan ric'ate ve bu fırsattan istifade eden Osmanlı ordularının Kafkasya'yı istilâya başladıkları devre tesadüf eder. Osmanlı Ordusu, Bakû gaz madenlerini ele geçirerek diğer taraftan Almanlarla beraber Dağıstan, Kuban ve Ukrayna üzerine tesirler yaparak inkılâpçı Rusya'yı ışık ve ekmekten mahrum etmek tehdidini ika ediyorlar. Osmanlı hükümet ve ordusu başında bulunan İttihat ve Terakki Fırkasını Türk ve Müslüman memleketlerine ait istilâ ve ittihat hırsları da bütün şark memleketlerine sirayet ederek, Müslüman kuvvetlerinin azadlığını Osmanlı istilâsında gördükleri bu devir, Türkiye Bolşevikleri için muhit faaliyetlerinde en ziyade sıkıldıkları bir zamanı hazırlatır. Mamafih Yeni Dünya Gazetesi, bir taraftan Alman kılıncına dayanan bu istilâ hareketinin memleketi ve mazlum halkı pek tehlikeli uçurumlara götürmekte ve azadlığın ancak Rusya gibi Avrup proletaryası arasında da içtimai inkılâbın kıyamına bağlı olduğunu söylemekten, diğer taraftan ise bu tehlikeyi bir türlü görmek istemeyen paşalar hükümetinin memleket ve halka reva gördükleri zulümleri tebliğden hali kalmamaktadır.

Brest-Litovski Muahedesi'ni imza eden o zamanki muzaffer Türkiye'nin Moskova'daki Sefiri Galip Kemali Beyin Yeni Dünya ve muharriri aleyhinde verdiği üç muhtıra ile protesto, tutulan bu irşad ve muhalefet yolunun tarihî vesikalarını teşkil eder.

Mamafih şunu da derhal söylemelidir ki, hakikatin karanlıklar içinde kaybolduğu bu dar ve müziç devir, bize, en iyi ve maksada en sadık arkadaşları vermiştir. Muhtelif usera karargâhlarından çıkıp Kazan'a gelen felâketzede arkadaşların ilk müşaveresi, 25 Temmuz 1918 Moskova'da Türk

Sol Sosyalistleri Kongresini davet etmiş ve bu konferans ''Türkiye Komünist Teşkilâtı''nı doğurmuştur.

İkinci devir: Tenevvür devri burada biterek konferansın seçip ayırdığı merkezî heyet doğrudan doğruya teşkilât işlerine girişiyor. Konferansın verdiği istikametler:

1. Rusya ve Türkiye'deki amele ve rençper ve askerlerimiz arasında tebligat ve teşkilât, içtimai, inkılâp cephesinin fikren ve fiilen müdafaası,

2. İlk müsait fırsatta Türkiye'nin de celbolunacak vekillerinden mürekkep ilk Türkiye Komünist Kongresinin davet ve celbi, ''teşkilâtın fırka haline getirilmesi'' suretinde konferanstan sonra, teşkilâtımız Rusya Komünist (Bolşevik) Fırkasıyla daha yakın münasebete girişmekle beraber; benim bütün Rusya Müslüman İşleri Merkezi Heyet idaresinde aza ve beynelmilel şark tebligat ve neşriyat şubesinde reis olmaklığım, bütün faaliyetlerimizin Rusya'daki Müslüman işleriyle beraber ilerlemesine sebep olarak merkezî heyet ilk teşkilât devrinde bütün maddi ve manevi vesaitini Müslüman işleri

komiserliğinden alıyor, kuvvetinin mühim bir kısmını Müslümanlar arasında küflenmiş fikirlerin yıkılarak inkılâp ruhunun yükselmesine sarf ediyor; bu meyanda Türk komünistleri, Tatar sosyalistlerinin Kazan'da davet edilen ilk konferansına iştirak ile ilk programının tertibine fiilen iştirak ettiği gibi bütün Rusya komünist teşkilâtlarının Moskova'da açılan birinci kongresinde de altı vekil vermeye muvaffak olmuştur.

Faaliyetin Dört Cephesi

Gerek Türkler ve gerekse Müslümanlar arasındaki faaliyetimizi, memleket itibarıyla, İdil ve Ural'da, Kırım, Türkistan ve Azerbaycan'da olmak üzere dört kısma ayırmak mümkün olur.

1. Teşkilâtımızın Moskova, Kazan, Samara ve Saratov gibi İdil ve Ural boylarındaki siyasi hücreleri ile faaliyet yuvasını teşkil ederler.

Bu muhtelif memleketlerde adetleri 500'e baliğ olan Türk komünistleri, mürteci kara kuvvetlerle mübareze maksadıyla Türk esirlerinden kızıl askerler teşkiline muvaffak olmuş, Ufa ve Kazan'da ''Çekoslovak'' türedlerine, Orenburg'ta ise Dutov Bandisi'ne karşı Rusya'nın inkılâp cephesini müdafaada yararlık göstermişlerdir. İdil ve Ural boyu, Çekoslovak menhuslarından temizlenince, buradaki eski sosyalist Müslüman müesseseleri yeniden ihya edilerek İrtica ile Mübareze Komisyonuna teşkilâtımızdan vekil olarak iştirak edilmiş ve Kazan'daki ''ilmi heyet'' yeniden teşkil ve üç ay kadar idare olunarak Tatar maarif ve medeniyetine dair birçok meseleler meyanında hat ve imlâ usulünün ıslahına hadim bir konferansı da davet eylemiş ve konferans mühim ve faydalı kararla işinde muvaffak olmuştur.

Moskova ve İdil-Urla'daki faaliyetimiz:

Türkiye ile başlayan münasebetimiz, teşkilâtımıza beynelmilel teşkilâtlar arasında mevki tutmak liyakatini vermesiyle 1919 Martında Moskova'da içtima eden Beynelmilel Müşavere Meclisi'ne bizim vekilimiz de dahil olmuş idi. 34 memleketten birçok vekilin gelmesi üzerine Üçüncü Enternasyonalin ilân-ı takrir etmesiyle Türkiye Komünist Teşkilâtı da Üçüncü Enternasyonal Birinci Kongresinde vekili bulundurmuştur. Bu sene temmuz ayında toplanan İkinci Kongreye teşkilâtımız iki vekil göndererek inkılâbî müesseseler arasında mevcudiyetini tasdik ettirmiş ve gelecek kongrelere dört rey ile iştirak hakkını ihraz eylemiştir.

2. Kırım'da: Şark cephesinin kara kuvvetlerden temizlenmesiyle, bütün faaliyetin cenubi Ukrayna'daki Uskuro Patski saltanatı üzerine tevcih olunduğu sıradadır ki, Merkezî Heyet, İdil ve Ural'da çalışan bütün faal arkadaşlar için seferberlik ilan ederek Kırım hududuna hareket ediyor. ''Yeni Dünya'' gazetesi muharrir, mürettip, huruf vesair levazımıyla 22 Kanunusani (Ocak) 1919'da Kırım'a varınca, oradan Bolşeviklerle beraber çalışan Kırım Kurultayının sol sosyalistlerden mürekkep bir Müslüman komünist şubesini vücuda getirmiş ve iki ay sonra davet ettiği kongresine 17 şehir ve köy teşkilâtından 30'u mütecaviz vekilin iştirak etmesiyle Kırım'daki komünistlerin adedi 400'ü geçti anlaşılarak şu kısa zamana ait faaliyetin neticesini görmüştür. Teşkilâtımız bu arada ''Kırım Müslüman Komünistler Ülke Bürosu'' yanında açılan fırka mektebinde 27 genç ve münevver komünist yetiştirmeye delâlet ederek inkılâbî harekete metin esaslar hazırlamıştır. Türklere mahsus olmak üzere Kırım komünist şubeleri ve oralarda yaşayan Türkiyeliler arasında küçük mikyasta Türkiye amele ve rençper şûralar teşkil olunduğu gibi, esas yuvası Türk askerlerinden mürekkep olmak üzere beynelmilel Şark alayı da teşkil olunmuştur.

Kırım'da neşriyat işlerine de kuvvet verilerek ''Yeni Dünya'' ve "Kırım

Haberleri" isminde iki gazetenin sıra ile her gün çıkarılmasına, Kanunu Esasi ve İştirakiyyun Programı gibi birkaç eser tercüme edilip, bunlar gerek Kırım içinde, gerekse Türkiye sahilerinden gelmekte olan kaçak kayıkçılar vasıtasıyla memleketimizdeki amele ve rençper halka dağılmış ve bu kayıklarla arkadaşlardan ve Kırım'daki amele ve askerlerden birçoğu Türkiye'ye gönderilmiştir.

İngiliz-Fransız donanmalarının tehdidi ve Çar saltanatını iadeye çalışan Denikin'in hücumu karşısında 23 Nisan 1919'da ricate mecbur olduğumuz zaman, Kırım'ı inkılâp ateşleriyle tutuşmuş ve bütün azatlık ümitlerini proletarya harekâtına bağlanmış bir halde bırakıyoruz. Kırım'da iken hayırhahlık münasebetleri tesis ettiğimiz mülteci kurultaycılar, bizden sonra çıkardıkları ''Millet'' gazetesinde bu ümitleri açıktan açığa kuvvetlendiriyorlardı. Sonra aldığımız haberlere göre, oradaki Bolşevik arkadaşlarımızdan ve bu hayırhah inkılâpçılardan 17 kahramanın Vrangel haini tarafından telef edildiği anlaşılıyor. Buradaki teşkilâtımızın delaletiyle meydana çıkanların Kırım hududunda kızıl asker sıfatıyla düşman kurşununa hedef olduklarını ihtiram ile zikretmek lâzım gelir.

Kırım ricatinden sonra Odessa'daki faaliyetten de bahsetmek lâzım gelir. Teşkilâtımız arkadaların bir kısm-ı mühimmini Türkiye'ye nakletmek üzere mayıs 1919 tarihinde Odessa'ya gidildiği zaman orada Üçüncü Enternasyonal Şubesiyle teşriki mesai etti. Beraber getirdiği matbaasında beyannameler ve Üçüncü Enternasyonal Manifesti'ni neşrederek Türkiye'ye gönderdi. O zaman başlıca arkadaşlarımız, daha birtakım amele ve rençper esirlerle iki gemi içinde memlekete sevkolundular ki, bu meyanda merkezî heyet azasından iki arkadaş İstanbul'a gitmişler ve beni murahhas olarak Rusya'da bırakmışlardı.

3. Türkistan'da: Dört tarafı düşman kuvvetleriyle sarılmış olan Odessa havalisinden 12. Ordu Cenup Grubuyla muzafferane çıkılıp Moskova'ya gelindiği zaman, Türkiye'de olan bütün vakaların Moskova inkılâpçı mehafilinin dikkatini celbettiği görüldü; vakıa Antanta'nın İstanbul'u işgali ve Osmanlı ordusunun kısmen terk-i silâh ile inhilale uğraması üzerine taksim politikasının bütün şiddetiyle meydana çıkması, kıyam hareketlerine sebep olmuş ve bu kıyamı idare eden Mustafa Kemal Paşa ise Bolşevikler ile münasebete girişmek teşebbüslerinde bulunmuştu. Rusya Komünist Bolşevik Fırkası Merkez-i Umumisi ile cereyan eden muharebede Türkiye'de başlayan bu müdafaa-i milliye hareketinde müzaheret edilerek aynı zamanda teşkilât namına vaki olan teklifimiz kabul edilmiş ve bu teklif kendilerine yazı ile de tebliğ olunmuştur.

Şimdi bizim için Türkiye'ye yakınlaşmak lâzım olduğu halde, cenup hududu kara kuvvetlerle tamamen kapanmış olduğundan, Türkistan, İran ve Kafkasya yoluyla uzun bir seyahata mecburiyet hasıl oldu. Türkistan'a vüsulumüzde ise, Bahr-i Hazer sevahilinde ahvalin seyahata müsait olmaması ve Türkistan İşleri Komisyonu Reisi İliyeve Yoldaş tarafından lüzum gösterilmesi üzerine birkaç arkadaş Kafkasya tarikiyle Türkiye'ye gitmek üzere memur edilmiş olmakla beraber, Taşkent'te üç ay kadar kalınmaya mecburiyet hasır olmuştur.

Bu sırada Türkistan Komünist Teşkilâtının Üçüncü Kongresi ile burada intihap olunan merkezî komitenin faaliyetine iştirak edilmiş; bir taraftan Müslüman zahmetkeşleri arasında beynelmilel inkılâp yolunda fedakârlık hislerinin intişarına, diğer taraftan ise mülkiyet ve şeriat meseleleri etrafında halkın mukadderatıyla oynayan irtica kuvvetlerine ve hususiyle öteden beri memleketi soymaya alışıp nihayet komünist nikabı altında gizlenerek işine devam eden kolonizatörlere karşı mübarezeye kuvvet verilmiştir. Şark'ta inkılâp yollarını açacak ve şark inkilâpçı ve komünist teşkilâtlarını bir araya

toplayabilecek bir müesseseye ihtiyaç öteden beri hissedilmekte olduğundan, Taşkent'te Beynelmilel Şark Tebligat Şûrası namıyla bir müessesenin vücuda getirilmesine delâlet olundu.

Bütün teşkilât işleri tarafımdan idare olunan bu müessese içinde Çin, Kaşgar, Buhara, Hive, İran, Türkiye komünist teşkilâtlarını toplamaya muvaffakıyet hasıl olmuş ve az zamanda Türkistan'ın Şark memleketleriyle birleşen bütün hudutlarında rabıta şubeleri açılmış ve hariçte de gizli teşkilâta başlanılmıştır. Türk teşkilâtına ait olmak üzere burada Şubiri yakınındaki şubeden başka, eski şehirde de bir şube açılarak Sibirya'dan gelmekte olan esirlerin terbiye ve iaşe işine delâlet olunmuş ve Türkistan Cephesi Başkumandanlığı huzurunda Türk kızıl askerlerinden mürekkep bir kıta-i askeriye teşkil edilmiştir ki, bu kıta şimdi Bakû'ya nakledilmiştir.

4. Azerbaycan'da: Türkistan'da açılan teşkilâtlar etrafında toplanan Türk komünistlerinin miktarı 40'a baliğ olarak Bahr-i Hazer'in düşmandan temizlenmesinden sonra bu arkadaşlardan 23'ü ile beraber Türkiye'ye ait faaliyetin Kafkasya'ya nakli kararlaşarak 27 Mayıs 1920 tarihinde Bakû'ya gelindi. Bakû'ya gelir gelmez, teşkilâtımız ilk defa olarak Türkiye'ye yakınlaştığını ve kendi kitlesi içinde çalışmak imkânına malik olduğunu hissetmiştir.

Teşkilâtımız Bakû ve etrafında Türkiye'den bir veya diğer suretle gelip toplanmış olan binlerce amele ve rençperler ile tuttuğumuz yola hayırhah ziyalılar, şair ve ressamlar da mülaki oldu. Mesleğimize merkezi büro yeniden faaliyete girdiği gibi, Bakû'de evvelden teşkiline teşebbüs olunan Türk komite veya fırkası lağv ve yeni esaslarda teşkil olundu. Bu hususta biraz tetkike ihtiyaç var: Bir müddetten beri Anadolu kıyam hareketini inkılâpçı Rusya ile birleştirmek ve Azerbaycan Şûralar Hükümetini tesis etmek maksadıyla Kafkas ülkesi ve Bolşevik fırkasıyla beraber çalışan arkadaşlar, evvelâ bir Türk Komünist Grupası, son vakitlerde ise Türk Komünist Fırkası vücuda getirerek merkezî komiteleri intihap etmişlerdir. Buraya İttihat ve Terakki Hükümetinin harp zamanında büyük roller oynamış bazı kimseleri ithal edilmişti.

Yakın mazileri memleketin son harp felâketleriyle alâkadar olan bu zatlarla amele ve rençper fırkasını tesis ve temsil gayritabiî idi.

Onun için bu teşkilâtın ilgasında tereddüt olunmayarak eskiden beri Azerbaycan komünistleriyle beraber çalışmış olan bazı komünist arkadaşların Rusya ve Gürcistan'dan gelenlere ilâvesiyle vücuda gelmiştir.

Gruba, Bakû Teşkilâtına esas olarak kabul edilip, bu grupada Türkiye Teşkilâtının Bakû Şubesi vücuda getirildi. Ve bu şube, Azerbaycan Bakû Komitesine ilhak olundu. Böylece vücuda gelen şube, faaliyetinde Merkezî Heyetle birleşmiş ve azası 200'e baliğ olmuştur. Kayıt ve tescil esnasında teşkilâta, maksad-ı esasa hizmet edemeyecek birtakım şahısların girdiği hissolunmasıyla, bunlar hakkında tasfiye muamelesine teşebbüs olunmuştur. Bakû Teşkilâtının faaliyeti Meclis'e takdim edileceğinden, bu bapta daha fazla tafsilâta lüzum yoktur.

Bakû Teşkilâtı

Merkezî heyetin faaliyetine gelince, bunu anlamak için bir kere merkezî heyetin esas teşkilâtına vakıf olmak lâzımdır.

Merkezî heyet, teşkilât, tebligat, matbuat, revabıt, istihbarat, harbî şubelerinden, bir de umumi kitabet ve malî şubesinden terekküp eder. Teşkilât Şubesi'nin Faaliyeti: Bu şube faaliyetini Türkiye ve Kafkasya'ya ait olmak üzere üç ay zarfında mamul olmayacak derecede tevsi etmiştir. Ayrıca tafsilî görüleceği üzere, bilhassa İstanbul ve etrafı, maden ocak mıntakaları

ve Karadeniz sahilleri gibi Avrupa emperyalistlerinin istilâsına maruz mıntıkalarda çalışmış ve Şark Beyenelmilel Konferansı ile teşkilâtımız kongresinde 100'e yakın vekil bulunmasına muvaffakiyet hasıl olmuştur. Kafkasya'da kalmış olan Türkiye emele ve rençperleri arasında teşkilât arttırılmış ve böylece memleketimizde fikir neşrine hadim mühim bir basamak daha vücuda getirilmiştir.

Yeni Şubeler

Arzolunduğu gibi, Anadolu ve Rusya dahilinde faaliyette bulunmuş, Anadolu'nun muhtelif mahallerine gönderilmiş arkadaşlar tarafından aşağıda gösterilen şubeler teşkil edilmişti; bu şubeler, vekillerini elyevm kongremize göndermiş bulnuyorlar.

* İstanbul Şubesi: 919 senesi bidayetinden beri hal-i faaliyettedir. Haziran bidayetinde Bakû'dan iki arkadaş gönderilmişti. İstanbul Şubesi'nden bugün kongrede müteakip vekiller* bulunuyor.

* Zonguldak Şubesi: Abdurrahman ve Ahmet yoldaşlar haziranda teşkilât için gönderilmişti; Ereğli ve Zonguldak'ta şubeler açarak faaliyette bulunmuşlar ve kongreye vekiller celbe muvaffak olmuşlardır.

* Trabzon ve Havalisi: Yusuf Kemal Yoldaş tarafından ve Rize'de şubeler açılmıştır.

* Nahcivan Şubesi: Nahcihan'da hem Anadolu ile muvassala ve münasebet temin etmek, hem orada bir şube açmak üzere haziran evasıtında Cemal Yoldaş ile Salih Zeki, Hilmi, Hakkı, Nurettin yoldaşlar gönderilmiş ve orada bir şube açılarak arzu edilen şekilde faaliyette bulunulmuştur. Salih Zeki Yoldaş'a Erzurum, Sıvas, Ankara ve Trabzon havalisinde faaliyette bulunması için vekâlet verilmiştir. Yekaterinadar, Novorosisk, Tuapse şubeleri, temmuz evahirinde Kuban ve Çurni, More (Karadeniz) Kubirnası ile Anadolu'nun Karadeniz sahillerinde teşkilât yapmak, konferansa ve kongreye vekiller getirmek üzere gönderilen Baha Ali Yoldaş'la diğer 20 arkadaş tarafından Yekaterinadar, Novorossisk, Tuapse'de şube açılmış ve Anadolu ile bu şubelerden 125 kadar vekil getirilmiştir. Bunlardan 51'i Türkiye'den ve 70'i şimali Kafkas ve Karadeniz sahilindendir.

Bundan başka Bakû'da bir şube teşkil edilmiştir. Oltu'da bulunan teşkilât ile münasebette bulunmak üzere Yusuf Ziya ve İran'da Hintli efrat arasında propagandada bulunmak üzere Sadık, Kuban ve Rostof havalisinde kesif miktarda sivil Türk esirleri bulunduğu anlaşıldığından, oralara da Nafizade Alaattin, Burş ve Çitof yoldaşlar gönderilmiş ve askerî teşkilât için binden fazla Türk esir ve askeri toplanmıştır.

Matbuat ve Tebligat Faaliyeti

''Yeni Dünya'' gazetesi: Bakû'da tekrar intişar ederek, bugüne kadar 11 nüsha çıkmış, her nüshadan 2000 adet Türkiye'ye; 1000 adet Azerbaycan'a, 350 adet Rusya ve İran'a, 350 adet Türkistan'a gönderilmiştir. Şimdi her nüshadan ihtiyat olarak 4-500 adet depoda mevcut bulunuyor.

Telif ve Tercüme Komisyonu

Bu nam ile bir komisyon teşkil edilerek Kanunu Esasi, Komünist Fırkası Programı, Lenin'in Tercüme-i Hali, Lenin'in Burjuvazya Demokrasyası ve Proletarya Diktatörlüğü Hakkındaki Nazarları, Komünist Partisinin Şerhi, Komünist Beyannamesi (Manifest), Sai ve Sermaye, Bolşevizm Nedir, Şûra Hükümeti Nedir Ve Nasıl Teşkil Edildi, Kırmızı Ordu Kıtaatı, Fırka Hücreleri Talimatnamesi, Çocuk Dostu, Mektebe Kadar Terbiye Müesseseleri Talimatname ve Programları namı ile 12 adet kitap tercüme edilmiştir. Lenin'in Tercüme-i Hali, Şûralar Hükümeti Nedir, Komünist (Bolşevik)

Programı, Burjuvazya Demokrasyası ve Proletarya Diktaturası namındaki kitaplar tabedilmiş ve diğerleri tabedilmek üzeredir. Bunlardan başka Komünizm Elifbası, Hükümet ve İnkılâp, Altına İbadet, Büyük Başlangıç, Enternasyonal Tarihi, Mahkeme ve Sosyalizm, Kanunu Esasi kitapları da kısmen tercüme edilerek yakından ikmal edilecektir.

Levhalar: Ressamlarımız tarafından amele ve rençperlerimizin geçirdikleri elim hayata ait 29 levha da tersim ve teşhir olunmuştur.

Siyasi Kurslar: Bakû Teşkilâtına merbut olmak üzere 17 Haziranda bir de siyasi fırka mektebi açılmıştır. Bu mektepten maksat, amele ve asker arasında içtimai inkılâbın esasına vakıf yoldaşlar yetiştirmektedir. Mektep, 50 talebe ile tedrisata devam etmiştir. 4 Eylül 1920 tarihinde birinci devre ikmal edilmiş ve 40 genç komünist şahadetnamesini almıştır. Mektepte okunan dersler şunlardan ibaret idi: Tarih-i Medeniyet, İçtimai İnkılâp Tarihi, İktisat, İktisad¬ı Siyasi, Komünist Programı, Türkiye İnkılap Tarihi, Şûralar Hükümeti Kanunu Esasi, Kooperasyonlar, Fırka Tebligat ve Teşkilâtı, Coğrafya, Tarih-i Umumi, Musiki.

Rabıta ve İstihbarat Şubesinin Faaliyeti

Bu şubenin Şark'a rabıta ve istihbar faaliyeti, Türkistan'da teşkil olunup, Pamir'den Bahr-i Hazer'e kadar intişar etmiş olan Beynelmilel Şark Tebligat Şûrası vasıtasıyla cereyan etmiş ve yeniden garbe doğru tevsi edilerek Nahcıvan ve Karadeniz'de tesis olunan bazı noktalarla irtibat temin olunmuştur. Bu şube tarafından şimdiye kadar 34 arkadaş işe gönderilmiş, bu ahvale dair 29 layiha ve mektup alınmıştır. Bu muharrerat içinde kıyam hareketlerinin başında duran kumandan ve valilerden küçük zabit, amele ve askerlere varıncaya kadar birçoklarının gönderdikleri mektuplar vardır ki, bunların muhteviyatı memleketin muhtelif tabakaları arasındaki ahvali ruhiyeyi pek âşikâr olarak göstermektedir. Türkiye'de kumandan ve valiler, paşalar da dahil olduğu halde Bolşevizmin halâskâr bir kuvvet olarak telâkki edildiğini söylesek doğru olur. Yalnız büyük memurlar komünizmin Türkiye'de de tedricen ve yukarıdan aşağıya doğru ve muhil (muhayyel?) bir usulda tatbiki mümkün olacağını düşünmükte, amele ve askerler ise, harbin ve millî müdafaanın en büyük ağırlıkları kendi sırtlarına yüklendiğinden ve zengin sınıfların kendilerini yine istedikleri gibi soyduklarından şikâyet ederek buna nihayet vermek için çare aramaktadırlar.

Hulâsa, Antanta'ya karşı son azim ve karar ile mücadeleye girişen Anadolu, içtimai inkılâp için şarkın hiçbir tarafında görülmeyen istidatlar göstermektedir. Anadolu'nun Trabzon, Erzurum, Eskişehir gibi şehirlerinde komünistliği alenen müdafaa eden "Albayrak", "İşçi" namlarıyla gazeteler çıkarılmış ve İstanbul'da komünist arkadaşlar tarafından "Kurtuluş" isminde bir de mecmuanın neşrine muvaffakiyet hasıl olmuştur. 5 numarası çıkan bu mecmuada Üçüncü Enternasyonal ile müttefikan çalıştığı alenen yazılmaktadır ki kongremiz, bu gazetelerin müessis ve muharrirlerinden bazılarını faaliyeti içine almış olmakla haiz-i şereftir.

Harbi Şubenin Faaliyeti

Daha Türkistan'da iken Türkiye'de tebligat teşkilât işleriyle meşgul olmak üzere gönderilen Abid Alim Yoldaş tarafından Bakû'da Türk esir askerlerinden mürekkep bir komünist kıta-ı askeriyesi teşkil edilmek üzere teşebbüsatta bulunulmuştu. Merkezî heyet Bakû teşkilât işlerini yoluna kor komaz, kıta-i askeriyeyi kendi idaresine alarak, kumandan ve siyasi müridler tayin etmiş ve sevkiyat cihetiyle her teşekkül eden askerî kıtanın bir kumandanlığa merbutiyeti lüzumuna nazaran bu kıtanın da 11. Ordu Kumandanlığına mertubiyeti temin edilmiştir.

Bir müddet sonra Türkiye'den alınan haberlerde mümkün olduğu kadar süratle muavenet edilmesi arzu ve talep edildiğinden burada mevcut Türkiyeli amele ve rençperler ile üseradan daha birçoklarının iltihatı ve teşkilât ikmali sonunda fırka-i askeriyenin Anadolu'ya gönderilmiş ve bu maksatla Rusya Şûralar Hükümeti ve 11. Ordu Kumandanlığı ile Şube müzakerata başlayıp esas maksadını elde etmeye muvaffak olmuştur.

Bu suretle eski Komünist kıta-i askeriyesi, bu kızıl fırkanın eski kadrosuna kabul edilmiş ve Birinci Nişancı Alayı namıyla bir alay teşkil ve yeni kumandan ve siyasi komiser tayin edilerek fırka karargâhı da küçük mikyasta teşkil edilmiştir. Bundan başka içeri Rusya'da üserayı toplamak için 20 kadar arkadaş gönderilerek oralardan gönüllü celbedilmeye başlanmış ve Azerbaycan Şûralar Cumhuriyeti dahilinde ise Türkiyelilerin seferberliği ilân ettirilmiş ve işe başlanılmıştır.

Birinci Alayın mevcudu az müddette tezayüt ile 700'e karip bir hale geldiği ve seferberlik muvaffakiyetle devam ettiği sıralarda Moskova'daki Anadolu Elçiliğinin vekili olan İbrahim Tali Beyin 11. Ordu Kumandanı ve Merkezî Heyet ile mülâkatında "Türkiye'nin adama ihtiyacı yoktur, ancak esliha ve cephaneye ihtiyacı vardır," yolunda vaki olan ifadesi üzerine Ordu Kumandanlığı tarafından seferberliğin durdurulması hususundaki istifsara tarafımdan cevabı muvafakat verilerek seferberlik durdurulmuştur. Böylece 15-20 bin kişilik müsellah bir kuvvetin müstevlilere karşı gönderilmesinden - maahaza Anadolu kıyamcıları ile arada bir suitefehhüm vücuda getirmemek maksadıyla- sarfınazar olunmuş ve mühim bir fırsat elden kaçırılmıştır. Şimdiki halde mevcudu bine yaklaşan alayın ikinci haftaya kadar Anadolu'ya sevki hazırlıklarıyla uğraşılmaktadır.

Bundan başka harbî şube yanında bir de Esirler Şubesi açılmış ve Rusya'nın muhtelif yerlerinden gelen esirlerden askerliğe gidemeyenler arasında teşvikat işlerine germi verilerek, bir taraftan da iaşeleri temin edilmiş ve şimdiye kadar Bakû'ya gelen 1099 esirden 349 kişilik iki kafile Türkiye'ye gönderilmiştir. Kitabet ve Maliye Şubesinin Faaliyeti

Merkezî Heyet'in 26 Mayıs 1920'den 10 Eylül 1920 tarihine kadar devam eden muamelâtı, kuyudat defterlerine göre 1401 giden, 202 gelenlerden ibaret olmak üzere 1603 kâğıt yekûnuna baliğ oluyor. Bu muharrerat içinde fırka işleri için 52 ve askerî işleri için 21 kişiye verilen tasdiknameler vardır.

Maliye İşlerine Gelince

(Burada Meclis, Suphi Yoldaş'ın sözünü keserek hesabat hakkında Meclis'le tafsilli malumat verilmesine müsaade olunmamış ve hesabatı tetkik ve neticesini arzetmek üzere Ahmet Cevat, Yakup ve Abdurrahman yoldaşlardan mürekkep bir komisyon seçmiştir. Bunula beraber Mustafa Suphi Yoldaş, maliye cihetinden teşkilâtın geçirdiği muhtelif devirleri muhtasarca anlattıktan sonra sözlerini şöyle bitiriyor:)

Bu tafsilâttan anlaşıldığı üzere, teşkilâtımızın masrafı büyük bir tasarruf ve itidal ile icra edilmektedir. Bunun sebepleri:

1. Türkiye ile muvassalanın son zamanmlara kadar pek müşkül olması dolayısıyla muntazaman para gönderilmesinin temin edilmemiş olması,

2. Memlekette masrafı kontrol edecek yüksek teşkilâtın henüz mevcut olmaması cihetiyle, giden tebliğcilere asgari miktarda para verilerek hislerinin inkişafına çalışılması ve nihayet ihtiyat bir kısım meblağın muhafazası fikirleriyle izah olunabilir. Hazırda yollar temin edilmiş olduğu gibi, mesul arkadaşlarımız da, İstanbul ve Anadolu'da çoğalmış olduklarından, ciddi faaliyet neticesinde kasamız varidatının süratle yükseleceğine şüphe yoktur. Bununla beraber, bizim para sarfiyatında

tasarruf, teftiş ve ihtiyat prensiplerini terketmememiz lâzım gelir.

Bugün beynelmilel inkılâp muhitinden yardım almakla beraber düşünmeliyiz ki, memlekette kara kuvvetlerle çarpışarak beynelmilel inkılâp muhitiyle münasebete girişemeyeceğimiz zamanlar da gelebilir. Bu gibi zamanlarda müzayakaya tahammül haysiyetini şimdiden kazanmaya çalışmalıyız.

İşte arkadaşlar, böylece size altı senelik harp ve mübareze tarihinin muhtelif safhaları hakkında malumat verdiğim gibi, aynı zamanda Türkiye Komünist Teşkilâtı Merkezî Heyeti'nin hulasai faaliyetini arzetmiş oldum. Heyet-i Merkeziye, bu faaliyeti ile Türkiye amele ve rençper halkının zalim ve yağmacı hükümet ve devletler ayağı altında ezilmiş olan hukuk ve metalibatını beynelmilel inkılâp ufuklarında göstermeye muvaffak oldu. Şimdi ise bu hukuk ve metalibi, kızıl bayrak halinde Türkiye ve Rusya'daki komünist arkadaşlarımızın birleştikleri bu muhterem kongreye takdim ile vazifesini ikmal etmiş oluyor. Bu kongrede birleşerek inkılâpçılıktaki itimat ve kuvvetlerini artıran komünist arkadaşlarımızın mukaddes bayrağımızı yere düşürmeyerek zafer ve ikbal yolunda daima ileriye büyük adımlar atacaklarına ümit ve itimadımız tamdır.

KONGRE'NİN SONUNDA MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN NUTKU

Teşkilât devirlerini geçiren ve şimdiye kadar birer grup halinde yaşayan Türkiye komünistleri, bu kongreden müteşekkil ve müttehit bir fırka olarak çıkmakla, yeni bir devre-i hayata ayak basıyorlar. Fırkanın önünde duran birinci vazife: Bundan sonra memleketimiz amele ve fukara rençperleri arasında fikrimizi kuvvet ve süratle neşrederek halkın mukadderatını kendi eline verecek sebep ve kabiliyetleri hazırlamaktır. Türk komünistleri üç seneden beri Rusya içtimai inkılâbı içinde birçok safhadan geçtiler.

Zaman oldu ki, karşımıza çıkan kara fikirli mürteciler, Türkiye'de amele ve rençper sınıfının mevcut olmadığını, olsa bile, hammalların memurlardan iyi yaşadıklarını söylemekten utanmadılar. Son zamanlarda ise, bilhassa İstanbul, İzmir Konya, Erzurum, Ankara ve Eskişehir'de vücuda gelen amele ve rençper namı altında inkılâpçı mühim bir sınıf yaşıyor. Ümit varız ki, İstanbul ve Anadolu rençperleri yakında müstevli ve zalim bütün kuvvetleri toplayarak hayat ve mübareze faaliyetini kendi kollarına almak iktidarını göstereceklerdir.

Zaman oldu ki, Türkiye amele ve rençperleri, müstebit vali, hakim ve paşalar karşısında söz söylemek cesaretini bile gösteremezdiler; fakat son vekayi gösteriyor ki, İstanbul Hükümetinin ve padişahın İngilizlerle birleşerek memleketi sattıklarını halk pek iyi anlıyor; Türkiye'nin mazlum amele ve rençperler ve askerler, bu alçıklığa, bu hıyanete karşı, süngüsünü oradaki ağa ve paşaların göğsüne çevirmiş, muharebe ediyorlar. (Alkışlar)

Ve nihayet zaman oldu ki, arkadaşlar, Türkiye'de komünist teşkilâtı olamaz, dediler; fakat, Türkiye'nin muhtelif şehirlerinden gelen komünist vekiller, bunun aksini ispatettiler; Türkiye'de amele ve rençper komünist teşkilâtı gittikçe genişliyor ve kuvvet kespediyor. Şimdi Komünist Fırkası'nın müstemlekeci kuvvetleri ezmeye âzim işçi halka rehber olacağına hiç şüphe edilemez. (Alkışlar)

Komünizm mübeşşirlerinden Engels, bir eserinde diyor ki: "Yeryüzündeki teknika zulme alettir. Zaman gelecek ki, teknikanın terakkisi aseri olarak yeryüzünü kan deryaları alacak ve zalim imparatorların taçları bu kan deryasına yuvarlanacak, bu tacı yerden kaldırıp başına koymaya cesaret edecek bir adam bulunamayacaktır." İşte, bu devir hulul etmiştir: Rusya'da, Almanya'da, Avusturya'da, Türkiye'de, çarlık, imparatorluk, padişahlık artık

bir daha necat bulunmayacak tarzda yıkıldığı halde, hiç kimse cesaret edip de, o taçları başına geçiremiyor.

Vaktiyle halka zulmedenler, bugünkü amele ve rençper inkılâbı huzurunda diz çökerek mazlum halka taraftar ve hizmete amade gözüküyorlar. (Alkışlar) Memleketimizde her türlü derece ve sınıf ahit ve yalanlarının yerinden oynadığı böyle bir devirde, böyle bir devr-i buhranda, işçi halkın mukadderatının kendi eline alarak iş görmesi bir zaruret haline giriyor. Bu işte doğru yolu göstermek vazifesi Komünist Fırkasının uhdesine düşmektedir.

Komünist Fırkası için melekete musallat olan harici düşmanları kovmak nasıl bir vazife ise, dahilde halkın sırtından geçinen yağmacı tufeyli sınıflarını da hazıryiyicilik halinden çıkarıp yumruk altında işletmek de, o derece esaslı bir vazifedir. Bu iki cihetin temini iledir ki, Komünist Fırkası mazlum amele ve rençper halka karşı hizmetini ifa etmiş ve ortadan sınıflar farkı kalkarak heyet-i içtimaiye, adalet-i hakikiyeye nail olmuş olacaktır. Onun için son söz olarak diyelim ki:

Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası!

Mustafa Suphi ve Yoldaşları, İstanbul 1977.

BAKÛ ŞARK MİLLETLERİ KURULTAYI

Ali Fuad Cebesoy

Kongreye neden lüzum görülmüştü?

Başkırt ve Türkistan hükûmetlerinde iş başında bulunan Müslüman komünistlerden bazı mühim şahsıyetler, Şarkta komünizmin tatbik şeklini salim bir esasa bağlamak, daha doğrusu bir fırsattan istifade ederek kendi iç meselelerini ve şikâyetlerini sayıp dökmek maksadıyla Bakû'da bir kongre toplanmasını ileri sürmüşlerdi. Rus komünist fırkası, evvelâ buna razı olur gibi davranmış, fakat bilâhara türlü güçlükler çıkartmıştı. Neticede kongreye, Çin Türkistanı, Hindistan ve Afganistan gibi Rusya'nın haricinde bulunan diğer memleketlerden murahhaslar çağrıldığı halde Rusya'daki Müslümanlara kongreye iştirâk hakkı verilmemiş, esabıbı mucibe olarak da Rusya'daki Müslümanların komünizm esaslarını kabul ettikleri ileri sürülmüştü.

Bakû Kurultayı, Şark milletlerine ve memleketlerine mahsus siyasî bir meslek kongresi olacak iken, sonraları bundan da vazgeçilmişti. Gayesi büsbütün değiştirilerek Şark milletlerini Garp emperyalizmine ve kapitalizmine karşı hazırlamak ve harekete geçirmek için toplanan hakikî bir ihtilâl kongresi mahiyetini almıştı. Bundan dolayı kongre âzalarının sosyalistlerden ve ihtilâlcilerden mürekkep olması kararlaştırılmıştı.

Kızıl Ordunun düştüğü fena durum

Bakû Kurultayından evvel Garp'taki ablukayı yarmak ve Bolşevikliği Avrupa'ya götürmek maksadıyla Kızıl Ordu, Polonya, ve Çekoslovakya'ya hüzum etmişti. Bu tarruz hareketi, umulan neticeyi vermemişti. Aksine olarak Polonyalılar, Ukrayna üzerine yürümüşlerdi. General Vrangel de Karadeniz sahilinde Anapaya bir çıkartma yapmış, içerilere nüfuza başlamıştı. Ukrayna'nın batısında ve cenubunda fena bir duruma düşen Ruslar, Bakû kongresini toplarken daha ziyade kendi vaziyetlerini düşünmüşlerdi. Yeniden kuvvetlenmek için İngiltere ve Fransa'yı Şark milletleri ihtilâlleri ile oyalamak ve zaman kazanmak istemişlerdi. Bununla beraber harpten sonra gerek İngilizler ve gerekse Fransızlar, Ortaşark milletlerinin istiklâllerine darbe vurmak için sarfettikleri aşırı faaliyetleri

Rusların gayesi ne olursa olsun, Doğu murahhaslarının Rus murahhasları ile kolayca anlaşmalarına yardım etmişti. Kongreye gelmiş olan ihtilâlci murahhaslar, Şarkın kurtuluşunda Bolşevik yardımını sağlıyabilmek için komünizmin Şark'a girme tarzını müzakereye ve bir formül bulunmasına razı olmuşlardı.

Komünizmin ithal şekli

Sovyetler, Batıda güç bir duruma düşmüş olmalarına rağmen siyasetlerini değiştirmemişlerdi. Komünizm esaslarını bütün dünyaya yayarak ayrı memleketlerde teşekkül edecek olan sovyet idareleri arasında bir birlik ve yahut bir federasyon vücude getirmeye çalışıyorlardı. Fakat bu federasyon şekli ve komünizmin muhtelif memleketlere ithal sureti, komünizmi kabul eden memleketlerin iç idarelerinde istiklâllerinin dereceleri ve saire gibi hususlar henüz muayyen ve kat'î programlara bağlanmamıştı.

Her milletin komünizme karşı mukavemet derecesine ve tatbikatı üzerlerine almış olan şahsiyetlerin seciyelerine göre, muhtelif usuller ve şekiller tezahür edecekti. Meselâ komünizmi kabul eden Macaristan ve Bavyera iç istiklâllerini muhafaza etmekle beraber Sovyet Rusya hükûmeti ile yakından temasa geçmişlerdi.

Rusların müdahale için bulduğu sebepler

Rus Sovyet hükûmetinin, diğer milletlerin ihtilâl işlerine yardım ve müdahale hususlarındaki siyaseti açıktı. İki usul takip ediyordu. Muavenet ve müdahaleye muhtaç olan memleketlerin yardım taleplerinin ya doğrudan doğruya o memleketlerden ve yahut o memleketlerde kazandıkları adamlardan gelmesini bekliyorlardı. Bunun neticesi de aşağı yukarı şöyle olmuştu: Meselâ Rusların iddialarına göre Deninkin'e karşı âciz bir duruma düşen Ukraynalılar talep ve müracaatları üzerine millî müdafaası müşterek bir hale getirilmişti. Azerbaycan'ın iltihak keyfiyetini de Azerbaycanlıların taleplerine istinat ettirmişlerdi.

Şunu hemen tebarüz ettirmeliyim ki, komünistlik iddiasında bulanan bazı kimselerin alelâde bir müracaatı, Ruslar için kâfı bir müdahale sebebi teşkil ediyordu. Milletlerin arzusu nazarı dikkate alınmıyor, ekseriyetin düşüncesini kıymet ve ehemmiyet verilmiyordu.

Türkiye'nin hassasiyeti

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bolşevik propaganda ve kominizm ithalâtına karşı çok hassas ve müteyakkız davranmıştı. Zaruret halinde bazı sosyalist prensiplerinin kabul olanabileceğini ve fakat bu gibi içtimaî inkılâpların yalnız Türk vatandaşları tarafından ve Türk kanunlarının müsaadesi nisbetinde yapılabileceğini ihsas ettirmiş, haricin müdahalesini ısrarla raddeylemişti. Çok haklı olarak her nevi içtimaî inkılâpların emperyalizm cephesindeki müdafaa kvvetlerinin inkısamı ve zayıflamasını mucip olmamasını düşünmüş. Memleketin istiklâl ve hürriyeti kurtulacağı güne kadar bir iç inkîlaba razı olmamıştır.

Sovyet Rusya hükûmeti, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu husustaki hassasiyetini tasvip eder görünmüştü. Hattâ Türkiye'ye göndereceği sefaret heyeti teşkilâtında bu maksatla bazı değişiklikler yapmış olduğu kulağımıza kadar gelmişti. Bununla beraber Bolşeviklerin dünya ihtilâli için Türkiye'yi bir sıçrama mıntakası haline getirmeyi düşündüklerini ve Türkiye merkez teşkilâtları vasıtasıyle Garp âlemine propaganda yapmak istedikleri haber alınmıştı.

Ruslar, Türkiye'deki bütün ihtilâl çalışmalarının ancak harice matuf olacağını ileri sürmüşlerse de, bazı hâdiseler, bunun aksini göstermişti.

Bereket versin Türk hükûmeti bu hussata çok tedbirli bir hareket tarzı takip etmişti.

Bolşevikler Doğu âlemini birinci plâna almışlardı

Bolşevikler, dünya ihtilâli bahis mevzuu olduğu zaman Doğu ve Asya âlemini daima birinci plâna almışlardı. Noktai nazarlarını da şu suretle açıklamışlardı: Kapitalizmin mühim merkezlerine ihtilâlin sokulabilmesi iki istikametten mümkündür. Bunlardan biri Doğu, diğeri de Batı'dır. Batı istikametinde komünizm hayret edileek bir mukavemetle karşılaşmaktadır. İngiltere ve Fransa'da işçi ve amele refaha kavuşmuş, Birinci Cihan Harbi galibiyetinden sonra solidarisme de geniş ölçüde gelişmiştir. Bu durumdan istifade eden kapitalizm, iç ihtilâlleri hemen hemen imkânsız bir hale getirmiştir. Gariptir ki, harpten mağlûp çıkan Almanya'da bile mukavemet vardır. Doğu'daki tabii kaynakları kapitalizmin elinden alarak Batı amelesi üzerine bilvasıta bir tesir ve tazyık yapmaktan başka çare kalmamıştır. Bu esaslara göre, Doğu'daki mesai tarzı ehemmiyet kazanmıştır. Fakat Doğu'da ve Asya'da doğrudan doğruya komünizm prensipleri içersinde çalışmanın faydası olamaz. Din ve hilâfet meseleleri de eski ehemmiyetini oldukça kaybetmiştir. Şu halde Doğ'da yalnız emperyalizm ve kapitalizmden istiklâl ve hürriyeti kurtarmak prensipleri makbule geçecektir. Bittabi bu prensipler, mahalli icaplara göre, kısmen din, kısmen hilâfet ve kısmen de komünizm esasları ile zenginleştirilecektir.

Yukarda hulâsa ettiğimiz mütalâalar Bolşeviklerin o zamanki hareket tarzlarına dairdir.

Türkiye'ye yardım sebepleri nelerdi?

Yine Sovyetlere göre, Türkiye'nin de muavenet ve iştirâki temin olunacaktı. Batı'ya karşı cephe teşkil etmiş olan yeni Türkiye'nin yeni fikir ve cereyanlara bigâne kalmasına rıza gösterilmeyecekti. Bir taraftan fikrî mesainin (Bolşevizm filtrasyonu) hemen tanzimi ve bunun Türkiye'nin müdafaa kuvvetlerine zarar vermeyecek surette bir cereyan şekli (filtrasyonun kamufle edilmesi) bulunması lâzımdı. Diğer taraftan Batı düşmanlarını mağlûbiyete uğratabilmesi için Türkiye'nin her suretle takviyesine çalışılması sayesinde yeni Türkiye Bolşevikliğin Doğu siyaseti içersine alınabilecekti.

Rusların Türkiye hakkındaki o zamanki diğer düşüncelerine ileride tekrar temas etmek üzere burada kesiyor, sözü Bakû Kurultayına getiriyorum.

Bakû Kurultayı murahhasları

Üçüncü Enternasyonalin ikinci kongresinde, Bakû'da Şark Milletleri Kurultayının 1 Eylûl 1920'de toplanmasına karar verilmiş ve murahhaslar çağrılmıştı.

Bu kurultayda Şark milletlerini (Türkiye, İran, Hindistan, Bülücistan, Afganistan, Çin, Gürcistan, Ermenistan, Dağıstan, Ermenistan, Buhara, Khıyva, Türkistan, Taşkent, Fergane, Semerkant, Türkmenistan, Çeçenistan, Kuban, Kırgız, Şimalî Kafkasya, Terek, Ukrayna, Kırım, Şark Yahudileri, Azeraycan, Başkırdistan, Tataristan, Kazakistan ve Kalmuk Cumhriyetleri) temsilen elli beşi kadın olmak üzere iki bine yakın murahhas hazır bulunuyordu. Tabiî bu murahhaslar, komünistlerin arzu ettiği şekilde seçilmişti. Üçüncü Enternasyonal namına icra komitesini Zinovyev, Pavloviç ile Stasova, Beynelmilel Komünist Fırkasını da Radek, Belakon, Kirov ve Orjanikidze ile Skaçkov temsil ediyorlardı. Üçüncü Enternasyonal nezdinde bulunan, Avrupa, Amerika ve Japonya delegeleri de kongreye katılmışlardı. Merkezi Bakû'da bulunan "Türkiye İştirakiyun Fırkası" mensupları ve Tunus, Cezayir, Fas ve Trablusgarp inkılâpçıların da Enver Paşa ile Azmi Bey

(Eski Polis müdürü umumîsi) temsil ediyorlardı. Enver Paşa kurultaya tekaddüm eden günlerde esasen Rusya'da bulunmakta idi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmeti de, Moskova'da bulunan Türkiye murahhas heyeti âzasından Doktor İbrahim Tali (Rahmetli İbrahim Tali Öngören) Beyi müşahit olarak Kurultaya memur etmişti. Ayrıca Trabzon vilâyeti namına sabık mebus Hâfız Mehmet, Mühendis Aziz, Erzurum vilâyeti adına binbaşı Arif Beyler de müşahit olarak bulunacaklardı. Burahhaslarımıza verilen talimat

Kurultaya iştirak eden murahhaslarımıza şu talimat verilmişti:

1. İdarî inkılâp yaptık. İçtimaî inkılâp da âdet ve dinimiz itibarıyla müsaittir. Ancak henüz vakti değildir. Çünkü emperyalist Avrupalılarla ve İstanbul hükûmeti ile harp halindeyiz. Aşağıdan yukarıya gelebilecek bir inkılâp inhilâlimizi mucip olur. Murahhaslarımız müzakereleri dinlemeli ve bize haber vermelidir.

2. Kurultayda Anadolu'nun hakiki inkılâpçı olduğunu ve inkılâp ruhundan baka bir şey tanımadığını bilfiil göstermek, Kurultaya iştirak edecek olan Avrupalı delegelerin bu hususta itimat ve emniyetlerini kazanmak ve muavenetlerinden memleketimiz için azemî istifadeyi temin etmek, memleketimizin idare tarzı ve siyaseti hakkında en iyi usul ve şeklin ne olabileceğini onlara anlatmak.

3. Murahhaslarımız Türkiye hakkında her ne şekil ve mahiyette olursa olsun bir hüküm ve karar ittihazına salâhiyettar değillerdir.

Evvelce de işaret ettiğim gibi Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bolşevik propaganda ve komünizm ithalâtına ne derece hassas ve müteyakkız olduğunu yukardaki talimat ve pek güzel göstermektedir.

Kurultayın açılması ve seçimler

Kurultay 1 Eylül 1920'de Bakû'da Büyük Tiyatroda Azerbaycan Cumhuriyeti ve İnkılâp Komitesi Reisi Doktor Neriman Nerimanov'un bir hitabesi ile açılmıştı. Nerimanov, dünyaya medeniyet veren koca Şark'ın bugün ilk defa olarak göz yaşlarını dökeceğinden kapitalist ve emperyalistlerden gördüğü zulümlere ve hakaretlere dair şikâyetlerini söyleyeceğinden bahsetmiş, Lenin, Zinovyev ve Trotski'nin fahrî, ayrıca Zinovyev'in fiilî reisliğe seçilmesi teklifinde bulunmuştu. Bu teklif ittifakla kabul edilmişti.

Bundan sonra, Pavloviç'in riyasetinde dokuz kişilik bir riyaset divanı, kırk yedi mürahhastan müteşekkil bir Şark Şûrası otuz bir mürahhastan bir idare heyeti ile kongre kâtipleri seçilmişti. Pavloviç, Kirov, Dzerjinski, Stasova, Eliava ve Skaçkov Şark Şûrasına girmişti. Türkiye'den kaydı ile Süleyman Nuri, İsmail Hakkı ve Bahaeddin Şakir Beyler de Şûraya intihap edilmişlerdi. Bakû'daki "Türk İştirakiyun Fırkası"na mensup olan bu üç zat harpte esir düşmüş Türk zabitlerindendi.

Şûranın hedefi

Şûranın hedef ve gayesi Beynelmilel İştirakiyun Fırkasına Bakû'da "Şarkeli" adına üç lisanda bir mecmua çıkarmak, risaleler, kitaplar bastırmak için neşriyat idareleri vücuda getirmek, lüzum görülen mahallerde şubeler tesis etmek ve mektepler açmaktı.

Zinovyef, Şûra hakkında şunları söylemişti: "Şûraya büyük vazifeler havale ettik. Tarafımızdan teşkil olunacak bu müessesenin önünde büyük bir istikbal vardır. Onda her ne kadar bugün için lüzumu kadar bir merkeziyet yoksa da, yarın bu Şûra Şark'ta kuvvet bulacak, inkılâba geniş yollar açacak ve zaman geçtikçe Şark için büyük bir devlet olacaktır."

Şûranın ikinci kurultaya kadar bir sene de Bakû'da faaliyette bulunması kararlaştırılmıştı.

İdare heyetine Anadolu'dan kaydı ile Trabzon murahhası Hafız Mehmet, Türkiye'den kaydı ile Mustafa Suphi ve Tahsin Beyler seçilmişlerdi. Mustafa Suphi Bey, Bakû'daki ''Türkiye İştirakiyun Fırkası''nın reisi, Tahsin Bey de âzası idi. Her ikisi de Birinci Cihan Harbi'nde Ruslara esir düşen Türk zabiti idi.

Kurultayın Beyannamesi

Kurultay Reisi Zinovyev'in imzasını taşıyan beyannamede şu satırlar vardı: ''Şark milletleri komünist beynelmilel tarafından çağrıldı. Her köylü ve her işçi bilmelidir ki komünist beynelmilel, sermayedar hâkimiyetini mahvedip halkın beraberliğine çalışan bütün dünya komünist ve işçilerinin ittifakıdır. Bu komünist enternasyonal yalnız kapitalistlerin hâkimiyetini değil, bir milletin başka başka milletler üzerindeki hükümranlığını da mahvetmek istiyor. Buna göre Avrupa ve Amerika işçileri Şark milletlerinin köylü ve işçi sınıflarıyla birleşmelidir.''

Beyannamede, Cihan Harbi'nin otuz beş milyon insanın hayatına mal olduğu, yüzlerce şehir ve binlerce köyün harabezara çevrildiği, milyonlarca insanı açlığa ve sefalete mahkûm ettiği, harbi İngiliz, Fransız ve Alman kapitalistlerinin Asya'yı ve Şark memleketlerini paylaşmak için açtıkları ileri sürülüyordu. Harpte Almanların mağlup olduğu, galip gelen Fransızların da harpten ezilmiş ve yorulmuş olarak çıktığı, neticede İngiltere'nin Avrupa ve Asya'nın birinci derecede hakimi mevkiine yükseldiği işaret ediliyordu. İngiltere'ye çok şiddetli hücumlarda bulunuluyor, İngiliz hakimiyetine karşı komünistlerin birleşerek bir cephe kurması tavsiye olunuyordu. Beyannamenin Türkiye'ye dair kısmı

Beyannamede Türkiye'ye dair şu satırlar vardı: ''Şark milletleri İngilizlerin Türkiye'ye neler yaptığını biliyorsunuz. İngilizler Türklere evvelce bir sulh teklif ettiler ki, bir Türk ili olan Anadolu'nun dörtte üçü İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan arasında taksim edildi. Türklere bırakılan kısımdaki halk da İngiliz kapitalistlerinin esiri derecesine düşürüldü. Türkler bu teklifi kabul etmediler. Bunun üzerine İngilizler, Türk âlemi için mukaddes olan İstanbul'u işgal ettiler, Meclisi Mebusanı dağıttılar, vatanperverleri tevkif ve bunların bir kısmını kurşuna dizdiler. Bir kısmını Malta adasının karanlık ve rutubetli kalesine hapsettiler. Şimdi İstanbul'da İngilizler var. Türklerin ellerinde ne varsa bankalarını, paralarını, imalathanelerini, fabrikalarını, demiryollarını ve vapurlarını zaptettiler. Anadolu'ya giden yolları tuttular. Türk köylüsünü gömleksiz gezmeye, tarlasını tahta sapanla sürmeye mahkûm ettiler. İngilizler, Yunan ordusuyla İzmir ve Bursa vilâyetlerini Fransız ordusu ile Adana vilâyetini işgal ettiler. Bu ordularla Türkiye'yi kâmilen işgale ve yıllarca bitmez muharebelerle yorgun düşmüş Türk milletinin imhasına gayret ediyorlar. İstanbul'da bütün mektepleri ve darülfünunu kışla yaparak Türkleri tahsilden mahrum bıraktılar. Gazeteleri kapattılar. İşçi teşkilatlarını dağıttılar... İlâh'' Beyanname, Şark'ı birleşmeye ve kapitalist İngilizler'e karşı mücadeleye davet ile nihayet buluyor, malûm nakarat tekrarlanıyordu.

Bakû Kurutlayına dair görüşlerimizi bu mevzuun sonunda yazacağım için şimdilik Kurultayın çalışmalarına ait hülasaları vermeye devam ediyorum. Zinovyev'in nutku

Bakû Kurultayının fiili başkanlığına seçilen Zinovyev bir açış nutku söylemişti. Zinovyev, Moskova'da bulunan Üçüncü Enternasyonalin ikinci konferansına dair izahat vermiş, Bakû konferansının ehemmiyetini belirtmiş, cihan tarihinde ilk defa olarak Şark milletleri murahhaslarının bir araya

geldiğini, birbirlerini tanımaya, dertlerini görüşmeye imkân bulduklarını hatırlatmıştır. Yalnız Avrupa ve Amerika'daki amele ve köylülerin değil, Şark amele ve köylülerinin de gözlerinin açıldığını, dünya nüfusunun büyük bir ekseriyetini teşkil eden Şark milletlerinin sây ile sermaye arasında dava ve mahkemelerinin kat'i surette hitama erdirdiğini söylemiştir. Hatip, Bakû Kurultayının Üçüncü Enternasyonal tarafından hazırlanmış olmakla beraber buraya yalnız komünistlerin değil, başka fırkalara mensup ve yahut hiçbir fırkaya mensup olmayanların da çağrıldığını işaret etmiş, ''Biz sizlerden fırka pasaportu istemiyoruz. Burada toplanmaktan maksat, dünya önünde duran meseleleri konuşmak ve danışmak içindir'' demiştir.

İkinci Enternasyonal ile Üçüncü Enternasyonalin bir mukayesesini yapan Zinovyev, İkinci Enternasyonal ve sosyalistlere şiddetli hücumlarda bulunmuş, sonra ortaya şöyle bir sual atmıştır: ''Şarkta devletin ve teşkilâtın tarzı ne olacaktır?'' bu suali yine kendisi cevaplandırmıştır: ''Biz o neticeye geldik ki, şehir işçileri olmayan yerlerde de şûralar teşkil edilmelidir. Böyle cemiyetler de, Türkiye'nin ara sıra önümüze attığı benzetme şûralar değil, intihap hakkına malik hakiki köylüler şûrasından devlet vücuda getirebiliriz.'' Zinovyev'in Türkiye'ye dair sözleri

Zinovyev, sözü Türkiye'ye getirmiş ve şunları söylemiştir: ''Biz, daha bizimle bir düşünmeyen kitlelere de sabır ile yardım ediyoruz. Bunlar fikren dahi bize muhaliftirler. Mesela şûra hükümetinin Türkiye'ye, Mustafa Kemal'e yardımcı olduğunu biliyorsunuz. Biz başında Mustafa Kemal bulunan hareketin komünist hareketi olmadığını bir dakika bile unutmuyoruz. Ankara'daki halk hükümetinin birinci içtimaının stenograf sureti gözümün önündedir. Mustafa Kemal, halifenin ve sultanın şahsı mukaddestir, ona dokunulmaz, diyor. Mustafa Kemal'in başında bulunduğu hareket, halifenin şahsını düşmandan kurtarmak istiyor. İşte bu fırkanın noktainazarı budur. Bu komünist prensibi midir? Hayır, asla. Cemaatin hislerine riayet ediyoruz. Bunu değiştirmek bizim elimizden gelmez. Çünkü bu iş için çok çalışmak ister. Şarkın ve başka memleketlerin dini akidelerine biz ihtiyatla yaklaşıyoruz. Bununla beraber Mustafa Kemal hükümetinin Türkiye'de yürüttüğü siyaset, Komünist Enternasyonalın siyaseti, yani bizim siyasetimiz değildir. Fakat İngiliz hükümetinin aleyhine yürüyen her inkılâp mücadelesine yardım etmeye hazırız. Bu saatte Türkiye'de terazinin gözü kim zengin ise onun tarafına eğilmektedir. Lakin bunu başka türlü olacağı zaman da gelecektir.''

Zinovyev, bundan sonra Hindistan'dan, Çin'den ve İngiliz Fransız idaresi altında yaşayan muhtelif milletlerin durumlarından bahsetmiş, sözlerini İngiliz emperyalizmi aleyhine bütün Şark milletlerinin birleşmesi temennisi ile bitirmiştir.

Nutkun hitamından sonra Komünist Enternasyonal İcra Komitesinin Avrupa, Amerika ve Japonya işçilerine Kurultayın selâmını ifade eden bir beyanname okunmuştur.

Radek'in konuşması

Kurultaya Üçüncü Enternasyonalin İcra Komitesi adına iştirak eden Radek de bir hitabede bulunmuştur. Pravda gazetesinin bu maruf tefsircisi İngiltere ve Rusya'nın ondokuzuncu asırda Asya'da başlayan emperyalist mücadelelerinden, Hindistan'da ve İran'da bu iki devletin tatbik ettikleri siyasetleri ve Alman emperyalizminin de mücadeleye katılması ile Birinci Cihan Harbi'nin meydana geldiğini söylemiş, ''Bu muharebe doğrudan doğruya İngilizlerin muharebesidir'' demiştir.

Radek, Türkiye'ye de şöylece temas etmiştir: ''İngiltere 1909 senesinde Genç Türklerin sahneye çıkmalarını alkışladı. İngiliz gördü ki, Genç Türk

hükümeti ordusunu tensik ediyor, müterakki kanunlar vazetmeye ve muntazam bir idare kurmaya çalışıyor. Kuvvetli bir Türkiye'nin meydana gelmesi, dünyanın her tarafına yayılmış olan İngiliz emperyalizmi için büyük bir tehlike teşkil edeceğinden, İngiltere, Türkiye'yi parçalamaya karar verdi. Türkler barbar ve vahşidir, Şark'ın medeni milletleri olan Arapları, Asurileri ve Arabistan'ı Türklerin elinden kurtarmalıdır, demeye başladılar. Diğer taraftan kendilerini Şark milletlerinin müdafii gösteren Alman sermayedarları, gerçi Türkiye ve İran'ı parçalamak istemiyorlardı. Onların siyasetleri de Türkiye ve İran'ı iktisaden ele geçirmek ve Genç Türk idaresi perdesi arkasında Şark milletlerini sağmak ve yemek idi. Muharebe Almanya'nın mağlubiyeti ve İngiltere'nin satvetinin kuvvetlenmesi ile neticelendi. Bu netice üzerine İngiliz donanması İstanbul'a el attı. Boğazlar'ı tuttu. İngiliz istilâ kuvvetleri Arabistan ve Irak'ı, Fransız ordusu Suriye'yi işgal ettiler. Yunan ordusu İzmir ile Anadolu'nın mühim bir kısmını ele geçirdi. Bundan başka Fransızlar ve İtalyanlar, Cenubi Anadolu'yu da işgal ettiler. Suriye'de, Irak'ta ve Arabistan'da hür ve müstakil devletler vücuda getirmek perdesi altında Türkiye'yi parçaladılar.

Radek, İngiltere ve Fransa'ya malum teranelerle şiddetli hücumlarda bulunarak sözlerini tamamlamıştır.

Pavloviç de Türkiye'den bahsediyor

Üçüncü Enternasyonal İcra Komitesi namına Kurultaya iştirak edenlerden Pavloviç de bir konuşma yapmış, milliyet ve müstemlekeler meselesi üzerinde durmuş, Avrupa devletlerinin ve İkinci Enternasyonalin müstemleke ve milliyet siyasetlerini uzun uzadıya izah ve tenkit etmiş, Lehistan'a Taşnak Ermenistan ve Menşevik Gürcistan'a hücumlarda bulunduktan sonra şöyle demiştir: ''Hükümranlık zenginlerin, mülk sahiplerinin ve muhtekirlerin elinde kalacaksa, hayat bulmuş yeni bir Türkiye'nin vücuda gelmesinden ne fayda olur? İşte bundan az evvel geçmişin örnekleri: Enver'in Türkiye'deki harp siyaseti, Gürcistan gibi, Ermenistan gibi burjuvazi hükümetleri benim ortaya koyduğum kaidenin doğruluğunu gösteren yeni bir delildir.''

Pavloviç, sözlerine şöyle devam etmişti: ''Enver Paşa Türkiyesi, Almanya'nın o Vilhelm'i ile ittifak bağladı ki, bütün Garp devletlerinin Şark ile muharebe etmek için birleşmeleri lâzım olduğunu dünyaya anlattı. Osmanlı vekillerinin Litovsk konferansındaki muameleleri nefrete layıktır. Lakin Türkiye milliyetçileri bu muahede ile de doymadılar. Türkiye, Kars, Ardahan'ı ve Batum'u işgal etti. Daha ileri giderek Ahalsik ve Aleksandrapol'ü de aldılar. Gürcistan Almanya'nın işe karışması ile kurtuldu. Ondan sonra Osmanlılar Azerbaycan üzerine saldırdılar. Bakû'ya girdiler. Osmanlıların Bakû'daki iki buçuk aylık saltanatları, çok musibetler çekmiş olan bu şehrin tarihinde en karanlık sayfadır. Bu şehir ki, Kafkas'ta proleteryanın tabyasıdır.

Müstemleke meselesi

Pavloviç, Üçüncü Enternasyonalin müstemleke siyasetini tasdik etmediğini, Şark milletlerinin Enternasyonalin bu fikrini kabul ederek silâh gücü ile hayata tatbik etmeleri tavsiyesinde bulunmuş, işçileri muharebeye çağırmış ve sonra şöyle demiştir: ''İngiltere ve Fransa, müttefiki Vrangel'e efendilik etmeyi ne için istiyor? Çünkü Kırım Vrangel'in elinde oldukça inkılâpçı Türkiye'nin arkası kesilmiştir ve artık Şûra Rusyası Türk inkılâpçılarının imdadına gidemez. Diğer taraftan Anadolu müttefiklerin elinde bulunduğu müddetçe ve oraya istilâ kuvvetleri gönderildikçe bizim arkamız kesilmiş olacaktır. Yunanlıların Edirne'yi ve Trakya'yı işgal eylemeleri bu maksatladır. Şûra Rusyasını inkilâpçı Türkiye'den ayırmak içindir.''

Boğazlar meselesi

Pavloviç, Boğazlar meselesine de aşağıdaki cümlelerle temas etmiştir: ''Türk yoldaşlar, Şûra hükümetine müracaatla, Çanakkale meselesini Karadeniz sahilinde bulunan devletler arasında Anatnata'nın ve Vrangel'in alakası olmadan halledilmesini beyan ettiler. Biz bu fikri hararetle alkışlıyoruz. Bu fikir fiiliyata geçerse, toprakları Karadeniz sahilinde bulunan bütün milletler ve memleketler arasında birlik kurulmasına doğru ilk ve kat'i adım olacaktır. Çanakkale meselesini hal için Karadeniz federasyonu yapmalıdır. Federasyon usulü yaşama kabiliyeti olduğunu ispat etti.''

Pavloviç'in bahsettiği ''Türk yoldaşlar'' Rusya'da Mustafa Suphi tarafından kurulan Türk İştirakiyun Fırkası mensuplarıdır.

Pavloviç, sözlerine kendinden evvel konuşan komünist liderleri gibi kapitalizme şiddetli hücumlarla nihayet vermiştir. Bundan sonra Lenin'in milliyet ve müstemleke meseleleri hakkında Moskova Kongresine tevdi ettiği tezler okunmuş, bunu Skaçkov'un ziraat meseleleri, Bellakon'un Şark'ta Şûra teşkili hakkındaki nutukları takip etmiştir.

Enver Paşa konuşuyor

Fas, Tunus, Cezayir ve Trablusgarp inkılâpçılarını temsilen Kurultaya katılan Enver Paşa da söz almış, Kurultayı hazırlayan Üçüncü Enternasyonale ve onun reisine teşekkür ettikten sonra şöyle demiştir:

''Yoldaşlar, Türkiye muharebeye girdiği zaman cihan iki gruba ayrılmış bulunuyordu. Birincisi kapitalistler ve emperyalist eski Çarlık Rusyası ile onun müttefikleri idi. İkincisinde Almanya ile müttefikleri vardı ki, bunlar hem emperyalist ve hem de kapitalist idiler. Biz bu iki zümreden Çarlık Rusyası ile İngiltere ve bunların dostlarından ibaret olanlara karşı harp ettik. Çünkü bunların maksatları bizi tamamıyla boğup vücudumuzu yeryüzünden kaldırmaktı. Biz Almanya tarafına geçtik. Çünkü Almanya hiç olmazsa, varlığımızı bize bağışlamaya razı olmuştu.''

''Almanlar, maksatlarının hududuna erişebilmek için bizden istifade ettiler. Fakat biz bu türlü muahetlere ortaklık etmiyorduk. Bizim gayret ve sebatımızın birinci hedefi istiklâlimizi korumaktı. Yoldaşlar! Beni Berlin'in rahat hayatından Trablus'un kızgın cehennemi çöllerine ve bedevilerin yoksul çadırlarına götürüp ömrümün en sıkıntılı günlerini geçirmeye zorlayan duygu, istilâcılık duygusu değildi. Trablus'u, Trabluslular için kurtarmaya çalışıyorduk. Ve bunun için seviniyoruz ki, Trabluslular dokuz yıllık muharebenin neticesi olarak istilâcıları kovmaya muvaffak oldular. Azerbaycan hakkında da başka maksadımız yoktu. Azerbaycan'da Azerbaycanlıların akidesini besliyorduk. Biz yanlış yola düşüyor idiysek, bu bizim felâketimizden ileri geliyordu.''

Enver Paşa muharebe zamanında ehemmiyetli bir mevkide bulunduğunu, fakat Alman emperyalizmi ile aynı safta harbe mecbur olduğundan üzüntü duyduğunu, İngiliz emperyalizm ve kapitalizmini olduğu kadar Alman emperyalizmini de nefretle karşıladığını söylemiştir. ''Şimdiki Rusya o zaman mevcut olsa ve bu günkü maksatlar uğrunda harp etseydi, biz şimdi yaptığımız gibi o zaman da bütün kuvvetimizle onun safında bulunurduk. Buna, sizi inandırabilirim ve sözümün hakikate uygun olduğunu da isbat edebilirim'' demiştir.

Enver Paşa, Şark milletleri kurultayındaki nutkuna şöyle devam etmişti: ''Biz Şûra Rusyası ile birlikte iş görmeye karar verdiğimiz zaman Yudeniç'in ordusu Petrograf yakınında bulunuyordu. Kolçak Ural'ı tutmuştu. Denikin cenuptan Moskova'ya yaklaşıyordu. Bu kuvvetleri harekete getiren Antanta ise, oyunu kendi hesabıma bitmiş sanıyor ve yırtıcı dişlerini gösterip sevinç ile ellerini oğuşturuyordu. Biz Rusya'ya dost olmaya çalıştığımız zaman

vaziyet işte böyle idi. Karadenizdeki fırtınalar bindiğim geminin direklerini kırıp geri sürmeseydi ve Kovno ile Riga hapishanelerinin duvarları ve tayyarenin yere düşmesi yoluma setler çekmeseydi, ben size Rusya'nın en müşkül ve felâketli zamanında gelirdim. Bazı arkadaşlara izahat vermek lüzumu beni burada böyle şeyleri söylemeye mecbur etmezdi.''

Yoldaşlar! Cihan muharebesinin ilk istilâ çarpışmalarında bizim yenildiğimizi siz biliyorsunuz. Fakat mağlûplar ve mağdurlar muharebesi nazarıyla ben sizi yenilmiş saymıyorum. Çünkü Türkiye, istilâya doymaz. Çar Rusyası'nın yıkılıp kavrulmasını hazırlayan âmillerden biri oldu ise, bu vazifesini ancak Boğazları kapamakla ifa etti. İşte o sebepledir ki, o zalim kara hükûmetin yerine mazlûmların tabiî müttefiki olan Şûra Rusyası kuruldu. Bu suretle, Türkiye, dünyayı kurtarmak için yeni yolu açanların ortağı oldu. Hakikaten mazlûm gözüyle bakarak ben bu hali Türkiye için galebe ve zafer sayıyorum.'' Yoldaşlar! Bugün istilâcılara karşı kahramanca döğüşen Türk ordusu -ki kuvvetlerini köylerden alıyor - söylediğim gibi mağlûp olmamıştı. Ancak bir zaman için tüfeklerini aşağıya indirmişti. Bu ordu aynı zamanda düşmanla onbeş sene muharebe ettikten sonra, şimdi de iki yıldır nihayetsiz ihtiyaç ve sıkıntı içinde muharebeye sebatla devam ediyor. Şimdiki muharebeyi evvelkine benzetmek olmaz. Türk ordusu kat'i imanla yürüyor. Çünkü Şark âleminin Üçüncü Enternasyonal ile müttefik olduğunu ve kendi haklı davalarına bütün dünya mazlûm ve sefillerinin yardımcı çıktığını görüyor.''

Yaklaştıran sebepler

Enver Paşa, 1914'de Emperyalistler arasında başlıyan ve 1917'ye kadar süren Cihan Harbi'nin kat'i devreye girdiğini ve neticenin mazlûmların lehine tecelli edeceğini, emperyalist ve kapitalistlerin büsbütün yıkılacağını işaret ettikten sonra şöyle demiştir:

''Bu kurultay, mazlûmları müdafaa için kanını döken Kızılorduya ve Türk mücahitlerine yeni bir kuvvet verecektir. Bu muharebenin bizim zaferimizle, yani hakkın zaferiyle bitmesine çalışacaktır. Bizi Üçüncü Enternasyonale yaklaştıran sebep, yaptığımız şimdiki muharebede kendimize yardım ve arka bulmak arzusu değildir. Siyasî, içtimaî akidelerimizin esasta birbirine yakın bulunması da sanırım ki, mühim bir sebeptir. Biz inkılâpçı kuvvetimizi daima halktan da mağdur ve yoksul kısmı olan köylüden alıyorduk. Eğer bizim çokça fabriaklarımız ve işçilerimiz olsaydı, önce onları yadederdim. Köylüler bizim inkılâpçılarla birlikte idiler. Şimdi de böyledir.''

Halkla beraber

''Yoldaşlar! Biz halkın arzusuna riayet ettiğimiz için mukadderatının kendi eline verilmesi taraftarıyız. Onlar ki, bizim ile yaşamak istemiyorlar, biz kendi mukadderatlarını kendilerine bırakmak istiyoruz, milliyet meselesinde bizim düşüncemiz budur. Biz muharebe aleyhindeyiz. İktidar ve ihtiras için insanların birbirlerini boğmalarına aleyhtarız. Daima sulhü vücuda yetirmek için Üçüncü Enternasyonal ile birlikte yürüyoruz. Ve ancak bunun içindir ki, bütün mâniaları aşarak kanlı muharebeye şimdiye kadar devam ettik ve edeceğiz. Biz çalışan sınıfın bahtiyarlığını istiyoruz. İster yerli, ister yabancı olsun, başkalarının kazancından hile ile, zor ile istifade etmenin ve edenlerin aleyhindeyiz. Onlara karşı pervasız ve merhametsiz davranmalıdır. Biz halkımızın sanatını ve çiftliğini büyük hesap ile ileri götürüp işin semerelerinden herkesin faydalanmasını istiyoruz.

Yoldaşlar! Hürriyet ve bahtiyarlık denen şeyleri ancak izanlı ve irfanlı milletin elde edeceği kanaatindeyiz. Çalışma ile birlikte hakikî hürriyeti temin edecek esaslı bilgi ve maarif nuru ile memleketimizin aydınlanmasını istiyoruz. Bu maksatla erkek ile kadın arasında fark koymuyoruz. İçtimaî

siyasete dair düşüncemiz budur.''

Enver Paşa nutkunu bitiriyor

Enver Paşa, emperyalistlerin ve kapitalistlerin dişlerinin kırılacağına dair Kurultayın tam bir imana sahip olduğunu belirtmiş, bunlara karşı açılan muharebenin belki uzun süreceğini, lâkin galebe kendilerinde kalacağını söylemiş ve sözlerine nihayet vermiştir.

Acaba bu nutuk, Enver Paşanın halis niyet ve düşüncelerinin tam bir aksi midir? Yoksa bir maceranın sellerine kendisini kaptıran insanın söylemeye mecbur olduğu şeyler midir? Bütün bunları Moskova'da büyük elçilik binasında Enver Paşa ile karşı karşıya geldiğimiz zaman yakından göreceğiz. Hakiki sebep ve âmillerini anlayacağız.

Kurultayın Türkiye'ye dair kararı

Şark Milletleri Kurultayı Türkiye'nin inkılâp hareketine dair Enver Paşanın beyanatını dinledikten sonra bir karar vermişti. Hulâsası şudur:

Türkiye emperyalizmin istilâcı çetelerine karşı harp yaparken, Kurultay ona fikir ve gönül birliği gösterecektir. Fakat Kurultay bütün Şark işçi ve köylülerine de müstakil Türkiye'ye müzahir olmalarını dilerken Türk işçi ve köylülerine de müstakil teşkilât ile nizamlı olarak toplanmalarını tavsiye eder. Onlar, ancak bu sayede kendilerini hürriyete kavuşturabilirler. Tazyiklere ve hilelere kurban olmaktan kendilerini kurtarabilirler. Bu seretle hükûmet kuvvetini ellerinde tutan birkaç kişi, artık kendilerini istilâcı kütlelerden birinin menfaatine sürükleyemezler. Hem dahilî ve hem haricî zalimlerin pençesinden kurtulmaktır ki, Türkiye'yi hakikî ve sağlam istiklâle kavuşturabilir.

İbrahim Tali Beyin nutku

Bu karardan sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Kurultaya müşahit sıfatıyla gönderilen Doktor İbrahim Tali Bey söz almıştı. İbrahim Tali Bey, Birinci Cihan Harbi'nin istilâcılar tarafından tutuşturulduğunu, dört yıl süren harp, Türkiye'yi kuvvetsiz bıraktığını, Türk köylüsü silâhı aldığı zaman kendi millî hudutlarını tutmaktan başka maksadı olmadığını, Amerika ''Bundan böyle bütün milletlere yaşamak ve hür olmak hakkı verilecek ve bütün çalışanlar bahtiyar olacaktır'' deyince inandığını, silâhı teslim ettiğini izahla nutkuna başlamış ve ''Fakat sonraları, üzerine silâhla yürüdüklerini ve Garp kapitalistleri menfaatine bütün haklarının ayaklar altına alındığını ve son lokma ekmeğini de elinden almak istediklerini görür görmez gazaba geldi, kıyam etti'' demiştir.

Millî kıyamın harici sebepleri

Anadolu kıyamının haricî ve dahilî olmak üzere iki sebebe dayandığını söyliyen İbrahim Tali Bey, nutkuna şöyle devam etmiştir: ''Haricî sebep şuur: Türk köylüsü dört seneden ziyade on yerden fazla cephede en kuvvetli burjuvazi devletleriyle döğüşmüştü. Şimdi alnının teriyle, ağır zahmetlerle kazandığı bir parça ekmeğini rahatça yiyip köyünde rahat yaşamayı özlüyordu. Lâkin bu mümkün olamadı. Elindeki silâhını alan Garp kapitalistleri, sadık uşakları Venizelos Rumları Batı'dan ve Taşnak Ermenileri Doğu'dan saldırtmaya karar verdiler. Türk köylüleri biliyordu ki, istilâcılar ve onların kurnaz uşakları her nereye gelirlerse ateşle, kılıçla ve bomba ile iş görüyorlar, hepsini alıyorlar. Biliyordu ki, bunların içinde bir yığın soyguncular zorla elindeki malın ve erzakın hepsini alıyorlar.

Bunu bildiği halde Türk köylüsü belki bu gaddar kararı icra etmezler ümidiyle yuvasında rahat duruyordu. Fakat milletlerin hürriyeti için savaştığını ilân eden Fransa Suriye'yi almakla kanmayarak yangınlar ve

basıp kesmelerle Adana'yı, Maraş'ı ve Kilis'i işgal etti. Medeniyet namına iş gördüğünü söyleyen Fransız Başvekili istediklerinin hepsini aldıktan sonra yüzündeki maskeyi attı ve Burbon Sarayı'ndan dünyanın kulağına şöyle bağırdı:

- Şarktaki iktisadî menfaatlerini elde etmek için Musul'a kadar yerlerde ne kadar madenler varsa hepsini Fransa işletmelidir. Buna göre, askerî yürüyüşümüzü Mardin'e kadar uzatmalıyız. Buralarda tabiî servetlerin ne derece mühim olduğunu Fransanın menfaatine olarak nazara almalıyız.

En sonunda bizim Akdeniz'de biricik yolumuz olan İzmir'e de hücum başladı. Pek feci olan bu vak'anın neticesi, Şark'ta ve Garp'ta millî hukuku müdafaa edenlerin haydutlar aleyhine birleşmesi oldu. İzmir işgal edildikten sonra, Şark'ta istilâcıların düşmanlarının, yani Erzurum ve Trabzon ahalisinin teşebbüsü ile Erzurum'da millî kongre toplandı ve hukukumuzun müdafaasına karar verildi. Sonraları Sivas ve Ankara'daki kongrelerde bu karar tekrar tasdik olundu."

Millî kıyamın dahilî sebepleri

İbrahim Tali Bey, millî kıyamın dahilî sebeplerini de şöylece anlatmıştır: "Mazlûm Anadolu köylüsü asırlarca burjuvazinin istediği gibi hareketi ve zorbalığı altında inliyorlardı. Biçare köylüyü İstanbul'dan gelme hastalık, memur suistimali, diktatörlük, ölüm derecesine getirmişti. Diktatörlüğün kaynağı hem padişahın iktidarı, hem memurlar, nazırlar ve bunların maiyetlerinin fena nüfuzu ve idareleri idi. Türk köylüsünde haklı ve mukaddes bir gayz uyanmıştı. Bu gayz, bir gün bile kendileriyle yaşamayan ve temasa gelmeye tenezzül etmeden paşalara ve büyük memurlara karşı idi. Köylü tarlasında bütün ömrünü heba ettiği ve buna rağmen açlıktan öldüğü halde, bu paşalar ve saray ruhlu beyler efendiler, İstanbul'da muhteşem köşklerde, saraylarda bol bol israflarla milletin servetini hebâ ediyorlardı. Bu kıyamı ile Anadolu isbat etti ki, bundan böyle İstanbul'a ve İstanbul'un hazır yiyici paşa ve beylerine bir lokma ekmek bile vermeyecektir. İşte bundan biraz evvel Anadolu'da vukua gelen inkılâbın cereyan sebepleri budur ve böyledir."

Millî kıyamın düşmanları

"Anadolu hareketi katiyen burjuvaziye dayanan bir hareket değildir. Avrupalıların bu yolda verdikleri malûmat ve mütalâalar yanlıştır. Kapitalizmin Şark'ta yardımcıları Taşnak Ermenileri ile Garp'ta Venizelos Rumlarıdır. Buna ilâve olarak padişahın saray hâdimleri ile yakınlarıdır. Bunlar, padişahın nüfuzunu İngiliz sermayedarlığının menfaatine kullanıyorlar. Bunların hepsi Antanta'ya sokulmuşlardır. Silâh, mal, servet ve itibarlarını ve bol bol altınlarını onlardan alıyorlar. Anadolu inkılâpçıları ise, yüzlerini Şark'ta güneş gibi doğan inkılâba çevirmişlerdir. Anadolu inkılâbı zenginlerin ve hazır yiyicilerin menfaatine zıt olduğundan aksi inkılâpçılar kuvvetlerini bir yere topladılar. Şeyh Recep Sivas'ta, Şeyh Şerif Bayburt'ta Çapanoğlu ailesi Yozgat'ta İstanbul ile el ele verip Anadolu inkılâbına aksi inkılâp yaptılar. İstanbul'dan bunları kuvvetlendiren padişah ve saraylardır. Bunlar, İngiliz parası ile, kendilerine yalandan İslâmiyet süsü verip millî ve içtimaî olan Anadolu köylü inkılâbını yenmek ve tepelemek istediler."

Üçüncü Enternasyonal ile beraber

İbrahim Tali Bey, sözü Üçüncü Enternasyonale de getirerek demiştir ki: "Etrafında hainler ve haydutlar dolu olduğu halde, Anadolu inkılâpçıları ve köylüleri yeni inkılâplarına sadakatte ve bunu canla, kanla genişletmede devam ediyorlar. Onlar artık şevk ve samimiyetle Üçüncü Enternasyonale

yüzlerini çevirmişler, talihlerinin Üçüncü Enternasyonalin talihine bağlı olduğuna iman ediyorlar. Millî inkılâpçılar, Türk parlâmentosu dağıldıktan sonra Üçüncü Enternayonale samimî merbutiyetlerini Moskova'ya murahhaslar göndermekle kuvvetlendirdiler. Anadolu inkılâpçıları şundan dolayı sevinç duymaktadırlar ki, Moskova Üçüncü Enternasyonaline uzattıkları yürekten dostuk elini Moskova da aynı duygu ile kabul edip aynı samimiyetle cevap verdi.''

İbrahim Tali Bey konuşmasını bitiriyor

İbrahim Tali Bey, Anadolu inkılâbının Moskova inkılâbından gördüğü tecrübelerden memnuniyetle istifade edeceğini, Anadolu inkılâbının Moskova Şûralar Cumhuriyetinin esaslı akidelerini insanlığın kurtuluşunu sağlıyacak âmillerden saydığını söylemiş ve sözlerine aşağıdaki cümlelerle nihayet vermiştir:

''Yoldaşlar! Bu izahlardan anlaşılıyor ki, Anadolu son nefesine kadar hürriyet ve inkılâbını müdafaaya karar vermiştir. Kendisine Şûra Rusyası'nın uzattığı dostluk elini memnuniyet ve dürüstlükle kabul eder. Yaşasınlar, bu yolda birlikte yürüyen inkılâpçı Rusya ile inkılâpçı Anadolu ve onların dayandığı Şark inkılâbı!''

Kurultayın kapanışı

Sırası geldiği zaman yukarıdaki nutkun sebep ve âmillerini ayrıca tetkik edeceğiz, İbrahim Tali Beyin hitabesinden sonra Ermenistan, Kars ve Batum vilâyetleri, Delican murahhaslarının beyanatları takip etmiştir. Bunlar Taşnak Ermenilerin yaptıkları zulümlerden bahseylemişlerdir. Bilâhara ziraat meselelerine dair tezler ve Ermenistan ahvaline dair bir beyanat okunmuştur. Zinovyev'in açılış nutkundaki sözlerinin tekrarından başka bir şey olmayan bir kapanış nutku ile çalışmalara son verilmiştir. Kurultay dokuz gün devam etmiştir.

Netice

Komünist liderlerinin Bakû Şark Milletleri Kurultayından temin etmek istedikleri istifadeleri şu şekilde hulâsa etmek mümkündür:

1. Cepheden ve Garp hudutlarından Avrupa'ya sirayet ettirilemeyen inkılâp hareketini Şark'tan ve müstemleketlerden sokmak.

2. Üçüncü Enternasyonalin, İkinci Enternasyonale mukabil köylü ve amale hukukunu tanıdığını cihana ilân etmek.

3. Şark milletlerinin kendileriyle beraber olduğunu Avrupalılara göstermek.

4. Şark milletlerini ihtilâle, kıyama davet veya mecbur etmek.

5. Enver Paşa ve arkadaşlarının kendileriyle müşterek ve Bakû Kurultayı aynı zamanda, Üçüncü ânternayonalin Şark milletleri arasında emniyet ve nüfuz kazanmak.

6. İnkılâpçı Türkiye'nin kendileriyle dost ve siyasetlerine zahir olduğunu İslâm âlemine göstermek suretiyle Türkiye'nin İslâm âlemi üzerindeki nüfuzundan faydalanarak Avrupalıların aleyhine ihtilâller çıkartılmasını teşvik, mazlûm ve mağdurlara yardım maskesi altında İslâm memleketlerine hulûl ve nüfuz etmek.

Bakû Kurultayı aynı zamanda, Üçüncü Enternasyonalin, Şark milletleri ile Avrupalılara karşı göstermek istedikleri tehditkâr bir nümayiş manzarasını arzetmiştir.

Ali Fuat Cebesoy, Moskova Hatıraları,İstanbul 1955.

Kurultay günlerinde Bakû, Ortaçağ'daki büyük Asya şehirlerinden birinin alacalı manzarasını yaşıyordu. Araplar, Hintliler, İranlılar, Afganlılar, Moğollar, Özbekler, Kırgızlar, İran Kürtleri ve daha nice kavimlerin, milletlerin mensupları...

Hepsi de kendi kıyafetlerini taşıyorlardı. Hepsinin de boynunda, belinde kılıçlar, hançerler, tabancalar, kamalar vardı. Agelli, sarıklı, kavuklu, kalpaklı insanlar, Bakû sokaklarını dolduruyorlardı...

Her köşede, her yerde, esir ve mazlum milletlerin kurtuluşu ilân olunuyordu. Söylenenlere bakılırsa, İsrafil'in sûru artık çalmıştı. Asırlık esaretleri içinde bir ölü uyuşukluğu yaşayan insanlar, artık başlarını kaldıracaklardı. Demek ki Şark, uykusundan, artık uyanıyordu...

Artık her millet zalimlerini, istilâcılarını başından atacaktı.

Bu iş bana, o güne kadar dinlediğim, şu sınıfların kavgası, parti politikası, proletarya diktatörlüğü gibi şeylerden daha aydınlık görünüyordu.

- İşte şimdi her şey anlaşıldı. İşte benim bağlanacağım dava!

diyordum. Hem bu davanın öncüleri arasında şimdi ben de vardım. Şark milletlerinin isyan bayrağını açan şu büyük kurultayın safları arasında bulunuyordum. Heyecandan sarhoş gibiydim. Demek yarın silâhımı alacak, bu kurtuluş bayrağı altında yürüyecektim. Şark'a mı olur, Garb'a mı olur saldıracaktık... Belki Akdeniz, belki Kızıldeniz'e varacaktık. Belki Hint'e, belki Çin'e gidecektik...

Kurultayın da galiba en genci bendim. Belimde bir tabancam yoktu, boynuma bir kılıç asılmamıştı ama, halim ve kıyafetimle gene de harekete hazır bir askerdim.

Ne adlarını bildiğim, ne delillerini anladığım renk renk, çeşit çeşit delegeler arasında dolaşıyor, koşuyordum. Sanki çoktan beri berabermişiz gibi, sanki çoktan beri aynı yolun yolcusuymuşuz gibi, işaretlerimizle, bakışlarımızla güya anlaşıyorduk.

Kurultay, marşlar, çığlıklar, kılıç ve hançer şakırtıları arasında açıldı. Herkes, her millet kendi dilinde haykırıyordu. Havada savrulan ve birbiriyle çarpışan kılıç, hançer sesleriyle, yalnız salon değil, sanki gök kubbe inliyor gibiydi.

Kurultay bir tiyatro salonunda toplanmıştı. Sahnede ve her milletten seçilen divan üyelerinin ortasında Zinovyef yer aldı. Zinovyef bir Yahudiydi. O zaman, Kominternin, yani dünya ihtilal teşkilatının da başkanıydı. Fakat bir ihtilalciden ziyade bir artiste benziyordu... Dolgunca vücudu, pembemsi yüzü, dağınık ve kıvırcık saçları vardı. İhmal edilmiş kıyafeti, kıvılcımlar fışkıran gözleriyle canlı ve hareketli bir adamdı. Etrafını saran kavuklular, sarıklılarla kucaklaşıyor, hepsi de ayakta olan kongrenin prezidyum üyeleri arasında yumruklarını sağa sola sallayarak, durmadan, Şark milletlerinin isyanını ilân ediyordu.

Arkasında Belakun vardı. Genç, gürbüz bir Macar ihtilalcisiydi. Az zaman evvel, Macaristan'da hapishaneden alınıp, Macar diktatörlüğü tahtına oturtulmuştu. Dokuz aylık diktatörlüğü, Macaristan'da bir kan âyini halinde geçti. Romanyalılar Peşte'yi işgal edince rüya sona erdi ve şimdi, bu genç Macar Yahudisinin arkasında bıraktığı kanlı iz, Tuna'dan, Macar Pustalarından Karpatlara doğru uzanıp gidiyordu.

Sonra Pavloviç geliyordu. Pavloviç, Yahudi bir Rus âlimiydi. Bir lisaniyatçıydı

(1) . Nispeten alçak boylu, sarımtırak saçları, sakalları karmakarışık bir ihtiyardı. Yakası düğmeli, belden kemerli Rus köylü gömleği ve pantolonu, vücudundan düşecekmiş gibi görünüyordu. Hem bir bilgine, hem bir köy papazına benziyordu. Irkının hareketliliği, en hareketsiz zamanlarında bile gözlerinden taşıyordu... Sonra bir sıra ikinci plânda adamlar geliyordu. Azerbaycanlı Abilof, Türkistanlı Feyzullah Hoca, Dr. Neriman Nerimanof gibi...

(2)

Kurultayın ilk celseleri, nümayişler, bağrışmalar arasında, gürültüler, alkışlarla geçti. Kılıçlar durmadan sıyrılıyordu. Bunların dışında birkaç tez ve program toplantısı da oldu ama, bunlar kılıç çekip nâra atmaktan ziyade söylenenleri dinlemeyi icabettirdiği için sayın delegeleri pek ilgilendirmedi... Bu gibi toplantıların baş hatibi Pavloviç'ti:

- Şark milletlerinin bir kısmının, hatta meramlarını yazı ile ifade edecek alfabeleri bile yoktu. Yazı dilleri mevcut değildir. Alfabesi olanların da bir kısmında yazı, ancak din kitaplarını, duaları yazmak için kullanılır. Şark memleketlerinde üniversite, kütüphane, tiyatro, hatta gazete yok demektir. İşte bizce millî mesele, her şeyden evvel, ulusların, boyların, uyrukların kendi yazılarına, kendi dillerine kavuşmalarıdır. O kollar, o boylar ki, adları bile unutulmuştur. Fakat artık bunlar keşfedilip meydana çıkarılacaklardır. Kendi şivelerine, kendi yazılarına sahip olacaklardır. Millî kültür böyle çiçeklenecektir!

Tunguzlar, Buryatlar, Yakutlar, Karakırgızlar, Çuvaşlar, Çeremişler, Avarlar, Kabardinler, Kalmuklar, hülâsa adları sayılamayacak kadar çok milletler kendi öz kültürlerini böyle teşkil edeceklerdir. İşte sonra bunların üstüne enternasyonal kültür kanat gerecektir. O enternasyonal kültür ki...

Mevzu biraz karışıktı. Ve bizim kılıçlarımızı çekip Kızıldeniz'e, Hint'e, Çin'e yürümemizle pek alakası yoktu ama, o sözlerine fasıla verdikçe sayın delegeler, evvela sahneden gelen bir dalgayla, "hurra!"lar, "yaşasın!"larla salonu çınlatıyorlardı. Demek benim pek anlayamadığım bu tezi, onlar iyice anlıyorlardı.

Ben yalnız şunu sezinliyordum ki, o güne kadar pek adı anılmayan ve Pavloviç'in tabiriyle, zalim kapitalistlerle, gaddar. Büyük Rus şovenistlerinin pençesi altında ezilen şu küçük millî, yahut etnik camialar, şimdi anlaşılan itibar kazanıyorlardı. Demek, her kabilenin artık bir dili, bir yazısı olacaktı. Hepsinin üstüne de enternasyonal kültür kanat gerecekti.

Pavloviç, zalim kapitalistlerle, gaddar Rus şovenistlerini lanetlerken, "Alman istilâcılarının emri altında çalışan hayalperest Turancıları" da iltifatının dışında bırakmadı.

Biz, Akdeniz'den Sarı Deniz'e kadar uzanan ve rivayete göre sayısı yetmiş milyonu aşan insanları hep Türk biliyorduk. Hatta bir düşünüşe göre, bir dil, bir dilek, bir kültür altında birleşecek bu insanların vatanının adı Turan olacaktı. Halbuki Pavloviç'e göre böyle bir topluluk yoktu. Böyle bir dil de mevcut değildi. Ona göre Turan fikri bir emperyalizmdi ki, arkasında Alman hâkimiyeti gizliydi. Gene Pavloviç'in dediğine göre bunun, eski Rus şovenizminden bir farkı yoktu...

Pavloviç'i dinlerken, tek bir yazının, tek bir kültür dilinin değil de, meselâ şu yetmiş milyon Türk dediğimiz camiayı teşkil eden etnik bölüntülerden her birinin, ayrı bir kültüre, ayrı bir iç teşekküle sahip olmalarını düşündüm. Bu garip bir manzara olacaktı? Ufak tefek farklarla belki yüz cins alfabe, yüz tane eyalet, yahut muhtariyet veya cumhuriyet...

Böyle bir sistem, İran'da belki elli, Hindistan'da beş yüz muhtar ülkenin veya etnik kültürün teşekkülü demek olurdu. Demek ki, Asya böyle çiçeklenecek ve sonra bunların üstüne Pavloviç'in anlattığı enternasyonal kültür kanat gerecekti...

Fakat Pavloviç'ten başkasının pek akıl erdiremediği bu bahisler, bu mertebe dallanıp budaklanıp da, sayın delegeler öğle sonu dalgınlığına kapılır gibi olduğu zamanlarda, Zinovyev'in sesi hemen gürledi. Lenin'den bir telgraf, Troçki'den bir mesaj derken, mızıkalar hemen enternasyonal marşını çalardı. O zaman kılıçlar, hançerler hemen sıyrılırdı. Delegeler gece için ya büyük tiyatroda bir ''Leylâ - Mecnun'' operetine, yahut bir pandomime davet edilir, rapor oy birliğiyle kabul edilir, toplantı alkışlar arasında sona ererdi.

Enver Paşanın bir gün, kurultay salonunun bir locasında görünüşü, Şarklı delegeler arasında bir kaynaşmaya sebep oldu. Paşanın şöhreti Müslüman Şarkta bir masal, bir efsane halindeydi. Halkın muhayyilesinde onun ''insanüstü'' bir hüviyeti vardı. Bu halkın inanışına göre, o, yeryüzü insanlarından biri değildi. Onun göründüğü her yerde, göklerin açılması, yerlerin yarılması, hülasa büyük ve azametli bir şeyler olması lazım gelirdi. O, daima her şeyin üstünde ve herkesin üstünde olmalıydı.

Fakat bu kurultayı tertip edenlerce, onun burada galiba sadece görünmesi veya şöylece bir gösterilmesi matluptu ki, ona başkanlık sahnesinde bile yer verilmemişti. Göründüğü locaya şöylece ve çekinerek sokuldu. Bir köşeye sindi. Bu ise onun aleyhine oldu ve tılsımını bozdu...

Çünkü Şarklının gözünde sahip yahut hudâvent, ancak tapılacak bir yerde olduğu ve hükmünü yürütebildiği zaman bir kudrettir. Put, yere düştüğü zaman bütün sihrini kaybeder.

Enver Paşa için de böyle oldu. Onu ilk görüşlerinde heyecanlarından sarsılanlar, biraz vakit geçip de kahramanlarını ihmal edilmiş, yahut da bütün diğer insanlardan biri gibi görünce âdeta yadırgamaya başladılar. Bunun için Enver Paşa da gittikçe daha çekingen, hatta daha şaşırmış bir hal almıştı. Yüzü sakin olmaktan ziyade somurtkandı. Hele kendilerini komünist sayan Türkiyeli bir grup, onun kongreye delege değil, halk mahkemesi karşısına suçlu olarak çıkarılması lâzım geldiğini kongre başkanına -belki evvelden tertiplenen bir oyunla- biraz kuvvetlice bir ifadeyle hatırlatınca, Enver Paşa büsbütün kendi haline terk edildi. Gene bunun için olacak ki, kendisine kürsüde serbest söz verilmedikten başka, hazırladığı nutku, kendisinin okumasına da meydan bırakılmadı. Kürsüye gelen ve komünist sayılan bir Türkiyeli, elinde tuttuğu bir kâğıdı, sanki ona dokunmak istemiyormuş gibi delegelere doğru uzatıp:

- Başkanlığa verilen bu yazıyı okuyorum.

diyerek, yarı asık, yarı müztehzi bir eda ile Enver Paşanın tebliğini okudu. Tebliğ okunduğu zaman salonda, alkışlamakla alkışlamamak arasında mütereddit bir hava esti. El çırpanlarla çırpmayanlar birbirlerine baktılar. Sağda solda beliren yarı ürkek alkışlar duraladı ve söndü. Sonra salonu soğuk bir hava kapladı. Fakat başkan birden başka bir mevzua geçip sahneye yeni figüranlar sürünce, kalabalık, geçen olaya unuttu gitti.

Enver Paşanın tebliği, tebliğ olmaktan ziyade, yersiz ve lüzumsuz bir şeydi. Yıkılmış ve kararsız bir adamın, kendisine o kadar yabancı bir yerde, hazin ve acınacak bir ifadesiydi. Bu okunan şeyleri, hiç şüphesiz kendisi yazmamıştı. Onu yazanlar ve eline tutuşturanlar da, ya bütün olan biten şeylere karşı anlayışsız, yahut da, basit ve avare insanlardı. ''Garbın militarist ve emperyalist devletlerine karşı, Şarkın mazlum milletlerinin isyanından'' ''Fakir ve mihnet çeken köylülerin haklarından,

hükümranlıklarından'' bahseden satırların arkasında, Anadolu'nun mağara köyleri, Galiçya'da, Arap içinde kaybolan yüz binler, yüz binlerce insanın iskeletleri, dalga dalga ayaklanıyor, homurdanıyor gibiydi... Bir nevi af dileyişi, bir nevi hizmet arzedişi de manasız ve samimiyetsizdi.

Evet, bu, yersiz bir sahneye çıkıştı ve büsbütün onun aleyhine oldu.

Birkaç gün sonra onu yakından gördüm. O gün kurultay sona ermişti. İstanbul'dan kaçtıktan sonra buraya sığınan ve Enver Paşanın eski parti arkadaşlarından olan küçük Talât Beyin evindeydi (Talat Muşkara). Küçük Talât Bey, daha evvelden beni tanıyordu. Nuha'dan bir gönüllü kafilesiyle Karabaya giderken yolda, Akdam kasabasında bir gece yarısı onunla tanıştırılmıştım. Onlar, iki arkadaş (ordu kumandanı ve Enver Paşanın amcası Halil Paşa) İstanbul'da kapatıldıkları Bekirağa Bölüğü hapishanesinden, bir muhafızın yardımıyla kaçmışlar ve uzun bir yolculuktan sonra Azerbaycan'a sığınmışlardı. O gece Akdam'da, onların gizli kaldıkları evde, o zamana kadar yalnız isimlerini duyduğum bu iki şöhretli vatandaşla tanışmak, onları dinlemek benim için yeni bir şey olmuştu. O gece onları Nuha'ya davet etmiştim. Küçük Talât Bey, biz Nuha'ya dönünce bizim şehrimize misafir geldi. Bunun için onunla daha evvel ve Nuha'da, uzunca süren bir işbirliğine ve fikir münâkaşalarına imkân bulmuştum.

Şimdi de Bakû'da ve Şark Milletleri Kurultayının bittiği gün, Küçük Talât Beyin evinde bulunuyorduk. oda, çıplak denecek kadar boştu. Uzun bir tahta masanın başında, memleketine dönemeyen ve burada yerleşen bir asker, pirinç ayıklamalakla meşguldü. Enver Paşa az sonra odaya girdi. Ev sahibi beni ona tanıttı. Tanıtırken de hakkımda, güzel sözler söyledi. Bu tanışmadan sonra, uzun tahta masanın diğer başına da biz iliştik...

Arada çok şeyler değişmişti. O artık bir imparatorluğun Harbiye Nazırı, bir ordunun Başkumandan Vekili ve bu imparatorluğun mutlak efendisi değildi. Bu devlet, bir zaman genç bir hürriyet kahramanı ve halkın gözbebeği olarak yükselen ve efsanevi bir şöhrete ulaşan bu zatın ve arkadaşlarının sonu gelmez hatalarıyla, evvelâ bir komitacılık idaresine sürüklenmiş, ve ardından bütün varlığıyla çöküp gitmişti. Bütün bu işler için arada geçen zaman ise, yalnız on yıldan ibaretti.

Enver Paşanın ve arkadaşlarının, arkalarında bıraktıkları bu on yıllık yolun üzerinde ise, en az üç milyon (3.000.000) insanın cesedi yatıyordu...

Nihayet bir gün, düşman Çanakkale istikametinden görünüp de, onlar bir yabancı denizaltının teknesinde Karadeniz istikametine kaçarlarken, arkada bıraktıklarına fısıldadıkları son sözleri, ne bir nedamet, ne bir vasiyet, ne de bir hayıflanma idi. Bu sözler sadece basit, derbeder ve gülünç bir takı komitacılık direktiflerinden ibaretti (1).

Sanki hiçbir şey olmamıştı. Ve sanki bu olanların içinde onların hiçbir müdahalesi ve mesuliyeti hisseleri yoktu...

Kongre o gün bitmişti. Delegeler dağılacaktı. Zinovyef komintern kurmayını toplıyarak o gün Moskova'ya dönecekti. Enver Paşaya hiç değilse bir haber iletmesi lâzımdı. Onu buraya getiren oydu. Buraya getirmeden evvel Moskova'da iyi misafir etmişlerdi. Moskova çayı arkasında eski bir konakta barındırılmıştı. Ziyaretine, Bolşevik ihtilânin ünlü liderleri geliyordu. Belki de güzel plânlar konuşulmuş, düşünülmüştü. Anadolu mu olur, İran mı olur, yoksa Afganistan üzerinden Hindistan mı olur, Asya'da her istikamette hesapsız yollar vardı.

Halbuki, Zinovyef'in hareket saati yaklaştığı halde, Enver Paşaya kendisi için şimdi hiçbir haber gelmiyordu. Hava sinirliydi.

Evver Paşa (2) o sırada kırk yaşlarında görünüyordu. Başında kalpak ve üzerinde beli kemerli koyu renkli sivil bir elbise vardı. Zannederim pantalon ve çizme giyiyordu. Yüzünün rengi uçuk ve hafif esmerceydi. Bıyıkları gene kısa ve uçları, şimdi biraz ihmal edilmiş olmakla beraber gene kıvrıktı. Ama yorgun ve düşünceli olduğu her halinde belliydi.

Ev sahibinin, beni ona tanıtırken ve belki de daha evvel söylediği güzel sözler dolayısıyla olacak, benimle uzun uzun konuşuyordu. Bana kendi hakkımda ve Azerbaycan'daki müşahedelerim hakkında birçok şeyler sordu. Bunlardan başka benim kendi basit ölçülerime göre olsa da, işlerin gidişi hakkındaki sözlerimi sonuna kadar ve tahammülle dinledi. Hatta bu arada, kardeşi Nuri Paşanın, Gence'deki hazırlıksız hareketi ve bunun kanlı neticeleri hakkındaki bazı târizlerimi de hoş gördü. Fakat onun için doğru olan tabii yalnız kendi görüşüydü. O, işi, oldukça basit görüyordu. Anlıyordum ki, ona göre Moskova'dakiler, nihayet birtakım komitecilerden başka bir şey değildiler! İttihat ve Terakki gizli cemiyeti gibi, Bolşevik Partisi de, iktidardan evvel mücadelesini yurt dışına sığınarak yapmıştı. Kendilerini, vaktiyle Manastır'da dağa çıkıp (1) birkaç gün sonra da sarayı ve devleti ele geçirmeleriyle, Rusya'da olan bitenler arasında galiba bir benzerlik görüyordu. Kendilerinin olduğu gibi Bolşeviklerin de eline, çeşit çeşit ırkları ve milliyetleriyle kocaman bir imparatorluk geçmişti Hattâ öyle bir hali vardı ki, sanki yüzünden "Komiteci, komitecinin dilini anlar!" der gibi bir şey seziliyordu. Zinovyeften ise, hâlâ ümidini kesmediği belliydi...

Bir aralık konuşmayı Türkistan üzerine getirdi Türkistan'ın, onun fikrini kurcaladığı anlaşılıyordu. Türkistan'a gideceğini veya gitmeyi düşündüğünü söylemedi ama, benim Türkistan'da çalışmak gibi bir arzum olup olmadığını sordu. Vakıa Türkiye olmazsa Türkistan olsun, bunda yadırganacak bir şey yoktu ama görünüşe göre Türkistan hakkındaki bilgileri, askerî mekteplerdeki coğrafya kitaplarında yazılanlardan ileriye gidemiyordu (2).

Enver Paşanın yanından ayrılırken akşam olmak üzereydi. Zinovyef'ten ise, henüz bir işaret yoktu. O sırada Dr. Bahaeddin Şakir (3) içeri girdi. Çarşıda pazarda, ne yapıp yapıp bir miktar cigara tedarik edebilmiş, fakat şu lânetleme Moskova yolculuğundan hiçbir haber getirememişti.

Merdivenlerden inerken bu konuşmanın bende bıraktığı tesirleri toplamaya çalışıyordum. Enver Paşanın, olan biten şeyler hakkında söylediklerine bakarak hüküm vermek lâzım gelirse, bilgisi sathi görünüyordu. Harp sonunun buhranlarını, yıkılışlarını gelip geçici sayıyordu. Tekrar eskiye ve yakında dönüleceğine inanıyor gözüküyordu. Dünyanın bir çağ değiştirmekte olduğuna inanmıyordu.

Bu son yolculuğunu yanlış seçtiği muhakkıktı. Hattâ bana kalırsa girdiği yoldan çıkabilmesi, ancak bir mucizeye bağlıydı.

Kaderin, insanı ittiği yol üstünde Enver Paşa, o gün, belki de hepimizden daha yalnızdı...

Adına "Türkiye Komünist Fırkası" denilen bir teşkilâtın ilk kongresi de o günlerde gene Bakû'da oldu. Eğer kongre salonundaki kalabalığa ve burada sahneye çıkarılan ve güya her biri Türkiye'nin bir vilâyetini temsil eden delegelere ve söylenen nutuklara bakılırsa, Türkiye'ye artık komünist bir memleket demek yerinde olurdu! Fakat dikkat edilirse görülüyordu ki, bu kalabalığa katılan insanlar arasında müşterek bir bağ yoktu. Her birinin komünistlik anlayışı da başka başkaydı. Asıl ortalığı dolduran topluluk, aslında, Rus ihtilâli üzerine başıboş bırakılan ve memlekete dönmek için yol ve çare arayan Türk harp esiri askerlerden ibaretti.

Harp içinde Almanya'da okuyan veya orada yaşıyan birkaç Türk münevveri

vardı ki, bunlar, işgal ettikleri başkanlık sahnesinden, parteri dolduran derme çatma kalabalığa, yukarıdan aşağıya ve âdeta tiksinerek bakıyor gibiydiler. Parterde yer alanların bir kısmına göre ise, onlar, birer münevver, yani kendilerine güvenilemez birer yabancı, birer kervana karşılandılar. Aksaçlı bir Rus kadını (Bayan Stasova) iki tarafı beyhude yere birleştirmeye çalışıyordu. Bu iki azlık, fakat didişen grup haricindeki asıl kalabalık, yani Bakû'da tesadüfen toplanmış, harp esirleri ise, bu kavganın ne vakit biteceğini ve kendilerinin memlekete ne vakit sevk olunacaklarını gözlüyorlardı.

Kürsüye çıkıp konuşanların dilleri ve dilekleri de birbirinden ayrı idi. Birisi:

- Hilâfet ve saltanat makamı taarruzdan masun olmalıdır! dedi. Bir taraftan itiraz edecekler oldu. Fakat teklif gürültüye getirildi. Zapta geçti mi, geçmedi mi, kimse bilmedi. Ama ara yerde bunu, kabul edilmiş gibi alkışlıyanlar oldu. Bir diğeri de, İstanbul'un, devlet merkezi olmasını istiyordu. Bu teklif de hoş görüldü. Daha bir başkasının endişesi ise ''Muhadderatı-İslâmiyye'' yani islâm kadınları meselesiydi! Bu zat, Karadeniz kıyılarından sakallı bir hoca, ve belki de, esaretten dönen bir tabur imamıydı. İsmi galiba Maksut'tu. Onun söylediğine göre, ''mezhebi-iştirakiyun-komünizm'' ile ''esasatı islâmiye'' yani Müslümanlığın esasları arasında pek fark yoktu. Ve bunları telif etmekle övünüyordu. Hattâ bu hazrete göre Lenin, iştirakiyun-komünizm esaslarını, İslâmiyet'ten almıştı. Mamafih hocanın derdi, bu esaslar üstünde değildi. Onun bütün endişesi kadınlar meselesiydi. Kadınların mahremiyetine halel gelmemesi için, ''apartuman misillu'' kapıları müşterek ikmetgâhlar yerine, her ailenin işliyeceği kapının ayrı olacğı evler istiyordu. Ne ise, bu da zapta geçirildi. Vakıa kongreye akıl hocalığı eden aksaçlı Rus karısı, bu karardan bir şey anlamadı ama, mahremiyet sözü belki onun da hoşuna gittiği için, madde okunurken o da el kaldırdı. Bunun üzerine bu bayanla Karadenizli hoca, sahnede alkışlar arasında el sıkıştılar. Belki de öpüşeceklerdi. Fakat hoca biraz evvel bir yabancı erkekle bir kadının, hattâ aynı sokak kapılarından girip çıkarlarken bile karşı karşıya gelmemeleri hakkında söylemiş olduğu parlak sözlerini hatırlamış olacak ki bundan vazgeçti.

Kongre, ihtimal Türkiye'ye birtakım yolculuk hazırlıkları dolayısıyla çabuk sona erdirildi. Fakat bu yolculuk, onu tertibedenlerin, son ve ebedi yolculuğu oldu (1)...

Nuha'ya döndüğüm zaman, Bakû'da gördüklerimi serin kanlılıkla kafamda sıralamaya çalışıyordum. Şark Milletleri kurultayı denilen derme çatma topluluğun, şu diğer kongredeki şekilsiz ve maksatsız kalabalıktan hiç farkı yoktu. Fakat muhakkak ki, çok şeyler görmüş, çok şeyler dinlemiştim. Duyduğum her şey, yeni ve başka türlüydü. Kaldı ki, asıl hâdiseler, daha çok bu gürültülerin dışında yürüyordu. Asya Rusyası'nda, Çar ailesinin kurşuna dizilmesinden sonra geriliyen ve Sibirya'yı, Amiral Kolçak kumandasındaki beyaz orduya bırakan (2) kızıllar, bu defa tekrar ilerlemişti. Beyaz ordu tasfiye edilmiş ve Kolçak öldürülmüştü. Bir taraftan da çarlığın son bakiyeleri Kırım'da denize verilmişti. Ermenistan'da Sovyet idaresinin kurulması ve bu suretle Aras nehrinde Türk ve Sovyet sınırlarının tesisi, Kırım'daki tasfiye ile aynı güne rastladı. Ermenistan Sovyetinin ilk kabinesine ise bir de Türkiyeli Türk dahil edildi.

O günler, Anadolu'da millî mücadelenin belki en çetin günleriydi. Türkiye'ye ilk yardım, hariçten, belki de yalnız Sovyetlerden gelebilecekti. Daha Karabağ hareketi sıralarında ve Akdam'da tanıştığım Talât Bey ve arkadaşının elinde bulunan ve rahmetli Kâzım Karabekir tarafından yazılan bir mektupta, bu ümit ve ihtimali, daha o zaman okumuştuk. Bu mektupta, Anadolu ile Sovyetler Birliği arasında bir müşterek sınırın kurulmasından

bahsediliyordu. Ünlü bir Türk paşası tarafından yazılan ve harpte ordu kumandanlığı etmiş diğer bir Türk paşasının elinde bulunan bu vesikanın, stratejik değerini veya lüzum ve zaruretini, ne o gün, ne de bugün münakaşa edecek durumda değilim, ama yukarıda işaret ettiğim Ermenistan ihtilâliyle bu müşterek hudut fiilen kurulmuş oluyordu (1).

Şevket Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam, Ankara 1959.

BAKÛ'DA ŞARK MİLLETLERİ KURULTAYI Şevket Süreyya Aydemir

1920 Eylülündeyiz. Bolşevikler, Rusya'da vaziyete hâkim olmuşlardır. Bu hâkimiyet ve zaferde, Batı devletleri ile, içeride ayaklanarak bütün Rusya ölçüsünde bir iç harp açmış olan Çar generallerinin, Rusya'da başlayan olayların ve gelişmelerin tarihi ve sosyal temelleri ile atmosferi hakkında, zerrece fikir ve anlayış sahibi olmamaları, küçük, fakat aktif Bolşevik Partisinin vaziyete hâkim olmasını kolaylaştırır. Daha önce de bir vesileyle işaret ettiğim bu zafer sağlanırken, partinin, ancak 17.000 kadar üyesi vardı. Fakat karşı cephenin anlayışsız, sosyal yapıyı ve gidişatı değerlendirme gücünden yoksun hali, partililikle hiçbir ilişkileri olmayan on milyonlarca halkın ağırlığını bu tarafa eğince, netice alınır.

Ama ne var ki, Rusya da artık bitmişti. İktisadi çöküntü, ulaşım anarşisi, kaos tamdı. Asya Rusyası'nda Rus olmayan halklar da kendi özgürlüklerine yönelmişlerdi. Fakat bu özgürlük için, iki esas hazineden mahrumdular: Aydın zümre ve millî şuur! Donmuş bir din taassubu, cahil ve ahlâksız bir mollalar kalabalığı, kendilerini az çok hisseden veya hissetmek için kıpırdamaya, halka önder olmaya çalışan azınlık bir yarıaydınlar kadrocuğunu her tarafta eziyordu. Öyle olunca da bu durumdan, gene Bolşevik Partisi faydalandı. Böylece, mahvolmuş bir ekonomi ile, harplerden bıkmış, yorgun bir ülke üstünde olsa da, Bolşevik liderlerinin önünde, şimdi propaganda ve örgütlenme gayreti, her şeyden önce geliyordu. Ellerinde dar, ama yetişkin ve profesyonel bir aydınlar ve ihtilâlciler kadrosu vardı.

Bu propaganda ve örgütlenme savaşı, iki coğrafi saha üzerinde yürüyecekti: 1. Batı ülkeleri, 2. Doğu ülkeleri...

Ama bu iki alan, hiçbir yönleriyle diğerine benzemiyordu. Batı, sosyalizmin vatanıydı. Sanayileşmişti. Dünya pazarlarına hâkimdi. Büyük bir işçi kadrosuna sahipti. Ve sosyalist partiler her tarafta mevcuttu. Bunların mücadele, bilgi, nazariye ve örgütleri güçlüydü. Bu vaziyette Bolşeviklerin Batı'ya yönelişleri; bu partileri, demokratik, evrimci ve pasif cephelerinden kopararak, ihtilâlci bir cephede birleştirmeye çalışmaktı. Bunun için 1919'da Moskova'da "Üçüncü Enternasyonal" merkezi kuruldu. Ve Batı'ya el atıldı. Doğu'ya gelince? Orada ne sanayi, ne proleterya, ne sendika, ne parti, ne örgüt, ne de sosyal bilinç vardı. Bu vaziyet karşısında Bolşevik liderleri bir aralık:

"Sosyalizme geçmek için evvela, kapitalist aşamaya erişmek lâzımdır." klasik formülü karşısında bocalar gibi oldular. Ama Doğu'da emperyalizm o kadar zalim, feodal nizam o kadar vahşi ve din adına söylenenlerle yapılanlar o kadar yüz kızartıcıydı ki, kısa zamanda "Asya tipi" ülkelerde de, kapitalist aşamaya varmadan ve buna varmış olan ülkeler proleteryasının önderliği, daha doğrusu silâhlı müdahalesi ile sosyalizmin üst kademesine geçilebileceği görüşü, ihtilâlci kadroyu sardı. Ve o zaman teorik önderliği, Batı'ya yönelen "Üçüncü Enternasyonal", kendi vazifesi olarak aldı. Yazar ve Bilginler, ilmi "Doğu araştırmaları"na kendilerini verdiler. Meselâ böylece yayınlanmaya başlayan "Novi Vastok - Yeni Şark" dergisi, bazen 1000 safaya varan hacimli nüshaları içinde, Doğu'nun iktisadi tarihi problemlerine el attı. Bunun ardında sayısız ve daha az hacimli neşriyatla bültenlere veya tek

yapraklı yayınlara kadar inen faaliyet, her dilde geliştirildi. Hatta, Osmanlı Türkçesinde gazete ve broşürler de basıldı. Moskova'da "Doğu Emekçilerinin Doğu Üniversitesi" kuruluşuna geçildi. Eski Çar Asyası'nda fiili önderlik ve icra rolü ise, parti ve Kızılordu'ya bırakılıyordu.

Hülasa Bakû'da "Şark Milletleri Kurultayı" işte bu şartlar ve hava içinde düzenlendi. Üçüncü, yani ihtilâlce Enternasyonalin rehberliği altında ve aynı Enternasyonalin Reisinin Başkanlığı ile Bakû'da açıldı. Enver Paşa ile arkadaşları, işte bu Kurultaya karışmak için Moskova'dan trene binmiş bulunuyorlardı. Gerçe Bakû, o zaman bu kalabalığı misafir edebilmek için maddeten hazır değildi. Ama günlük hava, günlük ihtiyaçlardan güçlü görünüyordu.

***

KUZEY AFRİKA MÜSLÜMANLARININ TEMSİLCİSİ

Kurultayın hâkim sloganı, elbette ki Anti-emperyalizm olacaktı. Doğu'nun mazlum halklarını, Batı'nın emperyalist kapitalizminin pençesinden kurtarmak olacaktı. Bu, hakikaten müşterek bir zemindi. Çünkü dünya ikiye ayrılmıştı: Sanayici kapitalist ülkeler, yani metropoller. Ve sanayisiz sömürge ve yarı sömürgeler. Sömürge ve yarı sömürge deyince de, Hint'ten, Çin'den, İran'dan Türkiye'ye, bütün Afrika ülkelerine ve daha nerelere kadar yüz milyonlarca insanların yaşadıkları dörtte üç, hatta beşte dört dünya, bu karargâha giriyordu. Bu hesapta, hatta Orta Asya bile, Çar emperyalizminin ve kapitalizminin elinde, bir sömürgeydi. O halde şimdi burası da kurtuluşu, dünya ihtilalinden, ama evvela Rus proleteryasının rehberliğinden bekleyecek demek oluyordu.

Bu arada bir noktaya işaret etmeliyiz: Niçin Doğu halkları da, Doğu milletleri değil? Evet, Doğu halkları deniyordu. Çünkü Doğuda milletleşme, henüz tam değildi (1). O halde bu Kurultaya, milletlerin değilse bile, anti-emperyalizmde birleşen, daha doğrusu, emperyalist nizam altında ezilen ülke veya halkların her ülkenin temsilcisi veya her örgütün mensubu girebilirdi. Enver Paşa da Moskova'da şimdi "İslâm İhtilal Cemiyetleri İttihadı" adını verdiği veya öyle kabul ettiği bir merkezin başkanı değil miydi? O halde buraya katılabilirdi. Henüz hazır olmasa bile, dönüşte ve Almanya'dan davet edeceği bazı Müslüman aydınların katılmasıyla, bu merkezi kuracaktı. Hülasa Enver Paşa orada, "Fas, Tunus, Cezayir ve Trablusgarp inkılâplarını temsilen" bulunuyordu. Bu ülkeler adına konuşacaktı.

Zaten Kurultayda bulunanların hemen hepsi, orada temsili olarak bulunuyorlardı. Diğer ülkelerden gelenler de aslında, muntazam örgütler tarafından seçilmiş değillerdi. Gaye, bir demonstrasyondu...

Zaten Çin'den, Hint'ten, Afganistan'dan, Belucistan'dan, İran'dan Türkiye'ye ve daha nerelere kadar insanlar gelmişlerdi. Bunların bazıları eli silâhlı, başı külahlı kimselerdi. Bellerinde kılıçlarını, her "Yaşasın!" diye haykırılınca sıyıranlar çoğunluktaydı. Kimse kimsenin ne dilini, ne dinini soruyordu. Ama havada gene de, müşterek bir dil varmış gibi bir rüzgâr esiyordu. Herkes birbirine gülümsemeye çalışıyordu (1). Buraya Türkiye'den de Murahhaslar gelmişlerdi. Moskova'da bulunan Türk heyetinden Dr. İbrahim Tâli Bey (Öngören), Büyük Millet Meclisi adına müşahitti. Bir de konuşma yaptı. Gene merkezin izni ile, Erzurum ve Trabzon vilâyetlerinden bir heyeti, Kâzım Karabekir Bakû'ya yollamıştı. Cevat Dursunoğlu ve birkaç arkadaşı Erzurum'dan, Lazistan Mebusu ve İttihatçılardan Hafız Mehmet Bey (Atatürk'e suikast davasında idam edildi) Trabzon'dan geldiler. Bu heyetten başka, Meşrutiyet devri İstanbul aydınlarından ve İttihat ve Terakki'ye muhalif yazarlardan, "İfhâm" gazetesi Başyazarı Mustafa Suphi ve Bakû'da

bulunan arkadaşlarından bir grup, Kurultaya ''Türkiye Komünist Partisi'' adına katılıyorlardı. Bunlar arasında, harp içinde Almanya'da bulunan veya okuyan gençlerden Ethem Nejat (Terbiyeci), Arap İsmail Hakkı, İstanbul'da Kara Vasıf Bey teşkilâtından Baha Sait, Nüzhet Sabit dikkati çekiyorlardı.

Kurultay, 1 Eylül 1920'de, gösterişli bir şekilde açıldı. Enver Paşa ve arkadaşları salonda sahneye yakın, sağdan alt kat localarından birinde, İbrahim Tali Beyle beraber oturuyorlardı. Ön sıralarda bir yer işgal etmiş olduğum için, gerek onları, gerekse Türk Komünist Partisi grubundaki hareketleri yakından izleyebiliyordum. Bu sayfalar, bu konularda ayrıntılı bilgilere tabiî müsait değildir. Bu sebeple işi sadece Enver Paşa üzerinde toplayacağım. Bu da onun, Kurultayda okunan nutku demektir. Evet, Enver Paşanın Kurultayda bir nutku okundu. Bu okunma bahsinde rivayet muhteliftir. Bazı kaynaklarda meselâ Ali Fuat Paşanın Moskova Hatıraları'nda (s. 14 ve devamı) nutkunu, Enver Paşa adına, İbrahim Tali Beyin okuduğunu yazar. Zaten Enver Paşa, Talât Paşaya yazdığı bir mektubunda, nutkunun okuduğundan değil, nutkunun okunduğundan bahseder. Gerçek de budur. Bir gün ve nutuklar okunurken (1) bir aralık Enver Paşa locasından kalktı. Sahnede göründü. Sahnede ve kalabalık bir Prizidyum heyeti yer almıştı. Zinovyef ortadaydı. Enver Paşa biraz çekingen ilerledi. Omuzu üzerinden Zinovyef'le kısa bir şeyler konuştu. Konuşma sonunda, elindeki kâğıtları Zinovyefe bıraktı. Çekildi. Locaya döndü. Ama kendi nutkunu kendisi okuyamadı. Reis, vakti gelip, nutkun okunacağını açıklayınca, Türk Komünistleri sırasından şiddetli direniş ve protesto gösterileri geldi:

''- Kurultaya değil, Halk Mahkemesine!..''

çığlıkları, durmadan tekrarlanıyordu. Daha ağır sözler de vardı. Nihayet başkan, nutkun başkası tarafından okunacağını bildirdi. Okuyan da, gene Türkiye Komünist Partisinden ve en çok bağıranlardan, Mehmet Emin isminde biri oldu. Eline verilen kâğıtları, âdeta değinmek istemezmiş gibi jestlerle halka karşı sallayarak, sanki istemediği bir işi yapmaya mecbur kalmış gibi, samimiyetsiz pozlar alıyordu. Bu, tabiî doğru değil. Eğer okumak istemiyorsa, okumayabilirdi. Bu iş, daha sakin ve olgun bir başkası tarafından yapılırdı. Kaldı ki, Türkiye Komünist Partisi Grubu olarak yığınlaşanlar, bu okunuş sırasında da rahat durmuyorlardı. Öyle ki, salondaki topluluk bu defa Enver Paşaya, Enver Paşanın adına veya okunan sözlerine karşı, nasıl bir reaksiyon göstermek gerektiğinde karışıklığa düştü. Alkışlayanlar veya alkışlarken susanlar, bağıranlar veya bağıramayanlar, birbirine karıştı.

Enver Paşanın nutkunda ne vardı? Hatta bu soru şöyle de konulabilir:

''- Bu nutuk, böyle yazılmalı mıydı? Hatta bir nutuk yazılmalı ve okunmalı mıydı?''

Bu soruları cevapladırmak zor değildir. Fakat biz, evvelâ nutku özetleyelim: Nutuk, Kurultayı hazırlayanlara teşekkür cümlelerinden sonra, ''Yoldaşlar!'' diye başlar. Osmanlı Devletinin (Türkiye'nin diyor) Birinci Dünya Harbi'ne girdiği zamanın şartlarına dokunur. Bir tarafta kapitalist ve emperyalist eski Çarlık ile, onun müttefikleri vardır. İkinci taraf da ve Enver Paşanın ifadesine göre, gene kapitalist ve emperyalist Almanya ve müttefiki bulunur. İngiltere cephesinin maksadı, tamamıyla bizi ezmek, tamamıyla boğup yeryüzünden kaldırmaktı. Almanya ise, hiç olmazsa varlığımızı bize bağışlamaya razıydı diye yazan Enver Paşa, Almanya cephesinde yer alındığını ifade eder. Almanlar, maksatlarının hududuna erişebilmek için bizden istifade ettiler diye devam eder. Ama biz, bu gibi muahedelere, ortaklık etmiyorduk, der. Şu sözler de onundur:

"Yoldaşlar! Beni, Berlin'in rahat hayatından, Trablus'un kızgın ve cehennemî çöllerine ve bedevîlerin yoksul çadırlarına götürüp, ömrümün en sıkıntılı günlerini geçirmeye zorlayan duygu, istilâcılık duygusu değildi. Ve bunun için seviniyoruz ki, Trabluslular, dokuz yıllık muharebenin neticesi olarak, istilâcıları kovmaya muvaffak oldular Azerbaycan hakkında da başka maksadımız yoktu. Biz, yanlış yola düşüyor idiysek, bu, bizim felâketimizden ileri geliyordu."

Sonra Enver Paşa, muharebe zamanında ehemmiyetli bir mevkide bulunduğunu, fakat Alman emperyalizmi ile aynı safta harbe mecbur olduğundan üzüntü duyduğunu, İngiliz emperyalizm ve kapitalizmini olduğu kadar, Alman kapitalizmini de nefretle karşıladığını anlatır. Ve şöyle devam eder:

"Şimdiki Rusya, o zaman mevcut olsa ve bugünkü maksatlar uğrunda harp etseydi, biz şimdi yaptığımız gibi, o zaman da bütün kuvvetimizle onun safında bulunurduk. Buna sizi inandırabilirim. Ve sözümün, hakikate uygun olduğunu da ispat edebilirim.

Biz, Şûra Rusya ile iş görmeye karar verdiğimiz zaman, Yudeniç'in (Çar Generali. Sarıkamış muharebesinde Osmanlı ordusuna karşı da bu general harbetmişti) ordusu, Petrograd önünde bulunuyordu. Amiral Kolçak (Çar Amiralı) Ural'ı tutmuştu. Denikin (Çar Generali) cenupta, Moskova'ya yaklaşmıştı. Bu kuvvetleri harekete getiren Antanta (Batılı müttefikler) ise, oyunu kendi hesabına bitmiş sanıyordu. Biz, Rusya'ya dost olmaya çalıştığımız zaman, vaziyet işte buydu.

Karadeniz'deki fırtınalar bindiğim geminin direklerini kırıp geri sürmeseydi ve Kovno ile Riga hapishanelerinin duvarları ve tayyarenin yere düşmesi yoluma setler çekmeseydi, ben size, Rusya'nın en müşkül ve felâketli zamanında gelirdim. Bazı arkadaşlara izahat vermek lüzumu beni burada, bunları söylemeye mecbur etmezdi."

Sonra harp sonundaki yenilgimize değinir. Ama ondan önce, Osmanlı devletinin Boğazları kapamakla, "zalim Çar saltanatının yerine, mazlumların tabii müttefiki olan Şûra Rusyası'nın kurulmasına" etkili olduğuna işaret eder.

"Bu suretle Türkiye, dünyayı kurtarmak için yeni yolu açanların ortağı oldu. Hakikaten mazlum gözü ile bakarak, ben bu hali Türkiye için galebe ve zafer sayıyorum..." diye nutuk devam eder. Şu satırları da okuyalım:

"Yoldaşlar! Bugün, istilâcılara karşı kahramanca döğüşen Türk ordusu ki, kuvvetlerini köylerden alıyor. Söylediğim gibi, asla mağlup olmamıştı. Ancak bir zaman için tüfeklerini aşağıya indirmişti. Bu ordu, aynı zamanda, düşmanla on beş sene muharebe ettikten sonra, şimdi de iki yıldır nihayetsiz ihtiyaç ve sıkıntı içinde muharebeye devam ediyor. Şimdiki muharebeyi evvelkine benzetmek olmaz. Türk ordusu katî imanla yürüyor. Çünkü, Şark âleminin Üçüncü Enternasyonal ile müttefik olduğunu ve kendi haklı davalarına bütün dünya mazlum ve sefillerinin yardımcı çıktığını biliyor." Enver Paşanın yazılı ve sahnede Mehmet Emin tarafından okunan nutkunun özü budur. Sonra Kurultayın sonuna kadar Enver Paşanın herhangi bir çıkışı olmadı.

ENVER PAŞANIN YANINDA

Kurultayın kapanış gününün bir akşam saatinde Enver Paşayla, yalnız olarak ilk defa karşılaştım. İttihat ve Terakkinin eski merkez mensuplarından ve Küçük Talât diye anılan Talât (Muşkara) Beyin kaldığı evdeydi. Talât Beyle Halil Paşa, İstanbuldaki Bekirağa Bölüğü

Hapishanesinden kaçmayı başarıp, o zaman İngiliz kontrolü altındaki yerleri de geçerek Ankara üzerinden Sivas'a vardıkları zaman, Mustafa Kemal Paşa henüz Sivas'taydı. Sivas Kongresi bitmiş, ama henüz Ankara'ya göçülmemişti. Mustafa Kemal kendilerini orada kabul etmekle beraber, Sivas'ta fazla oyalanmadılar. Halil Paşaya, Azerbaycan'da ve hele Bolşevikler nezdinde ne yapabilirse yapıp Anadolu'ya yardım sağlaması maksadıyla onu, Erzurum'a yolcu etti. Ondan sonra bu iki arkadaş, Ermenistan doğusunda Zengezur'u aşacaklar ve Azerbaycan'ın Karabağ havalisine ulaşacaklardır.

Benim kendilerini tanımam, daha doğrusu bir gecenin çok geç saatlerinde, Nuhalı gönüllülerin ileri gelenlerinden iki zatın delâletiyle onlarla buluşmam, Akdam kasabasında vaki oldu. O günlerde, Nuha'da teşkil ettiğimiz bir gönüllü müfrezesi ile (200-300 arasında silâhlı) ve Karabağ'ı muhasara eden Ermenilere karşı çarpışmak için orada bulunuyorduk. Ama silâhlı karşılaşmalar bitmiş, Karabağ kurtuluş. Biz de artık dönüyorduk... O geceyi "Suyu Arayan Adam" isimli eserimde anlatırım. O tanışmadan sonradır ki, Halil Paşa, o zaman henüz Millî Müsavat Hükümetinin hâkim olduğu Bakû'ya gitmiş ve Küçük Talât Bey birkaç gün sonra, benim çalıştığım Nuha-Seki şehrine gelerek misafir edilmişti. Bir ay kadar devam eden bu misafirlikte, daha sonra Türkiye'de de sürdürdüğümüz bir dostluk kurulmuştu. Beni Enver Paşaya o takdim etti. Enver Paşanın da hakkımda genişçe bilgi aldığını anladım. Boş denebilecek bir odada, uzun bir masanın başında, belki de bir saat kadar kendisini dinledim. O, eski bir Harbiye Nazırı ve Başkumandan vekiliydi. Yıllarca Türkiye demek, o demekti. En mühim olarak da, çocukluğumuzun hayallerinde yaşayan "Hürriyet Kahramanı Enver Bey"di. Birinci Dünya Harbi yıllarını ise, onu fiilen başkumandanı olduğu orduya, çok erken yaşta katılmış bir yedek Teğmen olarak geçirmiştim.

Bu karşılaşma benim için, tabiî çok manalı ve düşündürücü oldu. O söyledi, ben dinledim. Arada sözü Türkistan'a da getirdi. Edindiğim kanaat şuydu ki Enver Paşa, Türkistan hakkında ve herhalde hareketli yaşantısının zarureti olarak, askerî ortaokullarda okunan Coğrafya kitaplarındakinden daha geniş bilgiye galiba sahip değildi.

Ben ancak sorduğu soruları cevaplandırdım. Kendimden kattığım görüş, Kızılordu'nun ileri hareketi sırasında Kardeşi Nuri Paşanın, Gence'deki hazırlıksız ve pahalıya mal olan direniş hareketini doğru bulmadığım oldu. Ama konuşmalar sonunda beni iyi uğurladı. Ben de kendisini saygıyla selâmladım. Dışarıda Talât Beye ve o sıralarda oraya gelmiş olan Bahaettin Şakir Beye de veda ederek evden çıktım. Merdivenlerden inerken, bu karşılaşmadan bende kalan kısa, ama kesin algıyı, gene "Suyu Arayan Adam" isimli eserimde, şu cümleyle özetlemişimdir:

"Bugün burada ve bu gök kubbe altında Enver Paşa, hepimizden daha yalnızdır..."

Şimdi de bu hissimi, aynı kesin ifadelerle tekrar edebilirim...

MUSTAFA SUPHİ?

Kurultay sonrası olaylar üzerinde durmayacağım. Enver Paşa son gün ve biraz da ümitsiz, yahut şüpheli bir bekleyişten sonra, Bakû'dan ayrılan Zinovyef Heyeti ile Moskova'ya döndü. Türkiye Komünist Kognresi ise, Bakû'ya doluşan Türk asker eserlerini de derleyerek, 10 Eylülde kendi kongresini açtı. Bir süre sonra, bu partiyi yürüten Mustafa Suphi ile 15 kadar arkadaşı, Mustafa Kemal'le işbirliği yapmak ümidi ile Anadolu'ya hareket edeceklerdir. Ama yadırganma ve sert müdahaleler, daha Kars'ta başlayacaktır. Bakû'da Enver Paşanın nutkunu okuyan Mehmet Emin'le

birkaç arkadaşı, kafileden alıkonulacaklardır. Her şey onu göstermektedir ki, Mehmet Emin, karışık ve şüpheli bir adamdı.

Mustafa Suphi ile, yeni evlendiği Rus asıllı eşi ve bir grup arkadaşı ise, çetin ve çok baskılı şartlar altında, Ankara'ya değil, Trabzon'a sevkolunacaklar ve orada geri gönderilmek üzere bindirildikleri gemiden, Sürmene'de bir başka motora aktarılarak denizde öldürüleceklerdir. Ölenlerin tam isimleri, hatta tam sayıları belli değildir. Ama Karadeniz'de ölenler, 15'ler olarak anılır.

O sırada Trabzon'da bulunan Küçük Talât Beyin oradan, Sohum'da bulunan Halil Paşaya bu olay hakkında uzunca bir mektubu vardır. Bu mektubu vermeyeceğim. Çünkü, Küçük Talât Bey bu mektubunda, Müdafaa-i Hukuk üyelerini ve isimleriyle vermek suretiyle, askerî ve sivil şahsiyetleri de tertibe dahil gösterir. Bu ise, elbette ki onun, bugün üzerinde kesin konuşulamayacak bir iddiasıdır.

Mustafa Suphi'ye gelince? Umumî toplantılar dışında onu, yalnız bir defa ve kısa süren bir ziyaret sırasında, partisinin merkezinde yakından gördüm ve dinledim. O zaman, Bakû'da bulunan ve Moskova'daki Şark Dilleri Enstitüsü'ndeki Hocalığından Türkiye'ye dönünce, bir süre sonra Türk Dil Encümeni, Türk Dil Kurumu Üyesi ve Çanakkle Mebusu olarak Atatürk'ün çevresinde çalışan Ahmet Cevat (Emre) bu ziyarete giderken beni de beraberine aldı. Mustafa Suphi, Rus asıllı eşi ile yeni ve biraz da lüzumsuz bir gösteriş içinde evlenmişti. Arkadaşları ile, Ankara yolculuğuna hazırlandığı günlerdi. Dinç, hareketli ve kendinden emin bir hali vardı. Bizi, biraz da yukarıda bakan bir yakınlıkla kabul etti. Saçlarını makineyle kestirmişti. Üstünde, belinde kordona bağlanmış bir Kafkas gömleği vardı. Külot pantolon ve çizmeliydi. Kendisine daima, ''Hocam'' diye hitabettiğim ve güçlü bir akıl ve mantık adamı olan Ahmet Cevat, düşünceli, kayguluydu. Cevat Beyin, tâ Abdülhamit sürgünlerinden başlayan, çile ve siyasî tecrübeleri vardı.

Mustafa Suphi'ye alçak bir sesle, ama derinden gelen sezişlerini açkılayarak, düşündüğü gibi konuştu. Onun Anadolu'ya geçmesini doğru bulmuyordu. Cevat Beye göre, bu seyahat ve teşebbüs tehlikeliydi. Bu yolculuğa güvenilemezdi. Bundan vazgeçilmeliydi. Gerçi bu söyleyeceklerinin kâr etmeyeceğini ve Mustafa Suphi ile arkadaşlarını, dönüşü olmayan bir yola, arkalarından bir esrarlı elle itildiklerini, bundan vazgeçmelerinin, kendi iradelerinin sınırını aştığını seziyordu. Ama gene de uyarılarını açıkça yaptı. Bu karşılaşmadan bende kalan en silinmez sahne, Mustafa Suphi'nin, yarı şaka yarı ciddî, ama gururlu bir eda ile havaya dağılan son cümlesidir:

Şevket Süreyya Aydemir, Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa, İstanbul 1972.